

Prof. Dr.
Mehmet Yaşar Kandemir

ŞEMÂİL-İ ŞERÎF
ŞERHİ
III

 TAHLİL
YAYINLARI

2. Baskı

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

İSTANBUL 1437 / 2016

ŞEMÂİL-İ ŞERÎF
ŞERHİ
III

الشَّمَائِلُ النَّبَوِيَّةُ

İmâm Tirmizî

Tercüme ve Şerh
Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Tahlil Yayınları: 86

Kaynak Eserler Serisi: 4

Kitabın Adı
eş-Şemâilü'n-nebeviyye

Kitabı Tercüme ve Şerheden
Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Yayın Editörü
Sadullah Yıldız

Kapak Tasarım
Acar Matbaası

İç Tasarım
Şaban Muslu

Arapça Tashih
Ferhat Polat

ISBN
978-605-9494-01-4

İletişim Adresi
Kartaltepe Mah. 60. Sok. No: 50 Bayrampaşa/İSTANBUL
Tel/Faks: (0212) 417 77 75

tahlilyayinlari.com
editor@tahlilyayinlari.com

Her hakkı mahfuzdur.

Bu eserin e-kitap çevrimi **SaveAs Bilişim** tarafından yapılmıştır.
www.saveas.com.tr

KIRK ALTINCI BÖLÜM:

**RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
YATAĞI**

328. Hadis

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،
عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنَّمَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي يَنَامُ عَلَيْهِ مِنْ أَدَمَ، حَشْوُهُ لَيْفٌ.

Hız. Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemın yattığı döşegin yüzü tabaklanmış deriden, içi de yumuşak hurma lifindendi.^[1]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi Âişe radiyallahu anhâdan 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebü'l-Hasan **Ali bin Müshir** el-Kureşî (v. 189/805), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve Musul kadısıdır.

3. râvi **Hişâm ibni Urve** el-Kureşî (v. 146/763);

4. râvi bir önceki râvinin **babası** Urve bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713); ve hadisimizin sahâbî râvisi **Âişe** radiyallahu anhâ (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Buhârî, Rikâk 17, nr. 6456; Müslim, Libâs 38, nr. 2082; Tirmizî, Libâs 27, nr. 1761.

329. Hadis

حَدَّثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا

جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنَّمَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مِنْ أَدَمٍ، حَشْوُهُ مِنْ لَيْفٍ،

وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مِسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مِسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

فَتَنِينَاهُ لَهُ بِأَرْبَعِ ثَنِيَاتٍ، فَلَمَّا أَضْبَحَ قَالَ: «مَا فَرَشْتُمُوا لِي اللَّيْلَةَ؟»

قَالَتْ: قُلْنَا: هُوَ فِرَاشُكَ، إِلَّا أَنَا ثَنِينَاهُ بِأَرْبَعِ ثَنِيَاتٍ، قُلْنَا: هُوَ

أَوْطَأُ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعَنِي وَطَاءَتْهُ

صَلَاتِي اللَّيْلَةَ».

Hız. Hüseyin'in torunlarından Ca'fer-i Sâdık, babası Muhammed Bâkır'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

Âişe radıyallahu anhâya:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemnin senin evindeki yatağı nasıldı?” diye sordular. O da:

“Yatağının yüzü tabaklanmış deriden, içi de yumuşak hurma lifindendi.” dedi.

Hafsa radiyallahu anhâya da aynı şekilde:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem senin evindeki yatağı nasıldı?” diye sordular. O da şu cevabı verdi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem benim evimdeki yatağı, ikiye katladığımız bir keçeydi. Allah’ın Elçisi de onun üzerinde uyurdu. Bir gece, aklıma bu keçeyi dörde katlayıp da, Allah’ın Resûlü’nü daha yumuşak bir yatakta yatırma fikri geldi. Düşündüğüm şeyi yaptığımız o gecenin sabahında Peygamber aleyhisselâm:

“Siz bu gece benim altına ne serdiniz?” diye sordu. Biz de:

“Yâ Resûlallah! Bu gece altına serdiğimiz yatak, senin her zamanki yatağındır, yalnız onu rahat edeceğinizi düşünerek dörde katlayıp serdik.” dedik. Allah’ın Resûlü şöyle buyudu:

“Onu eskiden yaptığınız gibi seriniz. Çünkü yatağın yumuşaklığı, gece namaza kalkmama engel oldu.”

Hadislerin Açıklaması

Bir önceki hadiste de görüldüğü üzere Peygamber Efendimiz basit yaygılar üzerinde uyurdu. Hz. Âişe radiyallahu anhânın anlattığına göre, Server-i Kâinât’ın yatağının yüzü tabaklanmış deridendi; yatağının içi de yumuşak hurma lifiyle doldurulmuştu.

Hz. Hafsa’nın evindeki yatağı ise ikiye katlanmış bir keçeden ibâretti. Bir başka eşinin evinde muhtemelen daha basit bir yaygı üzerinde yatardı.

Yün Yatak

Zaten hadisimizde de görüldüğü gibi Allah’ın Resûlü, üzerinde rahatça uyuyacağı bir yatağı hiçbir zaman istememişti. Şu olay bunu açıkça göstermektedir:

Bir gün Ensâr’dan bir hanım, Hz. Âişe annemizin evine gelmişti. Resûlullah’ın yatağının katlanmış bir abadan ibaret olduğunu görünce çok üzüldü. Peygamber aleyhisselâmın yatması için Hz. Âişe’ye bir yün yatak gönderdi. Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz eve gelip de o yatağı görünce canı sıkıldı. Onu kimin gönderdiğini sorup öğrendi. Sonra da Hz. Âişe’ye o yatağı hediye eden hanıma hemen iade etmesini söyledi.

Âişe annemiz ise evinde bir yün yatak bulunmasını çok istediği için onu geri göndermek istemedi. Buna üzülen Server-i Enbiyâ Efendimiz Hz. Âişe’yi üçüncü defa uyardıktan sonra:

“Âişe!” buyurdu. “O yatağı geri gönder; şâyet ben isteseydim, Allah Teâlâ bana, gittiğim yerlere benimle birlikte gelecek altın ve gümüşten dağlar verirdi.”

Bu ikaz üzerine annemiz o yatağı geri gönderdi.^[2]

Kalk, Ebû Tûrâb!

Fahr-i Âlem Efendimiz’e kalsa toprak üzerinde uyumayı tercih ederdi. Nitekim damadı Hz. Ali’nin Mescid-i Nebevî’de toprak üzerinde yatıp uyuduğunu görünce gülümsemiş, onun hırkasına bulaşan toprağı mübarek eliyle silkelerken ona “toprağın babası”, “toprağa bulanmış kimse” anlamında: “Kalk, Ebû Tûrâb, Kalk!” diye takılmıştı.^[3] O günden sonra Ebû Tûrâb, Hz. Ali’nin lakabı olmuştu.

Dünya Benim Neyime!

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hasır üzerinde de yatıp uyurdu. Nitekim bir gün hasır üzerinde uyumuş, uyandığında, yattığı hasır mübârek vücudunun yan tarafında iz bırakmıştı. Bunu gören sahâbîler pek üzüldüler:

“Yâ Resûlallah! Size bir döşek temin etsek de onun üzerinde istirâhat buyursanız.” dediler. Allah’ın Elçisi bu teklife şöyle cevap verdi:

مَا لِي وَلِلدُّنْيَا، مَا أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا كَرَاجِبٍ اسْتَتَلَّ تَحْتَ

شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا

“Benim dünya ile ne kadar ilgim var ki? Ben, bu dünyada bir ağacın altında bir süre dinlenen, sonra da oradan kalkıp giden binitli bir yolcu gibiyim.”^[4]

Fâtıma’nın Çeyizi

Fahr-i Cihân Efendimiz, Hz. Ali’nin anlattığına göre, gözbebeği Fâtıma’sını evlendirirken ona çeyiz olarak üç şey vermişti. Bunlar kadife bir elbise, içi otlarla doldurulmuş deri bir yastık, bir de su kabıydı.^[5]

Onların hayatı işte böylesine sâdeydi. Çünkü hedefleri dünyada rahat yaşamak değil, âhiretin bitip tükenmeyen güzelliklerini elde etmektir.

Vefâtından önce yaptığı son konuşmasında kendisinden bahsederek şöyle buyurmuştu:

إِنَّ عَبْدًا عَرَضَتْ عَلَيْهِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا، فَاخْتَارَ الْآخِرَةَ

“Şu fâni dünya, bütün süsleri ve zînetleriyle bir kula teklif edildi, fakat o kul, ebedî olan âhireti tercih etti.”^[6]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimizin yatağının yüzü deriden, içi hurma lifindendi.
2. **Kimi zaman ikiye katlanmış bir keçe üzerinde uyurdu. Keçeyi dörde katladıkları zaman, çok yumuşak oluyor, gece namazına kalkamıyorum diye böyle yapılmasını istemezdi.**
3. Bir hanım sahâbî Resûl-i Ekrem’e bir yün yatak göndermişti. Kendisine verilen hediyeyi reddetmeyen Efendimiz, onu kesinlikle kabul etmemişti.
4. **Fahr-i Âlem Efendimiz zaman zaman hasır üzerinde yatardı; buna üzülen sahâbîlerine, bu dünyada bir ağacın altında bir süre dinlendikten sonra kalkıp yoluna gidecek bir yolcu gibi olduğunu söylemişti.**
5. Hz. Fâtıma’nın çeyizi kadife bir elbise, deri bir yastık, bir de su kabından ibâretti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi Âişe radiyallahu anhâdan 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ebü’l-Hattâb Ziyâd ibni Yahyâ** el-Basrî (v. 254/868);
2. râvi **Abdullah ibni Meymûn** el-Mahzûmî;
3. râvi, Ca’fer-i Sâdık diye bilinen **Ca’fer ibni Muhammed** el-Bakır (v. 148/765);
4. râvi, Ca’fer-i Sâdık’ın **babası** Muhammed Bâkır (v. 114/733) olup hepsi de 99. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hiz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* (Abbâs), I, 465; Ahmed ibni Hanbel, *ez-Zühd* (Şâhin), s. 15, nr. 76; Ebü’s-Şeyh, *Ahlâku’n-nebî* (Veneyyân), II, 500; Elbânî, *Silsiletü’l-ehâdîsi’s-sahîha*, V, 634, nr. 2484.

Buhârî, Salât 58, nr. 441; Müslim, Fezâilü’s-sahâbe 38, nr. 2409.

Tirmizî, Zühd 44, nr. 2377; İbni Mâce, Zühd 3, nr. 4109.

Nesâî, Nikâh 81, nr. 3384; İbni Mâce, Zühd 11, nr. 4152; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 84, 93, 104, nr. 643, 715, 819.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 91, nr. 11885; Dârimî, Mukaddime 14, nr. 78.

KIRK YEDİNCİ BÖLÜM:

**RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
TEVÂZUU**

330. Hadis

وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

قَالُوا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مِسْحًا، نَثْنِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ، فَقُولُوا: عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ».

Ömer ibni'l-Hattâb radiyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Beni, Hıristiyanların Meryem oğlu İsa’yı aşırı derecede övdüğü gibi övmeyiniz. Çünkü ben sadece bir kulum; bana Allah’ın kulu ve resûlü deyiniz.”^[7]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz, kendisini ümmetinin aşırı şekilde övmesini istememiş, hattâ onları bundan şiddetle sakındırmıştır. Neden böyle yapmıştır? Çünkü peygamberi aşırı derecede övmek, insanı küfre götürebilir.

Hıristiyan ve Yahudilerin İftirâsı

Allah’ın Resûlü buna örnek olarak Hıristiyanların durumunu göstermiştir. Çünkü onlar peygamberlerini aşırı derecede övmüş, “İsa Allah’ın oğludur.” diyerek veya onun ilâh olduğunu söyleyerek peygamberlerine iftirâ etmişlerdir.

Yahudiler de tıpkı Hıristiyanlar gibi peygamberlerine iftirâ ederek “Üzeyir, Allah’ın oğludur.” demişlerdir.^[8]

Her iki grup da peygamberlerini aşırı derecede övmek sûretiyle aslında kendilerini övmüş, böylece Allah’a daha yakın olduklarını ileri sürmüş ve “Biz Allah’ın sevgili oğullarıyız” demişlerdir.

Dininizde Aşırı Gitmeyin

Allah Teâlâ, Ehl-i Kitâb'ı özellikle de Hıristiyanları, haddi aşmamalarını söyleyerek şöyle uyarmıştır:

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى

مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ

“Ey Ehl-i Kitâb! Dininizde aşırı gitmeyin: Allah hakkında da gerçek olandan başkasını söylemeyin. Şüphesiz Meryem oğlu İsa Mesîh Allah'ın Elçisi ve “ol” emriyle Meryem'e ulaştırdığı kelimesidir ve O'ndan bir ruhtur.”^[9]

Ölçüyü Elden Bırakmamak

Allah'ın Resûlü ümmetine ölçüyü elden bırakmamalarını tembih etmiş ve bu konuda söylenmesi gerekeni, hadisimizde geçtiği gibi şöyle ifâde buyurmuştur:

“Ben sadece bir kulum; bana Allah'ın kulu ve resûlü deyiniz.”

Şu âyet-i kerîme de Fahr-i Âlem Efendimiz'in ilâh değil, sadece vahye muhatap bir insan olduğu gerçeğini dile getirmektedir:

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ

“De ki: Ben de sizin gibi bir insanım. Ancak bana sizin ilâhınızın tek bir ilâh olduğu vahyedilmektedir.”^[10]

Allah Teâlâ hakkında kullanılan “celle celâlüh”, “azze şânüh” gibi ifâdelerin Peygamber aleyhisselâm için kullanılması câiz değildir. Buna karşılık Allah'ın Elçisi'ni “Âlemlere rahmet olan peygamber, Fahr-i âlem, Server-i Enbiyâ, Sultân-ı Enbiyâ” gibi sıfatlarla övmekte ise hiçbir sakınca yoktur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Yahudiler ve Hıristiyanlar peygamberlerini aşırı derecede övmüş, onların Allah'ın oğlu olduğunu ileri sürmüşlerdir.

2. **Peygamber Efendimiz ise ümmetini böylesi övgülerden şiddetle sakındırmış, kendisine sadece “Allah'ın kulu ve resûlü” denmesini istemiştir.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi Ömer ibni'l-Hattâb radiyallahu anhdan 5 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin iki hocasıdır.

Birinci hocası **Ahmed ibni Menî'** el-Begavî (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası **Saîd ibni Abdirrahmân el-Mahzûmî** de (v. 249/863), 128. hadiste tanıtıldı.

Seneddeki “**ve gayru vâhid**” ifâdesi, Tirmizî'nin bu hadisi sadece adı geçen bu iki hocasından değil, daha birçok hocasından duyduğunu dile getirmektedir.

2. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

3. râvi İbni Şihâb **ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadîs-i şerifte tanıtıldı.

4. râvi **Ubeydullah** ibni Abdillah ibni Utbe bin Mes'ûd (v. 94/713), 30. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Abdullah ibni Abbâs** radiyallahu anhümâ (v. 68/687), 15. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ömer ibni'l-Hattâb** radiyallahu anh (v. 24/645) ise 158. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Enbiyâ 48, nr. 3445, Hudûd 31, nr. 6830.

Her iki iftira için bakınız: Tevbe 9/30.

Nisâ 4/171.

Kehf 18/110; Fussilet 41/6.

331. Hadis

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، حَدَّثَنَا سُؤَيْدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ حُمَيْدٍ،

فَتَّيْنَاهُ لَهُ بِأَرْبَعِ ثَنِيَّاتٍ، فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ: «مَا فَرَشْتُمُوا لِي اللَّيْلَةَ؟»

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ لَهُ: إِنَّ لِي إِلَيْكَ حَاجَةً، فَقَالَ:

«اجْلِسِي فِي أَيِّ طَرِيقِ الْمَدِينَةِ شِئْتَ، أَجْلِسِ إِلَيْكَ».

Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre bir kadın Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem huzûruna geldi ve:

“Yâ Resûlallah! Benim halletmeni istediğim bir derdim var.” dedi. Allah’ın Resûlü de ona:

“Medine’nin hangi sokağında istersen git otur; ben yanına gelip seni dinleyeceğim ve ihtiyacını karşılayacağım.” buyurdu.^[11]

Hadisin Açıklaması

Ashâb-ı kirâm kendilerini Peygamber Efendimiz’e çok yakın hissedirdi; kimseye söyleyemedikleri dert, sıkıntı ve ihtiyaçlarını ona arzederlerdi. Server-i Enbiyâ Efendimiz de kendisine derdini söyleyen her Müslüman ile ilgilenir, onun sıkıntısını gidermeye, ihtiyacını karşılamaya çalışırdı.

Özürlü Bir Hizmetçi

Hadisimizde kendisinden söz edilen kadın, başka rivâyetlerden öğrendiğimize göre Medine’de yaşayan bir hizmetçiydi. Muhtemelen zihinsel özürlü biriydi. Resûl-i Ekrem’in yanına gelir, elinden tutar, onu istediği yere kadar götürürdü. Hiçbir yabancı kadının elinden tutmamış olan Allah’ın Elçisi de, çevresindekilerce hor görülen bu kızcağızın, incinmemesi için elini onun elinden çekmezdi.^[12]

İşte bu kadın yine bir gün Peygamber-i Zîşân’ın yanına geldi. Anlaşılan bu defa başkalarının yanında söylemeye çekindiği, sadece Resûl-i Ekrem’e açmak istediği bir derdi vardı. Sultân-ı Enbiyâ’ya kendisiyle özel olarak görüşmek istediğini söyledi; o da istediği yerde görüşebileceklerini ifâde

buyurdu. Kızcağız yol kenarında, sözlerini başkalarının duymayacağı bir yere gidip oturdu. Fahr-i Cihân Efendimiz de onun yanına kadar giderek derdini dinledi ve ihtiyacını karşıladı.^[13]

Efendimiz'in tevâzuunu, hilmini ve onun kibirden son derece uzak olduğunu dile getiren bir başka rivâyetten öğrendiğimize göre, Allah'ın Resûlü ihtiyar kadınlarla, muhtaçlarla ve fakirlerle yürüyüp onların ihtiyaçlarını gidermekten aslâ kaçınmazdı.^[14]

Câbir'in Borcu Nasıl Ödendi?

Peygamber-i Zîşân Efendimiz kendisinden yardım isteyenlere de el uzatırdı. Câbir ibni Abdillâh'ın bir Yahudiye borcu vardı. Câbir ondan borcunu bir yıl ertelemesini istedi, fakat Yahudi bu teklifi kabul etmedi. Ne yazık ki o yıl hurma ağaçlarında borcunu karşılayacak kadar hurma yetişmemişti. Câbir, Resûl-i Ekrem Efendimiz'den yardım istedi. Hurma bahçesine gelen Server-i Enbiyâ, o Yahudiden Câbir'in borcunu ertelemesini rica etti. Yahudi ise hiç oralı olmadı. Sevgili Efendimiz bahçeyi biraz dolaştı, orada bir süre yatıp uyudu. Sonra tekrar Yahudinin yanına geldi ve kendisinden anlayış beklediğini söyledi. Adamın hiç insafı yoktu. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Câbir'e hurmaları toplayıp borcunu ödemesini söyledi. Toplanan hurmalar, Resûlullah Efendimiz'in duâsı sâyesinde bereketlendi. Borç ödendiği gibi bir miktar da arttı. Câbir, Sultân-ı Enbiyâ'nın yanına gidip durumu haber verdiğinde Fahr-i Âlem Efendimiz buna pek sevindi ve şöyle buyurdu:

أَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ

“Şunu kesinlikle belirtirim ki, ben Allah'ın Resûlüyüm.”^[15]

Peygamber Nezâketi

Enes ibni Mâlik onun insanları incitmemek için ne kadar dikkatli davrandığını anlatırken şöyle demiştir:

أَوْطَأُ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعْتَنِي وَطَاءَتْهُ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

“Bir kimse Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in kulağına bir şey fısıldadığı zaman, o kimse ağzını çekmedikçe Resûl-i Ekrem'in başını ondan uzaklaştırdığını görmedim. Mübârek elini tutan biri onun elini bırakmadıkça, Peygamber aleyhisselâmın elini çektiğini de görmedim.”^[16]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Fakirler, yoksullar, hattâ zihinsel özrü olanlar bile Peygamber Efendimiz'e gelir, ona dertlerini anlatır, ondan kendilerine yardımcı olmasını isterlerdi.

2. Resûl-i Ekrem de onların istediği şekilde, başkalarının duymayacağı bir yerde onları dinler, kendilerine yardım ederdi.

3. Kulağına bir şey fısıldayan kimse ağzını çekmedikçe Resûl-i Ekrem'in başını ondan uzaklaştırmazdı. Elini tutan biri onun elini bırakmadıkça da, o elini çekmezdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Muhammed **Süveyd ibni Abdilazîz** el-Vâsîtî (v. 194/810), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan Dımaşklı zayıf bir râvidir. Ba'lebek kadısı olan Süveyd, hem fakih hem de kırâat âlimidir.

3. râvi **Humeyd** et-Tavîl (v. 143/760), 2. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Edeb 61, nr. 6072; Müslim, Fezâil 76, nr. 2326; Ebû Dâvûd, Edeb 12, nr. 4818

Buhârî, Edeb 61, nr. 6072; İbni Mâce, Zühd 16, nr. 4177; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 215-216, nr. 13289.

Müslim, Fezâil 76, nr. 2326; Ebû Dâvûd, Edeb 12, nr. 4819.

Nesâî, Cum'a 31, nr. 1414; Dârimî, Mukaddime 13, nr. 75.

Buhârî, Et'ime 41, nr. 5443.

Ebû Dâvûd, Edeb 6, nr. 4794; Tirmizî, Kıyâmet 46, nr. 2490; İbni Mâce, Edeb 21, nr. 3716.

332. Hadis

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، أَنبَأَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ مُسْلِمِ الْأَعْمَرِ،
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيَشْهَدُ الْجَنَائِزَ، وَيَزُكُّ الْجِمَارَ،
وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى جِمَارٍ مَخْطُومٍ
بِحَبْلِ مِنْ لَيْفٍ، وَعَلَيْهِ إِكَافٌ مِنْ لَيْفٍ.

Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hastaları ziyâret edip hatırlarını sorar, onların cenâze namazında ve defninde bulunur; eşeğe biner, kölelerin bile dâvetini kabul ederdi. Nitekim Benî Kurayza yahudilerine savaş açıldığı gün, yuları ve sırtındaki palanı hurma lifinden yapılmış olan bir eşeğe binmişti.”^[17]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde, Efendimiz’in hizmetkârı Enes ibni Mâlik bize onun bazı âdetlerini anlatmaktadır. Şimdi bu âdetleri tek tek ele alıp açıklamaya çalışalım.

Hastaları Ziyâret Ederdi

Enes, bu hadiste önce Resûl-i Ekrem’in hastaları ziyâret edip hatırlarını sorduğunu söylüyor. Hastayı ziyâret etmek Müslümanın Müslüman üzerindeki beş hakkından biridir.^[18] İşte bu sebeple Seyyid-i Kâinât Efendimiz hür, köle, tanınmış, tanınmamış, Hıristiyan veya Yahudi demeden bütün hastaları ziyâret ederdi. Bir defasında kendisine hizmet eden Yahudi bir çocuğu ziyâret etmiş ve ona Müslüman olup kurtulmasını tavsiye etmiş, o da İslâm ile şereflenmişti.^[19]

Ümmetini hasta ziyaretine teşvik eden Sultân-ı Enbiyâ şöyle buyurmuştur:

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

مَلِكٍ حَتَّى يُضْبِحَ، وَكَانَ لَهُ خَرِيفٌ فِي الْجَنَّةِ

“Bir müslüman, hasta olan bir müslüman kardeşini sabahleyin ziyarete giderse, yetmiş bin melek akşama kadar ona rahmet okur. Şâyet akşamleyin ziyaret ederse, yetmiş bin melek onun için sabaha kadar istiğfâr eder. Ve o kişi için cennette toplanmış meyveler de vardır.”^[20]

Peygamber Efendimizin hasta ziyaretine çok önem verdiği için, Müslüman bir hastayı ziyâret etmek dinimizde müekked sünnet kabul edilmiştir. Hattâ bir hastayı hiç kimse ziyâret etmemişse, onu ziyâret etmek, o semtte oturanların üzerine farz-ı kifâye olur denmiştir.

İki Cihan Güneşi Efendimiz bir hastayı nasıl ziyâret ederdi?

Hasta ziyaretine gittiği zaman onun baş tarafına oturur, “Nasılsın?” diye hatırını sorar, sonra da: (لَا بَأْسَ، طَهُورٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ) “Geçmiş olsun, hastalığın günahlarına keffâret olur inşallah” buyururdu.^[21]

Cenâze Namazında ve Defninde Bulunurdu

Peygamber Efendimiz, bir Müslümanın cenâze namazını kılar, defninde bulunurdu. Allah’ın Sevgili Elçisi, din kardeşinin cenazesinde bulunmanın, insana Uhud dağı büyüklüğünde muazzam sevaplar kazandıracağını şöyle anlatırdı:

“Kim, sevâbına inanarak, karşılığını sadece Allah’tan bekleyerek bir Müslüman’ın cenazesinde bulunur, namazı kılınıp gömülünceye kadar beklerse, her biri Uhud dağı kadar olan iki kırât sevapla döner. Kim de cenaze namazını kılar, defnolunmadan önce ayrılırsa, bir kırât sevapla döner.”^[22]

Peygamber Efendimiz ashâbının cenâze namazında bulunmak isterdi. Bir defasında Mescid-i Nebevî’yi süpüren bir kadın (veya bir genç) vefât etmişti. Resûl-i Kibriyâ, onu göremeyince durumunu sordu. Öldüğünü

söylediler. Bu durumun kendisine haber verilmemesine çok üzüldü. Muhtemelen sahâbîler, gereğince önemsemedikleri için o kimsenin ölümünü Peygamber aleyhisselâma haber vermemişlerdi. Fahr-i Âlem Efendimiz, onun mezarının kendisine gösterilmesini istedi. Kabrine gitti ve mezarın başında onun cenâze namazını kıldı. [23]

Ashâbından biri vefât ettiğinde, cenâze namazını kaldırmak için mutlaka kendisine haber vermelerini istediğini söyledi. [24]

Bir başka gün de Fahr-i Cihân Efendimiz'in zaman zaman ziyâret ettiği bir adam vefât etmiş, onu karanlık bir gecede defnetmişler, İki Cihan Güneşi o geç vakitte rahatsız olmasın diye de kendisine haber vermemişlerdi. Durumu sabahleyin kendisine söylediklerinde üzülmüş, onun da kabrine giderek orada cenâze namazını kılmıştı. [25]

Eşeğe Binerdi

Peygamber Efendimiz atı ve devesi bulunduğu halde, üstün tevâzuu dolayısıyla eşeğe de binerdi.

Önde gelen sahâbîlerden Sa'd ibni Ubâde'nin oğlu Kays (v. 60/680), şöyle bir olay anlatmıştır:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bizi ziyaret ederek evimizi şereflendirmişti. Allah'ın Elçisi evine dönmek isteyince, babam bir eşek hazırladı, üzerine de bir kadife örttü. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem eşeğe binince babam bana:

“Kays! Resûlullah Efendimiz'e eşlik et!” dedi.

O zaman Peygamber Efendimiz bana: “Haydi sen de bin!” buyurdu. Fakat ben binmeye utandım. Bunun üzerine:

“Ya binersin, ya geri dönersin.” buyurdu. Ben de geri döndüm. [26]

Hadisimizde de Fahr-i Cihân Efendimiz'in Benî Kurayza yahudilerine savaş açıldığı gün, yuları ve sırtındaki palanı hurma lifinden yapılmış olan bir eşeğe bindiği belirtilmektedir.

Zavallı Eşek

Âlimlerimiz Resûlullah'ın sünnetine titizlikle uyar, sırf o eşeğe bindiği için onlar da binerlerdi.

Resûlullah aşığı ünlü sahâbî Abdullah ibni Ömer'in fakih ve zâhid oğlu Sâlim de (v. 106/725), dini babası gibi yaşamaya çalışırdı. Babası eşeğe bindiği için o da binerdi; fakat oğulları onun yaşlı bir eşeğe binmesini itibar

kaybı diye gördükleri için bundan vazgeçmesini ısrarla istediler. Babalarının bundan vazgeçmediğini görünce, önce eşeğin bir kulağını, daha sonra diğer kulağını kestiler. Babalarının eşeğe binme konusunda ısrar etmesi üzerine, bu defa hayvancağızın kuyruğunu kestiler. Fakat Sâlim ibni Abdillah kulakları ve kuyruğu kesik eşeğine binmeye devam etti.^[27]

Yine hadisimizde Resûl-i Kibriyâ'nın kölelerin bile dâvetini kabul ettiği belirtilmektedir. Âzâd edilmiş bir köle onu yemeğe dâvet etse veya ondan evine gelip bir işini halletmesini istese, Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz bu talepleri yerine getirirdi. Allah'ın Resûlü işte böylesine mütevâzi bir insandı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz son derece mütevâzi idi.
2. Hastaları ziyâret edip hatırlarını sorar, vefât eden ashâbının cenâze namazlarında ve definlerinde bulunurdu. Hastanın Müslüman, Hıristiyan veya Yahudi olması farketmezdi.
3. Yuları ve sırtındaki palanı hurma lifinden yapılmış olan bir eşeğe biner, bunu gurur meselesi yapmazdı.
4. Kölelerin bile dâvetini kabul eder, onlarla beraber yemek yerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ali bin Müshir** (v. 189/805), 328. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Müslim el-A'ver** diye de bilinen Ebû Abdillah Müslim ibni Keysân ed-Dabbî, rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan tâbiîn nesline mensup Kûfeli zayıf bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Cenâiz 32, nr. 1017; İbni Mâce, Zühd 16, nr. 4178.

Buhârî, Cenâiz 2, nr. 1240; Müslim, Selâm 4. nr. 2162.

Buhârî, Cenâiz 79, nr. 1356, Merdâ 11, nr. 5657.

Tirmizî, Cenâiz 2, nr. 969; Ebû Dâvûd, Cenâiz 3, nr. 3098; İbni Mâce, Cenâiz 2, nr. 1442.

Buhârî, Merdâ 14, nr. 5662, Tevhîd 31, nr. 7470.

Buhârî, İmân 35, nr. 47, Cenâiz 58, nr. 1325; Müslim, Cenâiz 52, 56, nr. 945.

Buhârî, Salât 72, nr. 458, Cenâiz 66, nr. 1337; Müslim, Cenâiz 71, nr. 956. Nesâî, Cenâiz 94, nr. 2022; İbni Mâce, Cenâiz 32, nr. 1528.

Buhârî, Cenâiz 5, nr. 1247.

Ebû Dâvûd, Edeb 127, 128, nr. 5185; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 421, nr. 15555.

Ebû Dâvûd, *ez-Zühd* (Ebû Temîm, Ebû Bilâl), s. 359.

333. Hadis

حَدَّثَنَا وَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ،
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
كَانَ لَهُ دِرْعٌ عِنْدَ يَهُودِيٍّ فَمَا وَجَدَ مَا يَفُكُّهَا حَتَّى مَاتَ.

Yine Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

“Peygamber Efendimiz, arpa ekmeği ve bozulmaya yüz tutmuş yağla yapılan yemekten ibâret dâveti bile kabul edip giderdi.

Resûl-i Ekrem’in bir yahudiye rehin olarak verdiği bir zırhı vardı. Vefât edene kadar da o zırhı rehinden kurtaramadı.”^[28]

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi varlıklı sahâbîleri evlerini şerefleştirmesi için zaman zaman yemeğe dâvet ederlerdi. Aynı şekilde fakir ve yoksul mü’minler de, onu sırf kendisinin bereketinden faydalanmak için son derece mütevâzi sofralarına buyur ederlerdi. Yoksulların sofrasında da çoğu zaman arpa ekmeği ile ona katık etmek üzere tadı bozulmuş, kokusu hafifçe değişmiş yağ bulunduğu olurdu. Kâinâtın Efendisi, fakir sahâbîlerinin durumlarını çok iyi bildiği halde, onları kırmayarak dâvetlerini kabul ederdi.

Kendi Evi de Farklı Değildi

Aslında çoğu zaman kendi evi de onların evlerinden farklı değildi. 72. hadisin açıklamasında gördüğümüz üzere Peygamber Efendimiz’in âilesi kimi zaman arpa ekmeğini bile bulamazdı. 143-150. hadislerde onun âilesinin iki gün arka arkaya arpa ekmeğiyle bile karınlarını doyurmadıklarını; arka arkaya birkaç gece, akşam yemeği yemeden aç yattıklarını okuduk.

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz sıkıntılarını kimseye söylemezdi. Hali vakti yerinde olan ve onun uğrunda ölmeyi canlarına minnet bilen sahâbîleri, Şâyet Kâinâtın Güneşi'nin böylesine zor durumda olduğunu bilselerdi, onun evini en güzel yemeklerle donatırlardı. Ama İki Cihan Güneşi durumunu âile fertlerine bile söylemezdi.

Rehinden Kurtarılamayan Zırh

Hadisimizin ikinci kısmında okuduğumuz üzere Allah'ın Elçisi hayatının son zamanlarında, dokuz hanımının erzâkını temin etmek için Evs kabilesinden Ebü's-Şahm adlı bir Yahudi tüccardan otuz ölçek, (bazı rivâyetlere göre yirmi ölçek) arpa aldı.^[29] Aldığı arpanın tutarı sadece **bir dinardı**.^[30] Ancak onun aldıklarını ödeyecek parası yoktu. O da Yahudi tüccara borcuna karşılık zırhlarından birini rehin bıraktı. Bir yıl içinde borcunu verecek, zırhını geri alacaktı. Server-i Enbiyâ bir yıl dolmadan vefât ettiği için, zırhını rehinden kurtaramadı. Hz. Ebû Bekir halife olunca Fahr-i Âlem Efendimiz'in bütün borçlarını ödediği gibi, o tüccara olan borcunu da ödeyerek Peygamber zırhını rehinden kurtardı ve onu Hz. Ali'ye teslim etti.^[31]

Peygamber Efendimiz'in yoksul olduğu zannedilmemelidir. Allah'ın Elçisi vefâtından **üç ay önce** yaptığı Vedâ haccında tam **yüz deve** kurban etmişti.^[32] Yüz deve kurban eden kimsenin çok zengin olduğunda şüphe edilemez. Ancak o, etrafında onca fakir ve muhtaç insan yaşarken, Allah'ın kendisine verdiği nimetleri elinde tutmazdı; onları bu ihtiyaç sahiplerine dağıtırdı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Resûl-i Ekrem, dünya hayatına değer vermediği için hayatın sıkıntılarına sabrederdi.
2. **Kendisi aza kanaat ettiği gibi, âilesi de hallerinden şikâyet etmezdi.**
3. Mü'min geçim sıkıntısı çektiği zaman buna sabretmeli, mecbur kalmadıkça halini kimseye söylememelidir.
4. **Hadiste verilen bilgilerden tadı bozulmuş yağ ve et gibi şeyleri yemenin dinen bir sakıncası olmadığı anlaşılmaktadır.**
5. Zimmet ehli olan gayr-i müslim ile alış veriş yapmakta bir sakınca yoktur.

6. Bu hadîs-i şerîf, Fahr-i Âlem Efendimiz'in üstün tevâzuunu bütün açıklığı ile göstermektedir.

7. Peygamber Efendimiz bu yaşayış tarzıyla ümmetini hayatın sıkıntılarına katlanmaya teşvik etmiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Vâsıl ibni Abdila'lâ el-Kûfî** (v. 244/858), 167. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muhammed ibni Fudayl** ed-Dabbî de (v. 195/811) 167. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **A'meş** lakabıyla bilinen Süleyman ibni Mihrân el-Kûfî (v. 148-765), 209. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Büyû 14, nr. 2069, Rehin 1, nr. 2508, Cihâd 89, nr. 2916; Megâzî 86, nr. 4467; Tirmizî, Büyû' 7, nr. 1215.

Buhârî, Cihâd 89, nr. 2916; Tirmizî, Büyû' 7, nr. 1214.

İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIII, 263-264, nr. 5937.

Aliyyü'l-Kârî, *Cem'u'l-vesâil*, II, 133;

Buhârî, Hac 122, nr. 1718; Müslim, Hac 147, nr. 1218.

334. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ شَفِيَّانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

ابنِ صَبِيحٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبَانَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَحْلِ رَبْتِ، وَعَلَيْهِ قَطِيفَةٌ لَا تُسَاوِي أَرْبَعَةَ

دَرَاهِمَ، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ حَجًّا لَا رِيَاءَ فِيهِ وَلَا سُمْعَةً».

Yine Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

“Peygamber aleyhisselâm hac görevini yaparken, devesinin üstünde eski bir palan vardı; bunun üstü de, dört dirhem bile etmeyen oldukça yıpranmış kadife ile örtülmüştü. O, bu kadar mütevâzi bir haldeyken şöyle duâ etti:

‘Allahım! Bu haccımı, başkalarının görüp işitmesi için yapılan bir ibâdet değil, gösteriş ve şöhretten (riyâ ve süm‘adan) uzak bir hac eyle!’^[33]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz’in üstün tevâzuunu gösteren hadîs-i şerîflerden biri de bu hadistir. Vedâ haccı sırasında bindiği devenin üzerine eski püskü, satılacak olsa dört dirhem bile etmeyecek bir palan örtülmüştü. Böyle olduğu halde, yaptığı hac ibadetini samimiyetle, ihlâsla yapılan bir ibadet olarak kabul buyurmasını Allah Teâlâ’ya arzemişti.

Gösteriş ve Şöhretten Uzak Hac!

Peygamber Efendimiz Cenâb-ı Hakk’a duâ ederken, yaptığı haccın “gösteriş ve şöhretten uzak” olmasını istedi. Diğer bir ifâdeyle haccına **riyâ** ve **süm‘a** karışmamasını, onu sadece Allah rızâsı için yapılan bir ibadet olarak kabul buyurmasını niyâz etti. Çünkü “riyâ”, insanlar görsün diye yapılan; “süm‘a” da insanlar duysun diye yapılan ibadetlerdir. Bu duygu, yapılan hayır ve iyiliklerden beklenen sevâbı tamamen yok eder.

Allah'ın Resûlü riyâ ve süm'a'nın zararını şöyle ifâde buyurmuştur:

مَنْ سَمِعَ سَمِعَ اللَّهُ بِهِ، وَمَنْ رَأَى رَأَى اللَّهُ بِهِ

“Kim yaptığı hayrı şöhret kazanmak için halka duyurursa, Allah da onun gizli işlerini duyurur. Kim de yaptığı hayrı halkın takdîrini kazanmak için başkalarına gösterirse, Allah da onun riyakârlığını açığa vurur.”^[34]

Riyâ, Gizli Şirkir

Bu hadîs-i şerîfe göre Allah Teâlâ; yaptığım ibadeti ve hayrı başkaları da görüp duysun ve beni övsün diye ibadet eden ve hayır yapan kimsenin açıklarını ifşâ eder; yaptığı gizli işleri hem dünyada hem de mahşer meydanında bütün insanlara duyurur. Çünkü riyâ, gizli şirkir.

Başkaları görsün, başkaları duysun diye yapılan iyiliklerin başa belâ olduğu, Allah Teâlâ'nın riyâ ve gösterişi hiç affetmediği bir hadîs-i kudsîde şöyle ifâde buyurulmuştur:

قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا أَعْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ

عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِيَ غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكُهُ

“Allah Teâlâ şöyle buyurdu: Ben, ortakların ortaklıktan en uzak olanıyım. Kim işlediği amelde Benden başkasını Bana ortak koşarsa, o kişiyi de ortak koştuğunu da reddederim.”^[35]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İbadetler sadece Allah rızâsını kazanmak için ihlâsla yapılmalıdır.
2. **Başkaları görsün de beni övsün düşüncesiyle yapılan hayır ve ibadetler insana bir fayda vermez, üstelik başa belâ olur.**
3. Allah Teâlâ riyâ ve gösterişi hiç affetmediği için, Resûl-i Ekrem Efendimiz ibadetlerine riyâ ve gösteriş karıştırmamaya çok dikkat ederdi.
4. **Hac ibadetini yapan kimse, tıpkı Peygamber Efendimiz gibi son derece mütevâzi olmalı, riyâ ve gösterişten uzak durmalıdır.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd el-Haferî** (v. 203/818), 219. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Rabî' bin Sabîh** (v. 160/777), 33. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Yezîd ibni Ebân** er-Rekâşî de (v. 120/738'den önce) 33. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

İbni Mâce, Menâsik 4, nr. 2890; Elbânî, *Sahîhu't-Tergîb ve't-terhîb*, II, 17, nr. 1122.

Buhârî, Rikak 36, nr. 6499; Müslim, Zühd 47-48, nr. 2986.

Müslim, Zühd 46, nr. 2985.

335. Hadis

حَدَّثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْبُضْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى
لَمْ يَقُومُوا، لِمَا يَعْلَمُونَ مِنْ كَرَاهَتِهِ لِذَلِكَ.

Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

“Ashâb-ı kirâmın Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha çok sevdiği kimse yoktu.” Enes sözüne devamla şöyle dedi: “Buna rağmen kendisi için ayağa kalkılmasından hoşlanmadığını bildikleri için, Resûlullah’ı görünce ayağa kalkmazlardı.”^[36]

Hadisin Açıklaması

Sahâbe-i güzîn efendilerimiz Resûl-i Ekrem’i analarından, babalarından, evlâtlarından, hattâ canlarından da çok severlerdi. Onu görünce âdetâ kendilerinden geçer, düğün bayram ederlerdi. Çünkü kendilerini dalâletten hidâyete çıkararak, Allah’a giden yolu kendilerine gösteren o idi.

Ebû Ubeyde bin Cerrâh kâfir olan babasını, Allah’ın Resûlü’ne hakaret ve eziyet ettiği için Bedir Gazvesi’nde öldürmüştü. Aynı savaşta, yine aynı maksatla Hz. Ebû Bekir, düşman saflarında yer almış olan oğlu Abdurrahman ile savaşmak istedi.^[37] Fakat Resûl-i Ekrem buna izin vermedi.

“Şimdi Oldu, Ömer!”

Ashâb-ı kirâmın Sultân-ı Enbiyâ’yı ne kadar çok sevdiğini gösteren bir misâl de Hz. Ömer’in tavrıdır. İslâm’ın bu âdil halifesi bir gün Peygamber Efendimiz’e:

“Sen bana, şu göğsümün içindeki canım dışında her şeyden daha sevgilisin” demişti. Allah’ın Elçisi de ona:

“Hiç kimse beni, canından daha çok sevmedikçe kesinlikle îmân etmiş olamaz” buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer:

“Sana Kitâb’ı indiren Allah’a yemin ederim ki, sen bana şu göğsümün içindeki canımdan daha çok sevgilisin” dedi. İşte o zaman Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem:

“İşte şimdi oldu, Ömer!” buyurdu.^[38]

Neden Ayağa Kalkmazlardı?

Server-i Enbiyâ Efendimiz ashâbının kendisini ne kadar çok sevdiğini iyi bildiği için, bu sevginin onları ifrâta düşürmesinden endişe ederdi. Hıristiyanların Hz. İsa’ya duydukları aşırı sevgiden dolayı onu ilâh derecesine çıkardıklarını dikkate alır, sahâbîlerinin böyle bir yanlışa düşmemesi için her fırsatta onları îtidâle dâvet ederdi. İşte bundan dolayı, onların kendisini görünce ayağa kalkmalarını istemezdi. Fakat Resûl-i Kibriyâ Mescid-i Nebevî’de oturarak kalkıp evine giderken onlar da ayağa kalkar, hâne-i saâdete girene kadar da ayakta dururlardı.^[39]

Server-i Enbiyâ’nın, kendisi için ayağa kalkılmamasını istemesi tevâzuu sebebiyle idi. Allah’ın Resûlü bu konuda onlara engel olmasa, onun için ayağa kalkmaktan elbette derin haz duyarlardı. Canlarından aziz bildikleri Peygamberlerine hürmeten ayağa kalkmayı ne kadar çok isteseler de, onun her emrini baş tâcı ettikleri için, buyruğuna uyarak onu görünce ayağa kalkmazlardı.

Sahâbe Birbiri İçin Ayağa Kalkardı

Öte yandan Resûl-i Ekrem, ashâbının birbirine olan sevgi ve saygısını çok iyi bilir; onların birbirleri için ayağa kalkmalarına ses çıkarmazdı; hattâ bazen bunu kendisi de isterdi. Buna bir iki misâl verelim.

Benî Kurayza yahudilerinin kuşatıldığı günlerdeydi. Fahr-i Âlem Efendimiz, Ensâr’ın önde gelenlerinden Sa’d İbni Muâz’a, yanına gelmesi için haber göndermişti. Sa’d merkebine atlayıp Resûl-i Ekrem’in yanına geldiği sırada, Kâinâtın Efendisi orada bulunan sahâbîlere:

“Efendiniz (veya hayırlınız) için ayağa kalkın!” buyurdu. Onlar da kalktılar.^[40]

Bir diğer misâl de şudur: Kâ’b ibni Mâlik, sebepsiz yere Tebuk Seferi’ne katılmayan üç sahâbîden biriydi. Bu yüzden Peygamber Efendimiz ve ashâb-ı kirâm, onlarla elli gün süreyle konuşmamışlardı. Onların

affedildiğine dair âyet-i kerîme nâzil olduğu gün Kâ‘b Mescid-i Nebevî’ye geldi. Onun içeri girdiğini gören ünlü sahâbî Talha bin Ubeydillah hemen **ayağa kalktı** ve affedildiği için onu tebrik etti. Bu sırada Peygamber aleyhisselâm da orada oturmaktaydı.^[41]

Ayağa Kalkılmasından Hoşlanmak

Bizim âlimlerimiz de işte bu düşünceyle kendilerinden ilim öğrenilen hocaya, âlimlere, sâlih kişilere, adaletli devlet başkanına hürmeten ayağa kalkmayı sakıncalı görmemişlerdir.

Ayağa kalkma konusunda tehlikeli olan bir durum vardır. O da bir kimsenin kendisi için ayağa kalkılmasından hoşlanması ve bunu arzu etmesidir.

Bir gün Hz. Muâviye kendisini görünce ayağa kalkanları “oturun!” diye uyardıktan sonra, onlara Peygamber aleyhisselâm’ın şöyle buyurduğunu bizzat duyduğunu söyledi:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَتَمَثَّلَ لَهُ الرَّجَالُ قِيَامًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

“Kendisi için ayağa kalkılmasından hoşlanan kimse, cehennemdeki yerine hazırlansın.”^[42]

Baba Evlat Muhabbeti

Burada baba ile evlat arasındaki derin muhabbet dolayısıyla onların birbiri için ayağa kalkabileceklerini Fahr-i Kâinât Efendimiz’in hayatından bir misâl vererek görelim. Hz. Âişe annemizin rivâyet ettiğine göre Hz. Fâtıma babasının yanına her geldiğinde Kâinâtın Efendisi ayağa kalkar, ciğerpâresini öper ve kendi yerini ona verir. Peygamberler Sultanı da kızının yanına gidince, o Peygamber gülü babasını ayakta karşılayıp öper ve yerini ona ikrâm eder.^[43]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ashâb-ı kirâm, Peygamber aleyhisselâmı canlarından çok severdi. Resûlullah Efendimiz, bu sevginin onları ifrâta götürmesinden endişe ederek kendisini görünce onların ayağa kalkmalarını istemez, onlar da ayağa kalkmazlardı.

2. Resûl-i Ekrem Mescid-i Nebevî’de oturarak kalkıp evine giderken ashâb-ı kirâm ayağa kalkar, o evine girene kadar ayakta dururlardı.

3. Sahâbe efendilerimiz birbirine olan sevgi ve saygılarından ötürü ayağa kalkar, Fahr-i Âlem Efendimiz de buna ses çıkarmazdı.

4. İslâm âlimleri kendisinden ilim öğrenilen hocaya, âlimlere, sâlih kişilere ve adaletli devlet başkanına hürmeten ayağa kalkmayı sakıncalı görmemişlerdir.

5. Server-i Enbiyâ Efendimiz, kendisi için ayağa kalkılmasından hoşlanan kimsenin cehennemlik olduğunu söylerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Dârimî diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Affân** ibni Müslim (v. 220/835), 66. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** (v. 167/784), 44. hadiste genişçe tanıtıldı.

4. râvi **Humeyd** et-Tavîl (v. 143/760), 2. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Edeb 13, nr. 2754; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 132, 134, nr. 12370, 12397.

İbni Dakîki’l-Îd, *Şerhu’l-Erbaîni’n-Neveviyye*, s. 136.

Buhârî, Eymân ve’n-nüzûr 3, nr. 6632.

Tahâvî, *Şehu Müşkili’l-âsâr* (Arnaût), III, 153-154, nr. 1122, 1124.

Buhârî, Menâkıbü’l-ensâr 12, nr. 3804, Cihâd 168, nr. 3043.

Buhârî, Megâzî 79, nr. 4418; Müslim, Tevbe 53, nr. 2769.

Tirmizî, Edeb 13, nr. 2755; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), V, 234, nr. 25582.

Tirmizî, Menâkıb 60, nr. 3872; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), IV, 303.

336. Hadis

وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ
حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الرَّبِيعِ
عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي هَالَةَ،

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَأَلْتُ خَالَي هِنْدَ بْنَ
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِطُولِهِ.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيَشْهَدُ الْجَنَائِزَ، وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ،
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
أَبَاهُ عَنْ مَدْخَلِهِ، وَمَخْرَجِهِ، وَشَكْلِهِ، فَلَمْ يَدْعُ مِنْهُ شَيْئًا.

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ، جُزْءًا لِلَّهِ، وَجُزْءًا لِأَهْلِهِ، وَجُزْءًا لِنَفْسِهِ، ثُمَّ جُزْءًا

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى
عَنْهُمْ شَيْئًا.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رِجْلِ رَيْثٍ، وَعَلَيْهِ قَطِيفَةٌ لَا تُسَاوِي أَرْبَعَةَ
عَلَى قَدْرِ فَضْلِهِمْ فِي الدِّينِ، فَمِنْهُمْ ذُو الْحَاجَةِ، وَمِنْهُمْ ذُو
الْحَاجَتَيْنِ، وَمِنْهُمْ ذُو الْحَوَائِجِ، فَيَتَشَاغَلُ بِهِمْ، وَيَشْغَلُهُمْ فِيمَا
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
فَتَنِينَاهُ لَهُ بِأَرْبَعِ ثَنِيَاتٍ، فَلَمَّا أَضْبَحَ قَالَ: «مَا فَرَشْتُمُوا لِي اللَّيْلَةَ؟»
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
إِبْلَاغَهَا ثَبَّتَ اللَّهُ قَدَمَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

لَا يُذَكَّرُ عِنْدَهُ إِلَّا ذَلِكَ، وَلَا يَقْبَلُ مِنْ أَحَدٍ غَيْرَهُ.

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
يَغْنِي عَلَى الْخَيْرِ

قَالَ: فَسَأَلْتُهُ عَنْ مَخْرَجِهِ كَيْفَ كَانَ يَضْنَعُ فِيهِ؟

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيَشْهَدُ الْجَنَائِزَ، وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ،
وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

أَحَدٍ مِنْهُمْ بِشْرَهُ وَخُلُقَهُ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ

يَغْفُلُ مَخَافَةَ أَنْ يَغْفُلُوا أَوْ يَمِيلُوا، لِكُلِّ حَالٍ عِنْدَهُ عِتَادٌ، لَا

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

مُؤَاسَاةً وَمُؤَازَرَةً.

قَالَ: فَسَأَلْتُهُ عَنْ مَجْلِسِهِ؟

فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَقُومُ وَلَا يَجْلِسُ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

الْمَجْلِسُ، وَيَأْمُرُ بِذَلِكَ.

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثْنِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْهُ، وَمَنْ سَأَلَهُ حَاجَةً لَمْ يَرُدَّهُ إِلَّا بِهَا، أَوْ بِمَيْسُورٍ مِنَ الْقَوْلِ.

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

تُرْفَعُ فِيهِ الْأَصْوَاتُ، وَلَا تُؤَبَّنُ فِيهِ الْحُرْمُ، وَلَا تُنْتَى فَلَتَاتُهُ.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

فِيهِ الْكَبِيرِ، وَيَزْحَمُونَ فِيهِ الصَّغِيرِ، وَيُؤَثِّرُونَ ذَا الْحَاجَةِ،

وَيَحْفَظُونَ الْغَرِيبَ.

Hız. Ali'nin oğlu Hasan radyallahu anhümâ şöyle dedi:

Peygamber Efendimiz'i çok güzel anlatanlardan biri olan dayım Hind ibni Ebî Hâle'den, bana Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemın özelliklerinden (hilyesinden) biraz söz etmesini istedim. O da şunları söyledi:

“Peygamber Efendimiz irice yapılı ve heybetliydi.

Yüzü ayın on dördü gibi parlardı.”

Daha sonra Hind ibni Ebî Hâle, Hız. Hasan'a bu hadisin tamamını aktardı.

[44]

Hasan radyallahu anh sözüne şöyle devam etti:

“Dayımdan öğrendiğim bu bilgileri bir süre kardeşim Hüseyin'e söylemedim. Ancak bir süre sonra ona bunları anlattım. Meğer Hüseyin, benim sorup öğrendiğim, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemın bir yere nasıl girip çıktığını, görünümünü ve daha başka özelliklerini benden önce dayımız Hind'e sorup öğrenmiş.

Bununla da yetinmemiş, babamız Hız. Ali'ye Fahr-i Âlem Efendimiz'in evindeki halini, insanlar arasındaki tavrını ve ashâb-ı kirâma nasıl davrandığını sormuş, o da sorduğu her şeyle ilgili bildiklerini kendisine aktarmış.

Kardeşim Hüseyin, babamıza sorduğu şeyleri bir bir anlatarak dedi ki:

Babama Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemın evine nasıl gittiğini ve orada neler yaptığını sordum. O da şunları söyledi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem evinde geçireceği zamanını üçe ayırırdı. Üçte birini Allah'a ibâdet ve tâate ayırır, üçte birinde eşleriyle meşgul olup evinin ihtiyaçlarını temin eder, üçte birinde de dinlenip şahsî işlerini görürdü.

Kendisine ait olan zamanı da diğer insanlarla paylaşırdı. Bu saatlerde yanına ancak çok yakın arkadaşları girerdi; onlar da öğrendikleri bilgileri orada olmayan kimselere anlatırlar, böylece Allah'ın Elçisi ilmini kimseden esirgememiş, bildiğini herkesle paylaşmış olurdu.

Resûl-i Ekrem'in bir âdeti de, ümmeti için ayırdığı zamanda, mânevî bakımdan üstün mertebedeki ashâbını huzûruna kabul etmek ve dindeki üstünlükleri nisbetinde onlara zaman ayırmaktı. Onların da kiminin bir, kiminin iki, kiminin daha fazla görüşecek meselesi olur, o da kendileriyle ilgilenir, hem kendilerinin hem de Ümmet-i Muhammed'in dünya ve âhirette işlerine yarayacak bilgileri onlara öğretirdi. Sonra da şöyle buyururdu:

“Burada olanlar, benden duyduklarını burada bulunmayanlara iletinler. İhtiyacını bana iletemeyenlerin derdini öğrenip bana söyleyiniz. Sıkıntısını yöneticilere anlatamayan kimselerin derdini öğrenip ilgili makamlara kim iletirse, Allah da o kimsenin kıyâmet gününde Sırat üzerinden sâlimen geçmesini sağlar.”

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem huzûrunda sadece dinin öğretimi ve Ümmet-i Muhammed'in işi konuşulurdu. O, hiç kimsenin bunların dışında faydasız bir şey konuşmasına müsâade etmezdi.

Ashâb-ı kirâm onun huzûruna ilim öğrenmek için girer, ilmin tadını almış olarak çıkıp gider, her biri Kitap ve Sünnet'i öğrenmiş olarak oradan ayrılırlardı.

Hüseyin radiyallahu anh sözüne şöyle devam etti:

Babama, 'Fahr-i Kâinât Efendimiz **dışarıda, insanların arasında bulunduğu sırada neler yapardı?**' diye sordum; o da şunları söyledi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, insanlara faydası dokunmayacak herhangi bir söz söylemezdi.

Ashâbıyla kendisi arasında sevginin çoğalmasına yarayacak sözler söyler, onların kendisinden kopup uzaklaşmasına yol açacak sözleri ise ağzına almazdı.

Her kabilenin önde gelen şahsiyetine ikrâmda bulunur ve onları kendi kabilelerine başkan tâyin ederdi.

Tutumlarını beğenmediği yöneticilere karşı Müslümanları dikkatli ve uyanık olmaya teşvik eder; kendisi de kimseden tebessümünü ve güzel sözlerini esirgememekle beraber, tutum ve tavırlarını beğenmediği kimselere karşı daha ihtiyatlı davranırdı.

Meclisinde göremediği ashâbın durumlarını sorup araştırır, halkın arasında ne olup bittiğini yine onlardan öğrenirdi.

İyi ve güzel olan şeyin güzelliğinden söz edip onu tavsiye eder; kötü olan şeyin kötülüğünü dile getirip ondan sakındırırdı.

Yaptığı her iş ölçülü olup, hiçbir işi ve sözü diğerine ters düşmezdi.

İnsanlara, yapmaları gereken din ve dünya işlerini gerektiği gibi yapmayabilecekleri kaygısıyla veya gevşek davranabilecekleri endişesiyle onlara görevlerini hatırlatmaktan geri durmazdı.

Dünya ve âhiretle ilgili her müşkil meseleye bir çözüm bulurdu.

Yapması gereken görevi uygulamada kusur etmediği gibi, hakkın dışına da çıkmazdı.

Onun etrafında bulunanlar, insanların en iyileri, en hayırlıları idi. Onun nezdinde en faziletli olanlar, başkaları hakkında en çok hayır düşünenler idi. Onun gözünde en üstün mertebede bulunanlar, fakirleri en çok görüp gözeten, onlara en çok yardım edenlerdi.”

Hüseyin radiyallahu anh sözüne şöyle devam etti:

“Babama, Allah’ın Elçisi’nin **insanlarla oturduğu zaman nasıl davrandığını** sordum. O da şunları söyledi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem oturup kalkarken Allah’ı zikrederdi.

Bir topluluğun yanına vardığında baş köşeye geçmez, nerede boş yer varsa oraya oturur, başkalarına da böyle yapmalarını emrederdi.

Yanıdakilerle ilgilenip onlara iltifat ederdi. Meclisinde bulunan herkes, Resûl-i Ekrem’in en değer verdiği insanın kendisi olduğunu düşünürdü.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bir sorusu veya ihtiyacı sebebiyle yanına gelip oturan kimse kendiliğinden kalkıp gidinceye kadar oradan ayrılmazdı.

Kendisinden bir şey isteyen ya istediği şeyi vererek veya vereceğini va’dederek yahut gönül alıcı bir söz söyleyerek yolcu ederdi.

Allah’ın Elçisi güzel davranışları ve güzel ahlâkıyla herkesi kucakladığı için bütün Müslümanların babası durumundaydı. Ve herkes, haklarının gözetilmesi bakımından onun yanında eşitti.

Resûlullah’ın bulunduğu meclis hilim, hayâ, emânet ve sabrın öğrenildiği ve yaşandığı bir meclisti. Ona duyulan saygıdan dolayı huzûrunda sesler

yükseltilmez, kimsenin kusuru ortaya dökülmez, hatâsı ifşâ edilmezdi.

Resûl-i Ekrem'in meclisinde bulunanlar birbirine eşit olup sadece takvâlarına göre bir başkasından üstün tutulurlardı.

Oradaki herkes, son derece mütevâzi olup büyüklerini sayar, küçüklerini severdi. Onlar ihtiyaç sahiplerine öncelik tanır; gariplere merhamet eder, herkes birbirinin hakkını gözetirdi.”^[45]

Hadisin Açıklaması

Hz. Hasan, dedesinin birtakım özelliklerini dayısı İbni Ebî Hâle'ye sordu. Çünkü İbni Ebî Hâle, Hz. Hatice'nin Resûl-i Ekrem'den önceki evliliğinden olan çocuğu ve Peygamber aleyhisselâmın terbiyesinde yetişmiş olması sebebiyle onu çok iyi tanıyordu. Ayrıca Peygamber Efendimiz'in özelliklerini en iyi anlatanlardan biriydi.

Hz. Hasan ile Hüseyin'in Merakı

Hz. Hasan'a gelince, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem vefât ettiğinde o henüz yedi yaşındaydı. Dedesinin bütün özellik ve güzelliklerini farkedecek yaşta değildi.

Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin efendilerimiz arasında bir yaş fark vardı. Hz. Hasan ağabey durumunda idi. Her ikisi de dedelerinin özelliklerini öğrenmek istemiş, bunu Fahr-i Cihân Efendimiz'i en iyi anlatan sahâbîlerden olan dayıları İbni Ebî Hâle ile babaları Hz. Ali'ye sorup öğrenmişlerdi. Çünkü İbni Ebî Hâle de, Hz. Ali de küçük yaştan itibaren Resûl-i Ekrem'in terbiyesinde büyümüş, bu sebeple onun özelliklerini herkesten iyi öğrenmiş, onu herkesten çok tanımışlardı.

Şimdi hadisimizde geçen bazı ifâdeleri açıklamaya çalışalım:

Heybeti ve Güzelliği

Peygamber Efendimiz heybetliydi. İnsanlar üzerinde saygı uyandıran etkili bir görünümü vardı. Allah Teâlâ'nın ona verdiği bu özellik sebebiyle, karşısındakinde kendisine saygı gösterme duygusu oluşurdu.

İbni Ebî Hâle Server-i Enbiyâ Efendimiz'in mübârek yüzünün **ayın on dördü gibi** güzel olduğunu söylemiştir. Bu konuda daha geniş bilgi için, onun dış görünüşünün anlatıldığı birinci bölümdeki 8, 10 ve 11. hadislere özellikle bakılabilir.

Evinde Neler Yaptı?

Resûl-i Ekrem'in bu iki çiçeğinin öğrenmek istediği hususlardan biri de, Server-i Enbiyâ Efendimiz'in evinde ne yaptığı idi.

Allah'ın Resûlü, **evinde geçireceği zamanı üçe ayırırdı.**

Üçte birinde Allah'a ibâdet eder yani abdest alıp namaz kılar, Kur'an okur ve O'nu tefekkür ederdi.

Diğerinde evinin ihtiyaçlarını temin eder, eşleriyle meşgul olur, onların hatırlarını sorup gönüllerini alır, kendilerine iltifatta bulunup onlarla şakalaşır. Peygamber Efendimiz'in hanımlarıyla olan sohbeti ve şakalaşmasıyla ilgili pek çok örnek vardır. Buna bir iki misâl verelim:

“Anneniz Kıskandı!”

Meselâ Hz. Âişe'nin su içtiği bardağı alıp onun ağzının değdiği yerden içmesi, ısırıldığı eti alıp onun ısırıldığı yerden ısırması buna misâldir.^[46]

Bir diğer misâl de şöyledir: Bir gün Resûl-i Kibriyâ Hz. Âişe'nin odasında, hanımlarından Hz. Safiyye Peygamber-i Zîşân'a bir kap yemek gönderdi. Hz. Âişe hizmetçinin elindeki tabağı görünce kıskançlık duygusuna kapılıp öfkeleni. Hizmetçinin eline vurarak yemeği yere döktü; yere düşen tabak da kırıldı.

Resûl-i Ekrem kalktı, “Anneniz kıskandı.” diyerek tabağın kırıklarını ve yere dökülen yemekleri toplamaya başladı.

Hiz. Âişe Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in yüzüne bakıp da öfkeleniğini görünce yaptığına pişman oldu ve:

“Bugün bana fena bir söz söylemesinden Allah'ın Resûlü'ne sığınırım” dedi. Sonra da: “Yâ Resûlallah! Yaptığım hatayı bağışlatmanın yolu nedir?” diye sordu.

Peygamber aleyhisselâm da, bunun ancak kırılan tabağın ve yemeğin aynısını hizmetçiye verip sahibine göndermek suretiyle telâfi edilebileceğini söyledi.^[47]

Evine Kabul Ettiği Yakınları

Kâinâtın Efendisi evdeki zamanın geri kalan kısmında ise hem şahsî işlerini görür hem de Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer gibi çok değer verdiği dostlarını, Hz. Osmân ve Hz. Ali gibi damatlarını kabul ederek onlarla sohbet ederdi.

Diğer bir ifâdeyle evinde kabul ettiği kimseleri asaletlerine, zenginliklerine göre değil, (إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ) “Allah katında en değerliniz en müttaki olanınızdır.”^[48] kâidesince onların dindeki üstünlüklerine göre kabul ederdi.

“Duyan Duymayana Anlatsın!”

Bu ileri gelen sahâbîler de dışarı çıkınca, Resûl-i Ekrem'den öğrendiklerini diğer Müslümanlara anlatırlardı; çünkü Allah'ın Resûlü kendisinden duyulan ve öğrenilen bilgilerin başkalarına da aktarılmasını isteyerek: (لِيَبْلُغَ الشَّاهِدُ مِنْكُمْ الْغَائِبَ) “Burada bulunanlar bulunmayanlara anlatsınlar.” diye emrederdi. Böylece bilen bilmeyene, Fahr-i Âlem'den bir şey duyan, onu duymayana anlatmak zorundaydı.

Âcizlere Elçi Olmak

Server-i Enbiyâ Efendimiz, ashâbına bir görev daha vermişti. Hasta, köle veya câriye olduğu için, utanıp sıkıldığı için veya uzakta oturduğu için **derdini kimseye açamayanların** dinî ve dünyevî ihtiyaçları öğrenilecek ve durum aynı zamanda devlet başkanı olan Resûlullah'a iletilecekti. Böyle bir görev îfâ edenlerin mükâfatını Allah verecek, din kardeşlerinin yardımına koştukları için, onlar kıyâmet gününde, Sırat üzerinden sâlimen ve süratle geçebileceklerdi.

İlim İnsana Ne Kazandırır?

Hadisimizde geçen çok önemli ifâdelerden biri de şudur:

“Ashâb-ı kirâm onun huzûruna ilim öğrenmek için girer, ilmin tadını almış olarak çıkıp giderken her biri Kitap ve Sünnet'i öğrenmiş olarak oradan ayrılırlardı.” Zira bir kulun ilmi arttıkça onun Allah'a yakınlığı da artmıyorsa, diğer bir ifâdeyle bu kişi dünyanın câzibesine kapılmaktan kendini alıkoyamıyorsa, onun tevâzuu artacağına kibri çoğalıyorsa, o kimse Allah'tan gittikçe uzaklaşıyor demektir. Öyle birine âlim denemez, onun öğrendiği ilim başına belâdır.

İnsanların Arasında İken Neler Yaptı?

Hız. Hüseyin babasına, Peygamber aleyhisselâmın evinden **dışarıya çıkıp insanların arasında bulunduğu sırada neler yaptığını** sordu.

Bakınız, Hz. Ali'nin bu konuda anlattıkları ne kadar önemli, insanlarla iyi geçinmek için ne kadar gereklidir:

Sözü de Susması da Ölçülüydü

Allah'ın Elçisi diline hâkim olur, faydasız söz söylemezdi. Bu sebeple çoğu zaman sükût eder, gerekmedikçe konuşmazdı. Ümmetine de bunu tavsiye ederek şöyle buyururdu:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ

“Allah'a ve âhiret gününe inanan, ya hayır söylesin ya da sussun.”^[49]

Tatlı Dilli Olmasaydı

Ashâbıyla kendisi arasındaki sevginin çoğalmasına yarayacak tatlı sözler söyleyerek gönüllerini alır, onların kendisinden kopup uzaklaşmasına yol açacak sözleri söylemezdi.

Şâyet Peygamber-i Zîşân Efendimiz insanlarla kaynaşmak için onlara böyle kucak açmasaydı, böyle sevgi dolu olmasaydı, onları nefret ettirseydi sonuç nasıl olurdu? Bu sorunun cevabını Allah Teâlâ şöyle vermektedir:

وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ

“Şâyet kaba, katı kalpli olsaydın, insanlar etrafından dağılıp giderlerdi.”^[50]

Sevgili Efendimiz insanları kazanmanın, onların gönlüne girmenin yolunu şu özlü hadîs-i şerîfiyle özetlemektedir:

يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا، وَبَسِّرُوا، وَلَا تُنْفِرُوا

“Kolaylık gösterin, zorluk çıkarmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin.”^[51]

Başkalarının Değer Verdiğine O da Değer Verirdi

Sultân-ı Enbiyâ'nın âdetlerinden biri de “**Her kabilenin önde gelen şahsiyetine değer vermesi**, ona izzet ve ikrâmda bulunması, şâyet Müslüman olmamışsa, onu dine ısındırmak için yerine göre 100, 200, hattâ

300 deve vererek gönlünü kazanmasıydı.” Bunu ashâbına şöyle tavsiye buyururdu:

إِذَا أَتَاكُمْ كَرِيمٌ قَوْمٍ فَأَكْرِمُوهُ

“Bir kavmin ileri gelen kişisi yanınıza geldiğinde ona ikrâmda bulunun.”^[52]

İnsanlar kendi toplumlarının büyüğüne yapılan ikrâmı kendilerine yapılmış kabul eder, bundan çok mutlu olur. Resûl-i Ekrem Efendimiz de her kabilenin önde gelen bir şahsiyetini o kabileye başkan tâyin ederek herkesi memnun ederdi.

Câmede Göremediklerini Sorup Soruştururdu

Server-i Enbiyâ Efendimiz “**Meclisinde göremediği ashâbının durumlarını sorup araştırırdı.**” Şâyet herhangi bir sahâbîsi hasta ise onu ziyaret eder, seyahate çıkmışsa onun âfiyetle dönmesi için duâ eder, herhangi birinin öldüğünü öğrenirse, onun günahlarının bağışlanması için Allah’tan mağfiret niyâz ederdi. Zulme uğramış olanları zâlimin elinden kurtarmaya çalışırdı.

Hız. Ali, Peygamber Efendimiz’in gözünde en değerli olan kimsenin başkaları hakkında iyilik düşünen, fakirleri en çok görüp gözeten ve onlara yardım eden kimseler olduğunu söylemiştir. Elbette öyledir, çünkü bunun ölçüsünü Allah Teâlâ şöyle koymuştur:

وَيُؤْتُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

“Kendileri ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendilerine tercih ederler.”^[53]

Hurmalıklarımızı Paylaştır!

Kendilerine “Ensâr” dediğimiz Medineli Müslümanlar da öyle yapmışlardı. “Muhâcir” dediğimiz Mekke’den hicret edip Medine’ye gelen kardeşlerine kucak açmışlardı. Peygamber Efendimiz onları birbiriyle kardeş ilân ettiğinde, ev sahibi durumunda olan Ensâr-ı kirâm Resûlullah’a geldiler ve: “Yâ Resûlallah! Hurmalıklarımızı Muhacir kardeşlerimizle aramızda paylaşır!” dediler.

Allah'ın Resûlü onların bu fedâkârlığını fazla buldu. “Öyle yapmayalım; Muhâcir kardeşleriniz hurmalıklarınızın bakımını yapın; siz de çıkan ürünü aranızda paylaşın.” buyurdu.^[54]

İyi ve Kötüyü Öğretirdi

Hadisimizde yine Hz. Ali'nin belirttiğine göre, Efendimiz aleyhisselâmın şöyle bir âdeti vardı: **İyi ve güzel gördüğü bir şeyin güzel olduğunu söyler**, onun yapılmasını tavsiye ederdi. **Kötü gördüğü bir şeyin de kötü olduğunu** dile getirir, ondan uzak durulmasını söylerdi. Böylece ashâbı ondan iyi ve güzelin ne olduğunu öğrenirdi. İyilik yapanlar da Resûlullah'ın takdîrini kazanırlardı.

Sultân-ı Enbiyâ kötü olan bir şeyin neden kötü olduğunu söyleyerek onu tanıtır, kötülük yaptıkları için kınardı.

Oturup Kalkarken Allah'ı Zikrederdi

Hz. Hüseyin, babasına Seyyid-i Kâinât Efendimiz'in **insanlarla birlikte oturduğu zaman nasıl davrandığını, o sıradaki âdetlerini** sordu.

Hz. Ali'den öğrendiğimize göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem **oturup kalkarken Allah'ı zikrederdi**. Çünkü Allah Teâlâ Kendisini zikreden kullarını şöyle takdîr buyururdu:

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ

“O akıl sahipleri ayakta iken, otururken ve yatarken dâimâ Allah'ı zikrederler.”^[55]

Zikrin önemini pek güzel ve pek özlü bir şekilde dile getiren âyet-i kerîme şudur:

وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ

“Allah'ı zikretmek en büyük ibâdettir.”^[56]

Boş Bulduğu Yere Oturmalı

Peygamber aleyhisselâmın arkadaşlarıyla otururken özel bir yeri olmadığı için, üstün tevâzuu sebebiyle **boş bulduğu yere otururdu**; ümmetine de bunu tavsiye ederdi.

Güzel ve anlamlı bir söz vardır: (شَرَفَ الْمَكَانِ بِالْمَكِينِ) denir. “Bir yer, oraya oturana göre değer kazanır.” Değersiz biri baş köşeye otursa, orası baş köşe olmaktan çıkar. Onun içindir ki, insan bir meclise gittiğinde, kendisine yer verilirse oraya, verilmezse boş bulunduğu yere oturmalıdır.

Ashâb-ı kirâm da öyle yapardı. Câbir İbni Semüre radiyallahu anhümâ Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem huzûruna vardıkları zaman, nerede yer bulurlarsa oraya oturduklarını söylerdi.^[57]

En Çok Beni Seviyor

Peygamber Efendimiz’in bir âdeti de **yanındakilerle ilgilenip onların gönlünü almasıydı**. Yanındakilere ve karşılaştığı kimselere güler yüz göstermesiydi. Onun bu hali etrafındakileri sevindirir, herkes “Resûlullah’ın en değer verdiği insan benim” diye düşünürdü.

Sultân-ı Enbiyâ, **yanına gelen şahıstan hoşnut olmasa**, hattâ o kimse huzûrunda yeterinden fazla otursa bile, o kendiliğinden kalkıp gidinceye kadar sabrederdi; ondan hoşnut olmadığını belli edecek şekilde soğuk davranmazdı.

İhtiyaç Sahiplerini Bekletmezdi

Bir defasında Resûl-i Ekrem minberde bir konuşma yapıp inmiş, namaz kıldırmak üzere mihrâba giderken adamın biri önüne geçmiş ve derdini halletmesini istemişti. Allah’ın Elçisi ona: “Hele namazı kılalım da bakarız.” demek yerine uzun süre ayakta kalarak onu dinlemiş, bu esnada namaz kılmayı bekleyen cemâatin bir kısmının esneyip uyuklamaya başlamasına rağmen o zâtın derdini hallettikten sonra mihrâba geçip namaz kıldırmıştı.^[58]

Bir başka zaman Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hutbe okurken bir adam mescidden içeri girip karşısına geçmiş, sözünü keserek:

“Ey Allah’ın Elçisi! Dinini bilmeyen bir garip geldi. Dinini sorup öğrenmek istiyor.” demişti. Peygamber Efendimiz minberden inip adamın yanına gelmiş, öğrenmek istediklerini ona öğrettikten sonra tekrar minbere çıkarak konuşmasını tamamlamıştı.^[59]

Varsa Verir, Yoksa Va’dederdi

Kâinâtın Efendisi kendisinden bir şey isteyene, Şâyet istediği şey yanında varsa hemen verirdi. Yanında yoksa, eline geçtiği zaman vereceğini

va'dederek gönderirdi. O da yoksa, o ihtiyaç sahibini gönül alıcı sözlerle yolcu ederdi.

Bir defasında genç sahâbîsi Câbir ibni Abdillâh radiyallahu anhümâ ondan bir istekte bulunmuştu. Server-i Enbiyâ Efendimiz ona:

“Eğer Bahreyn'den zekât malı gelirse sana şöyle şöyle şöyle doldurup veririm.” diye vaad buyurmuştu. Fakat Kâinâtın Efendisi Rabbine kavuşana kadar Bahreyn'den gelmesini beklediği mal gelmedi. Bahreyn'den mal geldiği zaman Hz. Ebû Bekir halife olmuştu. O zaman Resûlullah'ın halifesi:

“Peygamber aleyhisselâmın birine va'di veya borcu varsa bize başvursun” diye ilân etti.

Bunun üzerine Câbir halifenin huzûruna çıktı ve ona:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana böyle böyle demişti,” diye haber verdi. Hz. Ebû Bekir de ona, Resûlullah Efendimiz'in vaad ettiği şeyi fazlasıyla verdi. ^[60]

Müslümanların Babasıydı

Hız. Ali, Fahr-i Âlem Efendimiz'in özelliklerinden söz ederken, onun “güzel davranışları ve güzel ahlâkıyla herkesi kucakladığı için **bütün Müslümanların babası** durumunda” olduğunu söylemiştir. Âyet-i kerîme bu gerçeği şöyle dile getirmektedir:

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ

“Peygamber mü'minlere kendi canlarından daha yakındır; onun eşleri de mü'minlerin anneleridir.”

Fahr-i Kâinât'ın hanımları mü'minlerin annesi olduğuna göre, o da mü'minlerin babasıdır. Mü'minlere olan yakınlığını ifâde ettiği hadislerden birinde şöyle buyurmuştur:

“Ben mü'minlere dünyada da, âhirette de insanların en yakınıyım. Hangi mü'min bir mal bırakacak olursa, onun akrabası ona vâris olsun. Kim de arkasında bir borç veya bakıma muhtaç birisini bırakırsa, o da bana gelsin; çünkü ben onun velisiyim.” ^[61]

Ceza Verdiğine Bile Merhamet Ederdi

Ve yine Hz. Ali'nin dediği gibi: "Herkes, haklarının gözetilmesi bakımından Peygamber aleyhisselâmın yanında birbirinden farksızdı." Çünkü bütün mü'minler onun evlâdı, o da onların babası gibiydi. En ağır suçları işleyenlere hak ettikleri cezaları verir, fakat onlara olan merhametini ve şefkatini bir şekilde gösterirdi. Buna dair iki misâl görelim:

Bir gün adamın biri Resûlullah Efendimiz'in huzûruna gelerek zina suçu işlediğini itiraf etti. Seyyid-i Kâinât Efendimiz de onu kırbaçlattı. Sonra da ashâbına bir baba şefkatiyle şunları söyledi:

"Bakınız ey insanlar! Cezasını Allah'ın koyduğu suçlardan artık uzaklaşmanın zamanı geldi. Şu mâlum çirkin suçlardan birini kim işlerse, onu başkalarına anlatmasın. Günahına tövbe etsin, suçu da Allah'ın affetmesiyle gizli kalsın. Kim işlediği suçu ortaya dökerse, biz de Allah'ın kitabında belirtilen cezayı ona uygularız."^[62]

"Ona Lânet Etme!"

İkinci misâlimiz, Nuaymân diye de bilinen içki müptelâsı Abdullah'a dairedir. Bu zât şakalarıyla herkesi güldüren biriydi. İçki içerken yakalanıp Resûlullah Efendimiz'in huzûruna getirilir, ona hak ettiği kırbaç cezası uygulanırdı. Yine bir gün Nuaymân'ı cezalandırmışlardı. Hz. Ömer artık dayanamadı ve:

"Allahım! Şu adamı rahmetinden uzak tut! İçki yüzünden iki de bir getiriliyor." diye ona bedduâ etti. Bu sözleri duyan Rahmet Peygamberi dayanamadı:

"Ona lânet etme, Ömer! Onun Allah'ı ve Resûlü'nü sevdiğini kesin olarak biliyorum." buyurdu.

Bir diğer rivâyete göre, ona "Allah seni kahretsin. Allah seni rezil etsin." diye bedduâ edenlere Şefkat Pınarı Efendimiz şöyle buyurdu:

لَا تَكُونُوا عَوْنَ الشَّيْطَانِ عَلَىٰ أَحْيَاكُمْ

"Hayır, sakın öyle demeyin! Kardeşiniz aleyhinde konuşup da şeytana yardım etmeyin!"^[63]

"Yanında Sesinizi Yükseltmeyin!"

Hz. Ali'nin de belirttiği gibi, kendisine duyulan saygıdan dolayı Resûl-i Ekrem'in huzûrunda hiç kimse sesini yükseltmezdi. Çünkü Allah Teâlâ

onlara şöyle emretmişti:

قَالَتْ: قُلْنَا: هُوَ فِرَاشُكَ، إِلَّا أَنَا ثَنِينَاهُ بِأَرْبَعِ ثَنِيَاتٍ، قُلْنَا: هُوَ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ

“Seslerinizi Peygamber’in sesinden fazla yükseltmeyin; birbirinize bağırdığınız gibi ona bağırmayın. Yoksa yaptığınız iyilikler mahvolur gider de farkına bile varmazsınız.”

Bu âyet-i kerîme nâzil olunca sahâbe-i güzîn büyük bir telâşa kapıldı; hattâ Hz. Ebû Bekir Resûl-i Ekrem’e: “Ey Allah’ın Resûlü! Artık seninle konuşurken, sır veriyormuş gibi fısıltıyla konuşacağım.” dedi. [64]

Hz. Ömer de Resûl-i Kibriyâ ile konuşurken, âdetâ fısıltıyla konuşur, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona, çok alçak sesle konuştuğu için ne söylediğini tekrar sorma ihtiyacını duyardı. [65]

Büyükleri Sayar, Küçükleri Severlerdi

Hz. Ali, Peygamber Efendimiz’in meclisini tasvir ederken ashâb-ı kirâmın güzel bir âdetini dile getirir. Onların son derece mütevâzi olduklarını, gerek yaş gerek fazilet bakımından kendilerinden büyük olanları sayıp küçükleri sevdiklerini söyler. Zira onlar, Kâinâtın Efendisi’nden şunu öğrenmişlerdir:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَلَمْ يُوقِرْ كَبِيرَنَا

“Küçüklerine merhamet etmeyen, büyüklerine saygı duymayan kimse bizden değildir.” [66]

Kısacası Peygamber Efendimiz’in meclisi insanların birbirini sevip saydığı, birbirinin hakkını gözettiği, ihtiyaç sahiplerinin ön planda tutulduğu, gariplerin ve kimsesizlerin korunduğu bir meclisti.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hz. Hasan ve Hüseyin, dedeleri olan Resûl-i Ekrem’in çeşitli hallerini dayılarından ve babalarından sorup öğrendiler.

2. Peygamber Efendimiz son derece güzel ve heybetliydi.

3. Vaktini Allah'a ibâdet, eşleriyle meşguliyet, dinlenip şahsî işlerini görmek şeklinde üçe ayırmıştı.

4. Özel işlerine ayırdığı zaman diliminde genellikle yakın dostlarıyla görüşür, onlar da bu sırada Resûl-i Ekrem'den öğrendiklerini diğer insanlarla paylaşırlardı.

5. Ashâbıyla muhabbetlerini ziyâdeleştirecek şekilde görüşüp konuşurdu.

6. Onlara iyi olanı emreder, kötü olan şeylerden uzaklaştırır, yapmaları gereken görevlerini hatırlatırdı.

7. Fakirleri görüp gözetenlere çok değer verirdi.

8. Bir mecliste baş köşeye geçmez, boş bulduğu yere otururdu.

9. Bir işi için yanına gelenler, yanından kendiliğinden kalkıp ayrılıncaya kadar onlarla birlikte otururdu.

10. Onun huzûrunda ashâbı çok saygılı davranır, birbirlerinin aleyhinde konuşmazlardı.

11. Ashâb-ı kirâm büyüklerini sayar, küçüklerini sever, ihtiyaç sahiplerine öncelik tanır, gariplere merhamet eder, birbirinin hakkını gözetirlerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Hasan radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Süfyân ibni Vekî'** (v. 247/861), 6. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Cümei' ibni Umeyr (Ömer) ibni Abdirrahmân el-İclî;**

3. râvi **Ebû Abdullah** künyesiyle anılan bu şahıs;

4. râvi Hind **ibni Ebî Hâle** (v. 36/656); bütün bu râviler 8. hadiste tanıtıldı.

Hadisin tamamı için 8. hadise bakınız.

İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (Abbâs), I, 422; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefi), XXII, 155-156, nr. 414; Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), II, 154-155; Heysemî, *Mecma'ü'z-zevâid*, VIII, 273-274.

Müslim, Hayz 14, nr. 300; Ebû Dâvûd, Tahâret 102, nr. 259.

Buhârî, Nikâh 107, nr. 5225; Ebû Dâvûd, İcâre 89, nr. 3568; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 148, nr. 25670.

Hucurât 49/13.

Buhârî, Edeb 31, 85, nr. 6018, 6135, 6136, 6138; Müslim, İmân 74, 75, 77, nr. 47, 48 Lukata 14, nr. 48.

Âl-i İmrân 3/159.
Buhârî, İlim 11, nr. 69; Müslim, Cihâd 8, nr. 1734.
İbni Mâce, Edeb 19, nr. 3712.
Haşr 59/9.
Buhârî, Hars 5, nr. 2325, Şürût 5, nr. 2719, Menâkıbü'l-Ensâr 3, nr. 3782.
Âl-i İmrân 3/191.
Ankebût 29/45.
Ebû Dâvûd, Edeb 14, nr. 4825; Tirmizî, İsti'zân 29, nr. 2725.
Buhârî, Ezân 27, nr. 642, İsti'zân 48, nr. 6292; Müslim, Hayz 123-126, nr. 376; Ebû Dâvûd, Salât 232, 234, nr. 1120; Tirmizî, Salât 374, nr. 518.
Müslim, Cum'a 60, 876; Nesâî, Zînet 122, nr. 5377.
Buhârî, Kefâle 3, nr. 2296, Hibe 18, nr. 2598, Cizye 4, nr. 3164; Müslim, Fezâil 60-61, nr. 2314.
Buhârî, Tefsîr 33/1, nr. 4781; Müslim, Ferâiz 15, nr. 1619.
Mâlik, *Muvatta'*, Hudûd 12; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ); IV, 272, 425, nr. 7615, 8158.
Her iki rivâyet için bk. Buhârî, Hudud 4, 5, nr. 6777, 6780, 6781.
Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 501, nr. 3720
Buhârî, Tefsîr 49/1, 2, nr. 4845, İ'tisâm 5, nr. 7302.
Tirmizî, Birr 15, nr. 1919; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 126, nr. 358 (Ayrıca bk. s. 125-126, nr. 353-356).

337. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ شَفِيَّانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

عَنْ قَتَادَةَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

أَوْطَأَ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعْتَنِي وَطَاءَتْهُ

لَأَجِبْتُ».

Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Şâyet biri bana paça bile hediye etse, onu hemen kabul ederim. Ve yine paça yemeğine dâvet edilsen, tereddütsüz giderim.”^[67]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîfte Resûl-i Ekrem Efendimiz, Müslümanlar arasında mutlaka uygulanması gereken çok önemli bir görgü kuralına işaret buyurmakta, bizi hediyeleşmeye teşvik etmektedir. Hediyeleşmenin en çok muhtaç olduğumuz bir şeyi sağlayacağına işaretle (تَهَادُوا تَحَابُّوا) “Hediyeleşin ki, muhabbetiniz artsın.” buyurmaktadır.^[68]

Hediye Dargınlığı Giderir

Bir başka hadîs-i şerîfinde, verilen hediyein Müslümanları birbiriyle kaynaştıracağına, aralarındaki ülfeti geliştireceğine, kalpteki kırgınlığı gidereceğine işaretle de şöyle buyurmaktadır:

تَهَادُوا فَإِنَّ الْهَدِيَّةَ تُذْهِبُ وَحَرَ الصُّدْرِ

“Birbirinize hediye verin. Çünkü hediye gönüllerdeki dargınlığı yok eder.”^[69]

Hanımların hediye kusur arama konusundaki tutumlarına işaretle özellikle onlara şöyle seslenmektedir:

يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ، لَا تَحْقِرَنَّ جَارَةً لِّجَارَتِهَا، وَلَوْ فَرَسَنَ شَاةً

“Ey Müslüman kadınlar! Komşu hanımlar birbiriyle hediyeleşmeyi küçümsemesin! Alıp verdikleri şey bir koyun paçası bile olsa!..”^[70]

Hatırlanmış Olmak Güzel Şey

Server-i Enbiyâ Efendimiz bu ifâdesiyle hediye alanın, verilen hediyenin kıymetine değil, hatırlanmış olmaya bakmasını hatırlatmaktadır.

Gönderilen hediyeyi beğenmediğini karşı tarafa hissettirmek, hediyeleşmeden beklenen faydayı sağlamadığı gibi, ortaya yeni dargınlık ve kırgınlıklar çıkarabilir.

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz konuya nasıl baktığını bir misâlde göstermekte, kendisine insanların hiç de değer vermediği paça gibi bir şey hediye edilse, onu bile memnuniyetle kabul edeceğini ifâde buyurmaktadır.

Çam Sakızı Çoban Armağanı

Bu tutumuyla Allah’ın Elçisi yüksek tevâzuunu bir kere daha ortaya koymaktadır. Şu halde basit görülen bir yemeği bile kesinlikle kibirlenmeden bu da bir nimettir diye kabul etmelidir. Ölçü bu olunca, komşular birbirine hediye gönderirken “Canım bundan da hediye olur mu?” diye düşünmeden elinde olanı komşusuna göndermeli, böylece muhabbetin gelişmesine zemin hazırlamalıdır. Anlatmak istediğimiz şeyi “Çam sakızı çoban armağanı” şeklindeki atasözümüz ne kadar da güzel özetlemektedir.

Dâvete İcâbet Etmeli

İki Cihan Güneşi Efendimiz hediyeleşmeden başka bir hususa, dâvete icâbet etmenin önemine işaret buyurmaktadır. Bir kimse bir yoksulun paçadan ibaret bir yemeğine dâvet edilse bile, burun kıvrımadan bu dâvete icâbet etmesi gerektiğini öğretmektedir.

Hediyeleşirken gözetilmesi gereken önemli bir husus daha vardır. İnsan, kendisine verilen ve kıymetsiz görülen bir hediyeye, daha kıymetli bir hediye ile karşılık verirse muhatabına Müslüman zarâfetini göstermiş olur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz hediye alıp verir ve ümmetini hediyeleşmeye teşvik ederdi.

2. **İşte bu sebeple Müslümanlar birbiriyle hediyeleşmelidir.**

3. Önemli olan hediyeğin değeri değil, hatırlanmaktır.

4. **Resûl-i Kibriyâ eşsiz tevâzuu sebebiyle, paça gibi insanların değer vermediği bir yemeğe dâvet edilse bile ona icâbet ederdi.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Abdillâh **Muhammed ibni Abdillâh ibni Bezîğ** el-Basrî (v. 247/861), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

2. râvi **Bişr ibni'l-Mufaddal** (v. 186/802), 53. hadiste açıklandı.

3. râvi **Saîd** ibni Ebû Bürde el-Eş'arî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir tâbiî olup sahâbeden Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin torunudur.

4. râvi **Katâde bin Diâme es-Sedûsî** (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) de 1. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Ahkâm 10, nr. 1338. Ayrıca bk. Buhârî, Hibe 2, nr. 2568, Nikâh 73, nr. 5178; Müslim, Nikâh 104

Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 203, nr. 594.

Tirmizî, Velâ 6, nr. 2130.

Buhârî, Hibe 1, nr. 2566, Edeb 30, nr. 6017; Müslim, Zekât 90, nr. 1030.

338. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

الْمُنْكَدِرِ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

وَسَلَّمَ، لَيْسَ بِرَاكِبٍ بَغْلٍ، وَلَا بِرِذْوَنِ.

Câbir ibni Abdillâh radiyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem beni ziyâret etmek için evime yürüyerek geldi. Ne bir katıra binmişti ne de bir ata.^[71]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz'in genç sahâbîsi Câbir ibni Abdillâh, babası Abdullah ibni Amr ibni Harâm Uhud Gazvesi'nde şehid düşünce, yedi veya dokuz kız kardeşine bakmak zorunda kaldı. Bu sebeple Fahr-i Âlem Efendimiz onu her zaman himâye etti. Eline geçen imkânları onunla paylaştı.

Mescide Gidip Gelmenin Sevâbı

Bir gün Câbir'in hastalandığını duyan Kâinâtın Efendisi sevgili arkadaşı Hz. Ebû Bekir ile birlikte onu ziyâret etmek için onun Benî Selime mahallesindeki evlerine gitti. Bu mahalle Medine'nin Mescid-i Nebevî'ye en uzak yerinde bulunuyordu. Mescid'e bir mil uzaklıkta idi. Bu mahalle halkı, Peygamber Efendimiz'e yakın olmak için evlerini satıp Mescid-i Nebevî'ye yakın bir yere taşınmak istemişlerdi. Fakat Allah'ın Elçisi, Mescid'e gelmek için atacakları her bir adım için ayrıca sevap kazanacaklarını, derecelerinin yükseleceğini söyleyerek onlara izin vermemişti.^[72] Kendisi de bu hasta sahâbîsini ziyâret ederken daha çok sevap kazanmak için, onun uzaktaki evine yürüyerek gitmişti.

Câbir Nasıl Ayıldı?

Sahîh-i Buhârî'deki daha geniş rivâyetten öğrendiğimize göre Peygamber Efendimiz ile Hz. Ebû Bekir oraya vardıklarında Câbir baygın yatıyordu. Peygamber-i Zîşân su isteyip abdest aldı, artan suyu Câbir'in yüzüne serpti. Bu bereketli su yüzüne temas eder etmez Câbir gözünü açıp kendine geldi. [73]

Peygamber Efendimiz'in pek değer verdiği Câbir ibni Abdillâh, onunla birlikte on dokuz gazveye katıldı; kendisinden 1000'den fazla hadis rivâyet etti; büyük bir âlim oldu ve Medine'de pek çok fetvâ verdi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz hasta ziyaretine çok önem verirdi.
2. **Hastaları ziyâret ederken çok sevap kazanmak için gideceği yere bazen yürüyerek giderdi.**
3. Evi mescide uzak olmak, çok sevap kazanma vesîlesidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Yûsuf ibni Abdillâh ibni Selâm radiyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Dârimî diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 25. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Nuaym** Fazl ibni Dükeyn (v. 219/834), 5. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Yahyâ bin Ebi'l-Heysen el-Attâr**, Kûfeli güvenilir bir tâbiüdür. Rivâyetleri Tirmizî'nin *eş-Şemâil*'inde ve Buhârî'nin *el-Edebü'l-müfred*'inde yer almıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Yûsuf ibni Abdillâh ibni Selâm** (v. 100/718) ise 183. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Menâkıb 52, nr. 3851. Ayrıca bk. Buhârî, Merdâ 15, nr. 5664; Müslim, Ferâiz 5-8, nr. 1616.

Müslim, Mesâcid 279, nr. 664.

Buhârî, Vudû' 44, nr. 194, Tefsîr 4/4, nr. 4577, Merdâ 5, nr. 5651.

339. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنَّ أَبَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ،

الْعَطَّارُ قَالَ:

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسَحًا، نَثْنِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

وَمَسَحَ عَلَيَّ رَأْسِي.

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Selâm'ın oğlu Yûsuf radiyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana Yûsuf adını verdi ve beni kucağına alarak başımı okşadı.^[74]

Hadisin Açıklaması

Ashâb-ı kirâm yeni doğan çocuklarını alıp Peygamber Efendimiz'e götürürlerdi. O da mübârek ağzında çiğnediği hurmayı çocuğun damağına çalarak “**tahnîk**” yapardı. İşte bu münâsebetle Allah'ın Resûlü kendisine getirilen bebekleri kucağına alır, onların başını okşar, kendilerine duâ ederdi.

Yûsuf ibni Abdillâh da böylesine üstün bir şerefe nâil olmuş bir bahtiyârdı. Taberânî'nin rivâyetine göre Server-i Enbiyâ Efendimiz ona, bu güzelliklerden sonra “hayır ve bereket” dilemişti.^[75]

Yahudilerin Büyük Âlimi

Yûsuf ibni Abdillâh kimdi? Bu genç, Abdullah ibni Selâm radiyallahu anhın oğluydu. Abdullah ibni Selâm (v. 43/663-64) ise Yahudilerin en önde gelen âlimiydi. Medine'de yaşıyordu. Bilindiği üzere, Resûl-i Kibriyâ'nın peygamber olarak gönderileceği Tevrat'ta haber veriliyordu. Hattâ o, bütün özellikleriyle tanıtılıyordu. İşte bunun için Abdullah, Fahr-i Âlem Efendimiz'i görür görmez onun beklenen peygamber olduğunu anladı ve

hemen Müslüman oldu. O sıralarda yeni doğmuş olan oğlu Yusuf'u Resûlullah'ın kucağına vererek ona ad koymasını istedi. Kâinâtın Efendisi de onu sevip okşadı ve kendisine Yûsuf adını verdi.

Bazı âlimler hadisimizin râvisi Yûsuf'un tâbiînden olduğunu ileri sürmüşse de, Buhârî gibi hadis otoriteleri onun da babası gibi bir sahâbî olduğunu kabul etmişlerdir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz çocukları çok severdi. Onları kucağına alır, öpüp okşar, kendilerine duâ ederdi.

2. **Fahr-i Âlem Efendimiz, Medine'de büyük bir Yahudi âlimi iken, kendisini Tevrat'taki anlatımlardan tanıyıp Müslüman olan Abdullah ibni Selâm'ın oğlu Yûsuf'u da tahnik etmiş, ona duâ etmişti.**

3. Resûl-i Ekrem'in çocuklarla böylesine ilgilenmesi onun ne kadar mütevâzi olduğunu gösterir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Yemenli hadis hâfızı **Abdürrezzâk** ibni Hemmâm es-San'ânî de (v. 211/827) 38. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Yemenli muhaddis **Ma'mer** ibni Râşid es-San'ânî (v. 153/770), 29. hadiste tanıtıldı.

4. râvi, bir önceki râvi **Ma'mer** ibni Râşid'in bu hadisi kendilerinden öğrendiği iki ayrı hocasıdır.

Bunlardan biri **Sâbit el-Bünânî** (v. 123/741) olup 29. hadiste tanıtıldı.

Diğeri ise **Âsım el-Ahvel** (v. 142/759) olup o da 23. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 35, nr. 16518, 16521.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefi), XXII, 285, nr. 731.

340. Hadis

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَبُو

دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ وَهُوَ ابْنُ

صَبِيحٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ الرَّقَاشِيُّ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ

عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجَّ عَلَى رَحْلِ

رَبْتٍ، وَقَطِيفَةٍ، كُنَّا نَرَى ثَمَنَهَا

أَرْبَعَةَ دَرَاهِمٍ، فَلَمَّا اسْتَوَتْ بِهِ

رَاحِلَتُهُ قَالَ: «لَبَّيْكَ بِحَجَّةٍ لَا سُمْعَةَ فِيهَا وَلَا رِيَاءَ».

Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

“Peygamber aleyhisselâmın hac görevini yaparken bindiği devesinin üstünde eski bir palan vardı. Bu palanın üstüne de oldukça yıpranmış kadife bir örtü örtülmüştü. Biz, kendi aramızda o kadifenin ancak dört dirhem edebileceğini konuşurduk. Allah’ın Elçisi devesinin üzerine binince şöyle duâ etti:

“Buyur Allahım, emret! Bu haccımı; görsünler, desinler düşüncesinden uzak, sırf Senin rızânı kazanmak için yapılan mebrûr bir hac eyle!”^[76]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd et-Tayâlisî** (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Rabî' bin Sabîh** (v. 160/777), 33. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Yezîd** ibni Ebân **er-Rekâşî** (v. 120/738'den önce), 33. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, metnindeki bazı küçük ifade farklarıyla 334 numarayla geçmiş ve orada açıklanmıştır.

İbni Mâce, Menâsik 4, nr. 2890; Elbânî, *Sahîhu't-Tergîb ve't-terhîb*, II, 17, nr. 1122.

341. Hadis

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا

عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ ثَابِتِ

الْبُنَانِيِّ، وَعَاصِمِ الْأَخْوَلِ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مِسْحًا، نَثْنِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ

وَسَلَّمَ يَأْخُذُ الدُّبَاءَ، وَكَانَ يُحِبُّ الدُّبَاءَ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

أَنْ يُضْنَعَ فِيهِ دُبَاءٌ إِلَّا ضِنَعَ.

Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

Bir terzi Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi yemeğe dâvet etti; sofraya üzerinde kabak bulunan bir tirit yemeği getirdi.

Enes sözüne şöyle devam etti: Allah'ın Elçisi kabakları yemeğe başladı; çünkü kabağı pek severdi.

Enes'in talebesi Sâbit el-Bünânî dedi ki: Ben Enes'in şöyle dediğini duydum: "Benim için yapılan bir yemeğin içine şâyet kabak konabiliyorsa mutlaka konur."^[77]

Hadisin Açıklaması

Sahâbe-i kirâmdan terzilik yapan biri kabak pişirmiş, suyuna tirit yapmış, tiridin üzerine de kabakları koymuştu.

Tirit; doğranmış ve kızartılmış ekmeğin üzerine et suyu dökülerek yapılan bir yemektir.

Enes Kabağı Nasıl Sevdi?

O gün, Peygamber aleyhisselâm dâvet edildiği yemeğe giderken yanında hizmetkârı Enes'i de götürmüştü. Ancak Enes, o vakitler kabağı sevmezdi. Kâinâtın Efendisi'nin kabağı iştahla yediğini görünce, onun kabak hakkındaki kanaati değişti. "Mâdem ki kendisini her bakımdan örnek almaya çalıştığım Allah'ın Resûlü kabağı bu kadar çok seviyor, öyleyse onu ben de sevmeliyim." diye düşündü.

Daha sonraları evlenip yuva kurduğunda, eşi ve himetçilerine, kendisine yemek pişirdikleri ve içine kabak konması mümkün olan bütün yemeklere mutlaka kabak koymalarını tenbih etti.

Ashâb-ı kirâm efendilerimiz, Sultân-ı Enbiyâ'ya bağlılıkları sebebiyle, zevk ve alışkanlıklarını bile onun beğenilerine göre değiştirirlerdi.

Yüce Rabbimden bize de, çocuklarımıza ve torunlarımıza da Kâinâtın Efendisi'ne bütün gönlümüzle bağlanma ve onun sevdiğini sevmeye şuurunu ihân eylemesini niyâz edelim.

Bu hadis, benzeri bir ifâdeyle 162 numarayla geçmiş ve orada açıklanmıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Yemenli hadis hâfızı **Abdürrezzâk** ibni Hemmâm es-San'ânî de (v. 211/827) 38. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Yemenli muhaddis **Ma'mer** ibni Râşid es-San'ânî (v. 153/770), 29. hadiste tanıtıldı.

4. râvi, bir önceki râvi **Ma'mer** ibni Râşid'in bu hadisi kendilerinden öğrendiği iki ayrı hocasıdır.

Bunlardan biri **Sâbit el-Bünânî** (v. 123/741) olup 29. hadiste tanıtıldı.

Diğeri ise **Âsım el-Ahvel** (v. 142/759) olup o da 23. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Büyû' 30, nr. 2092, Et'ime 4, 25, 35, nr. 5379, 5420, 5435;
Müslim, Et'ime 144-145, nr. 2041; Tirmizî, Et'ime 42, nr. 1850.

342. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ شُفْيَانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

صَالِحٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ قَالَتْ:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنَّمَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيَشْهَدُ الْجَنَائِزَ، وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ،

وَيَحْلُبُ شَاتَهُ، وَيَخْدُمُ نَفْسَهُ.

Tâbiîn râvilerinden Amre binti Abdirrahmân şöyle dedi: Hz. Âişe'ye: “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem evinde neler yapardı?” diye sordular. O da şu cevabı verdi: “O da diğer insanlar gibi bir insandı. Elbisesini kendisi temizler, koyununu sağar, kendi işini kendisi yapardı.^[78]”

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem'in evinde neler yaptığı konusunda, başta Hz. Âişe olmak üzere pek çok sahâbîn'in rivâyetleri vardır. Bunların bir kısmında oldukça geniş bilgiler bulunmaktadır. Kâdî İyâz bu bilgileri şöyle derleyip toparlamıştır:

Evinde Neler Yapardı?

“Allah'ın Elçisi evinde âilesinin hizmetinde idi. Elbisesini kendisi temizler, koyununu sağar, yıpranan elbisesini bizzat yamar, onarılması gereken pabucunu tamir eder, ancak her işini bizzat kendisi yapar, su taşıdıkları devenin yemini verir, evi süpürür, devesini bağlar, hizmetçiyle birlikte yemek yer, onunla birlikte hamur yoğurur, satın aldığı şeyleri çarşıdan eve kendisi taşırdı.”^[79]

Hz. Âişe annemiz Server-i Enbiyâ Efendimiz'in diğer insanlar gibi bir insan olduğunu söylerken, onun da herkes gibi ihtiyaçları vardı; herkes

evinde çoluk çocuğuyla nasıl ilgilenip yardım eder, onların işleriyle meşgul olursa, o da âilesinin hizmetinde bulunurdu, demek istemiştir.

Hız. Âişe annemiz: “O da diğer insanlar gibi bir insandı.” derken, kibirleri yüzünden basit gördükleri gündelik işleri yapmayan kendini beğenmişler gibi davranmazdı; tevâzu sahibi olduğu için, en basit kabul edilebilecek işleri bile bizzat kendisi yapardı.” demek istemiştir.

Esasen hanımları ona hizmet etmekten şeref duyardı; fakat o ümmetine örnek olmak için her işini kendisi yapar, onların da böyle davranmasını arzu ederdi.

Elinden Her İş Gelirdi

Yine Âişe radiyallahu anhâ “Elbisesini kendisi temizlerdi.” derken, meselâ gittiği dağda, bayırda elbisesine diken takılmışsa onu kendisi ayıklayıp temizlerdi; elbisesinin yırtığı, söküşü varsa kendisi diker ve yamardı; elinden her iş gelirdi, demek istemiştir.

“Kendi işini kendisi yapardı.” demek, çarşı pazara bizzat çıkar, evinin ihtiyaçlarını kendisi alır ve onları evine yine kendisi taşırdı, demektir. Nitekim bir defasında Resûlullah Efendimiz çarşıya çıkarak giyecek bir şeyler satın almıştı. Ebû Hüreyre radiyallahu anh kendisini görüp onun elindeki eşyaları alıp taşımak isteyince ona:

“Bir şeyi sahibinin taşıması daha uygundur. Şâyet taşıyamayacak kadar güçsüz olursa, o zaman kardeşi kendisine yardım eder.” buyurarak elindeki yükü ona vermemişti. ^[80]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz hâne-i saâdetlerine su taşıdıkları deveyi bağlar, onu yemler, koyununu sağardı.

2. Gittiği dağda, bayırda elbisesine takılan diken ve benzeri şeyleri kendisi ayıklayıp temizler, yırtık ve söküşünü bizzat kendisi diker ve yamardı.

3. Çarşı pazara çıkıp evinin ihtiyaçlarını kendisi alır ve onları evine yine bizzat kendisi taşırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni İsmâîl** el-Buhârî (v. 256/870), 5. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdullah ibni Sâlih** (v. 252/866), 313. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Muâviye bin Sâlih** (v. 158/775), 297. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Saîd **Yahyâ bin Saîd** el-Ensârî (v. 143/760), yaşadığı devirde Medine'nin hadis ve fıkıh âlimi, Hicaz bölgesinin en önde gelen muhaddisi diye bilinir. Hadise büyük hizmet etmiş bir tâbiüdür.

5. râvi **Amre** binti Abdirrahmân el-Ensâriyye (v. 106/724), Hz. Âişe'nin terbiyesinde yetişerek fıkıh âlimi olmuş bir tâbiüdür. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan bu güvenilir râvi "ilim deryâsı" diye de bilinir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hiz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 256, nr. 26724; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* (Esed), VIII, 286, nr. 4873; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XII, 488-489, nr. 5675.

Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 292.

Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), XI, 25, nr. 6162.

KIRK SEKİZİNCİ BÖLÜM:

**RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
AHLÂKI**

343. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ
حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسَهِّرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ غَزْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،
وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى
أَوْطَأَ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعَنِي وَطَاءَتْهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّم يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيَشْهَدُ الْجَنَائِزَ، وَيَزَكُّبُ الْحِمَارَ،
وَإِذَا ذَكَرْنَا الْأَخِرَةَ ذَكَرَهَا مَعَنَا، وَإِذَا ذَكَرْنَا الطَّعَامَ ذَكَرَهُ مَعَنَا،
فَكُلُّ هَذَا أَحَدٌ تُكْمُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Tâbiîn âlimi Hârice bin Zeyd ibni Sâbit şöyle dedi:

Bir grup insan babam Zeyd ibni Sâbit radiyallahu anhin yanına gelerek ona:

“Bize Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hadislereinden bahset!” dediler. O da şunu söyledi:

“Ben size istediklerinizin hangisini anlatayım bilmem ki! Ben onun komşusuydum. Kendisine vahiy gelince bana haber gönderir, ben de yanına giderek gelen vahiy yazardım.

Biz onun yanında otururken dünyadan söz edersek, o da gönlümüzü hoş etmek için bizimle birlikte dünya ile ilgili konulardan söz ederdi.

Şâyet âhiretten bahsedersen, o da bize âhiretle ilgili hususlarda bilgi verirdi.

Şâyet biz yiyeceklere dair bir bahis açarsak, o da bize yiyeceklerin fayda ve zararından bahsedirdi. İşte bütün bunlar, benim size Resûl-i Ekrem hakkında vereceğim bilgilerdir.”^[81]

Hadisin Açıklaması

Muhtemelen tâbiîn neslinden bir grup Zeyd ibni Sâbit'i ziyâret ederek, ondan kendilerine hadîs-i şerîflerden bahsetmesini istediler.

Zeyd ibni Sâbit radiyallahu anh, onların Peygamber aleyhisselâmın semâilinden ve çeşitli konulardaki hallerinden bahsetmesini istediklerini düşündü. Bu sebeple onlara, çok kapsamlı bir şey sorduklarını, bunların hangi birinden bahsedeceğini bilemediğini söyledi.

Zeyd'in Önemli Görevi

Daha sonra, öncelikle kendisinin Fahr-i Kâinât'ın komşusu olduğundan söz etti. Ancak bu maddî yakınlığın, rastgele bir yakınlık değil, dinin en önemli meselesi olan Kur'ân-ı Kerîm âyetlerini yazma yani **vahiy kâtipliği** yapma gibi çok önemli bir mânevî yakınlık olduğunu belirtti.

Ardından konuya daha geniş bakarak, ashâb-ı kirâm ile Fahr-i Cihân arasındaki sohbet konularına geçti.

Ashâbına Ayak Uydururdu

Sahâbîler, âhiretin tarlası olan dünyanın iyi veya kötü taraflarından söz ettikleri zaman, onun da dünyada âhirete hazırlık olarak yapılması gereken şeylerden bahsettiğini söyledi.

Sahâbîler, kendisine âhiret hayatına dair bir şey sordukları zaman, onun hem dünyanın hallerinden hem de âhireti kazanmanın yollarından bahsettiğini dile getirdi.

Şâyet sahâbîler ona dünya nimetlerine, yiyip içmenin fayda ve zararlarına, yiyip içme kurallarına dair bir şey sorarlarsa, onun da onları bu konularda aydınlattığını, **tıbb-ı nebevî** dediğimiz sağlıkla ilgili bilgileri onlara öğrettiğini, nelerin faydalı, nelerin zararlı olduğundan bahsettiğini dile getirdi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Resûl-i Ekrem Efendimiz etrafındakilerle son derece uyumluydu.
2. **Bu sebeple ashâbıyla birlikte oturur, onların istediği konularda kendileriyle sohbet ederdi.**
3. Peygamber Efendimiz'in ashâbına karşı bu tutumu, onun ne kadar yüce bir ahlâka sahip olduğunu göstermektedir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Zeyd ibni Sâbit radiyallahu anhdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Abbâs ibni Muhammed ed-Dûrî** (v. 271/884), 130. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abdîrrahmân **Abdullah ibni Yezîd el-Mukrî** (v. 213/828), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Mekkeli güvenilir bir râvidir. 70 seneden fazla Kur'ân-ı Kerîm öğrettiği için "el-Mukrî" diye anılmıştır.

3. râvi **Leys ibni Sa'd** (v. 175/791), 13. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Osmân Velîd ibni Ebi'l-Velîd** el-Medenî, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

5. râvi **Süleymân ibni Hârice** bin Zeyd el-Ensârî, hadisimizin sahâbî râvisi Zeyd ibni Sâbit'in torunu olan rivâyetleri makbul bir râvidir.

6. râvi, Ebû Zeyd **Hârice bin Zeyd ibni Sâbit** el-Ensârî (v. 100/718), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan bu güvenilir Medineli râvi, "fukahâ-i seb'a" diye bilinen yedi ünlü fakih tâbiîden biridir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Hârice **Zeyd ibni Sâbit** el-Hazrecî (v. 45/665), Peygamber Efendimiz'in vahiy kâtiplerinden biriydi. Bizzat Resûl-i Ekrem'in emriyle, Yahudilerle yazışma yapmak için İbrânîce'yi bir aydan daha kısa bir zamanda öğrendi. Kur'ân-ı Kerîm'in tamamını ezberleyen dört Medineliden biriydi. Hz. Ebû Bekir devrinde Kur'ân-ı Kerîm'in cem' edilip bir mushaf halinde toplanması için kurulan üç kişilik heyetin başkanıydı. Sahâbenin âlimlerinden biri olup özellikle ferâiz konularını çok iyi bilirdi.

Allah ondan râzı olsun.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), V, 140, nr. 4882; Heysemî, *Mecma'ü'z-zevâid*, IX, 17, nr. 14199.

344. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

زِيَادِ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبِ الْقُرَظِيِّ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مِسْحًا، نَثْنِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْفَاها إِلَى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

حَدَّثَنَا وَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فَضِيلٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ،

حَدَّثَنَا وَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فَضِيلٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ،

اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَدَّقَنِي فَلَوَدِدْتُ أَنِّي لَمْ أَكُنْ سَأَلْتُهُ.

Amr ibni Âs radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem insanları İslâmiyet'e ısındırmak için, onların en belâlısına bile güleryüz gösterir, tatlı söz söylerdi. Ben de onun hep güler yüzü ve tatlı sözüne muhâtap olmuşumdur. Hatta ben bu iltifâtından dolayı, kendimin onun nezdinde en hayırlı kişi olduğumu düşünerek ona:

“Yâ Resûlallah! Ben mi daha hayırlıyım, yoksa Ebû Bekir mi?” diye sordum.

“Ebû Bekir” diye cevap verdi. Bu defa:

“Yâ Resûlallah! Ben mi daha hayırlıyım, yoksa Ömer mi?” diye sordum.

“Ömer” dedi. Ben yine sormaya devam ederek:

“Yâ Resûlallah! Ben mi daha hayırlıyım, yoksa Osmân mı?” diye sordum.

“Osmân” buyurdu.

Ben, Resûlullah’a bu soruları sordukça, elbette o bana işin doğrusunu söylüyordu. O zaman da ben kendi kendime:

“Keşke ona bu soruları sormasaydım.” diye pişmanlık duydum.^[82]

Hadisin Açıklaması

Resûlullah Efendimiz insanların Müslüman olması ve doğruyu bulması için çabalar, didinir, elinden gelen gayreti gösterirdi. Hattâ Mekkeliler İslâmiyet’i kabul etmiyorlar diye kendini âdetâ tüketir, yiyip bitirirdi.

Kendini Helâk Etme!

Fahr-i Âlem Efendimiz’in, Müslüman olmayanları dine kazandırmak için bu çırpınışı Kur’ân-ı Kerîm’de birkaç yerde zikredilmekte ve şöyle buyurulmaktadır:

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ

أَسْفًا

“Sen, onlar bu Kur’an’a inanmıyorlar diye, arkalarından üzülererek neredeyse kendini helâk edeceksin!”^[83]

Güler Yüzle, Tatlı Dille Dâveti

Hadisimizde Amr ibni Âs’ın dile getirdiği gibi, insanları İslâmiyet’e ısındırmak, yeni Müslüman olanların dine samimiyetle bağlanmalarını sağlamak için onların en belâlısına bile güler yüz gösterir, tatlı söz söylerdi.

Resûl-i Kibriyâ’nın, dine daha çok bağlanmasını arzu ettiği için kendisine iltifat ettiği kimselerden biri de Amr ibni Âs idi. Amr, onun bu âdetini ve tutumunu bilmediği için, Server-i Enbiyâ’nın kendisini herkesten çok sevdiğini zannederek ona: “Yâ Resûlallah! Ben mi daha hayırlıyım, yoksa Ebû Bekir mi, Ömer mi, Osmân mı?” diye sorma cesâretini gösterdi. Kendisini en hayırlı bu üç sahâbî ile mukayese etmeye kalktı.

Ancak Allah’ın Resûlü, gerçekleri söylemekten hiçbir zaman kaçınmazdı. Nitekim Amr ibni Âs’a, kendisini İslâmiyet’e daha çok ısındırmaya yönelik iltifatlarını açıklarken doğruyu söylemekten çekinmedi. Ona Hz. Ebû

Bekir'in, Hz. Ömer'in ve Hz. Osmân'ın kendisinden daha hayırlı olduklarını belirtti.

Amr ibni Âs bu gerçeği ondan duyunca, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme o soruları yönelttiğine pişman oldu.

Nitekim Allah Teâlâ, sonunda pişman olacağı şeyi sormamak gerektiği konusunda mü'minleri ne güzel uyarmıştır:

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي يَتَأَمُّ عَلَيْهِ مِنْ أَدَمَ، حَشْوُهُ لَيْفٌ.

“Ey iman edenler! Açıklandığı zaman sizi sıkıntıya sokacak konularda soru sormayın.”^[84]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz insanların İslâmiyet ile şereflenmesini çok isterdi. Allah Teâlâ'nın da ilgili âyette belirttiği üzere, kâfirler Müslüman olmuyorlar diye kendini helâk edercesine üzülürdü.

2. İşte bu duygularla ve üstün tevâzuu sebebiyle insanların en şerlisine bile güleryüz gösterir, tatlı söz söylerdi.

3. Şerrinden korkulan kimselerin, hem kötülüğünden emin olmak hem de onları İslâmiyet'e kazanmak için kendilerine iltifat ederdi.

4. Bu hadisten ve konuyla ilgili âyetten, cevabından mutsuz olunacak bir konuda soru sorarak kendimizi zor durumda bırakmamamız gerektiği anlaşılmaktadır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Amr ibni Âs radiyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshak ibni Mûsâ** el-Ensârî (v. 244/858), 32. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Yûnus ibni Bükeyr** el-Kûfî (v. 199/814), 110. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Muhammed ibni İshâk** (v. 151/768), 51. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ziyâd ibni Ebî Ziyâd** er-Rabbânî (v. 135/752), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan güvenilir bir râvi ve fakih, çok ibadet etmesiyle bilinen sâlih bir tâbiî idi.

5. râvi Ebû Hamza **Muhammed ibni Kâ'b el-Kurazî** (v. 108/726) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tâbiîn nesline mensup bir âlim ve güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Amr ibni Âs** el-Kureşî (v. 43/664) radiyallahu anh ise, Mekke'nin tanınmış tüccarlarından biriydi. Uhud ve Hendek savaşlarında Kureyş ordusunun süvari birliklerine kumandanlık yaptı. Mekke fethinden önce Müslüman oldu. Mısır'ı o fethetti ve Mısır vâlisi oldu. Kudüs halkının şehri Hz. Ömer'e teslim etmesini o sağladı. Hz. Osmân'ın intikamını almak için Muâviye bin Ebî Süfyân'ın saflarına katıldı. Devlet adamlığı, cesâreti, mükemmel hitâbeti ve üstün zekâsıyla tanınan Amr ibni Âs, Arapların dört dâhisinden biri kabul edilirdi.

Allah ondan râzı olsun.

Heysemî, *Mecma'ü'z-zevâid*, IX, 15.

Kehf 18/6.

Mâide 5/101.

345. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، أَنبَأَنَا جَعْفَرُ بْنُ سَلِيمَانَ الضُّبَعِيُّ، عَنْ ثَابِتٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ، فَمَا قَالَ لِي أَفِ قَطُّ، وَمَا قَالَ لَشَيْءٍ

وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

الْحَاجَتَيْنِ، وَمِنْهُمْ ذُو الْحَوَائِجِ، فَيَتَسَاغَلُ بِهِمْ، وَيَسْغَلُهُمْ فِيمَا

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

عَرَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Enes ibni Mâlik şöyle dedi:

Resûlullah'a tam on yıl hizmet ettim. Bana bir defa bile "öf!" demedi.

Yaptığım bir hatadan dolayı bana: "Bu işi niye böyle yaptın?" demediği gibi, yapmadığım bir şey yüzünden "Bunu niye yapmadın?" da demedi.

Allah'ın Resûlü insanların en güzel ahlâklısıydı.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in avucundan daha yumuşak ne bir atlasa ne bir ipeğe ne de başka bir şeye dokundum.

Hayatımda Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem'in terinden daha hoş kokan ne bir misk, ne de başka bir güzel koku kokladım."^[85]

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem Efendimiz Medine'ye hicret ettiği zaman, Enes'i annesi veya üvey babası Ebû Talha Resûl-i Ekrem'in huzûruna getirdi. Enes'in çok zeki bir çocuk olduğunu ve onun Allah'ın Elçisi'ne hizmet etmesini

istediklerini söyledi. O sırada Enes, henüz dokuz veya on yaşındaydı. Ebeveyninin Resûlullah'a emanet ettiği Enes, Efendimiz âhirete göçünceye kadar on yıl süreyle ona hizmet etti. Bazı rivâyetlerde onun bu hizmet süresinin kûsûrâtı dikkate alınmadan dokuz sene denmiştir.

Çocuk Dövülmez

Olgun insanlar, yaptıkları işlerde elbette daha dikkatli olurlar. Fakat bir çocuk, kendisine verilen görevi yerine getirirken çeşitli kusurları yapabilir; unuttur, yanılır, ihmâl eder. Enes'in de bu hizmet süresince mutlaka birçok defa kusuru, yanlışlığı olmuştur. Ancak Allah'ın Elçisi eşsiz ahlâkı sebebiyle onu bir gün olsun "Şunu niye böyle yaptın?" veya "Şunu niye böyle yapmadın?" diye azarlamamış, dövmemiş, ona yüzünü aslâ ekşitmemiştir. Bir kusûru yüzünden onu hırpalamak isteyenlere de, kadere olan derin imanı sebebiyle, "Şâyet öyle yapılması takdîr edilseydi öyle yapardı."^[86] diyerek, Enes'i incitmelerine izin vermemiştir. Çünkü o çocuk, Allah'ın haram kıldığı bir şeyi yapmamış, sadece kendisine verilen görevi aksatmıştır.

"Gönderdiğim Yere Gittin mi?"

Bir defasında Resûl-i Ekrem Efendimiz Enes'i bir yere göndermişti; ancak Enes'in canı oraya gitmeyi istemiyordu. Üstelik sokağa çıkınca çocukları görüp onlarla oyuna daldı. Bir süre sonra bir elin boynundan tuttuğunu hissetti. Baktığında boynunu tutanın Resûl-i Ekrem olduğunu gördü. Efendimiz ona gülümseyerek:

"Enesçik! Seni gönderdiğim yere gittin mi?" diye soruyordu. Enes:

"Evet, Ey Allah'ın Elçisi! Hemen gidiyorum" diyerek gönderilen yere doğru koştu.^[87]

Güzel Huylu Olmak

İbâdetinde olduğu gibi, ahlâkta da önemli olan güzel bir huyu ve davranışı devam ettirmektir. Bir gün güzel huylu görünüp diğer günler huysuzluğunu ortaya çıkarmak doğru bir davranış değildir.

Allah'ın Resûlü insanların en güzel ahlâklısıydı. Bu gerçeği Allah Teâlâ şöyle dile getirmektedir:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

“Şüphesiz ki sen pek büyük bir ahlâka sahipsin.”^[88]

Server-i Enbiyâ Efendimiz pek yüce bir ahlâka sahip olduğunu her haliyle gösterirdi: Herkese iyilik yapardı; herkese güler yüz gösterirdi. Kimseye zarar vermezdi. etrafındakilerle iyi geçinirdi. İnsanların verdiği sıkıntılara katlanır, onların kabalıklarına sabrederdi. Kısacası o herkese karşı şefkatli ve merhametliydi.

Fahr-i Kâinât'ı herkesten iyi tanıyan Hz. Hatice annemiz, onu ilk vahyi aldığı zaman şu sözlerle yüreklendirmişti:

“Müjdeler olsun! Allah’a yemin ederim ki O, seni hiçbir zaman utandırmaz. Çünkü sen, akrabayı koruyup gözetirsin. Hiçbir zaman yalan söylemezsin. İşini yapmayanlara yardım edersin. Fakirlerin elinden tutarsın. Misafiri ağırlarsın. Haksızlığa uğrayanlara arka çıkarsın.”^[89]

Haydi Gidin, Serbestsiniz

Bunun en güzel örneklerinden biri, Peygamber olduktan sonra kendisine her hakareti yapan, hattâ onu çok sevdiği vatanından eden Kureyşlilere karşı davranışdır. Bir zamanlar Peygamber-i Zîşân’a olmadık fenalıkları yapan hemşehrileri, Mekke'nin fethedildiği gün, onun kendilerini kılıçtan geçireceğini sanıyorlardı. Fakat o hepsini bağışladığını kendilerine şöyle bildirdi:

“Size kardeşim Yûsuf peygamberin, kardeşlerine dediğini söylüyorum. ‘Bugün sizi azarlayıp kınamak yok. Allah sizi bağışlasın. O merhamet edenlerin en merhametlisidir.’^[90] “Haydi gidin, serbestsiniz.”^[91]

Avucu İpekten Bile Yumuşaktı

Hadisimizde Hz. Enes, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in mübârek avucunun atlastan da ipekten de yumuşak ve güzel olduğunu söylüyor. Halbuki 5. hadisten öğrendiğimize göre, Efendimiz'in el ayası büyük ve genişçeydi. Ancak bu rivâyetten, onun şefkatli avucunun her şeyden daha yumuşak olduğu anlaşılmaktadır.

Teri Güzel Kokardı

Sultân-ı Enbiyâ'nın terini yıllarca koklama saâdetine nâil olmuş olan Enes, onun mübârek terinden daha güzel ne bir anber ne de bir misk koklamadığını söylemiştir.

Fahr-i Kâinât'a en güzel teni bahşeden Kâinâtın Rabbi, onun mübârek tenine, insanı hayran bırakacak derecede güzel kokma özelliğini de vermişti. Bundan dolayı, o güzelin bir damla terini elde edebilen hanım sahâbîler, onu kendilerinin koku şişelerine koyar, böylece kullandıkları güzel kokuların daha bir hoş kokmasını sağlardı.^[92]

Efendimiz'in mübârek bedeninin güzel kokusu, geçtiği sokağa bile sinerdi. Onun geçip gittiği sokağa bir süre sonra giren bir sahâbî, oradan Allah'ın Sevgili Elçisi'nin geçtiğini anladı.^[93]

Peygamber-i Zîşân Efendimiz güzel kokuyu o kadar çok severdi ki, mübârek bedeni burcu burcu koktuğu halde, yine de güzel koku sürünmekten hoşlanırdı. Çünkü Allah Teâlâ, ona güzel kokuyu sevdirmişti.^[94]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Resûl-i Ekrem dünyanın en güzel huylu insanıydı.
2. **Çok halîm olduğu için hizmetkârlarına bile yumuşak davranır, onları hizmetle ilgili kusurları yüzünden aslâ azarlamazdı. Çünkü onun, her şeyin Allah'ın takdîriyle olduğuna derin imânı vardı.**
3. Mübârek teni hem ipekten hem de atlastan daha yumuşaktı.
4. **Onun vücudu, bütün güzel kokulardan daha güzel kokardı.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ca'fer ibni Süleymân ed-Duba'î** (v. 178/794), 72. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Sâbit** el-Bünânî (v. 123/741), 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Birr 69, nr. 2015; Müslim, Fezâil 81, 82, nr. 2330; Buhârî, Savm 53, nr. 1973, Vesâyâ 25, nr. 2768; Menâkıb 23, nr. 3561.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 231, nr. 13451.

Müslim, Fezâil 54, nr. 2310; Ebû Dâvûd, Edeb 1, 4773.

Kalem 68/4.

Buhârî, *Bed'ü'l-halk* 3, nr. 3, *Tefsîr* 96/1, nr. 4953; Müslim, *Îmân* 252, nr. 160.

Yûsuf 12/92.

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), IX, 118, nr. 18054; İbni Abdülber, *el-İstizkâr* (Atâ-Muavviz), V, 151-152.

Müslim, *Fezâil* 83, nr. 2331; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 136.

Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, I, 399-400. Ayrıca bk. Dârimî, *Mukaddime* 10, nr. 67; Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, *Müsned* (Esed), V, 3125; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 282.

Bu konuda daha fazla bilgi edinmek için 216-222. hadislerin yer aldığı "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in güzel koku sürünmesi" bahsine bakılabilir.

346. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَأَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ هُوَ الصَّبِيّ وَالْمَعْنَى وَاحِدٌ، قَالَا:

حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ سَلَمِ الْعَلَوِيِّ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

قَامَ قَالَ لِلْقَوْمِ: «لَوْ قُلْتُمْ لَهُ يَدْعُ هَذِهِ الصُّفْرَةَ».

Enes ibni Mâlik radiyallahu anhin Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in halinden bahsettiği bir rivâyete göre, bir gün Fahr-i Âlem'in huzûruna, yüzüne sarı renkli bir koku sürünmüş bir adam gelip oturdu. Allah'ın Elçisi kimseyi gücendirmemek için insanların hoşuna gitmeyecek bir sözü onların yüzüne karşı söylemezdi. O zât kalkıp dışarı çıktıktan sonra, yanındaki sahâbîlere:

“Şu zâta söylemeniz de, o sarı renkli şeyi bir daha sürünmese.” buyurdu.

[95]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz insanları kendisinden uzaklaştıracak, dinden soğutacak bir söz söylemezdi. Üstün ahlâkı sebebiyle kimseyi gücendirmek istemez, kimsenin ayıbını yüzüne vurmazdı. Onun genel tutumu böyleydi.

Şuna Söyleseniz de...

Bir gün yanına bir adam geldi; güzel koksun diye yüzüne sarı safran sürmüştü. O devirde sarı safranı daha çok kadınlar sürünürdü. Fahr-i Âlem Efendimiz erkeklerin, sürüldüğünde renk bırakmayan kokuları kullanmalarını tavsiye ederdi. Bu yüzden de sürüldüğü safranın izi yüzünde

kalmış olan o adamın görünüşünü beğenmedi. Muhtemelen bu şahıs, İslâmiyet’i henüz yeni kabul etmiş biri olduğu için, onu gücendirmekten çekindi. Bununla birlikte o kişi kalkıp gittikten sonra orada bulunan sahâbîlerine:

“Şuna söyleseniz de, o sarı şeyi bir daha sürünmese.” buyurdu.

Aslında Resûl-i Ekrem’in o zâtta gördüğü kusur, haram sayılan bir şey olsaydı, onu bizzat kendisi îkaz ederdi. Anlaşılan onda görüp de beğenmediği şey, mekrûh diyebileceğimiz hoş olmayan bir haldi.

Kimin Kusurunu Söyledi?

İnsan gönlünü incitmemeye bu kadar önem veren Efendimiz, kendisine güvenmeyeceğinden emin olduğu kimsenin ise, kusurlarını doğrudan söylemekte bir sakınca görmezdi.

Meselâ 3. hadiste de okuduğumuz gibi, kendisinin en dikkatli talebelerinden biri olan Abdullah ibni Amr ibni Âs’ın aspir (aspur) ile boyanmış ridâ ile izâr giyindiğini görmüş ve bu hususta onu şöyle uyarılmıştı:

إِنَّ هَذِهِ مِنْ ثِيَابِ الْكُفَّارِ، فَلَا تَلْبَسَهَا

‘Bunlar, kâfirlerin giysilerindedir; sen onları giyme!’^[96]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz insanları gücendirmek istemediği için sözlerini seçerek söylerdi.

2. **İyi tanıdığı, güvenmeyeceklerini bildiği Müslümanlarda gördüğü kusurları kendilerine bizzat söyler; yeni Müslüman olanlarda gördüğü kusurları ise onları incitmemek için başkalarına söyletirdi.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin iki hocasıdır.

Birinci hocası, **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) olup 1. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası, **Ahmed ibni Abde ed-Dabbî** (v. 245/859) olup o da 7. hadiste tanıtıldı.

Bu iki hocanın rivâyet ettiği hadisın metni farklı olmakla beraber mânası aynıdır.

2. râvi **Hammâd ibni Zeyd** (v. 179/795) 23. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Selm** ibni Kays **el-Alevî**, tâbiîn nesline mensup Basralı zayıf bir râvi olup rivâyetleri Ebû Dâvûd ve Dârimî'nin *es-Sünen*'i, Ahmed ibni Hanbel'in *el-Müsned*'i ile Tirmizî'nin *Şemâil*'i ve Buhârî'nin *el-Edebü'l-müfred*'inde bulunmaktadır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, *Teraccül* 8, nr. 4182, *Edeb* 5, nr. 4789; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 133, 160, nr. 12394, 12655; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 150-151, nr. 437.

Müslim, *Libâs* 27, nr. 2077; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 162, 164, 193, nr. 6513, 6536, 6821.

347. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْجَدَلِيِّ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

وَإِذَا ذَكَرْنَا الْأَخِرَةَ ذَكَرَهَا مَعَنَا، وَإِذَا ذَكَرْنَا الطَّعَامَ ذَكَرَهُ مَعَنَا،

وَلَا يَجْزِي بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ، وَلَكِنْ يَغْفُو وَيُصْفَحُ

Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tabiatında aslâ kabalık yoktu; o hiçbir zaman kaba ve kırıcı davranmazdı. Çarşı pazarda insanlarla çekişip yüksek sesle konuşmazdı. Kötülüğe kötülükle karşılık vermek şöyle dursun, kötülük yapanı affedip bağışlardı.^[97]

Hadisin Açıklaması

Bir defasında Mü'minlerin annesi Hz. Âişe'ye Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ahlâkını sordular. O da onlara Fahr-i Cihân Efendimiz'in sözünde, davranışında, velhâsıl gerek fizikî gerekse ahlâkî özelliklerinde aslâ yaratılıştan gelen bir çirkinlik ve kabalık bulunmadığını söyledi. Onun insanların yadırgayıp çirkin bulacağı bir davranışı da hiçbir zaman sergilemediğini belirtti.

“Bizi Aldatan Bizden Değildir”

Kaba saba insanlar, çarşı pazarda alış veriş yaparken başkalarını rahatsız ettiklerini düşünmeden bağırıp çağırır, yüksek sesle konuşurlar. Hz. Âişe annemiz, kendisini Allah'ın terbiye ettiği Resûl-i Kibriyâ'da böyle bir halin kesinlikle mevcut olmadığını ifâde etti.

Resûlullah Efendimiz, pazara ya evi için alış veriş yapmak veya çarşı pazarı kontrol etmek için giderdi. Pazara teftiş için çıktığı bir gün buğday satan birine uğradı. Elini buğday yığınının içine daldırınca parmakları

ıslandı. Bunun üzerine satıcıya o ıslaklığın ne olduğunu sordu. O da yağmur yağmıştı da ondan ıslandı, dedi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem ona şunları söyledi:

أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَيْ يَرَاهُ النَّاسُ، مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنِّي

“İnsanların görüp aldanmaması için o ıslak kısmı ekinin üstüne çıkarsaydın ya! Aldatan, benden değildir.”^[98]

Bu hadisin “Bizi aldatan, bizden değildir.” şeklindeki rivâyeti de vardır.^[99]

Kötülüğe Kötülükle Karşılık Vermezdi

Mü'minlerin annesi, Server-i Enbiyâ Efendimiz'in bir başka özelliğine daha temas etti: Başkası kendisine bir kabalık, bir fenalık yaptığında ona aynı şekilde karşılık vermezdi. Şâyet karşılık verse hata etmiş de olmazdı. Nitekim Allah Teâlâ şu âyet-i kerîmeyle kötülük yapanın hak ettiği cezayı belirtmişti:

وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا

“Kötülüğün karşılığı, ona denk bir cezadır.”^[100]

Ama Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz, kötülüğe karşılık vermez, bu âyetin devamında tavsiye edilen şu güzel davranışı benimserdi:

فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ

“Fakat kim bağışlar ve barış yolunu seçerse, onun mükâfâtı Allah'a âittir.”^[101] Allah'ın Resûlü de bu âyete dayanarak mükâfatını Allah'tan isterdi.

“Sen Onları Bağışla!”

Allah Teâlâ kötülük yapana verilecek cezayı bir başka âyette açıkça belirterek şöyle buyurmuştur:

وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ

“Bir kötülüğe karşılık verecekseniz, size yapılan kadar karşılık verin.”

Kâinâtın Rabbi, âyet-i kerîmenin devamında kullarından beklediği davranışı ise şöyle belirtmiştir:

وَلَيْنُ صَبْرْتُمْ لَهَوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ

“Ama sabrederseniz, elbette bu davranış, sabredenler için daha hayırlıdır.”^[102]

Yahudiler Peygamber Efendimiz’e çok kötülük yaptılar. Buna karşılık Allah Teâlâ ona şöyle buyurdu:

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

“Yine de sen onları bağışla ve kendilerine aldırış etme! Çünkü Allah iyilik edenleri sever.”^[103] Tabii ki Resûl-i Kibriyâ da bu âyetin gereğini yaptı.

Yahudi Âliminin Denemesi

Şimdi de Yahudi âlimi Zeyd ibni Sa‘ne’nin Hz. Ömer’i çileden çıkararak sözlerine kulak verelim ve Kâinâtın Efendisi’nin, şahsına yapılan bu hakaret karşısında ne yaptığını görelim.

Zeyd ibni Sa‘ne, Tevrat’ta son peygamber hakkında verilen bilgileri okuyor ve bunların Peygamber aleyhisselâmın halleriyle bire bir örtüştüğünü görüyordu.

Ancak onun iki konuda tereddüdü vardı. Acaba o, Tevrat’ta denildiği gibi “Kendisine kaba davrananları bağışlıyor muydu? Bir de şahsına yapılan kabalıklar arttıkça, müsâmahası da o nisbette artıyor muydu?”

Zeyd, bir gün Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in yeni Müslüman olan bir kabileye yiyecek yardımı yapmak için borç aradığını öğrendi. Beklediği fırsat çıkmıştı. Peygamber Efendimiz’e geldi ve aradığı borcu verebileceğini söyledi. Yaptıkları anlaşmaya göre Allah’ın Elçisi borcunu üç ay sonra ödeyecekti.

“Şu Kılıcımla Kelleni Uçururdum”

Sürenin dolmasına üç gün kala Zeyd ibni Sa‘ne Peygamber aleyhisselâmın yanına geldi ve yakasına yapıştı. Sırtındaki elbiseyi şiddetle çekti; bununla da kalmayıp Allah’ın Elçisi’ne ağır sözler söyledi:

“Zâten siz Abdülmuttalipoğulları borçlarınızı hep geciktirirsiniz.” dedi.

Daha sonraları bu olayı anlatan Zeyd’in belirttiğine göre, orada bulunan Hz. Ömer kendisine öfkelenmeye, bu yüzden göğsü körük gibi kabarıp inmeye başlayınca Zeyd’in yüreği ağzına geldi. Peygamber’ine karşı yapılan bu terbiyesizliğe daha fazla dayanamayan Hz. Ömer ona şöyle bağırdı:

‘Ey Allah’ın düşmanı! Sen, bu sözleri Allah’ın Resûlü’ne söylüyorsun ha! Ona hem saygısız davranıyor, hem de huzûrunda edepsizce konuşuyorsun öyle mi? Onu peygamber olarak gönderen Allah’a yemin ederim ki, şâyet Resûlullah sana borçlu olmasaydı, şu kılıcımla kelleni uçururdum!’

Zeyd’in asıl maksadı Peygamber aleyhisselâm’ın bu hakaretler karşısında ne yapacağını öğrenmek olduğu için Hz. Ömer’in tehditlerini duymazdan geldi.

Yahudi Müslüman Oldu

Olayı tebessümle izleyen Resûl-i Kibriyâ Hz. Ömer’e:

“Ömer!” buyurdu. “Hem ben hem de bu zât senden daha farklı bir davranış beklemekteyiz. Sen bana, borcumu güzel bir şekilde ödememi söylemeliydin; ona da, alacağını daha uygun bir dille istemesini tavsiye etmeliydin. Gerçi borcumun vâdesinin dolmasına daha üç gün var, ama sen Zeyd’e olan borcumu öde, hattâ onu korkuttuğun için de kendisine kırk kilo fazla hurma ver!”

Peygamber Efendimiz’in eşsiz müsâmahasını gören ve onun beklenen son Peygamber olduğunu artık kesin olarak anlayan bu Yahudi âlimi, kelime-i şehâdet getirerek Müslüman oldu. [\[104\]](#)

Haklının Yanında Yer Almak

Bir bedevînin Fahr-i Âlem Efendimiz’den alacağı vardı. Alacağını istemek üzere geldiğinde, bedevîliğini gösterdi. Alacağını vermediği takdirde çok sert davranacağını söyledi. Bunu duyan ashâb-ı kirâm:

“Yazıklar olsun sana, sen kiminle konuştuğunun farkında değil misin?” diye adamın üzerine yürüdü. Bedevî:

“Ben hakkımı istiyorum.” diye kendini savundu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz ashâbını:

“Haklı olanın yanında yer almanız gerekmez miydi?” diye uyardıktan sonra Hz. Hamza’nın hanımı Havle binti Kays’tan ödünç hurma alarak o

bedevîye olan borcunu ödedi; sonra da kendisine yemek yedirerek onu yolcu etti. [\[105\]](#)

Rahmet Peygamberi

Kâfirlerin Müslümanlara zulmettiği günlerdeydi. Bu haksızlıklara tahammül etmekte zorlanan sahâbîler, Peygamber Efendimiz'in huzûruna geldiler ve artık onlara lânet etmesini istediler.

Kâinâtın Efendisi ise onlara, insanları Allah'ın rahmetinden uzaklaştırmak için değil, O'nun rahmetine yaklaştırmak için gönderildiğini söyledi ve şöyle buyurdu:

إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لَعْنًا، وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً

“Ben lânetçi olarak değil, sadece rahmet olarak gönderildim.” [\[106\]](#)

Birgün Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz çocuk yaştaki hizmetkârı Enes ibni Mâlik'i bir hizmete göndermişti. Fakat Enes yolda oynayan çocukları görünce görevini unutmuş, oyuna dalmıştı.

Enes biraz sonra ensesinden birinin tuttuğunu hissedince başını kaldırıp baktı. Bu Resûl-i Ekrem'di ve ona:

“Enesçik! Seni gönderdiğim yere gittin mi?” diye gülümseyerek soruyordu. Enes:

“Evet, Yâ Resûlallah! Hemen gidiyorum” diyerek koşup gitti. [\[107\]](#)

“Seni Gidi Yaramaz”

Bahsimizi yine bir çocukla ilgili hoş bir olayla bitirelim:

Server-i Enbiyâ Efendimiz'e Tâif'ten üzüm gelmişti. Allah'ın Elçisi o zamanlar henüz bir çocuk olan Nu'mân ibni Beşîr'i yanına çağırdı ve ona bir salkım üzüm vererek “Bunu al, annene götür!” dedi. Bir başka rivâyete göre ona iki salkım üzüm verdi, “Bunu sen ye, şunu da annene götür!” dedi. Fakat Nu'mân annesine götüreceği üzüm salkımını da yedi. Resûl-i Ekrem Efendimiz birkaç gün sonra Nu'mân ile karşılaştığında ona “Üzümü annene götürdün mü?” diye sordu. O da götürmediğini söyleyince, Nu'mân'ın kulağından tutarak ona: “Seni gidi yaramaz seni!” diye takıldı. Bir başka rivâyette Nu'mân ibni Beşîr'in yerine Abdullah ibni Büsr'ün adı geçmektedir. [\[108\]](#)

Adâletli Davranmıyorsun!

Peygamber terbiyesiyle yetişen Hz. Ömer'in, yıllar sonra, kabalığı ve görgüsüzlüğü nasıl bağışladığını gösteren ibretli bir davranışı vardır. Olay şöyledir:

Uyeyne bin Hısn adlı bir bedevî vardı. Peygamber Efendimiz'in huzûrunda zaman zaman söz ve davranışlarıyla onu üzerdi. Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında da halifeye böyle bir kabalık yaptı. Hz. Ömer'e:

“Ey Hattâb oğlu! Allah'a yemin ederim ki, bize gerekeni vermiyor, adaletle de hükmetmiyorsun.” dedi.

Adâletine dünyanın hayran kaldığı Hz. Ömer, bu haksız ve yersiz sözlere çok sinirlendi ve Allah'ın Elçisi'ni bile üzmüş olan bu kaba adamı cezalandırmak istedi.

Uyeyne'nin âlim ve sahâbî yeğeni Hür ibni Kays da oradaydı. Hz. Ömer'in danışmanı da olan bu zât, halîfeyi sâkinleştirmek için ona: “Sen kusurları bağışla, iyiliği emret, kendini bilmez câhillere aldırma” âyet-i kerîmesini^[109] okudu.

Hz. Ömer bu âyeti duyar duymaz irkildi, olduğu yerde kala kaldı.^[110] Çünkü Allah'ın bu emri karşısında her mü'minin boynunun kıldan ince olması gerekti.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz kendisine yapılan kabalıklara aynı şekilde karşılık vermez, bu tür görgüsüzlüklere karşı sabrederdi.

2. Çarşıda alış veriş yaparken kimseyle çekişmez, yüksek sesle konuşmazdı.

3. Ticârette haksızlık yaptığını gördüğü kimselere nasihatte bulunur, insanları aldatanların iyi Müslüman olmayacaklarını söylerdi.

4. Kendisine kötülük yapana kötü davranmaz, onu affederdi. Nitekim onun hak peygamber olup olmadığını denemek için kendisine hakaret eden Yahudiye bile anlayış göstermişti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866),

2. râvi **Muhammed ibni Ca'fer** (v. 193/809),

3. râvi **Şu'be** bin Haccâc (v. 160/776),

4. râvi **Ebû İshak** es-Sebî'î (v. 127/745) olup, bunların hepsi de 3. hadiste tanıtılmıştır.

5. râvi **Ebû Abdillâh Abd bin Abd el-Cedelî**'nin adı "Abdurrahmân ibni Abd" diye de kaydedilmektedir. Tâbiîn nesline mensup olan bu Kûfeli güvenilir râvinin, Hz. Hüseyin'in ve Kerbelâ Vak'ası'nın intikamını almak üzere isyan başlatan Muhtârü's-Sekafî'nin (v. 67/687) bayraktarlığını yaptığı da belirtilmektedir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hiz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, *Birr* 69, nr. 2016; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 174, 236, 245, nr. 25931, 26517, 26619.

Müslim, *Îmân* 164, nr. 102.

Müslim, *Îmân* 164, nr. 101.

Şurâ 42/40.

Şurâ 42/40.

Nahl 16/126.

Mâide 5/13.

İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), I, 521-524, nr. 288; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), V, 222-223, nr. 5147; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 700-701, nr. 6547.

İbni Mâce, *Sadaka* 17, nr. 2426.

Müslim, *Birr* 87, nr. 2599.

Müslim, *Fezâil* 54, nr. 2310; Ebû Dâvûd, *Edeb* 1, nr. 4773.

İbni Mâce, *Et'ime* 61, nr. 3368; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 356, nr. 401; Ziyâeddîn el-Makdisî, *el-Ehâdîsü'l-muhtâre* (Dehîş), IX, 62-63, nr. 46.

A'râf 7/199.

Buhârî, *Tefsîr* 7/5, nr. 4642, *İ'tisâm* 2, nr. 7286.

348. Hadis

حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُهُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ

أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنَّمَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رِجْلِ رَيْثٍ، وَعَلَيْهِ قَطِيفَةٌ لَا تُسَاوِي أَرْبَعَةَ

ضَرْبٍ خَادِمًا وَلَا امْرَأَةً.

Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Allah yolunda yapılan cihâd dışında hiç kimseye eliyle vurmamıştır. O, ne bir hizmetçiyi dövmüş, ne de bir hanımına vurmıştır.^[111]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin *Sahîh-i Müslim*'deki rivâyeti daha kapsamlı olup şöyledir:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Allah yolunda savaşma hali dışında, bir kadına, bir hizmetçiye, kısacası hiç kimseye bir fiske bile vurmadi. Kendisine kötülük yapan kimselerden intikam almaya kalkışmadı. Ancak o, Allah'ın koyduğu bir yasak çiğnenince, onu çiğneyenden Allah adına mutlaka intikam alırdı.”^[112]

İnsana Değer Verirdi

Hadisimizden öğrendiğimize göre Peygamber Efendimiz insana değer verir, onu küçümsemezdi. Bu sebeple hiçbir şahsa hakaret etmez, ona eliyle vurmaz, vuranları da uyarırdı.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Mes'ûd el-Bedrî, bir gün kamçıyla kölesini dövüyordu. O esnada arkasından: “Şunu iyi bil ki Ebû Mes'ûd!” diye bir ses duydu. Öfkeli olduğu için de kendisine kimin seslendiğini anlayamadı. Arkasındaki ona iyice yaklaşınca, kendisine seslenen zâtın Resûl-i Ekrem olduğunu anladı. Allah'ın Elçisi ona: “Şunu iyi bil ki Ebû Mes'ûd! Şunu iyi

bil ki Ebû Mes‘ûd!” diye seslenmeye devam ediyordu. Ebû Mes‘ûd elindeki kamçıyı yere attı. Resûl-i Kibriyâ ona şunları söyledi:

“Şunu iyi bil ki Ebû Mes‘ûd! Allah’ın senin üzerindeki gücü kudreti, senin bu köleye gösterdiğin güç ve kuvvetten çok daha fazladır!”

Bunu duyan Ebû Mes‘ûd, “Tövbeler olsun! Bundan sonra kesinlikle hiçbir köleyi dövmem.” diye mırıldandı.^[113]

Acaba Peygamber Efendimiz dinin yasakladığı şeyleri yapan, meselâ sopa cezasını hakeden kimselere de mi vurmazdı, diye sorulabilir. Allah Teâlâ’nın cezalandırılmasını emrettiği kimselere gerekli olan cezayı (had) uygulamanın konumuzla ilgisi yoktur. Had cezası, Allah Teâlâ’nın emri olduğu için onu uygulamak kaçınılmazdır. Ayrıca bu tür cezaları Resûlullah Efendimiz değil, onun bu işle görevlendirdiği sahâbîler uygulardı.

Peki, “Allah’ın Elçisi hayvanlara da mı vurmazdı?” denebilir. Hadisimizde belirtilen vurma, birine öfkelenildiği için onu dövmedir. Hızlı gitmesi için bir hayvana hafif hafif vurmak, onu yürümeye teşvik etmektir. Bunun da dövmekle ilgisi yoktur. Buna şöyle bir misâl verebiliriz:

Gücsüz At Nasıl Canlandı?

Bir sefer dönüşüydü. Ashâb-ı kirâmdan Cüayl el-Eşcaî’nin sıska kısrağı en geriye kalmıştı. Resûl-i Ekrem onun yanına geldi ve “Atını sür!” buyurdu. Cuayl, onun zayıf ve gücsüz olduğunu söyledi. Bunun üzerine Peygamber aleyhisselâm hayvana elindeki çubukla hafifçe vurdu ve hızlı gitmesi için duâ etti. O andan itibaren, o en geriden gelen kısrağı öylesine süratli yürümeye başladı ki, Cüayl onun dizginini zaptedemez oldu.^[114]

“Ben Seni Öldüreceğim!”

Şimdi de hadisimizde belirtilen “Allah yolunda yapılan cihâd” esnasında kâfirlerle vuruşması konusuna gelelim. Peygamber Efendimiz savaş meydanında karşılaştığı kâfirlerle elbette vuruşurdu. Bu konuda bildiğimiz bir tek misâli Kâdî İyâz’ın anlatımıyla zikrelelim:

Uhud Savaşı’ydı. O gün Mekkeli müşriklerden Übey ibni Halef, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi görünce, onu görmezden geldi ve:

“Muhammed nerede? Şâyet bugün o sağ kalırsa ben kalmayayım.” diye seslendi. Bu sözün bir evveliyâtı var. Übey ibni Halef, Bedir Savaşı’nda esir düşen oğlu Abdullah için fidye vermek üzere Medine’ye geldiğinde Peygamber Efendimiz’e:

“Bir atım var, onu hergün on altı ölçek darıyla besliyorum. Bir gün üstüne binip seni öldüreceğim!” demişti. Peygamber aleyhisselâm da ona:

“İnşallah ben seni öldüreceğim!” diye cevap vermişti.

“Muhammed Beni Öldürdü!”

İşte sözünü ettiğimiz Uhud günü, Übey ibni Halef, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi görünce atını ona doğru sürdü. Fakat bazı Müslümanlar onun yolunu kestiler. Peygamber Efendimiz o sahâbîlere:

“Siz onu bana bırakın, yolunu kesmeyin.” diye işaret buyurdu. Sonra ashâb-ı kirâmdan Hâris ibni Sümme’nin mızrağını aldı ve onu öyle bir salladı ki, Resûlullah Efendimiz’i gören kâfirler, boynuna konan sivrisinekleri kovmak için silkinen devenin sırtındaki sineklerin kaçtığı gibi, Übey’in yanından kaçtılar, Resûl-i Ekrem de onun karşısına çıkarak mızrağı boynuna öyle bir vurdu ki, Übey, aldığı darbenin tesiriyle atından yere düşüp birkaç defa yuvarlandı. Hatta kaburga kemiklerinden biri de kırıldı. Bu halde iken doğrulup Mekkelilerin yanına dönerken can acısıyla:

“Eyvahlar olsun! Muhammed beni öldürdü!” diye feryat etti. Onlar:

“Yok canım, bir şeyin yok.” deyince de:

“Benim yaşadığım sizin başınıza gelseydi hepiniz öldürdünüz. O bana daha önce ‘Seni öldüreceğim’ dememiş miydi? Onun sözü gerçekleşti. Vallahi o sırada tükürüğüyle bile beni öldürürdü.”

Nitekim Übey ibni Halef, Kureyş kabilesinin Mekke’ye dönüşü sırasında, Serif mevkiinde (veya Merrüzzahran’da) öldü. ^[115]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz hiçbir insanı, hiçbir hayvanı dövmedi.
2. **Eşlerine ve hizmetçilerine eziyet etmek maksadıyla aslâ bir fiske bile vurmadı.**
3. Bilindiği kadarıyla, sadece azılı bir İslâm düşmanı olan Übey ibni Halef’i Uhud Savaşı’nda mızrakla ağır şekilde yaralamıştı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Hârûn ibni İshâk el-Hemdânî** (v. 258/872), 117. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Abde bin Süleymân el-Kilâbî** (v. 187/803), 143. hadiste tanıtıldı.
3. râvi **Hişâm ibni Urve el-Kureşî** (v. 146/763), 25. hadiste tanıtıldı.

4. râvi yukarıda anılan Hişâm ibni Urve'nin **babası** Urve bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713) da 25. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hiz. Âişe** de (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Fezâil 79, nr. 2328. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 4, nr. 4786; İbni Mâce, Nikâh 51, nr. 1984.

Bir önceki dipnota bakınız.

Müslim, Eymân 34, nr. 1659.

İbni Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî* (Cevâbire), III, 25, nr. 1310; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), II, 280-281, nr. 2172.

İbni Sa'd, et-Tabakât (Abbâs) II, 46; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 357, nr. 3263; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), II, 483, nr. 415; Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 253-254.

349. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

الزُّهْرِيُّ، عَنْ عُرْوَةَ،

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ مَأْتَمًا.

Yine Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi:

Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kendisine yapılan bir haksızlığın intikamını aldığımı hiç görmedim. O sadece Allah Teâlâ'nın haram kıldığı şeylerden biri ihlâl edilince onun cezasını verirdi. Zira, Allah'ın haram kıldığı bir şeyin yapılması halinde, buna en çok öfkelenen o olurdu.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem iki şeyden birini tercih etme konusunda serbest olduğu takdirde, bunlardan en kolay ve günah olmayanını seçerdi.^[116]

Hadisin Açıklaması

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir kimse kendisine bir haksızlık yaptığı zaman, o şahsın aynı zamanda Allah'ın bir yasağını çiğneyip çiğnemediğine bakardı. Şâyet o şahıs kendisini incitmeyle kalmamış, aynı zamanda Cenâb-ı Hakk'ın yasakladığı bir şeyi de yapmışsa, onu affetmez, gereken cezayı mutlaka verirdi. Öyle değil de, o kaba insan sadece mübârek şahsını incitmişse, ona hiçbir şey yapmazdı. Şu olay buna güzel örnektir:

“Canımı Yaktın!”

Bir gün Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ashâbıyla yaptığı sohbeti bitirip ayağa kalktığı sırada bir bedevî yanına geldi. O sırada Peygamber-i Zîşân’ın üzerinde kenarları sert ve kalın bir hırka vardı. Bedevî hırkayı hoyratça çekince hırkanın sert yakası Resûl-i Ekrem’in mübarek boynunu incitip zedeledi. Sonra bedevî:

“Muhammed!” dedi. “Elinde bulunan Allah’a ait maldan şu iki deveme yiyecek yükle. Çünkü sen bana ne kendi malından, ne de babanın malından veriyorsun.”

Allah’ın Elçisi ona:

“Elbette kendi malımdan vermiyorum. Estağfirullah, estağfirullah, estağfirullah” dedi. Sonra ona:

“Bak bedevî! Canımı yaktın, bunun için de sana kısas uygulanması gerekir. Kısas yapmadıkça sana bir şey vermem.” dedi. Bedevî bu teklife râzı olmadı

“Hayır, olmaz, yaptırمام.” dedi.

Peygamber aleyhisselâm kısas teklifini üç defa tekrarladı. Ama bedevî her defasında böyle bir şeyi kabul etmeyeceğini söyledi.

Onun bu itirâzını duyan sahâbîler adamın üzerine yürümeye kalktılar. Merhamet Pınarı Efendimiz: “Kimse yerinden kıyıldamasın!” diyerek onlara engel oldu. Sonra da sahâbîlerden birine adamın getirdiği develerden birine arpa, diğerine hurma yüklenmesini emretti. Sonra da ashâbına, bedevîye bir şey yapmadan oradan dağılmalarını söyledi. [\[117\]](#)

Server-i Enbiyâ Efendimiz bedevînin o tavrını mübârek şahsına hakaret olarak değerlendirmede. Çünkü Peygamber’e hakaret, insanı dinden çıkarır. Resûl-i Kibriyâ, bedevîlerin genellikle kaba saba olduklarını bildiği için, onun bu tutumunu, dini gereği gibi bilmemesine, İslâm edebinden haberdâr olmamasına verdi.

Ona Kimler Kaba Davrandı?

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’e gösterilmesi gereken hürmeti göstermeyenler, ya bu bedevî gibi Müslüman olmakla beraber bu konudaki ilâhî emirleri bilmeyen, bu yüzden ona karşı kaba davranan câhillerdiler. Veya onun peygamberliğini kabul etmediği için kendisine hakaret eden, onu hicveden kâfir ve münâfıklar idi. Allah’ın lânetini hakeden bu kimseler, İslâm düşmanlığı yapan birtakım zâlimlerdi.

Bu konudaki yüzlerce misâlden birini zikrederim:

Rabîa bin Abbâd ed-Dîlî, çocukken Ukâz panayırında gördüğü bir manzarayı anlatıyor: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: “Ey insanlar! Ben, Allah Teâlâ’nın gönderdiği peygamberim, Lâilâhe illallah deyin, kurtulun!” diye halkı İslâmiyet’e dâvet ederken amcası Ebû Leheb’in onun arkasından: “Ey insanlar! Sakın buna inanmayın, bu yolunu sapıttı, sizi de atalarınızın dininden uzaklaştırabilir!” diye oraya buraya koşuşturduğunu, Peygamber Efendimiz’in ise onun yanından süratle uzaklaşmaya çalıştığını; olayı anlatan Abbâd ed-Dîlî sözüne devamla, kendisi gibi çocukların bu eğlenceyi kaçırmamak için amca ile yiğenin arkasından koştuklarını söylüyor.^[118]

Şahsı İçin İntikam Almadı

Kâinâtın Rabbi, Resûlüne eziyet edilmesini şiddetle yasaklamış, ona hakaret edenlerin kanlarınının heder edilmesine yani buldukları yerde öldürülmesine izin vermiştir.

Hicretin üçüncü yılında öldürülen Yahudi reislerinden şâir Kâ’b ibni Eşref öldürülmesine izin verilenlerden biriydi.

Mekke’nin fethedildiği gün katledilen Abdullah ibni Hatal da önde gelen Allah ve Resûlullah düşmanıydı. İbni Hatal, önce Müslüman olmuş, sonra bir Müslümanı öldürerek irtidât etmiş (dinden çıkmış), ayrıca iki câriyesine Resûlullah’a hakaret içeren şarkılar söyleyip onları zevkle dinlemeyi âdet edinmişti.

Böyle kimselere hak ettikleri cezayı vermemek bir zaaf ve âcizliktir. Onları cezalandırmamak, bu gibilerin Allah’ın koyduğu kanunları hiçe saymalarına yol açar.

Resûl-i Muhterem Efendimiz, düşmanlıkta bu derece ileri gitmeyen kâfirleri, belki bir gün akıllarını başlarına alırlar da Müslüman olurlar ümidiyle görmezden gelirdi. “Muhammed arkadaşlarını öldürüyor.” demesinler diye münâfıklara ses çıkarmazdı.

Burada Peygamberler Sultanı Efendimiz’in, kendisine büyü yapan Yahudi Lebîd ibni A’sam’dan, Hayber fethedildiği zaman zehirlediği koyun kebabıyla kendisini öldürmeye kalkan Yahudi kadından şahsı için intikam almadığını hatırlayalım.

Kolay Olanı Tercih Ederdi

Hadisimizin son kısmında âlemlere rahmet olan Efendimiz'in derin şefkat ve merhameti sergilenmektedir. Onun, iki şeyden birini yapıp yapmama konusunda serbest bırakıldığı zaman, kolay ve günah işlemeye götürmeyecek olan şıkkı tercih ettiği belirtilmektedir.

Bilindiği üzere Allah'ın Elçisi, Bedir Gazvesi'nde esir edilenlere ne yapmak gerektiği konusunda ashâbıyla istişâre etmişti. Sahâbenin bir kısmı bu kâfirlerin hepsini öldürmek gerektiğini, bir kısmı da fidye alıp bırakılmalarının daha uygun olacağını söylemişti. Server-i Enbiyâ Efendimiz, onların bir kısmının İslâmiyet'i kabul edebileceğini de dikkate alarak, bu iki öneriden fidye alıp serbest bırakma şıkkını tercih etmişti.

* Her işte, insanların rahat etmelerini düşünür, onların sıkıntı çekmelerini istemezdi. Meselâ kışın çok soğuk havalarda, Müslümanların üşümemesi için özellikle cuma namazını erken kıldırırdı; aşırı sıcaklarda ise namazın daha rahat kılınması için vaktin müsâadesi nisbetinde havanın serinlemesini beklerdi. [\[119\]](#)

* Bir defasında sahâbîlerden biri, sabah namazını uzun sûrelerle kıldırarak bir imâmı Resûl-i Ekrem'e şikâyet etmiş, bu yüzden sabah namazına gidemediğini söylemişti. Allah'ın Elçisi o imâma çok kızmış ve bir konuşma yaparak şöyle buyurmuştu:

“Ey insanlar! İcinizde nefret ettiren kimseler var! Kim imâmlık yaparsa, namazı kısa kıldırın; zira arkasındaki cemaatin içinde yaşlısı var, çocuğu var, iş güç sahibi olanı var.” [\[120\]](#)

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz şahsına yapılan hakareten dolayı kimseden intikam almazdı.

2. Allah'ın haram kıldığı bir şeyi yapanı ise hiç affetmez, gerektiği şekilde cezalandırırdı.

3. İki şeyden birini yapma konusunda serbest bırakılmışsa, günah olmayan ve ümmeti hakkında en kolay olanı seçerdi. Serbest bırakılmadığı hususlarda ise kendisine emredileni uygulardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Âişe radiyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ahmed ibni Abde ed-Dabbî** (v. 245/859) olup 7. hadiste kendisi hakkında bilgi verildi.

2. râvi Ebû Alî **Fudayl ibni İyâz** et-Temîmî (v. 187/803), rivâyetleri *Sünen-i İbni Mâce* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvidir. Hem hadis âlimi hem de mânevî derinliği olan güzel bir insandı. Önceleri eşkıyalık yapan bir çetenin reisiydi. Âşık olduğu câriyenin evine girmek için bir gece duvara tırmanırken içeriden Kur'an sesi geldi: "İman edenlerin, Allah'ın zikrine ve hak olarak inen Kur'an'a karşı kalplerinin yumuşaması zamanı hâlâ gelmedi mi?"^[121] âyeti okunuyordu. Fudayl, derin bir ürperti içinde: "O zaman geldi yâ Rabbî!" dedi; hemen duvardan indi ve bir harâbeye girip düşünmeye başladı. Oraya daha önce sığınan iki kişi kendi aralarında konuşuyorlardı. Biri arkadaşına artık yola çıkma zamanının geldiğini söylüyor, öteki de: "Sabahı bekleyelim, şimdi çıkarsak Fudayl bizi soyar." diyordu. Fudayl, Müslümanlara verdiği sıkıntıyı onların ağzından duyunca hem çok üzüldü hem de: "Bunları duymam için beni buraya Allah göndermiş olmalı." diyerek günahlarına tövbe etti ve herkesin hayran kaldığı sâlih bir insan oldu. Kendisini otuz yıl süreyle ibadete verdi ve hadis öğrendi. Sonunda çok hadis rivâyet etmesiyle tanınan güvenilir bir râvi oldu. Fudayl'in güzel sözlerinden ikisi şöyledir:

"Allah'tan korkana kimse zarar veremez. Allah'tan başkasından korkana da kimse fayda veremez."

"Senin haksız yere bir köpeğe, bir domuza bile eziyet etmen helâl değilken, bir Müslüman'a nasıl eziyet edersin!"

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Âişe radiyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ahmed ibni Abde ed-Dabbî** (v. 245/859) olup 7. hadiste kendisi hakkında bilgi verildi.

2. râvi Ebû Alî **Fudayl ibni İyâz** et-Temîmî (v. 187/803), rivâyetleri *Sünen-i İbni Mâce* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvidir. Hem hadis âlimi hem de mânevî derinliği olan güzel bir insandı. Önceleri eşkıyalık yapan bir çetenin reisiydi. Âşık olduğu câriyenin evine girmek için bir gece duvara tırmanırken içeriden Kur'an sesi geldi: "İman edenlerin, Allah'ın zikrine ve hak olarak inen Kur'an'a karşı kalplerinin yumuşaması zamanı hâlâ gelmedi mi?"^[122] âyeti okunuyordu. Fudayl, derin bir ürperti içinde: "O zaman geldi yâ Rabbî!" dedi; hemen duvardan indi ve bir harâbeye girip düşünmeye başladı. Oraya daha önce sığınan iki kişi kendi aralarında konuşuyorlardı. Biri arkadaşına artık yola çıkma zamanının

geldiğini söylüyor, öteki de: “Sabahı bekleyelim, şimdi çıkarsak Fudayl bizi soyar.” diyordu. Fudayl, Müslümanlara verdiği sıkıntıyı onların ağzından duyunca hem çok üzüldü hem de: “Bunları duymam için beni buraya Allah göndermiş olmalı.” diyerek günahlarına tövbe etti ve herkesin hayran kaldığı sâlih bir insan oldu. Kendisini otuz yıl süreyle ibadete verdi ve hadis öğrendi. Sonunda çok hadis rivâyet etmesiyle tanınan güvenilir bir râvi oldu. Fudayl’in güzel sözlerinden ikisi şöyledir:

“Allah’tan korkana kimse zarar veremez. Allah’tan başkasından korkana da kimse fayda veremez.”

“Senin haksız yere bir köpeğe, bir domuza bile eziyet etmen helâl değilken, bir Müslüman’a nasıl eziyet edersin!”

3. râvi **Mansûr** ibni Mu‘temir es-Sülemî (v. 132/750), 301. hadiste tanıtıldı.

4. râvi İbni Şihâb **ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

5. râvi **Urve** bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713), 25. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hiz. Âişe** de (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Humeydî, *Müsned* (Dârânî), I, 287, nr. 260; Buhârî, *Menâkıb* 23, nr. 3560, *Edeb* 80, nr. 6126, *Hudûd* 10, nr. 6786; Müslim, *Fezâil* 77, nr. 2327.

Ebû Dâvûd, *Edeb* 1, nr. 4775; Nesâî, *es-Sünenü’l-kübrâ* (Şelebî), VI, 346, nr. 6952. Ayrıca bk. Buhârî, *Farzü’l-hümüs* 19, nr. 3149, *Libâs* 18, nr. 5809, *Edeb* 68, nr. 6088; Müslim, *Zekât* 128, nr. 1057

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 492, nr. 16116-16123.

Buhârî, *Cum’a* 17, nr. 906.

Buhârî, *İlim*, 28, nr. 90, *Ezân* 61-63, 65, nr. 702-705, 709, 710; Müslim, *Salât* 182-185, 191, nr. 467, 470.

Hadîd 57/16.

Hadîd 57/16.

350. Hadis

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ عُرْوَةَ،
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،
خَرَجَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قُلْتَ مَا قُلْتَ، ثُمَّ أَلَنْتَ لَهُ الْقَوْلَ؟
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
النَّاسُ اتِّقَاءَ فُحْشِهِ».

Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi:

Bir gün bir adam Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemine huzûruna girmek için izin istedi. O sırada ben de Resûl-i Ekrem'in yanında bulunuyordum. Peygamber aleyhisselâm o adamın sesini duyunca, içeri girmeden önce onun hakkında:

“Bu adam, kabilesi içinde kötü olarak bilinir.” diye bilgi verdikten sonra onun içeri girmesine izin verdi. Adam içeri girince ona iltifat edip sıcak karşıladı ve kendisine yumuşak sözler söyledi. O şahıs çıkıp gittikten sonra dedim ki:

“Yâ Resûlallah! Adam gelmeden önce onun kötü biri olduğunu söyledin, yanına gelince de ona güler yüz gösterip iltifat ettin, bunun sebebi nedir?” Nebiyy-i Ekrem Efendimiz bana şöyle buyurdu:

“Ey Âişe! İnsanların en fenası, şerrinden diğer insanların çekindiği, bu yüzden de kendisini terkettiği kimsedir.”^[123]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz'in huzûruna girmek isteyen adam, muhtemelen Fezâreoğulları kabilesinden kabalı ile bilinen ve kötü huyu yüzünden sevilmeyen Uyeyne bin Hısn idi. Bu olayın geçtiği sırada Uyeyne ya henüz Müslüman olmamıştı veya görünüşte İslâmiyet'i kabul etmekle beraber, iman gönlüne tam olarak girmemişti. Diğer bir söyleyişle münâfıklardan biriydi.

Bu Adam Nasıl Biriydi?

Uyeyne bin Hısn, Fahr-i Cihân Efendimiz'i çoğu zaman üzdü. Hz. Ebû Bekir devrinde de irtidâd etti yani dinden çıktı, fakat daha sonra tekrar İslâmiyet'e döndü. Peygamber Efendimiz'in Uyeyne hakkındaki bu uyarısı, onun bir mûcizesidir. 347. hadisimizde bu adamın kaba ve kırıcı tavırlarıyla Hz. Ömer'i nasıl üzdüğü anlatılmıştı.

Allah'ın Elçisi kapının önünde Uyeyne'nin sesini duyunca, yanındaki sahâbîlere onun hakkında bilgi vererek onları uyarmak istedi. Bu şahsın görünüşüne, sözüne aldanmamak gerektiğini kendilerine hatırlattı. Böylece ashâbını muhtemel bir kötülüğe karşı uyardığı için Fahr-i Âlem Efendimiz'in bu yaptığı elbette **gıybet** sayılmazdı.

Müdârâ Nedir?

Server-i Enbiyâ Efendimiz'in bu adama karşı gösterdiği davranışa İslâm ahlâkında "müdârâ" denir. Kaba saba davranış ve tutumuyla huzursuzluğa yol açabileceğinden endişe edilen kimselere karşı nâzik davranmaya İslâm ahlâkında **müdârâ** denir. Müdârânın **müdâhene** ile telaffuz yakınlığı dışında hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü müdâhenede çıkar sağlama gibi bir menfaat elde etme düşüncesi vardır.

Tavır ve hareketleriyle insanları rahatsız eden kimseye karşı önce nâzik davranarak gönlü ve itimadı kazanılmalı, sonra da onu iyiye ve güzele yönlendirmeye çalışılmalıdır. Müdâra denilen bu tavır, Allah'ın rızâsına uygun bir harekettir. Peygamber Efendimiz hadîs-i şerîflerinde, böylesi insanlara müdârâda bulunmayı tavsiye ederek şöyle buyurmuştur:

رَأْسُ الْعَقْلِ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللَّهِ مُدَارَاةُ النَّاسِ

"Allah'a îmândan sonra en akıllıca davranış, insanlara müdârâda bulunmaktır."^[124]

Bir başka hadisinde de şöyle buyurmuştur:

النَّاسُ اِتِّقَاءُ فُحْشِهِ.

“İnsanlara müdârâda bulunmak sadakadır.”^[125]

İçeride Ne Oldu?

Peygamber-i Zîşân Efendimiz yanındaki ashâb-ı güzîni uyardıktan sonra kabilesi içinde kötü bir adam olarak bilinen o şahsın içeri girmesine izin verdi.

Adam yanına gelince de, onun yapabileceği densizlikten korunmak için kendisine güleryüz gösterdi. Fakat onun yaptığı kötü işlerin iyi olduğunu kesinlikle söylemedi; onu hiçbir şekilde övmedi. Övseydi bu davranışın adı müdâhene (yağcılık) olurdu ki, elbette bu hareket Resûlullah Efendimiz'in yapabileceği bir şey değildi.

Başka İhtimâller

Burada şunu da dikkate almak gerekir. Allah'ın Resûlü İslâmiyet'in yayılmasını, insanların Müslüman olup kurtulmasını her zaman ön plânda tutardı. Uyeyne, Fezâre kabilesinin reisiydi. Şâyet bu olayın geçtiği sırada o henüz Müslüman olmamışsa, Peygamber Efendimiz, onun İslâmiyet'i kabul etmesiyle kabilesinin de hidâyete erişebileceğini dikkate alıyordu. Öte yandan bir kabile reisinin Müslüman olmaktan vazgeçtiğini söylemesi, kabile halkının da dinden çıkmasına yol açabilirdi. İşte bu gibi sebeplerle Fahr-i Kâinât Efendimiz durumu idâre etmeye çalışıyordu. Nitekim Resûl-i Ekrem Efendimiz, müellefe-i kulûbtan (İslâmiyete ısıdırılmaya çalışılanlardan) biri olduğu için, Uyeyne'ye Huneyn Savaşı sonunda farklı bir muâmele yaparak alınan ganimetlerden yüz deve vermişti.

Neden Güleryüz Gösterdi?

Şimdi tekrar hadisimize dönelim:

Adam çıkıp gittikten sonra, Hz. Âişe annemiz Server-i Enbiyâ'nın bu tutumunun sebebini öğrenmek istedi. Ona, kötü biri olduğunu söylediği bu adama neden iyi biriymiş gibi davrandığını sordu.

Server-i Enbiyâ Efendimiz de, böylesi kötü huylu kimselerin şerrinden korunmak için, onları güler yüzle idâre (müdârâ) etmek gerektiğini söyledi.

Bir başka rivâyete göre Fahr-i Cihân Efendimiz Hz. Âişe'ye:

“Ey Âişe! Sen benim kötü söz söylediğimi, birine kötü davrandığımı ne zaman gördün? Kıyâmet günü Allah katında en kötü durumda kalacak kişi, şerrinden insanların çekindiği ve bu yüzden kendisini terkettiği kimsedir.” demiştir.^[126]

Efendimiz bu sözleriyle, onu kendi huzurunda yüz bulamamış bir kişi konumuna düşürmemek istediğini de belirtmiş olmaktadır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz; ashâbını her zaman gözetir, onları kendilerine zarar verebilecek kimselere karşı uyarırdı.

2. **Huysuz ve ağzı bozuk kimselerin sivri dillerinden, verecekleri maddî ve mânevî zararlardan korunmak için onları idâre etmek lâzımdır.**

3. Şerrinden ve başkalarına zarar vermesinden korkulan kimseler hakkında Müslümanları uyarmak, onlara karşı uyanık olmaya dâvet etmek çok önemlidir. Açıkçası fâsıkı, etrafına şer saçabilecek olanları Müslümanlara tanıtmak için onları belli başlı özellikleriyle anmak, **gıybet** sayılmaz.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Muhammed ibni Yahyâ **bin Ebî Ömer** (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Süfyân** ibni Uyeyne de (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Muhammed ibni'l-Münkedir** el-Kureşî (v. 131/748), 51. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Urve** bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713), 25. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** de (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Edeb 38, 48, 82, nr. 6032, 6054, 6131; Müslim, Birr 73, nr. 2591; Tirmizî, Birr 59, nr. 1996.

İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Avvâme), VIII, 361, nr. 25937.

İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), II, 216-217, nr. 471.

Buhârî, Edeb 38, nr. 6032

351. Hadis

حَدَّثَنَا وَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ،

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ شَفِيَّانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

عَنِ ابْنِ أَبِي هَالَةَ،

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَأَلْتُ خَالَي هِنْدَ بْنَ

أَبِي عَنْ سِيرَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جُلُوسَاتِهِ؟ فَقَالَ:

وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيَشْهَدُ الْجَنَائِزَ، وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ،

أَوْطَأَ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعَنِي وَطَاءَتْهُ

رَاجِيهِ، وَلَا يُخَيِّبُ فِيهِ، قَدْ تَرَكَ نَفْسَهُ مِنْ ثَلَاثِ: الْمِرَاءِ وَالْإِكْثَارِ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

حَدَّثَنَا وَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فَضِيلٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ،

يَقْطَعُ عَلَى أَحَدٍ حَدِيثَهُ حَتَّى يَجُوزَ فَيَقْطَعُهُ بِنَهْيِ أَوْ قِيَامِ.

Hız. Ali'nin oğlu Hasan radıyallahu anhümâ, kardeşi Hz. Hüseyin'in şöyle dediğini haber verdi:

“Babama, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, **meclisinde bulunanlara nasıl davrandığını** sordum. Şunları söyledi:

“Resûlullah Efendimiz her zaman güleç yüzlü, güzel huylu, halîm selîmdi. Kötü huylu, katı kalpli değildi. Bağırıp çağırmaz, çirkin söz söylemez, kimseyi ayıplamaz, kimseyle tartışmazdı.

Hoşlanmadığı şeyi görmezden gelirdi. Kimse onun lütuflarından ümitsizliğe düşmezdi.

Allah'ın Elçisi, üç şeyden hep uzak dururdu: Çekişmekten, çok konuşmaktan, kendisini ilgilendirmeyen şeyle meşgul olmaktan.

Ve Şu üç konuda insanlarda kusur aramazdı: Hiç kimseyi aşığılayıp küçümsemez, kimseyi ayıplamaz, kimsenin ayıplarını araştırmazdı.

İnsana sevap kazandırmayan faydasız söz de sarfetmezdi.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem konuşmaya başılayınca, yanında bulunanlar, sanki başlarında birer kuş varmış da onu ürkütmek istemiyorlarmış gibi, önlerine bakarak onu dinler, ancak o susunca konuşurlardı.

Ashâb-ı kirâm, onun yanında birbiriyle konuşmazdı. Resûl-i Ekrem'in huzûrunda biri konuşmaya başlasa, sözünü bitirene kadar onu dinler, birbirinin sözünü kesmezlerdi.

Peygamber Efendimiz ashâbının gönlünü hoş etmek için onların güldüğü şeyle güler, onların hayret ettiği şeyle hayret ederdi.

Huzûrunda konuşma edebini bilmeyen yabancıların kaba saba konuşmalarına ve soru sormalarına sabrederdi.

“İhtiyaç sahibi biri sizden yardım isterse, elinizden geldiğince onun ihtiyacını giderin.” buyururdu.

Daha önce iyilik yaptığı birinin övgüsünü kabul eder, ancak kendisini aşırı şekilde övmeye kalkanlara izin vermezdi.

Bir kimse uygun olmayan bir şey söylemedikçe sözünü kesmezdi. Uygun olmayan tarzda konuşan kimseyi ise, ya uyarıp sözünü keser veya oradan kalkıp giderdi.^[127]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz'i çeşitli halleriyle daha iyi tanımak için sevgili torunları Hz. Hasan'ın da, kardeşi Hz. Hüseyin'in de babaları Hz. Ali'ye çeşitli sorular sorduklarını biliyoruz. Bu hadisimizden öğrendiğimize göre Hz. Hüseyin babasına Fahr-i Âlem Efendimiz'in **meclisinde bulunanlara nasıl davrandığını** sordu. Şimdi onun söylediklerinden bir kısmını açıklamaya çalışalım.

Güleç Yüzlü, Güzel Huylu ve Halîmdi

Resûlullah Efendimiz her zaman güler yüzlü ve güleçti. Onun sahip olduğu güzel huylar, âlemlere rahmet olarak gönderilen merhamet timsâli bir insanın insanlarla iyi geçinmesi için Cenâb-ı Hakk'ın ona lütfettiği özelliklerdir. Onun bu özellikleri sadece meclisinde bulunanların değil, kendisiyle karşılaşan herkesin onda gördüğü bir güzellikti. Hep Rabbini ve ümmetinin âhiretini düşündüğü için gönül dünyasında hüznün hâkim olmakla beraber, insanlarla karşılaştığında onlara güler yüz gösterirdi. Kimseyi haksız yere üzmezdi.

Halîm bir tabiata sahip olduğu için herkesle iyi geçinir, herkese iyilik yapardı. Kendisini inciteni bile bağışlardı. Uysal tabiatlı ve yumuşak huylu idi.

Kötü Huylu, Katı Kalpli Değildi

Sultân-ı Enbiyâ'nın kabalıktan, katılıktan uzak, zarîf biri olduğunu Allah Teâlâ şöyle belirtmektedir:

وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ

“Şâyet sen kaba, katı kalpli olsaydın, insanlar etrafından dağılıp giderlerdi.”^[128]

Fahr-i Kâinât Efendimiz mü'minleri hiçbir zaman incitmedi. Ama onun kâfirlere ve münâfıklara karşı sert olmasını bizzat Allah Teâlâ istiyor ve ona şöyle emrediyordu:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ

“Ey Peygamber! Kâfirler ve münâfıklarla savaş; onlara karşı sert davran.”^[129]

Bağırıp Çağırmaz, Çirkin Söz Söylemezdi

Peygamber Efendimiz insanlarla konuşurken, özellikle çarşı pazarda alış veriş yaparken bağırıp çağırmaz, kimseyi rahatsız etmezdi. Ağzından hiçbir zaman çirkin söz çıkmazdı. Çirkin sözü hem kendisi söylemez hem de başkasının söylemesini doğru bulmazdı.

Bir defasında yahudiler Peygamber aleyhisselâma selâm veriyormuş gibi yaparak ona “Allah canını alsın.” anlamında “es-Sâmü aleyküm” demişlerdi.

Hz. Âişe onların bu terbiyesizliğine dayanamamış, “Allah sizin canınızı alsın, Allah size lânet etsin” diye karşılık vermişti. Resûl-i Ekrem Efendimiz ise sevgili eşine sâkin olmasını söyledikten sonra; onlara: “Allah sizin canınızı alsın.” anlamında “ve aleyküm” demenin yeterli olduğunu hatırlattı. Sonra da şu ahlâk esasını ortaya koydu:

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفُحْشَ وَلَا التَّفَحُّشَ

“Allah hem çirkin görünüşü hem de çirkin sözü sevmez.”^[130]

Kimseyi Ayıplamazdı

İnsanların affedilebilecek hatalarını yüzlerine vurmaz, onları basit kusurlarından dolayı ayıplamazdı.

Esasen Server-i Enbiyâ hiçbir şeyde kusur aramazdı. Meselâ önüne konulan bir yemeği “bu iyi pişmemiş, çok tuzlu olmuş, tuzu az olmuş” diye tenkit etmezdi.

Yukarıda okuduğumuz hadisimizin bazı rivâyetlerinde, “kimseyi ayıplamaz” diye aktardığımız “وَلَا عَيَابٍ” kelimesi yerine “وَلَا مَدَاحٍ” kelimesi

geçmektedir. Bu durumda ise anlam: “yemeye düşkün olmadığı için bir yemeği gereğinden fazla övmezdi” şeklindedir.

Gördüğü Hatalara Göz Yumardı

Peygamber Efendimiz gördüğü bir kusurdan dolayı kimseyle tartışmazdı. Kimseyle bir konuda mücâdele etmez, didişmez, “illâ benim dediğim olacak” diye tutturmazdı.

Hadisimizde geçen “مُشَاحٍ” kelimesinde cimrilik anlamı da vardır. Onun için bu ifâdeyi, “Allah’ın Resûlü, aslâ cimrilik yapmazdı” diye anlamalıdır. Zaten onun cömertliği herkesin bildiği bir gerçektir.

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz beğenmediği bir sözü, uygun görmediği bir davranışı, hem nezâketi dolayısıyla hem de ashâbını üzmemek maksadıyla ortaya getirip üzerinde konuşmazdı; o sözü ve davranışı görmemiş gibi yapardı.

Lütuflarından Ümitsizliğe Düşülmezdi

Resûl-i Ekrem’i tanıyan kimse, onun ne kadar cömert olduğunu bildiği için, Şâyet kendisinden beklediği, vermesini umduğu bir şey varsa, artık istediğini vermeyecek diye hiçbir zaman ye’se kapılmazdı; ümidini hep taze tutardı. Zaten Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz de kendisinden bir şey bekleyeni ümitsizliğe düşürecek bir şey yapmazdı.

Üç Şeyden Uzak Dururdu

Kötü huylardan arınmış olduğu için, Peygamber aleyhisselâm özellikle şu üç kötü huydan hep uzak dururdu.

Bunlardan biri **çekişmekti**. Allah’ın Resûlü insanlarla çekişmediği gibi, haksız yere çekişip didişmekten uzak duranları şöyle müjdelemişti:

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

“Haklı bile olsa çekişip didişmeyen kimseye Cennet’in kenarında bir köşk verileceğine ben kefilim.”^[131]

Hadisimizde geçen “mirâ” kelimesi “haksız yere çekişmek” demektir. Haklı olarak çekişme ise “cidâl” kelimesiyle ifâde edilir. Allah Teâlâ kâfirlerle bile haklı olarak çekişirken iyi bir üslûp kullanılmasını tavsiye

ederek (وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ) “Onlarla en güzel şekilde tartış.”^[132] buyurmuştur.

En güzel şekilde tartışmak, tatlı dil ve güler yüzle konuşmaktır. Karşısındakini yenmeyi değil, onu kendi tarafına çekmeyi düşünmektir. Bunun içinde karşısındakini iğneli sözlerle, alaycı ifadelerle incitmeden, onun ilgisini çekecek fikirler ileri sürebilmektir.^[133]

Çekişmek anlamındaki “mirâ” kelimesi, eş-Şifâ gibi bazı eserlerde “riyâ” şeklinde geçmektedir.

Resûlullah Efendimiz’in uzak durduğu ikinci şey, **çok konuşmaktır.**

Resûlullah Efendimiz’in uzak durduğu üçüncü şey ise **kendisini ilgilendirmeyen şeylerle meşgul olmaktır.** Resûl-i Kibriyâ Efendimiz dini ilgilendirmeyen, dünya için gerekli olmayan şeylerle meşgul olmaz, bu konuda şöyle buyururdu:

مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَغْنِيهِ

“Kendisini doğrudan ilgilendirmeyen şeyi terketmesi, kişinin iyi Müslüman olduğunu gösterir”^[134]

Allah Teâlâ, murâdına erecek olan mü’minleri sayarken: “Onlar boş söz ve lüzumsuz işlerden kaçınırlar.”^[135] buyurmaktadır.

Üç Konuda Kusur Aramazdı

Hadisimizde Resûl-i Ekrem Efendimiz’in insanlarda üç konuda kusur aramadığı belirtilmektedir. Üstün ahlâk sahiplerinde bulunması gereken bu huylardan ikisi:

Kimseyi aşığayıp küçümsememek ve kimseyi ayıplamamaktır. Allah’ın Resûlü birbirine çok yakın olan bu iki özelliği benliğine sindirdiği için, hiç kimseyi meselâ boyu uzun veya kısa yahut şöyle bir hatası var diye küçümsemez, ayıplamazdı.

Bir de **kimsenin ayıplarını araştırmazdı.** Bir önceki cümlede sözü edilen ayıplama işi, birinin yüzüne karşı hatasını söylemektir. Bu cümlede sözü edilen ayıplarını araştırma (tecessüs) işi ise, birinin duyduğu zaman mahcup olacağı, başkasının öğrenmesini istemeyeceği hallerini araştırmaktır. Kur’ân-ı Kerîm bu huyu (وَلَا تَجَسَّسُوا) “Birbirinizin ayıbını araştırmayın.”^[136] emriyle yasaklamıştır. Peygamber Efendimiz de insanların ayıplarını araştırmayı şu hadîs-i şerîfiyle menetmiştir:

إِنَّكَ إِنِ اتَّبَعْتَ عَوْرَاتِ النَّاسِ أَفْسَدْتَهُمْ، أَوْ كِدْتَ أَنْ تُفْسِدَهُمْ

“İnsanların ayıplarının, gizli hallerinin peşine düşüp araştırmaya kalkışırsan, onların ahlâkını bozarsın veya buna yakın bir şey yapmış olursun.”^[137]

Bir gün ünlü sahâbî Abdullah ibni Mes’ûd radiyallahu anha birini getirdiler ve:

“Bu adam, sakalından şarap damlayan falancadır” dediler. O da onlara, yaptıklarının yanlış olduğunu şu sözleriyle anlattı:

“Biz, ayıp ve kusur araştırmaktan menedildik. Ancak bir kusur veya ayıp kendiliğinden ortaya çıkarsa, biz onun elbette gereğini yaparız.”^[138]

Ashâbı Onu Nasıl Dinlerdi?

Fahr-i Kâinât Efendimiz, **insana sevap kazandırmayan boş, mânasız ve faydasız sözler sarfetmezdi**. O, insanların duyduğu zaman uygulayacağı ve yapınca sevap kazanacağı sözleri söylerdi. Bunun için de ashâbı onu dâima can kulağıyla dinlerdi.

Hz. Ali, ashâb-ı kirâmın Peygamber aleyhisselâmı, kendilerine dini anlatıp öğretirken onu canla başla, vakar ve sükûnetle nasıl dinlediklerini; sözlerine ne büyük önem verdiklerini; keşke susmasa da hep konuşsa diye arzu ettiklerini ve hadislerini öğrenip ezberlemek için nasıl dikkat kesildiklerini şöyle anlatmıştır:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem konuşmaya başlayınca, yanında bulunanlar, **sanki başlarında birer kuş varmış da onu ürkütmek istemiyorlarmış gibi** önlerine bakarak onu dinler, ancak o susunca konuşurlardı.”

Bu tasvire göre, ashâb-ı kirâmın Resûlullah huzûrundaki halini dışarıdan seyreden biri, sanki onların başlarında avlamak istedikleri birer kuş varmış da, onun uçup gitmemesi için kımıldamadan duruyorlarmış zannederdi.

Resûl-i Kibriyâ’ya soru sormak isteyen kimse, onun sözünü bitirip sükût etmesini beklerdi. O konuşurken araya girmezdi.

Onun Yanında Birbiriyle Konuşmazlardı

Hz. Ali’nin anlattığına göre “Ashâb-ı kirâm, onun yanında birbiriyle konuşmazdı. Resûl-i Ekrem’in huzûrunda biri konuşmaya başlasa, sözünü bitirene kadar onu dinler, sözünü kesmezlerdi.” Buna göre Fahr-i Âlem

Efendimiz'in huzûrunda bulunanlar birbiriyle tartışmadıkları gibi, biri konuşurken sözünü kesmez, birbirinin ağzından lafı kapmazlardı. Fahr-i Kâinât'ın meclisinde ilk konuşan kimse nasıl dikkatle dinlenirse, en son konuşan sahâbînin sözü de aynı dikkatle dinlenirdi.

Uyumluydu

Peygamber Efendimiz ashâbının gönlünü hoş etmek için **onların güldüğü şeye güler, onların hayret ettiği şeye hayret ederdi**. Etrafındakilerle büyük bir uyum içindeydi.

Abdullah ibni Mes'ûd radiyallahu anh, Allah Teâlâ'nın Peygamber Efendimiz'i ve onun arkadaşlarını nasıl seçtiğini şöyle anlatır:

“Allah Teâlâ kulların kalplerine baktı, Muhammed'in kalbini kulların kalplerinin en hayırlısı buldu, onu Kendine ayırdı ve peygamber olarak gönderdi. Muhammed'in kalbinden sonra kulların kalplerine bir daha baktı, onun ashâbının kalplerini kulların kalplerinin en hayırlısı buldu, bunun üzerine onları peygamberinin vezirleri yaptı.”^[139]

Resûl-i Kibriyâ Efendimiz, sahâbe-i kirâmının, güzel bulduğu şeyleri tasvip eder, gülecek şeylere onlarla birlikte güler, şaşılacak şeylere onlarla birlikte hayret ederdi.

Rahatsız Edici Konuşmalara Sabrederdi

Hz. Ali'nin dediği gibi Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz “Konuşma edebini bilmeyen yabancıların kaba saba konuşmalarına, usulsüz biçimde soru sormalarına sabrederdi. Ashâbı ise, kendilerinin sormaya cesaret edemedikleri pek çok şeyi sordukları için, onların Resûl-i Ekrem'e gelip her şeyi rahatça sormalarını arzu ederdi.” Sabrın en değerlisi, diğer bir ifâdeyle dayanılması en zor olanı, insanların kaba ve kırıcı davranışlarına sabretmektir. Yukarıda bedevîlerin kaba davranışlarına misâl vermiştik. Efendimiz aleyhisselâm nezâketten haberi olmayan bu insanların incitici sözlerine bile tahammül ederdi.

Bunun en güzel misâllerinden biri şu olaydır: Peygamber Efendimiz Huneyn Savaşı'nda alınan ganimeti paylaştırırken Temîm oğullarından Zülhuveysıra adlı kaba ve görgüsüz bir adam çıkageldi. Sonraları Hâricîlerin reisi olacak olan bu adam Resûlullah Efendimiz'e:

“Ey Allah'ın Resûlü! Âdil ol” dedi. Resûlullah Efendimiz de:

“Yazık sana! Ben adaletli davranmazsam kim adaletli davranır?” buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer (veya Hâlid ibni Velîd):

“Ya Resûlallah! İzin ver de, şunun boynunu vurayım!” dedi. Fakat Resûl-i Kibriyâ Efendimiz:

“Bırak onu. Çünkü onun öyle arkadaşları var ki, sizden biri onların namazları yanında kendi namazını, oruçları yanında kendi orucunu küçük görür. Fakat bu kimseler Kur’an okurlar; ama okudukları Kur’an boğazlarından aşağıya geçmez (Kur’an’ı samimiyetle okumadıkları için hiçbir sevap kazanamazlar); onlar okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkarlar” buyurdu. ^[140]

Yine böyle bir münâsebetsiz, Peygamber Efendimiz’in yaptığı bir taksimde haksızlık olduğunu söylemişti. Fahr-i Âlem Efendimiz “Allah, Mûsâ peygambere rahmet etsin. O, bundan daha ağır bir suçlamaya uğramıştı da sabretmişti.” diyerek sesini çıkarmamıştı. ^[141]

Bedevîler Her Şeyi Sorardı

Öte yandan **ashâb-ı kirâm bedevîlerin gelip soru sormalarını arzu ederdi**. Çünkü kendileri, canlarından da çok sevdikleri Peygamberlerini, akıllarına gelen her şeyi sormak suretiyle yormak istemezlerdi. Ancak bedevîler öyle değildi. Onların Peygamber aleyhisselâmı yormamak gibi bir düşüncesi olmadığı için her şeyi sorarlardı. Ashâb-ı kirâm da böylece, sormaya cesâret edemedikleri şeyleri onların bu tür sorularından öğrenirlerdi. Zira Server-i Enbiyâ Efendimiz ashâbının her şeyi sormasını doğru bulmaz, bu konuda onları şöyle uyarırdı:

“Herhangi bir konuyu size emredip yasakladığım sürece, siz de beni kendi halime bırakınız. Sizden önceki ümmetleri çok suâl sormaları ve peygamberleriyle münâkaşaya kalkışmaları helâk etti. Size herhangi bir şeyi yasakladığım takdirde ondan kesinlikle uzak durun; bir şeyi emrettiğimde ise onu, gücünüz yettiği ölçüde yerine getirmeye çalışın.” ^[142]

İhtiyacı Olanı Gözetirdi

Peygamber Efendimiz: “İhtiyaç sahibi biri sizden yardım isterse, ona elinizden geleni yapın.” buyururdu.”

336. hadiste de geçtiği üzere Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz kendisinden istenen bir şey şâyet yanında varsa verirdi. Yanında yoksa, eline geçtiği zaman vereceğini va’dederek gönderirdi. Böyle bir ihtimâl söz konusu değilse, o zaman da ihtiyaç sahibini gönül alıcı sözlerle yolcu ederdi. Bu

güzel davranışları ashâbına da tavsiye eder, onlara kendilerinden bir şey isteyeniy boş çevirmemeyi öğütlerdi.

Aşırı Övgüyü Kabul Etmezdi

Sevgili Efendimiz “Daha önce iyilik yaptığı birinin övgüsünü kabul eder, ancak aşırı şekilde övmeye kalkanlara izin vermezdi.”

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem her konuda ölçülüydü. Ölçüsüz olan her şeye, hattâ kendisinin aşırı şekilde övülmesine karşıydı. Onun 330. hadiste okuduğumuz bu konudaki şu emrini tekrar hatırlayalım:

“Beni, Hıristiyanların Meryem oğlu İsa’yı aşırı derecede övdüğü gibi övmeyin. Çünkü ben, sadece bir kulum; bana Allah’ın kulu ve resûlü deyin.”^[143]

Buna karşılık iyilik yaptığı kimselerin kendisine teşekkür etmesini, insanların kendisine ey Allah’ın resûlü, ey Allah’ın nebisi anlamında “Yâ Resûlallah, yâ Nebiyyallah” diye hitap etmesini tabî karşıladı.

Meclisi Terkettiği de Olurdu

Fahr-i Cihân Efendimiz “Uygun olmayan bir şey söylemedikçe hiç kimsenin sözünü kesmezdi. Uygunsuz konuşanların ise, ya uyararak sözünü keser veya oradan kalkıp giderdi.”

Peygamber Efendimiz insana değer verir, kimseyi incitmezdi. Huzûrunda konuşan biri, dinin uygun görmediği şekilde konuşmadıkça sözünü bitirene kadar onu dinlerdi. Şâyet dine uygun düşmeyen sözler söylemeye başlamışsa onu önce uyarır, yaptığı hatayı kendisine söylerdi. Karşısındaki adam sözden ve uyarıdan anlayan biriye onunla konuşmaya devam ederdi. Şâyet söz dinlemeyen biriye, kendisi o meclisi terkederdi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz güzel huylu bir insandı. Bu sebeple meclisinde bulunanlara karşı güler yüz gösterir, son derece anlayışlı davranırdı.

2. Hiç kimseye bağırıp çağırılmaz, çirkin söz söylemez, kimseyi ayıplamaz, kimsenin ayıbını araştırmaz, kimseyle tartışmazdı. Hoşlanmadığı şeyi görmezden gelirdi.

3. Kusurlu ve kaba saba olsalar da, insanlara karşı sabırlı, bağışlayıcı, şefkatli ve merhametliydi.

4. İhtiyaç sahiplerinin bulunup kendisine bildirilmesini isterdi. Bunun için de ondan bir istekte bulunan kimse, istediğim şeyi bana vermeyecek diye ümitsizliğe kapılmazdı.

5. Çekişmekten, çok konuşmaktan, kendisini ilgilendirmeyen şeylerle meşgul olmaktan hep uzak dururdu.

6. **Fahr-i Âlem Efendimiz konuşmaya başlayınca, yanında bulunanlar, başlarında birer kuş varmış da onu ürkütmek istemiyorlarmış gibi, başları önünde onu dinler, ancak o susunca konuşurlardı.**

7. Ashâb-ı kirâm Server-i Enbiyâ Efendimiz'in yanında birbiriyle konuşmazdı. Onun huzûrunda biri konuşmaya başlasa, sözünü bitirene kadar o şahsı dinler, sözünü kesmezlerdi.

8. **Peygamber Efendimiz son derece uyumlu bir insan olduğundan, ashâbının gönlünü hoş etmek için onların güldüğü şeye güler, onların hayret ettiği şeye hayret ederdi.**

9. Huzûrunda uygun olmayan şekilde konuşanı önce uyarır, uyarısına kulak vermiyorsa, oradan kalkıp giderdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Hasan radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Süfyân ibni Vekî'** (v. 247/861), 6. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Cümei' ibni Umeyr ibni Abdirrahmân el-İclî;**

3. râvi **Ebû Abdillah** künyesiyle anılan bu râvi;

4. râvi Hind **ibni Ebî Hâle** (v. 36/656);

ve hadisimizin sahâbî râvisi **Hasan ibni Ali** (v. 49/669), hepsi de 8. hadiste tanıtıldı.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefi), XXII, 158, nr. 414; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 275.

Âl-i İmrân 3/159.

Tevbe 9/73, Tahrîm 66/9.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 134-135, nr. 25543.

Ebû Dâvûd, Edeb 7, nr. 4800. Ayrıca bk. Tirmizî, Birr 58, nr. 1993; İbni Mâce, Mukaddime 7, nr. 51.

Nahl 16/125.

Bk. Kandemir-Zavalsız-Şimşek, *Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, I, 960-961.

Tirmizî, Zühd 11, nr. 2317; İbni Mâce, Fiten 12, nr. 3976.

Mü'minûn 23/3.

Hucurât 49/12.

Ebû Dâvûd, Edeb 37, nr. 4888; Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *Müsned* (Esed), XIII, 382, nr. 7389.

Ebû Dâvûd, Edeb 37, nr. 4890.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 379, nr. 3600; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), IX, 112-13, nr. 7582-83; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, I, 177-178, VIII, 252-253.

Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3610 ; Müslim, Zekât 142-145, 148, nr. 1062, 1064.

Buhârî, Farzü'l-humüs 19, 3150; Müslim, Zekât 140, 141, nr. 1062.

Buhârî, İ'tisâm 2, nr. 7288; Müslim, Hac 412, nr. 1337.

Buhârî, Enbiyâ 48, nr. 3445, Hudûd 31, nr. 6830.

352. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ قَالَ:

وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا قَطُّ فَقَالَ: لَا.

Câbir ibni Abdillâh radiyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden bir şey istendiği zaman aslâ ‘yok’ demezdi.”^[144]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz şu dünyanın görüp tanıdığı en cömert insandı. Kendisinden bir şey istendiği zaman elinde varsa verirdi; elinde yoksa ve şâyet bir yerden gelmesini beklediği bir mal, bir para varsa, o zaman vereceğini va’dederdi. O da yoksa, ihtiyaç sahibini gönlünü alarak yolcu ederdi.

Eline İmkân Geçince

Kendisinden istenen şeyi veremeyeceğini söyledikten bir süre sonra eline imkân geçince ne yaptığını gösteren güzel bir olay vardır. 153. hadisi açıklarken anlattığımız Yemenli Eş’arîler’in olayı.

Yemenli Eş’arî kabilesinden bazıları, Resûl-i Ekrem’den yüklerini taşıyacak bir deve istemişlerdi. O sırada Peygamber-i Zîşân’ın elinde onlara verecek deve bulunmadığı için “Vallahi size deve veremem.” demişti. Fakat daha sonra bir yerden birkaç deve gelince Eş’arîleri çağırmış ve onlara bir değil birkaç deve vermişti. Esasen Peygamber aleyhisselâmın onlara “Vallahi size deve veremem.” demesinin, elinde onlara verecek deve bulunmadığını bile bile böyle bir talepte bulunmalarına bir tepki olduğu söylenmektedir.

“Muhammed Fakirlikten Korkmuyor!”

Server-i Enbiyâ'nın dünya malına değer vermediğini, insanın gönlünü kazanmayı her şeyin üstünde tuttuğunu şu olay pek güzel anlatmaktadır:

Bir gün Resûl-i Kibriyâ iki dağ arasında otlayan bir koyun sürüsünün yanındaydı. Oraya gelen bir adam kendisinden birkaç koyun istedi. O da adamın gönlünü İslâm'a ısındırmak, muhtemelen kabilesinin de Müslüman olmasını sağlamak için o iki dağın arasını dolduran bu koyun sürüsünü ona verdi. Bir anda böylesine büyük bir servete sahip olduğuna âdetâ inanamayan adam sürüyü önüne katıp kabilesine gitti ve kabile halkına:

“Ey milletim! Koşun, Müslüman olun. Çünkü Muhammed, fakirlik ve ihtiyaç korkusu duymadan çok büyük ikrâm ve ihsânda bulunuyor.” dedi. [\[145\]](#)

Bu olayı anlatan Enes ibni Mâlik radiyallahu anh, gönülleri İslâmiyet'e ısındırılmak için kendilerine dünyalık verilen kimselerin daha sonraki hallerini şöyle anlatıyor:

“Bazı kimseler sırf dünyalık elde etmek için Müslüman olurlardı. Fakat çok geçmeden İslâmiyet onların gözünde, dünyadan ve dünya üzerindeki her şeyden daha değerli hale gelirdi.”

Peygamber aleyhisselâm İslâm'a sıcak bakmayan insanların gönlünü İslâm'a ısındırmak için onlara bol bol ihsânda bulunurdu. Allah'ın Resûlü'ne uzak duranlardan biri de Kureyş kabilesinin eşrâfından ve zenginlerinden olan Safvân ibni Ümeyye (v. 41/661) idi. O da, babası Ümeyye bin Halef gibi, Müslümanlara çok zarar vermişti. Fahr-i Cihân Efendimiz ise mala düşkün olan bu adamı ihsâna boğarak kazanmak istiyordu. Mekke fethinden hemen sonra yapılan Huneyn gazvesinde çok miktarda ganimet ele geçince Allah'ın Resûlü ona önce yüz deve verdi. Ardından bir yüz deve verdi. Safvân ibni Ümeyye develeri gördükçe yumuşuyordu. Seyyid-i Kâinât Efendimiz ona üçüncü olarak bir yüz deve daha verince, Safvân'ın Resûl-i Ekrem'e ve Müslümanlara yönelik kini kaybolup sevgisi arttı. [\[146\]](#)

Lugatinde “Yok” Yoktu

Kâinâtın Efendisi kendisinden bir şey istendiği zaman Şâyet vermek istiyorsa “peki” der, vermek istemiyorsa, bunu açıkça söylemez, sükût buyurmakla yetinirdi.

Emevî devrinin ünlü şâiri Ferezdak (v. 114/732), Fahr-i Âlem Efendimiz'in bu halini şu anlamdaki beytiyle pek güzel anlatır:

Resûlullah sadece kelime-i şehâdet getirdiği sırada “Allah'tan başka ilâh yoktur” derken “yok” kelimesini kullanırdı. Bunun dışında kimseye “hayır, yok” demezdi. Şâyet kelime-i şehâdet de olmasaydı herhalde o “hayır” deme yerine, hep “evet” derdi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz dünyanın en cömert insanıydı.

2. Kendisinden bir şey istendiği zaman, elinde varsa verirdi; yoksa daha sonra vereceğini va'dederdi.

3. Onun hedefi insanları İslâmiyet'e kazanmaktı. Bir defasında kendisinden birkaç koyun isteyen birine koca bir sürüyü vermesi de bunu göstermektedir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Câbir ibni Abdillâh radiyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, İmâm Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866) olup 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân** ibni Uyeyne (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Muhammed ibni Münkedir** (v. 131/748), 51. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Abdillâh** (v. 78/697) ise 13. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Edeb 39, nr. 6034; Müslim, Fezâil 56, nr. 2311.

Müslim, Fezâil 57, 58, nr. 2312.

Müslim, Fezâil 59, nr. 2313

353. Hadis

حَدَّثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْبُضْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا

عَنِ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ عُثَيْدِ اللَّهِ،

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى

مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ.

Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hayır yapan insanların en cömerdiydi. Onun en cömert olduğu zaman ise, ilk gününden son gününe kadar, Cebrâil'in kendisiyle bulunduğu ramazan günleriydi. Cebrâil aleyhisselâm, ramazanda Resûl-i Ekrem ile buluşur, Allah'ın Elçisi de ona Kur'an'ı okurdu.

Bundan dolayı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Cebrâil ile buluştuğu zamanlarda, esmek için hiçbir engel tanımayan bereketli rüzgârdan daha cömert davranırdı.”^[147]

Hadisin Açıklaması

Cömertliği herkesçe kabul edilen Peygamber Efendimiz'in en cömert olduğu zaman ramazan günleriydi. Esasen ramazan ayında daha çok vermek ilâhî bir özelliktir. Zira Allah Teâlâ da, ramazan ayında diğer aylara göre kullarına daha fazla ihsânda bulunur. O'nun ramazan ayı girince cennet kapılarını açması, cehennem kapılarını kapatması ve şeytanları bağlaması^[148] ilâhî ihsânlarından sadece biridir.

Cömertliğin Anlamı

Cömertlik, yardıma lââyık olana lââyık olduğu kadarını vermektir. Allah'ın Elçisi de birine yardım ettiği zaman, onun ihtiyacını giderecek kadar verirdi. Ve cömertliğe teşvik ederek şöyle buyururdu:

إِنَّ اللَّهَ جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ

“Allah cömerttir, cömertliği sever” buyururdu.^[149] Bu hadisin şöyle bir rivâyeti de vardır:

إِنَّ اللَّهَ جَوَادٌ يُحِبُّ الْجَوَادَ

“Allah cömerttir, cömerdi sever.”^[150]

Mukâbele Geleneği

Hadisimizden öğrendiğimiz bir başka husus da, Cebrâil aleyhisselâmın ramazan ayında Resûl-i Ekrem'in yanına daha çok gelmesidir. Diğer zamanlarda Peygamber Efendimiz'e vahiy indirmek veya bazı şeyleri öğretmek için gelen vahiy meleği, ramazanda Efendimiz ile **mukâbele** yapmak için her gece gelirdi.^[151] Yani Kur'ân-ı Kerîm'i Resûlullah'ın zihninde pekiştirmek için kâh Cebrâil aleyhisselâm ona Kur'an okur, Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz dinler; kâh Efendimiz okur Cebrâil aleyhisselâm dinlerdi.

Burada gözden kaçırmamak gereken husus şudur:

Meleklerin en üstünü olan Cebrâil aleyhisselâm, sözlerin en kıymetlisi olan Kur'ân-ı Kerîm'i, insanların en değerlisi olan Resûl-i Ekrem'e, zamanların en faziletlisi olan ramazan ayında getirmeye başlamıştı. Cebrâil aleyhisselâm, ramazan aylarında her gün Allah'ın Elçisi ile buluşur, o güne kadar inen âyet-i kerîmeleri karşılıklı olarak ezberlerinden birbirlerine okurlardı. Her yıl bir defa yaptıkları bu mukâbeleyi, Kâinâtın Efendisi'nin vefât edeceği sene iki defa yapmışlardı.^[152]

Rüzgârdan Daha Cömertti

Hadisimizin sahâbî râvisi Câbir radiyallahu anh, hadisin sonunda tekrar cömertlik konusuna dönüyor; Fahr-i Kâinât Efendimiz'in, Cebrâil ile

buluştuğu o bereketli günlerde ne kadar cömert olduğunu, önünde hiçbir engel tanımadan her yöne esen rüzgâr teşbihiyle anlatıyor. O yaptığı bu benzetmeyle Resûl-i Ekrem'in bereketli yağmurları estiği her yere götüren o rüzgârdan daha cömert olduğunu ve insanlara ihtiyaçları olan şeyleri esirgmeden verdiğini söylemektedir.

Bir defasında Medine'ye Bahreyn'den bol miktarda ganîmet gelmişti. Allah'ın Resûlü onu, gördüğü herkese bol bol dağıtmış, meselâ amcası Hz. Abbâs'ın eteğine taşıyamayacağı kadar altını doldurmuştu. Ama kendi evine o ganîmetten hiçbir şey götürmemişti. Halbuki o günlerde evlerinde iki aydır yemek pişmemiş, o da açlığını yatıştırmak için karnına taş bağlamakta sakınca görmemişti.

Bir Kumaş Hikâyesi

Bir gün hanım sahâbîlerden biri, dokuduğu kumaşı Fahr-i Âlem Efendimiz'e hediye etmişti. Esâsen onun da böyle bir kumaşa ihtiyacı vardı. Resûl-i Ekrem bu kumaştan yapılan elbiseyi giyinip ashâbının yanına gelince, orada bulunanlardan biri o kumaşı çok beğendiğini söyledi. Fahr-i Kâinât Efendimiz de hiç itiraz etmeden üzerindeki çıkarıp ona vermişti.

Ashâb-ı kirâm o zâtın yaptığını ayıplamış, Resûl-i Zîşân'ın isteyeni reddetmediğini bildiği halde o kumaşı istemesinin hiç yakışık almadığını kendisine söylemişlerdi. O sahâbî ise bunu, Peygamber aleyhisselâmın mübârek bedenine temas eden o kumaşın öldüğü zaman kendisine kefen olarak kullanılması için istediğini söylemişti. [\[153\]](#)

Kısacası Server-i Enbiyâ Efendimiz, etrafındaki insanlara sultanlar gibi vermiş, ancak kendisi fakirler gibi yaşamıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ramazan ayı cömertlik ayıdır. Allah Teâlâ bile ramazanda kullarına karşı daha cömert davranır. Peygamber Efendimiz de, bu mübârek ayda diğer aylarla kıyaslanmayacak derecede cömert olurdu.

2. **Kur'ân-ı Kerîm'i Resûlullah'ın zihninde iyice pekiştirmek için, Allah'ın Resûlü ramazan ayı boyunca hergün Cebrâil aleyhisselâm ile buluşur ve birbirlerine karşılıklı olarak Kur'an okurlardı. Ramazan ayı boyunca câmilerimizde okunan mukâbele geleneği bize işte bu buluşmayı hatırlatır.**

3. Müslümanlar da ramazan ayında daha çok Kur'ân-ı Kerîm okumalı, diğer aylara nispetle daha çok hayır yapmalıdır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ebü'l-Kâsım Abdullah ibni İmrân el-Kureşî el-Mekkî** (v. 245/859), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan doğru sözlü (صَدُوقٌ) bir râvidir.

2. râvi **İbrâhim ibni Sa'd** (v. 185/801), 197. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **İbni Şihâb ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

4. râvi **Ubeydullah** ibni Abdillâh ibni Utbe bin Mes'ûd (v. 94/713), 30. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radiyallahu anhümâ (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Bed'ü'l-vahy 5, nr. 6, Savm 7, nr. 1902, Menâkıb 23, nr. 3554, Bed'ul-halk 6, nr. 3220, Fezâilü'l-Kur'ân 7, nr. 4997; Müslim, Fezâil 50, nr. 2308.

Buhârî, Savm 5, Bed'ul-halk 11; Müslim, Sıyâm 1, 2, 4, 5.

Tirmizî, Edeb 41, nr. 2799.

İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), V, 332, nr. 26617.

Buhârî, Savm 7, nr. 1902.

Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3624; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 98, nr. 2450.

Buhârî, Cenâiz 28, nr. 1277, Büyû' 31, nr. 2093, Libâs 18, nr. 5810, Edeb 39, nr. 6036.

354. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ ثَابِتٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ لَا يَدَّخِرُ شَيْئًا لِعَدٍ.

Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, ertesi gün için herhangi bir şey ayırıp saklamazdı.^[154]

Hadisin Açıklaması

Allah'ın Resûlü derin bir tevekküle sahipti. Cenâb-ı Hakk'ın bitip tükenmeyen hazînelerine güvenirdi. Yarın ne yiyeceğim diye telâşa kapılmazdı. Rızık için Allah Teâlâ'dan çok şey istemez, aksine:

اللَّهُمَّ اجْعَلْ رِزْقَ آلِ مُحَمَّدٍ قُوَّةً

“Allahım! Muhammed âilesine, kendilerine yetecek kadar rızık ver!” diye duâ ederdi.^[155]

Fakat âilesi elbette kendisi derecesinde tevekkül sahibi olamayacağı için, her yıl Hayber hurmalıklarından elde edilen mahsûlü satar, dokuz hanımının bir yıllık yiyeceğini temin edip kendilerine verir, geri kalanı da Allah yolunda yapılacak hizmetlere harcardı.^[156]

Peygamber Efendimiz hanımlarına verdiği bir yıllık yiyeceği ihtiyaç hâsıl oldukça onlardan isteyip alır, dışarıdan gelen heyetlere ve fakirlere dağıtırdı. İşte bu sebeple annelerimizin nafakası da bir yıl geçmeden tükenirdi. Daha sonra karınlarını doyuracak bir şey bulamadıkları olur, o zaman hurma ve su ile idare ederler, günlerce evlerinde yemek pişmediği olurdu.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz çok üstün bir tevekküle sahipti. Allah Teâlâ'dan çok şey istemez, O'ndan âilesinin günlük ihtiyacına yetecek kadar rızık isterdi.

2. Yarın endişesi taşımaz, şu da yarına kalsın diye düşünmez, Allah'ın verdiği ile yetinirdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ca'fer ibni Süleymân** (v. 178/), 72. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Sâbit** el-Bünânî (v. 123/741), 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Zühd 38, nr. 2362; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 270, 291, nr. 6356, 6378; Elbânî, *Sahîhu't-tergîb ve't-terhîb*, I, 553, nr. 930.

Buhârî, Rikâk 17, nr. 6460; Müslim, Zekât 125, nr. 1055.

Buhârî, Cihâd 80, nr. 2904, Farzü'l-humüs 1, nr. 3094; Nefekât 3, nr. 5357; Müslim, Cihâd nr. 1757.

355. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

فَتَنِينَاهُ لَهُ بِأَرْبَعِ ثَنِيَاتٍ، فَلَمَّا أَضْبَحَ قَالَ: «مَا فَرَشْتُمُوا لِي اللَّيْلَةَ؟»

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ مَا لَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ، فَكَّرَ النَّبِيُّ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْلَ عُمَرَ،

اللَّهُ مَا لَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ، فَكَّرَ النَّبِيُّ

رَسُولَ اللَّهِ! أَنْفَقَ وَلَا تَخَفَ مِنْ

ذِي الْعَرْشِ إِقْلَالًا، فَتَبَسَّمَ

ذِي الْعَرْشِ إِقْلَالًا، فَتَبَسَّمَ

وَعُرِفَ فِي وَجْهِهِ الْبَشَرُ لِقَوْلِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجَّ عَلَى رَحْلِ

أُمرْتُ.

Ömer ibnü'l-Hattâb radiyallahu anh şöyle dedi:

Bir gün, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yanına bir adam geldi ve ondan kendisine bir şeyler vermesini istedi. Peygamber Efendimiz ona:

“Şimdilik yanımda sana verecek bir şey yok. Ama ihtiyacın olan şeyi git, benim hesabıma satın al. Elime geçince ben borcumu öderim.” buyurdu. Bunun üzerine Ömer:

“Ey Allah’ın Elçisi!” dedi. “Zaten sen ona güzel söz söyleyerek vermen gereken şeyi verdin. Allah, seni gücünün yetmediği şeyden sorumlu tutmadı ki!”

Ancak Peygamber aleyhisselâm Ömer’in bu sözünü beğenmedi. Orada bulunan Ensâr’dan biri:

“Yâ Resûlallah! Sen ver! Arş Sahibinin sana vermeyeceğinden korkma!” dedi. Resûl-i Kibriyâ bu sözden o kadar hoşnut oldu ki, mübârek yüzünün tamamını tebessüm kapladı. Sonra da şöyle buyurdu:

“Zaten ben de vermekle, fakirlikten korkmamakla emrolundum.”^[157]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz’in şu âdeti çok iyi bilinmektedir: Kendisinden bir dünyalık istendiği zaman varsa verirdi, yoksa isteneni eline geçince vereceğini va’dederdi. Şâyet bir yerden beklediği bir imkân yoksa, o zaman da, kendisinden bir şey isteyen kimseyi tatlı sözle gönlünü alarak gönderirdi.

Adam Zor Durumdaysa

Bu hadiste Server-i Enbiyâ’nın, kendisinden bir şey isteyen eli boş göndermemek için bir başka yola baş vurduğunu görüyoruz. Çok zor durumda olduğunu gördüğü o kimseye: “İhtiyacın olan şeyi git, parası benim tarafımdan ödenmek üzere satın al. Elime para geçtiğinde ben borcumu öderim.” buyurduğunu öğreniyoruz.

Hadisin râvisi Hz. Ömer’in Resûl-i Ekrem’e verdiği cevaba geçmeden önce, onun bu olayı bize anlatırken kullandığı üslûba kısaca temas edelim. Hz. Ömer “Ben Resûl-i Ekrem’e şöyle dedim” demek yerine, sanki olayı kendisi değil de bir başkası anlatıyormuş gibi, “Ömer şöyle dedi” diyor. Bu

üslûbu biz Türkçe’de kullanmayız; fakat bu, Arapça’da çok kullanılan bir anlatım tarzıdır.

“Kendini Zora Sokma!”

Şimdi tekrar konumuza dönelim: Peygamber aleyhisselâmın durduk yerde kendisini borçlandırdığını gören Hz. Ömer, onun adına üzüldü ve: “Yâ Resûlallah! Zaten sen ona şu anda yanımda sana verecek bir şey yok demek suretiyle gönlünü aldın, tatlı söz söyleyerek vermekle emrolunduğun şeyi verdin. Üstelik daha önce de kendisine yardım etmiştin. Şimdi bir başkasına borçlanarak sıkıntıya girmene ne gerek var? Allah Teâlâ seni gücünün yetmediği şeyle yükümlü tutmadı ki!” dedi.

Resûl-i Kibriyâ Efendimiz Hz. Ömer’in bu sözünü beğenmedi, ancak kendisini üzmemek için ona bir şey söylemedi. Çünkü Hz. Ömer’in söyledikleri, onun dillere destan cömertliği ile uyuşmuyordu.

“Ver, Korkma!”

Orada bulunan Medineli Müslümanlardan biri:

“Ey Allah’ın Resûlü! Sen o adama istediği şeyi ver; Arş Sahibi Cenâb-ı Hakk’ın sana vermediğinden, seni fakir bırakacağından sakın korkma!” dedi.

Sultân-ı Enbiyâ böyle bir şeyden nasıl korkardı? Siz verirsiniz, Allah da size verir anlamındaki şu âyet-i kerîmeyi o tebliğ etmemiş miydi?

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ

“Siz hayır için bir şey harcarsanız, Allah onun yerine yenisini verir.”^[158]

Ayrıca bir hadîs-i şerîfde: “Allah Teâlâ bana: ‘Sen başkalarına ver, ben de sana vereyim.’ (أَنْفِقْ أَنْفِقْ عَلَيْكَ) buyurdu”^[159] diyen o değil miydi?

Evet, Sultân-ı Enbiyâ o Medineli sahâbînin: “Ver, korkma!” diyen sözünü duyunca mübârek yüzünü tebessüm kapladı. Belli ki o sahâbînin görüşü çok hoşuna gitmişti. Bu sözden hoşlandığını şöyle ifâde buyurdu:

“Zaten ben de vermekle, fakirlikten korkmamakla emrolundum.”

Verene Yenisi Verilir

Sevgili kardeşlerim! Biz de vermekten korkmayalım. Şu hadîs-i şerîfi kulağımıza küpe edelim:

“Her Allah’ın günü iki melek yeryüzüne iner. Bunlardan biri:

‘Allahım! Malını verene yenisini ver! (اللَّهُمَّ أَغِثْ مُتَنَفِّحًا خَلْفًا)’ diye duâ eder. Diğer melek de:

‘Allahım! Cimrilik edenin malını yok et! (اللَّهُمَّ أَغِثْ مُمَسِكًا تَلْفًا)’ diye bedduâ eder.”^[160]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz’in cömertliği dillere destandı. Kendisinden istenen şey yanında varsa mutlaka verir, yoksa ve şâyet bir yerden beklediği bir imkân varsa vaatte bulunurdu. O da yoksa, ihtiyaç içinde olan kimseyi tatlı sözlerle uğurlardı.

2. **Kendisinden bir şey isteyen kimse zor durumdaysa, Resûl-i Ekrem’in yanında da ona verecek bir şey yoksa, o şahıs adına kendisi borçlanmak sûretiyle onun ihtiyacını karşılardı.**

3. Fahr-i Âlem Efendimiz, insanların ihtiyaçlarını karşılamaktan memnun olur, aksi yöndeki teklif ve telkinlerden hoşlanmazdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ömer radiyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Ebû Mûsâ **Hârûn ibni Mûsâ bin Ebî Alkame el-Medenî** (v. 252/866), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’de bulunan güvenilir bir râvidir.

2. râvi bir önceki râvinin **babası** Mûsâ bin Ebî Alkame’dir. Hakkında yeterli bilgi bulunmayan bu râvinin rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*’de bulunmaktadır.

3. râvi Ebû Abbâd **Hişâm ibni Sa’d** el-Kureşî el-Medenî (v. 160/777 civârı), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvi ve âlimdir.

4. râvi **Zeyd ibni Eslem** el-Kureşî el-Adevî (v. 136/753);

5. râvi bir önceki râvinin **babası** olan Eslem el-Adevî;

ve hadisimizin sahâbî râvisi **Ömer ibni’l-Hattâb** radiyallahu anh (v. 24/645) 158. hadiste tanıtıldılar.

Bezzâr, *Müsned* (Mahfûzurrahmân), I, 396, nr. 273; Müttakî el-Hindî, *Kenzü’l-ummâl* (Sekkâ), VII, 352, nr. 18637.

Sebe’ 34/39.

Buhârî, Tefsîr 11/2, nr. 4684, Nefekât 1, nr. 5352; Müslim, Zekât 36-37, nr. 992.

Buhârî, Zekât 27, nr. 1442; Müslim, Zekât 57, nr. 1010.

356. Hadis

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ،

قَالَتْ: قُلْنَا: هُوَ فِرَاشُكَ، إِلَّا أَنَا ثَنِينَاهُ بِأَزْبَعِ ثَنِيَاتٍ، قُلْنَا: هُوَ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقِنَاعٍ مِنْ رُطْبٍ وَأَجْرٍ زُغْبٍ فَأَعْطَانِي مِلءَ كَفِّهِ حُلِيًّا

وَذَهَبًا.

Muavviz ibni Afrâ'nın kızı Rubeyyi' radiyallahu anhâ şöyle dedi:

“Nebiyi-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme bir tabak içinde taze hurma ve çiçekleri bile dökülmemiş taptaze birkaç salatalık götürdüm. O da bana bir avuç dolusu zînet eşyası ve altın verdi.”^[161]

Hadisin Râvileri ve Açıklaması

Bu hadîs-i şerîf “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Yediği Meyveler” bahsinde 203 numarayla geçmiş ve orada açıklanmıştır. Râvileri de orada, sahâbî râvisi **Rubeyyi' binti Muavviz ibni Afrâ** ise 202 numarada tanıtılmıştır.

İmâm Tirmizî, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in cömertliğini pek güzel dile getirdiği için söz konusu hadîs-i şerîfi burada tekrar etmekte fayda görmüştür.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 359. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XXIV, 273.

357. Hadis

حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُهُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ

ابْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

يَقْبَلُ الْهَدِيَّةَ وَيُثِيبُ عَلَيْهَا.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem verilen hediyeği kabul eder, kendisi de ona bir hediye ile karşılık verirdi. [\[162\]](#)

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz kendisine verilen hediyeği kabul ettiği gibi, hediyeğe mutlaka bir hediye ile karşılık verirdi. Hattâ hadisimizin râvilerinden Hişâm ibni Urve bu konuda bir ayrıntıdan söz ederek şöyle demiştir:

يَقْبَلُ الْهَدِيَّةَ، وَيُثِيبُ مَا هُوَ خَيْرٌ مِنْهَا

“Resûlullah Efendimiz hediyeği kabul eder ve ona daha kıymetli bir hediyeğe karşılık verirdi.” [\[163\]](#)

Helâl Olmayan Hediye

Hediye veren kimsenin, hediyesini severek, isteyerek vermesi lâzımdır. Bir kimse hediye verdiği şahıstan bir şey bekleyerek hediye verirse, kendisine hediye verilen kimse de bu beklentiyi biliyorsa, o hediyeği aslâ kabul etmemelidir; zira bu hediye kesinlikle helâl değildir.

Bir de seyahatten dönenlerin tanıdıklarına vermek üzere getirdiği hediye vardır. Şâyet seyahatten dönen kimsenin, o hediyeği “Şimdi bir şey vermezsek ayıp olacak.” düşüncesiyle utandığı için, ar belâsı verdiği

bilinirse, böyle bir hediye de almak câiz değildir. Zira alınması câiz olan hediye, gönül hoşluğu ile verilen hediyedir.

Kendisine verilen hediye şüphe eden kimse, böyle bir vicdan azâbından kurtulmak için, hediye getirene mutlaka bir hediye ile karşılık vermelidir.

Çölde yaşayan Zâhir ibni Harâm'ın Medine'ye geldikçe Peygamber Efendimiz'e hediye getirdiği, Resûl-i Ekrem'in de ona köyüne dönerken hediye verdiğine dair 239. hadîs-i şerîfi okumuş, o hadisin açıklamasında hediyeleşme konusunu ele almıştık. Ayrıca 339. hadiste komşuların birbirine hediye vermesini görmüştük.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz insanlarla iyi geçinmeye pek önem verirdi.
2. **İşte bu düşünceyle kendisine verilen hediye kabul eder, o da hediye verene daha kıymetli bir hediye ile karşılık verirdi.**
3. Hediyeleşmek sünnettir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ali bin Haşrem** (v. 257/871), 64. hadiste tanıtıldı.

Seneddeki “**ve gayru vâhid**” ifâdesi, Tirmizî'nin bu hadisi sadece Ali bin Haşrem'den değil, daha birçok hocasından duyduğunu dile getirmektedir.

2. râvi **İsâ bin Yûnus** 7. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

3. râvi **Hişâm ibni Urve** el-Kureşî (v. 146/763);

4. râvi Hişâm ibni Urve'nin **babası** Urve bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713);

ve hadisimizin sahâbî râvisi **Hiz. Âişe** (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldılar.

Buhârî, Hibe 11, nr. 2585; Ebû Dâvûd, İcâre 80, nr. 3536; Tirmizî, Birr 34, nr. 1953.

İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), IV, 445, nr. 21971.

KIRK DOKUZUNCU BÖLÜM:

**RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
HAYÂSİ**

358. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي عُثْبَةَ يُحَدِّثُ

يَعْفُلُ مَخَافَةَ أَنْ يَغْفُلُوا أَوْ يَمِيلُوا، لِكُلِّ حَالٍ عِنْدَهُ عِتَادٌ، لَا

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

شَيْئًا عَرَفْنَاهُ فِي وَجْهِهِ.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Saîd el-Hudrî radiyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem örtünme çağına girmiş bir genç kızdan daha utangaçtı. Yüzündeki değişiklikten, onun hoşlanmadığı bir şey gördüğünü anlardık.”^[164]

Hadisin Açıklaması

Hayâ, insanı kötülük yapmaktan alıkoyan güzel bir huydur. İnsanın kimlere karşı ne gibi görevleri varsa, bu görevleri aksatmadan yapmasını sağlar.

Diğer bir ifâdeyle insan, yapılmaması gereken bir şeyi yapmaya kalktığında yüzünde hafif kırmızıya çalan bir hal belirir; işte bu hal hayâ duygusundan kaynaklanır. Türkçemizde bunu ifâde etmek üzere “yüzü kızarmak” deyiminin kullanıldığını, yanlış bir harekette bulunanların “Hiç yüzün kızarmadı mı?” diye uyarıldığını biliyoruz.

En üstün hayâ peygamberlerde bulunur. Bu hadîs-i şerîfte de Peygamberler Sultanı Efendimiz’in ne kadar üstün bir hayâ duygusuna sahip olduğu anlatılmaktadır.

İffetli Bir Kızdan Daha Hayâlî

Peygamber Efendimiz’in genç sahâbîsi Ebû Saîd el-Hudrî radiyallahu anh, Fahr-i Kâinât’ın sahip olduğu bu üstün hayâdan söz ederken, onun

örtünme çağına gelen ve zifâfa girmek üzere olan bâkire bir kızıdan daha hayâlî, daha utangaç olduğunu söylemiştir.

Allah'ın Resûlü ashâbı arasında hoşuna gitmeyen bir şey gördüğü zaman, gönülleri kırılır endişesiyle tenkitte bulunmazdı. Bu sebeple onun bu konuda ne düşündüğünü kimse bilemez, fakat o sırada mübârek yüzüne bakıldığında yapılan işten memnun kalıp kalmadığı anlaşılırdı. Sultân-ı Enbiyâ işte bu üstün utanma duygusu sebebiyle bir kimsenin yüzüne ısrarla bakmazdı.

Üç Kişi Gitmeyince

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in ashâbından nasıl utandığını gösteren en güzel misâllerden biri şudur:

Zeyneb binti Cahş annemizle evlendiği gün, kendi evinde verdiği düğün yemeğine herkesi dâvet etti. Gelen yemeğini yiyip gitti. Artık gelecek kimse kalmadığı anlaşılınca sofraya kaldırıldı. Fakat bazı dâvetliler oturup konuşmaya devam etti. Peygamber aleyhisselâm onların gitmesini istiyordu, ancak bunu kendilerine söyleyemiyordu. Onların gitmediğini görünce doğrulup kalktı; onun kalktığını gören anlayışlı sahâbîler kalkıp gittiler. Yalnız üç kişi sohbete devam etti. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, onlara kalkıp gitmeleri gerektiğini anlatmak için dışarı çıktı. Muhtelif hanımlarının yanına gidip onlarla konuştu. Evde sohbete dalanların gitmiş olacağını düşünerek geri döndü. Ne yazık ki adamlar hâlâ konuşup duruyorlardı. Nebiyy-i Ekrem Efendimiz üstün hayâsı dolayısıyla onlara gitmeleri gerektiğini söyleyemedi.

Âyetin Verdiği Ders

Bu olay üzerine Ahzâb sûresinin 53. âyeti nâzil oldu.^[165] Allah Teâlâ ashâb-ı kirâma bu konudaki edebi şöyle öğretti:

“Ey îmân edenler! Peygamber'in evlerine, izinsiz ve yemek vakti dâvetsiz olarak girmeyin; yemek için çağırıldığınızda da dâvet vaktinden önce gidip orada beklemeyin. Yemeğe çağırıldığınız zaman girin; yediğinizde de birbirinizle sohbete dalmadan hemen dağılın. Bu hareketiniz Peygamber'i rahatsız ediyor; ancak o size bunu söylemekten sıkılıyor. Allah ise hakkı açıklamaktan çekinmez.”^[166]

Hayânın Değeri

Server-i Enbiyâ Efendimiz hayânın öneminden söz ettiği bazı hadîs-i şerîflerinde şöyle buyurmuştur:

الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإِيمَانِ

“İmanın altmış kadar dalı vardır. Hayâ da imanın bir dalıdır.”^[167]

الْحَيَاءُ لَا يَأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ

“Hayâ ancak hayır kazandırır.”^[168]

الْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلُّهُ

“Hayânın hepsi hayırdır.”^[169]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz çok üstün bir hayâ duygusuna sahipti.
2. **Hayânın kaynağı imandır. Allah’ın Resûlü en güçlü imana sahip olduğu için, onun hayâ duygusu da en yüksek seviyedeydi.**
3. Huzûrunda hoşlanmadığı bir şey yapıldığı zaman bunu söylemezdi; fakat yüzüne bakınca onun bu işten hoşlanmadığı anlaşılırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Saîd el-Hudrî radiyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853) 4. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Ebû Dâvûd** et-Tayâlisî (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.
3. râvi **Şu‘be** bin Haccâc (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.
4. râvi **Katâde** bin Diâme es-Sedûsî (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.
5. râvi **Abdullah ibni Ebî Utbe**, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî*, *Sahîh-i Müslim* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan Basralı fakih ve âmâ bir tâbiî olup Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan azadlısıdır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Saîd el-Hudrî** (v. 74/693) ise 22. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3562, Edeb 72, nr. 6102, 77, nr. 6119; Müslim, Fezâil 67, nr. 2320.

Buhârî, Tefsîr 33/8, nr. 4791-4794, Nikâh 64, nr. 5163, Et'ime 59, nr. 5466, İsti'zân 10, 33, nr. 6238-6239, 6271; Müslim, Nikâh 89, 92-95, nr. 1428.

Ahzâb 33/53.

Buhârî, İmân 3, nr. 9; Müslim, İmân 58, nr. 35.

Buhârî, Edeb 77, nr. 6117; Müslim, İmân 60, nr. 37.

Müslim, İmân 61, nr. 37.

359. Hadis

حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُهُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ
مُوسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ الْخَطْمِيِّ، عَنْ مَوْلَى لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَ:
أَوْطَأُ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعْتَنِي وَطَاءَتْهُ
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ.

ÂiŖe radiyallahu anhâ:

“Ben Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem mahrem yerine hiç bakmadım (veya mahrem yerini hiç görmedim)” demiŖtir.^[170]

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem Efendimiz de ÂiŖe annemiz de en üstün hayâ duygusuna sahip idiler. O kadar ki, birbirlerinin mahrem yerlerine bakmazlardı. Esâsen eŖlerin birbirinin mahrem yerlerine bakmaması oldukça zor bir durumdur. Demek ki insan, yüce bir utanma duygusuna sahip olunca böyle oluyor.

Hayânın Zirve Noktası

Bilindiği gibi Hz. ÂiŖe radiyallahu anhâ Peygamber Efendimiz’in en sevdiği hanımıydı. Öyle olduğu halde, hadisimizde geçtiği üzere Resûl-i Ekrem’in “mahrem yerini hiç görmediğini” söylerdi.

Bir baŖka rivâyette Hz. ÂiŖe’nin “Ne ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mahrem yerini gördüm, ne de o benim mahrem yerimi gördü.”^[171] demesi, onların hayâ duygusu açısından zirvede olduklarını göstermektedir. En sevdiği eŖiyle bile durum böyle olduğuna göre, elbette diğer hanımlarıyla da aynıydı.

Mahrem Yerini Gören Kör Olur

Burada, “hasâisü’n-nebî” diye ifâde edilen, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem özel bir hal söz konusu olmalıdır. Muhtemelen onun mahrem yerinin görülmemesi gerekiyordu. Hz. Ali’nin sözünden de bu anlaşılmaktadır. Zira Hz. Ali diyor ki: Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bana mübârek vücûdunu benden başka kimsenin yıkamamasını vasiyet etti ve şöyle buyurdu:

فَإِنَّهُ لَا يَرَى عَوْرَتِي إِلَّا طُمِسَتْ عَيْنَاهُ

“Zira mahrem yerimi gören kimsenin gözü kör olur.”^[172]

Hız. Ali sözünün devamında, araya çekilen bir perdenin gerisinden amcası Hz. Abbâs ile Üsâme bin Zeyd’in su verdiklerini, kendisinin de Resûl-i Ekrem’i yıkadığını söylemiştir.

Mahrem Yeri Açılınca

Resûl-i Kibriyâ Efendimiz peygamber olmadan önce de mahrem yerlerinin görülmemesine dikkat ederdi. Kâbe’nin yeniden yapıldığı günlerde Abbas amcasıyla birlikte omuzunda taş taşıyordu. Amcası ona, omuzunun acımaması için eteğinin bir ucunu taşın altına koymasını söyledi. Öyle yapınca avret mahalli açıldı ve bayılıp yere düştü. Hemen kalkıp mahrem yerlerini örttü, bir daha da kimse onu öyle görmedi.^[173]

Burada Fahr-i Cihân Efendimiz’in abdest bozarken kimsenin kendisini görmemesi için ne kadar titizlendiğini de hatırlayalım.^[174]

Ümmetin Durumu Farklıdır

Kendi özel hayatında bu konuda son derece titiz davranan Allah’ın Resûlü ümmetine daha müsamahakâr davranmış ve onlara şöyle buyurmuştur:

اِحْفَظْ عَوْرَتَكَ إِلَّا مِنْ زَوْجَتِكَ أَوْ مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ

“Karın ve câriyen dışında avret mahallini kimseye gösterme.”^[175] İslâm âlimlerinin hepsi de bu hadise dayanarak eşlerin birbirinin edep yerlerini görebileceğini söylemişlerdir.

Burada mü’minlerin anneleri olan annelerimize şükranımızı bir kere daha belirtmeliyiz. Onlar bize Peygamber Efendimizle olan âile

mahremiyetinden bahsetmeselerdi, Müslümanlar eşleriyle olan mahrem hayatlarında pek çok yanlış yaparlardı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in en sevdiği hanımı olan Hz. Âişe, son derece hayâlî bir insandı.

2. Mü'minlerin annesi, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mahrem yerlerine hiç bakmadığını söylerdi.

3. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hanımlarının, hanımları da onun mahrem yerlerine bakmazlardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî'** bin Cerrâh (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân** es-Sevrî de (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Mansûr** ibni Mu'temir (v. 132/750), 301. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Mûsâ bin Abdullah ibni Yezîd el-Hatmî** rivâyetleri *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir tâbiûdîr.

6. râvi, **Hz. Âişe'nin kölesi** olup kimliği hakkında bilgi yoktur.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

İbni Mâce, Tahâret 137, nr. 662, Nikâh 28 nr. 1922; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 64, 190, nr. 24848, 26085.

Aliyyü'l-Kârî, *Mirkâtü'l-mefâtîh*, V, 2058, nr. 3123.

İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (Abbâs), II, 278; Bezzâr, *Müsned* (Mahfûzurrahmân), III, 135-136; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 36.

Buhârî, Salât 8, nr. 364, Hac 42, nr. 1582, Menâkıbü'l-ensâr 25, nr. 3829; Müslim, Hayz 76, nr. 340.

Bu konuyla ilgili hadisler için bk. Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, II, 46-49.

Ebû Dâvûd, Hamâm 3, nr. 4017; Tirmizî, Edeb 22, nr. 2769; İbni Mâce, Nikâh 28, nr. 1920.

ELLİNCİ BÖLÜM:

**RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
HACAMAT OLMASI**

360. Hadis

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ حُمَيْدٍ قَالَ:

سُئِلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ كَسْبِ الْحَجَّامِ، فَقَالَ:

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

أَوْطَأُ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعْتَنِي وَطَاءَتْهُ

دَوَائِكُمُ الْحِجَامَةَ».

Tâbiîn muhaddislerinden Humeyd et-Tavîl'in söylediğine göre Enes ibni Mâlik radiyallahu anha “Hacamat yapan adamın aldığı ücret helâl midir, değil midir?” diye sordular. O da şöyle cevap verdi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kendisine hacamat yaptırırdı. Ona bu tedâviyi Ebû Taybe adlı köle uygulardı. Ebû Taybe Fahr-i Âlem Efendimiz'i hacamat yaparak tedâvi edince, Allah'ın Elçisi ona ücret olarak iki ölçek (sâ') yiyecek verilmesini emretti. Ayrıca kölenin sahipleriyle konuşarak onun kendilerine her gün vermek zorunda olduğu miktardan indirim yapmalarını istedi; onlar da bunu kabul ettiler. Allah'ın Elçisi daha sonra şöyle buyurdu:

“Tedâvi maksadıyla yapacağınız en faydalı uygulama hacamattır.” Veya râvi Peygamber aleyhisselâmın şöyle buyurduğunu söyledi:

“Tedâvi olduğunuz en faydalı yöntemlerden biri hacamattır.”^[176]

Hadisin Açıklaması

Hacamatın sözlük anlamı “emmek”tir. Hacamat, vücudun rahatsız olan yerinin çizilip kanatılması, oradan bir tür boru ile kanın emilerek çıkartılması yani kan alınması işlemidir.

ŞiŖe ekme, Slk Koyma

Halk arasında ‘‘ŖiŖe ekme’’ denilen iŖlem de bir tür hacamattır. ‘‘Kuru hacamat’’ denen bu iŖlem ile kılcal damarlardaki kanın vücudun istenen bölgesine akıŖı sağlanır. Hadisimizde ve bu bölümde geçecek olan hadislerde sözü edilen hacamat, kanın bir boru ile dıŖarı çıkarılmasıdır. Ağrıyan yere slk koyma iŖlemi de bir tür hacamattır.

Hacamat Yapana cret Verilir mi?

Enes ibni Mâlik radiyallahu anha hacamat karŖılıęında ücret almanın helâl olup olmadığını sordular. O da bunun helâl olduğunu anlatmak için Resûlullah Efendimiz’den misâl verdi. Onun hacamat yaptırdığını ve hacamat yapan kimseye el emeği olarak iki s‘ yiyecek verdiğini söyledi.

Bu hadisi rivâyet edenlerden biri olan Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâ da: ‘‘Resûlullah hacamat yaptırdı, hacamat yapana da ücretini verdi. Hacamat yapana ücret vermek haram olsaydı, o vermezdi.’’ demiŖtir. [177]

Hacamat olmak, kan aldrmak demektir. Resûl-i Ekrem Efendimiz tedvide kullanılan ilaçların ve yöntemlerin en faydalıları arasında kan aldrmayı yani hacamat olmayı da tavsiye buyurmuŖtur. [178]

Hattâ 364. hadiste okuyacağımız üzere hangi günlerde kan aldrmanın daha faydalı olduğunu da belirtmiŖtir.

S‘ Ne Demektir?

Hadisimizde hacamat yapana verilen ücretten söz edilirken ‘‘s’’ tbiri gemiŖtir. S‘, hubbt ve bakliyt gibi kuru gıdların ölçümünde kullanılan eski bir hacim leğidir.

Hanefilere göre 1 s‘, 3640 gr.dır.

Hadisimizin baŖka bir rivâyetine göre Resûl-i Ekrem Efendimiz Eb Taybe’ye bir s‘ hurma verilmesini emretmiŖtir. [179]

Kleye Ŗefat Etti

Eb Taybe bir kleydi. Kölesi olanlar, meslek sahibi olan köleleriyle bir anlaŖma yaparlardı, ‘‘Bana her gün Ŗu kadar para getir, gerisi senin olsun.’’ diyerek onları kendilerine belli bir para getirmeye mecbur ederlerdi. Eb Taybe’nin durumu da böyleydi. Peygamber Efendimiz Eb Taybe’nin mesleğini güzelce icrâ ettiğini görünce kendisine bir iyilik yapmak istedi. Onun efendisi olan Medineli sahb Muhayyisa bin Mes’d’a haber

gönderdi; Ebû Taybe'nin her gün kendilerine vermek zorunda olduğu üç ölçek yiyeceği azaltmalarını istedi; 363. hadiste geleceği üzere onlar da bu isteği memnuniyetle kabul ederek bir ölçeğini bağışladılar.

Hacamat Yaptırmadan Önce

Peygamber Efendimiz hacamatın en faydalı tedâvi yollarından biri olduğunu söylemiştir. Tıp konusunda söz sahibi olanlara göre, Resûl-i Ekrem'in bu tavsiyesi Hicaz halkına ve sıcak bölgelerde yaşayanlara yöneliktir. Sıcak memleketlerde yaşayan kimselerden sıcak bedene sahip olanların sıcak zamanlarda hacamat olmaları faydalı görülmüştür. Ancak bizim ülkemizde yaşayanlar için durum böyle olmayabilir. Bunun için de hacamat yaptırmak isteyenlerin doktorlarla görüşerek onların fikirlerini aldıktan sonra hacamat olmaları daha uygundur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz rahatsızlandığı zaman tedâvi olur, ümmetini de tedâvi olmaya teşvik ederdi.
2. **Kendisini tedâvi edene ücretini verirdi.**
3. Hacamat yapan köleye yaptığı gibi, yardıma ihtiyacı olanlara aracılık ederek kendilerine yardım ederdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **İsmâil ibni Ca'fer** (v. 180/796), 175. hadiste tanıtıldı.
3. râvi **Humeyd et-Tavîl** (v. 143/760), 2. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Tıb 13, nr. 5696 Müslim, Müsâkât nr. 1577; Tirmizî, Büyû' 48, nr. 1278.

Buhârî, Büyû' 39, nr. 2103

Tirmizî, Tıb 9, nr. 2047, 2048.

Buhârî, Büyû' 39, nr. 2102; Ebû Dâvûd, İcâre 38, nr. 3424.

361. Hadis

وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ

الأعلى، عن أبي جميلة،

عَنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اخْتَجَمَ،

أَرْبَعَةَ دَرَاهِمَ، فَلَمَّا اسْتَوَتْ بِهِ

Hz. Ali radiyallahu anh şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hacamat yaptırdı. Sonra da bana hacamatçıya ücretini vermemi emretti, ben de verdim. [\[180\]](#)

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ali radiyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Amr ibni Alî** (v. 249/863), 221. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd** et-Tayâlisî (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Bişr **Verkâ bin Ömer** el-Yeşkürî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan, aslen Mervli olup **Kûfe**'de yaşayan hadis hâfızı, âlim ve güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Abdüla'lâ** bin Âmir es-Sa'lebî rivâyetleri dört büyük *Sünen*'de bulunan, Kûfeli doğru sözlü (صَدُوقٌ) bir râvidir.

5. râvi **Ebû Cemîle** Meysere bin Ya'kûb et-Tuhevî, tâbiîn nesline mensup, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de yer alan Kûfeli makbul bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Ali** ise 5. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, bir önceki hadiste açıklanmıştır.

İbni Mâce, Ticârât 10, nr. 2280; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 90, 134, nr. 692, 1129

362. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

جَابِرٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ

Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem boynunun iki tarafındaki damarlardan ve iki küreğinin ortasından hacamat yaptırdı. Hacamat yapana da ücretini verdi. Şâyet hacamatçının ücret alması haram olsaydı, Allah'ın Resûlü o ücreti vermezdi. [\[181\]](#)

Hadisin Açıklaması

Sünen-i İbni Mâce'deki rivâyetten öğrendiğimize göre, Cebrâil aleyhisselâm Peygamber Efendimiz'e gelerek ona boynunun iki tarafındaki damarlardan ve iki küreğinin ortasından hacamat yaptırmasını söylemiştir. [\[182\]](#)

Boynun iki tarafındaki damarlardan hacamat yaptırmanın baş, göz, yüz, burun ile kulaklar ve dişlerdeki rahatsızlıklara; iki küreğin arasından yapılan hacamatın ise baş, yüz, gırtlak ve dişlerdeki rahatsızlığa iyi geldiği söylenmektedir.

Fahr-i Âlem Efendimiz'in hissettiği bir ağrı dolayısıyla kalçasından veya sırtından da kan aldırdığı bilinmektedir. [\[183\]](#)

Hacamat yapana ücretinin verilmesi konusu, 360. hadiste açıklanmıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz boynunun iki tarafındaki damarlardan ve iki küreğinin ortasından hacamat yaptırdı.

2. Hacamat yapan kimseye (haccâma) para vermenin doğru olmadığını ileri sürenlere İbni Abbâs: “Şâyet hacamatçının ücret alması haram olsaydı, Allah’ın Resûlü ona hacamat ücretini vermezdi” diye cevap vermiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Hârûn ibni İshâk el-Hemdânî** (v. 258/872), 117. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abde** bin Süleymân el-Kilâbî (v. 187/803), 141. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Abdillâh **Câbir** ibni Yezîd el-Cu’fî (v. 128/746), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan Kûfeli Şîî ve zayıf bir râvidir.

5. râvi, **Şa’bî** lakabıyla meşhur Âmir ibni Şerâhîl (v. 104/722), 70. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **İbni Abbâs** (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 235, 241, 316, nr. 2091, 2155, 2906

İbni Mâce, Tıb 21, nr. 3482.

Ebû Dâvûd, Tıb 5, nr. 3863; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 305, 357, nr. 14331, 14918.

363. Hadis

حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عَبْدُهُ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ نَافِعِ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

أُضِعَ، فَوَضَعَ عَنْهُ صَاعًا، وَأَعْطَاهُ أَجْرَهُ.

Abdullah ibni Ömer radiyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hacamat yapan bir köleyi çağırarak kendisine hacamat yaptırdı. Sonra da ona:

“Efendine her gün ne kadar ücret veriyorsun?” diye sordu. O da:

“Üç ölçek veriyorum.” dedi. Nebiyy-i Ekrem onun efendisiyle görüşerek bu ücretin bir ölçeğini bağışlattı; ardından da ona el emeğinin karşılığını verdi. [\[184\]](#)

Hadisin Açıklaması

Abdullah ibni Ömer’in rivâyet ettiği bu hadisi, Câbir ibni Abdillâh da rivâyet etmiştir. Hz. Câbir’in rivâyetinde ayrıca şöyle bir bilgi de bulunmaktadır:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hacamatçı Ebû Taybe’ye “Güneş batınca bana gel!” diye haber saldı. İftar yapıldıktan sonra ona hacamat âletlerini çıkarmasını emretti, o da Allah’ın Resûlü’ne hacamat yaptı. [\[185\]](#)

Bu rivâyetten öğrendiğimize göre Fahr-i Âlem Efendimiz o gün oruçluydu; hacamatı oruçluyken değil, orucunu açtıktan sonra yaptırdı.

360. hadiste de okuyup açıkladığımız üzere, Resûl-i Ekrem Efendimiz hacamat yapan kölenin efendisine her gün vermek zorunda olduğu ücreti fazla buldu, bu kölenin efendisiyle görüşerek ona bir miktar indirim yaptırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ömer radiyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Hârûn ibni İshâk** el-Hemdânî (v. 258/872), 117. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abde** bin Süleymân el-Kilâbî (v. 187/803), 141. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Abdurrahmân ibni Ebî Leylâ** el-Ensârî el-Kûfî (v. 83/702), 290. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Nâfi'** el-Kureşî (v. 117/735), 40. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ömer** ise radiyallahu anhümâ 40. hadiste tanıtıldı.

İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), IV, 354, nr. 20983; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 153, nr. 1136.

İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), VIII, 307, nr. 3536.

364. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، وَجَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ قَالَا: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

لِسَبْعِ عَشْرَةَ، وَتِسْعِ عَشْرَةَ، وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ.

Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem boynunun iki tarafındaki damarlardan ve iki küreğinin ortasından hacamat yaptırdı. Resûlullah'ın bu konudaki âdeti ayın on yedi, on dokuz veya yirmi birinci gününden birinde hacamat yaptırmaktı. [\[186\]](#)

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde, Fahr-i Âlem Efendimiz'in hacamat yaptırdığını öğrendiğimiz bu üç gün, kamerî ayın üçüncü haftasına denk düşmektedir. Tabiplere göre söz konusu edilen bu üç gün, ayın hareketine bağlı olarak kan basıncının arttığı günlerdir. Bu sebeple kamerî ayların bu devresi, kan aldırmaya en uygun zamandır.

Kan Basıncından Doğan Hastalıkların Şifâsı

Hadisimizi Enes ibni Mâlik'ten başka Ebû Hüreyre radiyallahu anh da rivâyet etmiştir. Bu rivâyete göre Allah'ın Resûlü herhangi bir kamerî ayın on yedi, on dokuz veya yirmi birinci günlerinden birinde hacamat yaptırmanın kan basıncından doğan hastalıklara şifâ olduğunu söylemiştir. [\[187\]](#)

Meleklerin Tavsiyesi

Hacamatın önemini dile getiren ve sahih olarak değerlendirilen bir hadîs-i şerîfe göre, Resûl-i Ekrem Efendimiz Mi'râc gecesi yanlarından geçtiği her melek topluluğunun kendisine şöyle dediğini söylemiştir:

يَا مُحَمَّدُ، مُرِّ أُمَّتَكَ بِالْحِجَامَةِ

“Ey Muhammed! Ümmetine hacamat olmalarını emret!”^[188]

Hayber'in fethinde bir Yahudi kadını, kızarttığı koyunla Peygamber Efendimiz'i zehirlediği zaman, Allah'ın Elçisi zehirin etkisinden kurtulmak için de iki omuzunun arasına hacamat yaptırmıştı.^[189]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz boynunun iki tarafındaki damarlardan ve iki küreğinin ortasından hacamat yaptırdı.

2. **Allah'ın Elçisi hacamat yaptırmak için en uygun zamanın, kamerî ayların on yedi, on dokuz veya yirmi birinci günlerinden biri olduğunu söylerdi.**

3. Hacamat yaptırmak, kan basıncından doğan hastalıklara şifâdır.

4. **Mi'râc gecesi melekler Fahr-i Âlem Efendimiz'e, ümmetine hacamat olmalarını emretmesini söylemişlerdir.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Bekir **Abdükkuddûs ibni Muhammed Attâr el-Basrî**, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî*, *Sünen-i Tirmizî*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de yer alan ve tebe-i tâbiîn neslinden rivâyette bulunan doğru sözlü (صَدُوقٌ) bir râvidir.

2. râvi **Amr ibni Âsım** (v. 213/828), 48. hadiste tanıtıldı.

3. râvi bir önceki râvi Amr ibni Âsım'ın iki hocasıdır.

Birinci hocası **Hemmâm** ibni Yahyâ (v. 163/780), 47. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası **Cerîr ibni Hâzim** de (v. 170/786) 27. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Katâde** bin Diâme de (v. 117/735) 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** ise (v. 93/711) 1. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Tıb 12, nr. 2051.

Ebû Dâvûd, Tıb 5, nr. 3861; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), IV, 210, nr. 7475.
Tirmizî, Tıb 12, nr. 2051; İbni Mâce, Tıb 20, nr. 3479; Hatîb et-Tebrîzî,
Miškâtü'l-Mesâbîh (Elbânî), II, 1282, nr. 4544, Elbânî, bu hadisin
şâhidleriyle birlikte sahih olduğunu söylemiştir.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 374, nr. 3547; Aliyyü'l-Kârî, *Cem'u'l-
vesâil*, II, 179.

365. Hadis

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْظُورٍ، أَنبَأَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ قَتَادَةَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ اخْتَجَمَ وَهُوَ مُخْرِمٌ بِمَلِّ عَلَى ظَهْرِ الْقَدَمِ.

Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ihrâmlı iken, Melel mevkiinde ayağının üstünden hacamat yaptırdı.^[190]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizden, Peygamber Efendimiz'in Melel denilen yerde hacamat yaptırdığını okuduk. Melel, Mekke ile Medine arasında bir yer olup Medine'ye 17 mil uzaklıktadır.

Ahmed ibni Hanbel'in rivâyetinden öğrendiğimize göre Allah'ın Resûlü "hissettiği bir ağrıdan dolayı"^[191] ayağının üstünden hacamat yaptırmıştır.

Âlimler, ihrâmlı olan kimsenin hacamat yaptırıp yaptıramayacağı konusunda farklı görüşlere sahiptir. *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'deki sahih hadislerden öğrendiğimize göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Vedâ haccında ihrâmlı iken "Lahy-i Cemel" denilen yerde, Arapların şakîka dediği yarımbaş ağrısına yakalandı ve bundan dolayı başının ortasından hacamat oldu.^[192] Lahy-i Cemel, Mekke ile Medine arasında bulunan bir yerin adıdır. Resûl-i Kibriyâ'nın hem oruçlu hem de ihrâmlı iken hacamat olduğu belirtilmektedir.^[193] İhramlı kimsenin, kan aldırırken saçının kesilmemesine dikkat etmesi gerekir, şâyet bu sırada saçı kesilirse onun fidye vermesi lâzımdır.

Hacamat, vücutta rahatsızlık olan yerden yapılır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ihrâmlı ve oruçlu iken hacamat yaptırdığına göre, bu durumda kan aldırılabilir.

2. Resûl-i Ekrem, ayağında bir rahatsızlık hissetmiş ve bundan dolayı kan aldırmıştır.

3. Allah'ın Elçisi, yarımbaş ağrısına yakalandığı bir gün de başının ortasından hacamat yaptırmıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Yemenli hadis hâfızı **Abdürrezzâk** es-San'ânî de (v. 211/827) 38. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Yemenli muhaddis **Ma'mer** ibni Râşid es-San'ânî (v. 153/770), 29. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Katâde** bin Diâme (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Menâsik 35, nr. 1837; Nesâî, Menâsik 94, nr. 2849.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 164, nr. 12712.

Buhârî, Tıb 15, nr. 5700, 5701, Savm 32, nr. 1938; Müslim, Hac 87, nr. 1202.

Buhârî, Savm 32, nr. 1937; Ebû Dâvûd, Savm 30, nr. 2373.

ELLİ BİRİNCİ BÖLÜM:

**RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
İSİMLERİ**

366. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

قَدَمِي، وَأَنَا الْعَاقِبُ، وَالْعَاقِبُ الَّذِي لَيْسَ بَعْدَهُ نَبِيٌّ.»

Cübeyr ibni Mut'ım radiyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûlullah şöyle buyurdu:

“Sadece bana ait olan isimlerim vardır: Ben **Muhammed**'im; ben **Ahmed**'im.

Bir adım da **Mâhî**'dir; Allah Teâlâ inkârcılığı benim elimle mahvedecektir.

Bir diğer adım **Hâşir**'dir; ben peygamber olduktan sonra insanlar benim ardımda toplanacaktır.

Bir başka adım da **Âkıb**'dır. Âkıb, “kendisinden sonra peygamber gelmeyen kimse” demektir.”^[194]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz “Sadece bana ait olan isimlerim vardır.” buyuruyor. Bu ifâdeden, onun pek çok ismi bulunduğu, fakat onun bu hadiste, sadece en meşhur beş ismini söylediği anlaşılıyor.

Kâdî İyâz ise *eş-Şifâ* adlı ünlü eserinde Peygamber Efendimiz'in isimlerinden bir kısmını zikretmiştir.^[195]

Şimdi de hadisimizde geçen beş isim hakkında bilgi verelim. Önce şunu belirtelim ki, Fahr-i Kâinât'ın isimlerinin hepsi de kendisine övgüyü dile getiren isimlerdir.

Muhammed ve Ahmed İsimleri

Muhammed ismi “çok övülen” anlamında olup Kur’ân-ı Kerîm’de dört yerde geçmektedir.

Rivâyet edildiğine göre Resûl-i Ekrem’in dedesi Abdülmuttalib’e: “Torununa niçin kendi atalarından birinin adını değil de Muhammed adını koydun?” diye sordular. O da: “Gökte Cenâb-ı Hakk’ın, yer de ise O’nun kullarının övmesi için ona bu adı verdiğini” söyledi.^[196]

Ahmed ismi ise, “Allah’ı herkesten daha iyi ve daha çok öven (hamededen), herkesten daha çok övülen” anlamındadır.

Kâdî İyâz’ın Bu Konudaki Açıklaması

Bu iki isim hakkında Kâdî İyâz şunları söylemektedir:

“Allah’ın Sevgili Elçisi hamededenlerin en büyüğüdür; övülenlerin en üstünüdür; en çok hamededen kimsedir; o, medhedilenlerin en değerlisi olduğu gibi; hamd edenlerin de en değerlisidir.

Resûl-i Ekrem’in, övgünün en üst derecesine vardığını göstermek, onun âhiret âleminin her yerinde övgüyle anılmasını sağlamak üzere, o gün kendisine “Livâülhamd” (Hamd Sancağı) verilecek, Rabbi onu, kendisine va’dettiği üzere Makâm-ı Mahmûd’a çıkaracak, dünyaya gelmiş ve gelecek bütün insanlara şefâat edeceği için de herkes onu övecektir.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurduğu gibi, Allah Teâlâ o makamda, daha önce hiçbir peygambere öğretmediği en güzel hamdü senâyı ona ilhâm edecektir.

Allah Teâlâ peygamberlerine gönderdiği kitaplarda, onun ümmetini “her durumda Allah’a hamededenler” diye adlandırmıştır. Cenâb-ı Hakk’ın kendisine üstün meziyetler verdiği böyle bir peygamberin, Muhammed ve Ahmed adlarını alması ise son derece yerindedir.”^[197]

Mâhî İsmi

Resûl-i Ekrem Efendimiz “Bir adım da **Mâhî**’dir” buyuruyor. Mâhî kelimesinin anlamını yine bizzat kendisi açıklayarak “Allah Teâlâ, inkârcılığı benim elimle mahvedecektir.” buyuruyor. Server-i Enbiyâ Efendimiz’in bu açıklaması iki türlü anlaşılabilir:

Birinci anlamı; inkârcılık, daha Resûlullah hayattayken Mekke’den, Arap diyarından ve Allah Teâlâ’nın ona gösterdiği yerlerden tamamen silinip yok edilecek, demektir.

İkinci anlamı; İslâmiyet her yerde yayılacak ve zamanla bütün milletler onu kabul edecek, demektir. Şu âyet-i kerîme de bunu göstermektedir:

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَىٰ

الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ

“Resûlünü bütün dinlere üstün kılmak için, hidâyet ve hak din ile gönderen O’dur. Müşrikler isterse hoşlanmasın.”^[198]

Resûl-i Ekrem Efendimiz “Mâhî” kelimesini: Kendisine îmân edip izinde gidenlerin günahları yok edilecektir.” şeklinde açıklamıştır.^[199]

Hâşir ve Âkîb İsimleri

Hadisimizde Resûl-i Ekrem Efendimiz’in: “Bir diğer adım **Hâşir**’dir; ben peygamber olduktan sonra insanlar benim ardında toplanacaktır.” buyurduğunu okuduk. Bu ifadeden, Sultân-ı Enbiyâ’dan sonra artık yeni bir peygamber gelmeyeceği, bu sebeple de insanların ona tâbi olup onun ardında toplanacağı anlaşılmaktadır.

Yine hadisimizde Fahr-i Kâinât Efendimiz’i: “Bir başka adım da **Âkîb**’dır.” buyurmuş ve bu kelimeyi: “kendisinden sonra peygamber gelmeyen kimse” diye açıklamıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz bu hadisinde sadece kendisine ait bazı isimlerinin bulunduğunu söylemiş ve bunlardan beşini saymıştır.

2. **Fahr-i Âlem Efendimiz’in Muhammed ve Ahmed isimleri şunu göstermektedir: O, en çok hamedendir; hamedenlerin en büyüğüdür; övülenlerin en üstünüdür. Bu sebeple “Livâülhamd” sancağı ona verilecek ve Allah Teâlâ onu, kendisine va’dettiği Makâm-ı Mahmûd mertebesine çıkaracaktır.**

3. Fahr-i Kâinât’a verilen **Mâhî** adı ise şu gerçeği ifâde etmektedir: İnkârcılık onun eliyle yok edilecek ve İslâmiyet her yerde yayılacaktır.

4. **Onun Hâşir adı, insanların kendisinin ardında toplanacağını ortaya koymaktadır.**

5. **Âkîb** adı da, onun son peygamber olduğunu göstermektedir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Cübeyr ibni Mut‘im radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Saîd ibni Abdirrahmân el-Mahzûmî** (v. 249/863), 128. hadiste geçti.

Tirmizî (صَدْرُوق) ifâdesiyle bu hadisi “birden fazla hocasından” dinlediğini söylüyor.

2. râvi **Süfyân** es-Sevrî (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi İbni Şihâb **ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Saîd **Muhammed ibni Cübeyr ibni Mut‘im** en-Nevfelî (v. 99/717’den sonra), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Medineli güvenilir bir âlim ve fakih tâbîidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Muhammed **Cübeyr ibni Mut‘im** el-Kureşî radiyallahu anh (v. 59/678), Kureyş eşrafından idi. Peygamber Efendimiz’in akrabası olduğu halde, onun en büyük düşmanlarından biriydi. Uhud Savaşı’nda kölesi Vahşî’ye, amcasını öldüren Hz. Hamza’yı öldürdüğü takdirde kendisini hürriyetine kavuşturacağını vadetmişti. Hicretin 6. yılında (m. 628) veya iki yıl sonra Mekke fethinde Müslüman oldu. Onun ensâb ilminde derin bilgisi vardı. Resûl-i Ekrem Efendimiz’den altmış hadis rivâyet etmiştir.

Allah ondan râzı olsun.

Buhârî, Menâkıb 17, nr. 3532, Tefsîr 61/1, nr. 4896; Müslim, Fezâil 124, nr. 2354.

Bu isimlerin açıklaması için bk. Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 479-499.

Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* (Kal’acî), I, 113.

Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 481.

Tevbe 9/33; Saf 61/9.

Bu konudaki hadisler için bk. Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 483.

367. Hadis

حَدَّثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْبُضْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا

عَنْ أَبِي وَائِلٍ،

وَيُحْيِبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

إِنَّكَ إِنْ اتَّبَعْتَ عَوْرَاتِ النَّاسِ أَفْسَدْتَهُمْ، أَوْ كِدْتَ أَنْ تُفْسِدَهُمْ

Huzeyfe ibnü'l-Yemân radiyallahu anh şöyle dedi:

Medine sokaklarından birinde Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ile karşılaştım, şöyle buyurdu:

“Ben **Muhammed**'im, ben **Ahmed**'im, ben rahmet peygamberiyim (**Nebiyü'r-rahme**), ben tövbe peygamberiyim (**Nebiyü't-tevbe**), ben **Mukaffi**'yim, diğer peygamberlerin ardından gelenim; bir adım **Hâşir**'dir. Bir diğer adım ise **Nebiyü'l-melâhim**'dir.^[200]

Hadisin Açıklaması

Bir önceki hadiste Peygamber Efendimiz, sadece kendisine ait isimlerin bulunduğunu söyleyerek bunlardan beş tanesini zikretmişti. Bu beş isimden ikisi, **Muhammed** ve **Ahmed** adları bir önceki hadîs-i şerîfte de geçmiş ve orada açıklanmıştı. Şimdi onun burada zikredilen diğer isimlerini açıklayalım:

Nebiyü'r-rahme

Allah'ın Resûlü bir adının “rahmet peygamberi” anlamında **Nebiyü'r-rahme** olduğunu söylüyor. Onun bu özelliğini Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyuruyor:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

“Biz, seni âlemlere yalnız rahmet olarak gönderdik.”^[201]

Âleme rahmet olarak gönderildiğini kendisi de şöyle dile getirmiştir:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا رَحْمَةٌ مُّهْدَاةٌ

“Ey insanlar! Ben âlemlere hediye edilmiş rahmet peygamberiyim.”^[202]

Bir defasında bazı sahâbîler müşriklerin yaptığı zulüm ve haksızlıklara dayanamadılar; onlara bedduâ etmesi için Resûl-i Ekrem’e başvurular. O da onlara şöyle cevap verdi:

إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لَعْنًا، وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً

“Ben, lânetçi olarak gönderilmedim, sadece rahmet olarak gönderildim.”^[203]

Peygamber Efendimiz’in âlemlere rahmet olarak gönderilmesinin bir mânası da şudur: Eski ümmetler yere batmak, maymun şekline sokulmak, büsbütün kökü kazınarak yok edilmek gibi cezalara çarptırılmışlardır. Resûlullah Efendimiz’in peygamber olmasından sonra gelen insanlar ise, ona inanmasalar bile, onun hürmetine böyle cezalara çarptırılmamışlardır.

Nebiyü’t-tevbe

Fahr-i Âlem Efendimiz ben “Nebiyü’t-tevbe”yim, tövbe peygamberiyim buyuruyor.

“Nebiyü’t-tevbe” ifâdesi başlıca iki mânaya gelir.

Biri, “kendisi aracılığıyla ümmetinden birçok kişinin tövbe ettiği peygamber” anlamındadır. Eski ümmetlerin tövbesi pek zahmetliydi. Resûl-i Ekrem’in ümmetinin tövbesi ise, işledikleri günahlara pişmanlık duymak suretiyle yapıldığı için onlara göre daha kolaydır.

Diğer anlamı, “çok tövbe eden peygamber” demektir. Çünkü Resûl-i Ekrem Efendimiz günde yetmiş veya yüz defa tövbe ettiğini söyleyerek şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ، فَإِنِّي أَتُوْبُ فِي الْيَوْمِ إِلَيْهِ مِائَةَ مَرَّةٍ

“Ey insanlar! Allah’a tövbe edip O’ndan af dileyiniz. Zira ben O’na günde yüz defa tövbe ederim.”^[204]

Allah Teâlâ muhtelif âyet-i kerîmelerde bizim tövbe etmemizi ister. Meselâ şöyle buyurur:

وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

“Ey mü’minler! Hepiniz tövbe ederek Allah’a yöneliniz ki, kurtuluşa eresiniz.”^[205]

Mukaffî

Resûlullah Efendimiz bu hadisinde: “Ben “**Mukaffî**”yim.” buyuruyor. O bu ifâdesiyle kendisinin “hâtemü’l-enbiyâ” yani en son gelen peygamber olduğunu belirtiyor. Onun bu ismi, “Diğer peygamberler, insanları Allah’ın birliğine inanmaya ve güzel ahlâk sahibi olmaya nasıl dâvet etmişlerse, ben de aynı şekilde Allah’ın kullarını tevhid inancına ve güzel ahlâka dâvet ediyorum.” anlamına gelmektedir.

Hâşir

Fahr-i Kâinât Efendimiz bir adının **Hâşir** olduğunu söylüyor. Bu isim, bir önceki hadiste de geçmiş, Peygamber Efendimiz’in “hâşir” ismini: “Ben peygamber olduktan sonra insanlar benim ardımda toplanacaktır.” diye açıkladığını görmüştük.

Nebiyü’l-melâhim

Server-i Enbiyâ Efendimiz: “Bir diğer adım ise **Nebiyü’l-melâhim**’dir.” buyuruyor. Bu isim **Resûlü’l-melâhim**, **Resûlü’l-melhame** şeklinde de geçmektedir. “Melâhim”, “melhame” kelimesinin tekilidir. Melhame ise çetin savaş demektir. Nebiyü’l-melâhim ismi Resûl-i Kibriyâ’nın cihâd ile görevli olduğunu ifâde etmektedir.

Cihâd Nedir?

Cihâd, İslâmiyet’e ve Müslümanlara haksız bir şekilde saldırıda bulunup haddini aşanlara karşı bu yüce din ve mensuplarını savunmak; İslâm’ın yayılmasını sağlama yolunda elinden gelen bütün gayreti göstermek

demektir. Bu sebeple cihâd edenler, hiç kimseye karşı haksızlık yapamaz, hadlerini aşamaz, yeryüzünde aslâ tahribât yapamazlar.

İnsanlara haksızlık yapan ve haddini aşanlarla cihâd etmek gerektiğini Allah Teâlâ Peygamber'ine şöyle emretmiştir:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ

“Ey Peygamber! Kâfirler ve münâfıklarla savaş; onlara karşı sert davran!”^[206]

Peygamber Efendimiz'in daha birçok ismi vardır. Fakat bu iki hadiste zikredilenler, onun daha önceki kutsal kitaplarda geçen isimleridir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in pek çok ismi vardır. Bu isimler, onun belli başlı özelliklerini ifâde etmektedir.

2. **Onun bir önceki hadisten öğrendiklerimiz dışındaki isimleri arasında, “rahmet peygamberi” anlamında Nebiyyü'r-rahme ismi de vardır.**

3. Resûl-i Ekrem'in isimleri arasında yer alan **Nebiyyü't-tevbe**, “çok tövbe eden ve kendisi aracılığıyla ümmetinden birçok kişinin tövbe ettiği peygamber” anlamına gelmektedir.

4. **Fahr-i Âlem Efendimiz'in bir ismi de, “en son gelen peygamber” anlamındaki Mukaffî'dir.**

5. Bir diğer ismi ise “cihâd etmekle görevli peygamber” anlamında **Nebiyyü'l-melâhim**'dir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Huzeyfe ibnü'l-Yemân radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Ca'fer **Muhammed ibni Tarîf el-Kûfî** (v. 242/856), 209. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Bekr ibni Ayyaş** (v. 194/810), 173. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Âsım ibni Ebi'n-Necûd Behdele** (v. 127/745), 303. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Vâil Şakîk ibni Seleme** (v. 99-101/717-719 arası), 277. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Huzeyfe ibnü'l-Yemân** (v. 36/656) ise 122. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 405, nr. 23838.

Enbiyâ 21/107.

Dârimî, Mukaddime 3, nr. 15; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 325, nr. 31782; Hâkim, *el-Müstedrek* [Atâ], I, 91, nr. 100; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdisi's-sahîha*, I, 882-886, nr. 490).

Müslim, Birr 87, nr. 2599.

Müslim, Zikir 42, nr. 2702.

Nûr 24/31.

Tevbe 9/73; Tahrîm 66/9.

368. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَقَرِيُّ، عَنْ شَفِيَّانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زَيْرٍ،

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَحْلِ رَبِّ، وَعَلَيْهِ قَطِيفَةٌ لَا تُسَاوِي أَرْبَعَةَ

بِمَعْنَاهُ،

وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, Huzeyfe ibnü'l-Yemân radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet edilen bir önceki hadisi, lâfızları farklı olmakla beraber, ancak aynı mânadaki bu senedle 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet ederek takviye etmiştir.

Şimdi de bu seneddeki râvileri tanıtalım:

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Nadr ibni Şümeyl** (v. 204/820), 12. hadiste tanıtıldı.
3. râvi **Hammâd ibni Seleme** (v. 167/784), 44. hadiste genişçe tanıtıldı.
4. râvi **Âsım** ibni Ebi'n-Necûd Behdele (v. 127/745), 303. hadiste tanıtıldı.
5. râvi **Zirr** ibni Hubeyş de (v. 82/701), 303. hadiste tanıtıldı.

ELLİ İKİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN GEÇİM TARZI

369. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَخْوَصِ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ قَالَ:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشَرَ سِنِينَ، فَمَا قَالَ لِي أَفِ قَطُّ، وَمَا قَالَ لِشَيْءٍ

يَجِدُ مِنَ الدَّقْلِ مَا يَمْلَأُ بَطْنَهُ!

Nu‘mân ibni Beşîr radiyallahu anh şöyle dedi:

“Sizler bugün canınızın çektiğini dilediğiniz kadar yiyip içiyorsunuz, değil mi? Halbuki ben, Peygamberiniz sallallahu aleyhi ve sellemın karnını doyuracak bir kuru hurma bile bulamadığı zamanları gördüm.”^[207]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz’in ashâbından Nu‘mân ibni Beşîr radiyallahu anh, akli fikri yemekte, içmekte olan insanları hadîs-i şerîfte gördüğümüz gibi sert bir dille uyardı.

Bazı rivâyetlerden öğrendiğimize göre bu uyarıyı Hz. Ömer yaptı.^[208] Nu‘mân ibni Beşîr de Hz. Ömer’den duyduğu bu sözleri karşısında bulunanlara söyledi. Bu uyarıyı biraz açacak olursak, şöyle demek istendiğini söyleyebiliriz:

Örneğimiz Peygamberimizdir

Ey insanlar! Siz, bugün nimetler içinde yüzüyorsunuz. Her istediğinizi elde ediyor, canınızın çektiğini yiyip içiyorsunuz. Ama Rabbiniz size Peygamberinizi örnek gösterdi ve onun gibi yaşamaya gayret etmenizi isteyerek şöyle buyurdu:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

“Allah’ın Elçisi’nde size güzel bir örnek vardır.”^[209]

Peygamber aleyhisselâm ise eline geçen imkânları yoksullara dağıttığı için yokluklar içinde yaşadı. Onun karnını doyuracak bir kuru hurma bile bulamadığı zamanlar oldu. Dünya nimetlerine hiçbir zaman değer vermedi; çünkü o, âhireti dünyaya tercih etti. Arpa ekmeği bulduğu zaman Rabbine şükretti.

Üç Gündür Açtı

Bir gün Hz. Fâtıma sevgili babasına bir parça ekmek getirmişti. Allah'ın Elçisi “Fâtıma! Nedir bu ekmek parçası?” diye sordu. O da “Ekmek yapmıştım. Sana bu parçayı getirmeden rahat edemedim.” dedi. Allah'ın Resûlü ciğerpâresinin bu hassâsiyetine şöyle karşılık verdi:

أَمَا إِنَّهُ أَوَّلُ طَعَامٍ دَخَلَ فِي فَمِ أَبِيكَ مُنْذُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

“Getirdiğin bu ekmek parçası, babanın midesinin üç günden beri gördüğü ilk yiyecektir.”^[210]

Ölçüye Dikkat Etmek

Allah Teâlâ sayısız nimetlerini önümüze sermiş, hem geçmiş milletlere hem bize şöyle buyurmuştur:

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مِسْحًا، نَثْنِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ

“Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz ve helâl olanlarından yiyin. Eğer yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız O'na şükredin.”^[211]

Yanlış olan, ölçüsüz bir şekilde aşırı derecede yemek ve içmektir. Önemli olan ise ölçüye dikkat etmek, aşırılığa kaçmamaktır.

Bu hadîs-i şerîf “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ekmeğe katık ettiği şeyler” bahsinde 152 numarayla geçmiş, önemi sebebiyle burada tekrar izah edilmiştir.

Bu konuda daha fazla bilgi için “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Yaşama Tarzı”nın ele alındığı 71-72. hadislere bakılabilir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz zamanında yokluk, fakirlik vardı. Bu sebeple Fahr-i Kâinât Efendimiz'in en ucuz hurmayı bile bulamadığı zamanlar olurdu. İslâmiyet'in hudutları genişleyince Müslümanlar refaha kavuştular.

2. Allah Teâlâ kullarına Resûl-i Ekrem'ini örnek göstermiş, kendilerinden onun gibi yaşamaya gayret etmelerini istemiştir. Şimdi her şeye sahibiz diye ölçsüz bir şekilde yemek içmek, Peygamber aleyhisselâmı örnek almamak olur.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Nu'mân ibni Beşîr radiyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebü'l-Ahvas** Sellâm ibni Süleym (v. 179/795), 34. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Simâk ibni Harb** (v. 123/741), 9. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Nu'mân ibni Beşîr** (v. 64/684) ise 152. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Zühd 34, nr. 2977; Tirmizî, Zühd 39, nr. 2372.

Müslim, Zühd 36, nr. 2978.

Ahzâb 33/21.

Beyhakî, Şu'abü'l-îmân (Hâmid), XIII, 55, nr. 9945.

Bakara 2/172.

370. Hadis

حَدَّثَنَا هَازُونَ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عَبْدُهُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

مَا نَسْتَوْقِدُ بِنَارٍ، إِنَّهُ هُوَ إِلَّا التَّمْرُ وَالْمَاءُ.

Hiz. ÂiŖe radiyallahu anhâ Ŗöyle dedi:

“Biz Muhammed âilesinin, bazen bir ay boyunca ocağımız yanmazdı. Bu esnada hurma ve sudan başka bir Ŗey yiyip içmezdik.”^[212]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizi Hiz. ÂiŖe’den rivâyet eden Urve bin Zübeyr, onun yeğeniydi; yani Esmâ ablasının oğluydu.

Yine bir defasında Hiz. ÂiŖe radiyallahu anhâ Urve’ye Ŗöyle demiŖti:

“Ey kız kardeŖimin oğlu! Allah’a yemin ederim ki, biz bir hilâli, sonra diğerini, sonra bir baŖkasını (yani iki ayda üç hilâli) görürdük de, bu müddet zarfında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in evlerinde yemek piŖirmek için hiç ateŖ yakılmazdı.” Bunun üzerine Urve ona:

“Peki, teyzeciğim! O halde ne ile geçinirdiniz?” diye sordu. Hiz. ÂiŖe ona Ŗu cevabı verdi:

“Hurma ve su ile. Ancak sağmal hayvanları bulunan Medineli komŖularımız vardı. Bereket onlar, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme zaman zaman sût gönderirlerdi; biz de ondan içerdik.”^[213]

Bazen Ekmek de PiŖmezdi

Resûlullah Efendimiz’in evinde bir ay boyunca sadece yemek için değil, ekmek piŖirmek için bile ocak yanmazdı. Buna rağmen hallerini kimseye söylemezlerdi; evlerinde yiyecek bulunmadığını kimse bilmezdi.

Ŗunu hiçbir zaman unutmamak gerekir: Peygamber Efendimiz’in ve âilesinin yiyecek sıkıntısı çekmesi, fakir ve yoksul oldukları için değildi. Tam aksine onun eline geçen imkânları yoksullara dağıtması sebebiyle bazı günler hâne-i saâdetinde yiyecek bir Ŗey bulunmazdı.

Önemli Olan Âhret Nimeti

Zira Resûlullah Efendimiz şu âyet-i kerîmede buyrulduğu gibi dünya nimetlerine değil, Cenâb-ı Hakk'ın kendisine ihsân edeceği âhret nimetlerine önem verirdi:

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ

الدُّنْيَا لِنَفْسِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

“Kendilerini sınamak için birtakım insanlara verdiğimiz dünya hayatının gösterişine gözünü dikme. Rabbinin rızkı daha hayırlı ve daha devamlıdır.”^[214]

Dünya nimetleri fânidir, gelip geçicidir. Allah Teâlâ'nın mü'min kullarına âhirette vereceğini va'dettiği nimetler ise hem daha güzel ve mükemmel hem de tükenmeyen, devamlı olan nimetlerdir.

Bu âyet, konumuzla ilgili bir olay üzerine nâzil olmuştu. Fahr-i Âlem Efendimize bir misâfir gelmiş, evde ona ikrâm edilecek ekmek bile bulunmadığı için Allah'ın Resûlü hizmetkârı Ebû Râfi'i, yahudi bir tüccara göndermiş ve bir süre sonra îade etmek üzere bir miktar un istemişti. Yahudi ise bir rehin bırakmadıkça istediği unu veremeyeceğini söyleyince Fahr-i Kâinât buna üzülmüş, işte bu olay üzerine yukarıdaki âyet-i kerîme nâzil olmuştu.^[215]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in evinde, bazen bir ay boyunca ekmek ve yemek pişirilmediği olurdu. Çünkü o, eline geçenleri, bunlara daha çok ihtiyacı olan fakir ve yoksullara dağıtırdı.

2. **Fahr-i Âlem Efendimiz ve âilesi, şâyet sahâbîler yiyecek bir şey gönderirlerse, onunla idâre ederler; yoksa buldukları hurma ve su ile geçinmeye çalışırlardı.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Hârûn ibni İshâk** (v. 258/872), 117. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abde** bin Süleymân (v. 187/803), 141. hadiste geçti.
3. râvi **Hişâm ibni Urve** (v. 146/763), 25. hadiste tanıtıldı.
4. râvi Hişâm ibni Urve'nin **babası** Urve bin Zübeyr (v. 94/713), 25. hadiste tanıtıldı.
Hadisimizin sahâbî râvisi **H.z. Âişe** de (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.
Müslim, Zühd 26, nr. 2972; Tirmizî, Kıyâmet 34, nr. 2471; İbni Mâce, Zühd 10, nr. 4144-45.
Buhârî, Hibe 1, nr. 2567; Rikâk 17, nr. 6458; Müslim, Zühd 28, nr. 2972.
Tâhâ 20/131.
Bezzâr, *Müsned* (Mahfûzurrahmân), IX, 315, nr. 3868; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), I, 331, nr. 989.

371. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

أَبِي مَنْصُورٍ، عَنْ أَنَسٍ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مِسْحًا، نَثَبْتَنِي ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَيْ يَرَاهُ النَّاسُ، مَنْ عَشَّ فَلَيْسَ مِنِّي

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

وَسُئِلْتُ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَالضُّعْفِ الَّذِي بِهِ مِنَ الْجُوعِ.

Enes ibni Mâlik'in üvey babası Ebû Talha el-Ensârî radiyallahu anh şöyle dedi:

Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme açlıktan şikâyet ettik ve her birimiz açlıktan dolayı karnımıza bağladığımız taşları elbiselerimizi açarak ona gösterdik. Allah'ın Resûlü de bize kendi elbisesini açıp karnına bağladığı iki taşı gösterdi. [\[216\]](#)

İmâm Tirmizî şöyle dedi:

Ebû Talha tarafından rivâyet edilen bu hadis, senedi bakımından garîb hadistir. Biz bu hadisi sadece bu senedle biliyoruz. (Yani hadis sadece bir senedle rivâyet edildiği için garîb sayılmıştır.)

Ebû Talha'nın: "Herbirimiz açlıktan dolayı karnımıza bağladığımız taşı Resûl-i Ekrem'e göstermek için elbisemizi açtık." demesinden, sahâbîlerin

herbirinin, açlığın verdiği halsizliği bastırmak için karınlarına birer taş bağladığı anlaşılmaktadır.

Hadisin Açıklaması

Bir gün Resûl-i Ekrem Efendimiz'in huzûruna gelen birkaç sahâbî, elbiselerini açıp karınlarına bağladıkları taşları göstererek: "Açız, yâ Resûlallah!" dediler.

Onun Karnında İki Taş Vardı

Karınlarına taşı niçin bağlamışlardı; taş onları tok mu tutuyordu? Elbette hayır! Onlar, açlıktan iki büklüm olan bellerini doğrultabilmek ve biraz daha rahat hareket edebilmek için karınlarına taş bağlamışlardı.

Bunun üzerine Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz, açlığın sadece onları değil, kendisini de ne kadar zor durumda bıraktığını göstermek üzere mübârek karnını açtı; o ise karnına iki taş bağlamıştı. Yani o, kendilerine nispetle daha uzun bir süreden beri açlık çekmekteydi.

Üç Gündenberi Aç İdiler

Fahr-i Cihân Efendimiz'in açlık yüzünden karnına taş bağladığına dair pek çok hadisten biri de İmâm Buhârî'nin *Sahîh*'ine aldığı Câbir ibni Abdillâh radiyallahu anhümâ tarafından rivâyet edilen şu hadîs-i şeriftir:

Hendek Savaşı'na hazırlık olarak siper kazıldığı sırada Müslümanların önüne son derece sert bir kaya çıkmıştı. Ashâb-ı kirâm Peygamber aleyhisselâmın huzûruna gelerek durumu ona haber vermişti. Resûl-i Kibriyâ Efendimiz de o zaman: "Ben hendeğe ineceğim" buyurmuştu. Câbir radiyallahu anh bu olayı anlatırken: "Resûlullah ayağa kalktı, **açlıktan karnına taş bağlamıştı.**" dedikten sonra üç gün boyunca ağızlarına bir lokma koymadıklarını belirtmişti.^[217]

Bu sıkıntılar hicretin 5. yılına (627 m.) kadar devam etti. Hz. Âişe annemiz: "Bizim hurmaya doyduğumuzu size kim söylese yalan söyler." demişti. Sonra da Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Benî Kurayza topraklarını fethetmesinden sonra yeteri kadar hurmaya, et ve yağa kavuştuklarını belirtmişti.^[218]

Taş Bağlama Konusuna Bir İtiraz

Bu hadîs-i şerîfin yol açtığı bir tartışmadan kısaca söz etmek uygun olacaktır:

Hadis ve fıkıh âlimi Ebû Hâtim İbni Hibbân el-Büstî (v. 354/965), hadisimizde geçen taş anlamındaki “hacer” kelimesini farklı okumuştur. Onu taş anlamındaki “hacer” şeklinde değil, izârın bir ucu, “uçku”r anlamındaki “hucze” kelimesinin çoğul şekli olarak “hucez” diye okumuş ve bı hadisi rivâyet eden râvinin söz konusu kelimeyi yanlışlıkla “hacer” diye okuduğunu iddia etmiştir. Bu sebeple de Peygamber Efendimiz’in aklıktan dolayı karnına taş bağlamadığını, bunun asılsız olduğunu ileri sürmüştür. Bu iddiasına gerekçe olarak da, Resûl-i Ekrem’in iftâr etmeden ardı ardına iki gün oruç tutma anlamındaki “savm-ı visâl”i ashâbına yasakladığını, onların ise: “İyi ama yâ Resûlallah! Savm-ı visâl’i sen tutuyorsun, bize ise yasaklıyorsun.” demeleri üzerine de Fahr-i Kâinât’ın: “Ben sizin gibi değilim. Rabbim beni yediriyor, içiriyor.”^[219] buyurmasını göstermiştir. İbni Hibban bu açıklamadan sonra sözünü şöyle bağlamıştır:

Resûl’ünü savm-i visâl sebebiyle doyuran Cenâb-ı Hak, onu başka zamanlarda da doyurur; açlık yüzünden Resûlünün karnına taş bağlatmaz; üstelik karna taş bağlamanın açlığı gidermeyeceği de açıktır.^[220]

Bu İtiraza Cevap

İbni Hacer el-Askalânî başta olmak üzere diğer âlimler İbni Hibbân’ın bu görüşüne katılmamışlardır. Onlar Allah Teâlâ’nın Resûl-i Ekrem’i savm-ı visâl sebebiyle doyurmasının maddî değil mânevî bir doyum olduğunu, Cenâb-ı Hak’ın ona yiyip içmiş gibi güç kuvvet verdiğini, Kendi azametini, yüceliğini düşündürerek onu mânen beslediğini, böylece Resûlü’ne açlık hissettirmedeğini söylemişlerdir. Meselenin esasına da şöyle işaret etmişlerdir:

Açlık, oruç ibadetinin rûhudur. Şâyet Cenâb-ı Hak Resûl’ünü maddeten doyursaydı, o zaman Resûl-i Ekrem oruç tutarak aç kalmaktan beklenen mânevî hazza nâil olamazdı.^[221]

Bundan sonra okuyacağımız 372 numaralı hadîs-i şerîf, İbni Hacer el-Askalânî’nin dediği gibi, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in açlık çektiğini göstermektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz maddî imkânsızlıklar yüzünden zaman zaman açlık çekmiştir.

2. Açlığın verdiği halsizlikten kurtulmak ve belini doğrultabilmek için karnına bir, hattâ iki taş bağladığı zamanlar olmuştur.

3. Hicretin 5. yılında, bir yahudi yerleşim bölgesi olan Hayber'in fethedilmesinden sonra, Peygamber âilesi, ancak yeteri kadar yiyeceğe kavuşmuştur.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû Abdirrahmân **Abdullah ibni Ebî Ziyâd** el-Katavânî (v. 255/869), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir râvidir.

2. râvi Ebû Seleme **Seyyâr** ibni Hâtim el-Anezî (v. 200/815), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan Basralı güvenilir bir râvidir.

3. râvi Ebû Saîd **Sehl ibni Eslem** el-Adevî (v. 181/797), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan Basralı güvenilir bir râvidir.

4. râvi Ebû Ravh **Yezîd ibni Ebî Mansûr** el-Ezdî, rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan tâbiîn nesline mensup Basralı bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Zühd 39, nr. 2371

Buhârî, Megâzî 29, nr. 4101.

İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), II, 460, nr. 684.

Buhârî, Savm 20, 48, nr. 1922, 1962, nr. ; Müslim, Sıyâm 55, nr. 1102.

İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), VIII, 345, nr. 3579.

İbni Hacer el-Askalânî, *Fethü'l-bârî* (Hatîb), IV, 208. Resûl-i Ekrem'in açlık yüzünden karnına taş bağlamasına dair hadislerin sahih olduğunu, bu konudaki titizliği ile bilinen Nâsiruddîn el-Elbânî bile kabul etmektedir (*Silsiletü'l-ehâdisi's-sahîha*, IV, 151-152, nr. 1615). Ayrıca bk. İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), VIII, 345-46, nâşirin dipnotu).

372. Hadis

حَدَّثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْبُضْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا

قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ،

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيَشْهَدُ الْجَنَائِزَ، وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

أَوْطَأُ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنْعَتَنِي وَطَاءَتُهُ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثْنِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
أَوْطَأُ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعَنِي وَطَأَّتُهُ
أَوْطَأُ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعَنِي وَطَأَّتُهُ
وَإِذَا ذَكَّرْنَا الْأَخْرَةَ ذَكَرَهَا مَعَنَا، وَإِذَا ذَكَّرْنَا الطَّعَامَ ذَكَرَهُ مَعَنَا،
وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثْنِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،
إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقِنَاعٍ مِنْ رُطْبٍ وَأَجْرٍ زُغْبٍ فَأَعْطَانِي مِلءَ كَفِّهِ حُلِيًّا

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
إِنَّكَ إِنْ اتَّبَعْتَ عَوْرَاتِ النَّاسِ أَفْسَدْتَهُمْ، أَوْ كِدْتَ أَنْ تُفْسِدَهُمْ
أَوْطَأُ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعَنِي وَطَاءَتُهُ
وَمَنْ يُوقِ بِطَانَةَ الشُّوءِ فَقَدْ وُقِيَ».

Ebû Hüreyre radiyallahu anh şöyle dedi:

Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem her zaman dışarı çıkmadığı, kimsenin de kendisini ziyâret etmek için gelmediği bir saatte evinden çıktı. O sırada Ebû Bekir radiyallahu anh ile karşılaştı. Resûl-i Ekrem ona:

“Hayrola Ebû Bekir! Sen bu saatte dışarı çıkmazdın, neden çıktın?” diye sordu. O da:

“Allah’ın Resûlü ile karşılaşmak, onun mübârek yüzünü görmek ve kendisine selâm vermek arzusuyla evden çıktım.” dedi.

Çok geçmeden bu defa Ömer radiyallahu anh görüldü. Resûl-i Ekrem ona da:

“Hayrola Ömer! Niçin geldin?” diye sordu. O da:

“Açlık yüzünden geldim.” dedi. Bunun üzerine Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem:

“Sizin duyduğunuz açlığı ben de hissediyorum.” buyurdu.

Hep birlikte kalkıp Medineli sahâbîlerden Ebü’l-Heysem Mâlik ibni’t-Teyyihân’ın evine gittiler. Ebü’l-Heysem pek çok hurma bahçesi ve çok miktarda koyunu olan biriydi. Fakat hizmetçisi yoktu, bu yüzden evinin işlerini kendisi görürdü. İşte bu maksatla dışarı çıktığı için onu evde bulamadılar. Hanımına:

“Hayat arkadaşın nerede?” diye sordular ve ondan:

“Bize içme suyu getirmeye gitmişti.” cevabını aldılar.

Çok geçmeden Ebü’l-Heysem su dolu bir kırbayla geldi. Kırbayı bir kenara bırakıp Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yanına geldi ve evinde görmenin sevinciyle:

“Anam babam sana fedâ olsun Yâ Resûlallah!” diyerek ona sarıldı. Sonra misafirlerini alıp bahçesine götürdü; oturmaları için yere bir yaygı serdi;

içinde koruğu, olgunu ve yaşı bulunan bir hurma salkımı koparıp getirdi ve misafirlerine ikrâm etti. Resûl-i Ekrem ona:

“Bize hurmaların sadece olgunlarını seçip getirsen olmaz mıydı?” deyince Ebü'l-Heysem:

“Canınızın çektiğini siz seçip yiyebilirsiniz diye hem olgunlarından hem de çağlasından getirdim.” dedi.

Resûl-i Ekrem ile arkadaşları o hurmalardan yiyip tatlı sudan içtiler. Bunun üzerine Resûl-i Kibriyâ şöyle buyurdu:

“Canımı kudretiyle elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, şu serin gölge, nefis hurma ve soğuk su var ya; işte onlar şükürünü yerine getirdiniz mi diye kıyâmet gününde sorguya çekileceğiniz nimetlerdendir.”

Ebü'l-Heysem ayağa kalkıp, misafirlerine yemek hazırlamak üzere evine doğru giderken Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem onun maksadını anladı ve kendisine:

“Sağmal hayvanlara sakın dokunma!” buyurdu. Ebü'l-Heysem bir dişi oğlak (veya henüz yaşını doldurmamış bir erkek oğlak) kesip pişirdi ve misafirlerine ikrâm etti. Hep birlikte yediler. Yemekten sonra Resûlullah Efendimiz:

“Ebü'l-Heysem, hizmetçin var mı?” diye sordu. O da:

“Hayır, yok.” dedi. Allah’ın Elçisi:

“Öyleyse bize bir savaş esiri (köle) gelince yanımıza uğra!” buyurdu.

Bir süre sonra Peygamber aleyhisselâma iki köle getirildi. Bunu duyan Ebü'l-Heysem Resûl-i Ekrem’in yanına geldi. Allah’ın Elçisi ona:

“Haydi bunlardan birini seçip al!” buyurdu. Ebü'l-Heysem de:

“Yâ Resûlallah! Benim için hangisi uygunsa onu sen seç!” dedi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz:

“Biriyle istişâre eden onu güvenilir bulmuş demektir. Mâdem ki seçimi bana bıraktın, öyleyse şunu al, zira ben onu namaz kılarırken gördüm. Ancak ona iyi davran ve bildiklerini öğret!” buyurdu.

Ebü'l-Heysem köleyi alıp evine, hanımının yanına götürdü ve ona, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem’in esire iyi davranmalarını tembih ettiğini söyledi. Bunu duyan hanımı ona şunu söyledi:

“Sen esirine ne kadar iyilik etsen de, ona hiçbir zaman Resûl-i Ekrem’in tembih ettiği şekilde iyi davranamazsın; en iyisi sen onu âzat et!” Bunun üzerine Ebü'l-Heysem:

“Öyleyse ben de onu âzat ettim.” dedi.

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Ebü'l-Heysem ile hanımı arasında olup biteni duyunca şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ'nın gönderdiği her peygamberin ve halifenin ikişer arkadaşı (sırdaşı) vardır. Bu sırdaşlardan biri ona iyilik yapmayı emreder, kötülükten sakındırır. Diğer sırdaşı ise onu yapacağı fenalıktan sakındırmaz. Bu kötü sırdaşın vereceği zarardan kendisini koruyan kimse, bütün kötülüklerden korunmuş olur.”^[222]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz bir gün, açlık yüzünden pek tedirgin oldu. Her zaman evinde istirahat ettiği bir saatte dışarı çıktı ve bu sırada Hz. Ebû Bekir ile karşılaştı. Anlaşılan o da aynı maksatla evinden çıkmıştı. Fakat onun bir başka açlığı daha vardı. Nitekim Peygamber aleyhisselâmın kendisine neden o saatte dışarı çıktığını sorması üzerine o:

“Allah'ın Resûlü ile karşılaşmak, onun mübârek yüzünü görmek ve kendisine selâm vermek arzusuyla evden çıktım.” dedi.

Biraz sonra Hz. Ömer ile karşılaştılar.

Üç Dostun Müşterek Derdi

Bu hadisin râvisi Ebû Hüreyre radiyallahu anhın *Sahîh-i Müslim*'de yer alan diğer rivâyetinden öğrendiğimize göre Sultân-ı Enbiyâ onlara:

“Bu saatte evinizden niçin dışarı çıktınız?” diye sordu. Onlar da:

“Açlıktan, yâ Resûlallah!” dediler. Bunun üzerine Peygamber-i Zîşân Efendimiz:

“Gücü ve kudretiyle canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, sizi evinizden çıkararak sebep, beni de evimden çıkardı.” buyurdu.^[223]

Bu üç dostun evlerinden gündüz mü, gece mi çıktıkları bilinmemekte, fakat kalpleri elinde tutan ve onlar üzerinde hükmünü icrâ eden Yüce Kudret'in bu üç dostun kalbini birbirine cezbederek onları buluşturduğu görülmektedir.

Bir rivâyette ise Hz. Ebû Bekir'in, evinde yiyecek bir şey bulamayınca, “Resûlullah'a gideyim, belki onun evinde karnımı doyururum.” diye hâne-i saâdete geldiği belirtilmektedir.^[224]

Bir Gün Tok, Bir Gün Aç

Bilinen bir husûsu burada bir kere daha tekrar edelim: Resûlullah Efendimiz hiçbir zaman açlıktan şikâyet etmezdi. O, bir eli yağda bir eli balda yaşamayı değil, herkes gibi yaşamayı tercih etti. Meraklılarına bu konuyu şöyle açıklamıştı:

“Rabbim bana, dilersem Mekke vâdisini altına dönüştüreceğini söyledi. Ben ise: ‘Hayır, istemem yâ Rabbî. Bir gün tok, bir gün aç yaşamayı tercih ederim. Acıktığımda Sana yalvarıp yakarırım, Seni hatırlarım. Doyduğumda ise Sana şükredip hamdederim.’ dedim.”^[225]

Denebilir ki, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem eline geçen imkânı, ertesi güne bırakmadan fakirlere dağıtıyordu. Hele bir yere askerî birlik göndermek gerektiğinde, elinde ne varsa onların teçhizatına, erzak ve mühimmâtına harcıyordu. Vefâtından üç ay önce yaptığı Vedâ haccında kendi nâmına 100 deve kesecek kadar geniş imkâna sahipken,^[226] vefât etmeden birkaç gün önce, bir yahudiden satın aldığı otuz ölçek arpa için zırhını ona rehin olarak bırakmak zorunda kalmıştı.^[227] 333. hadiste okuduğumuz üzere o zırhı, Halîfe Hz. Ebû Bekir rehinden kurtarmış ve Hz. Ali’ye teslim etmişti.

Âilene Ne Bıraktın?

Peki Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer neden bu kadar zor durumda kalmışlardı? Çünkü onlar, gerektiğinde ellerinde ne var ne yoksa Allah yolunda harcamayı Allah’ın Resûlü’nden öğrenmişlerdi. Bilindiği üzere bir savaş hazırlığı sırasında Peygamber Efendimiz ashâbından büyük fedâkârlık istemiş, o gün Hz. Ebû Bekir bütün mal varlığını getirip Allah’ın Resûlü’ne teslim etmişti. Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellem: “Ebû Bekir, âilene ne bıraktın?” diye sorması üzerine de: “Allah’ı ve Resûlü’nü bıraktım.” demişti.^[228]

Kapıya Gelen Devlet!

Şimdi tekrar hadisimize dönelim: Peygamber Efendimiz ve arkadaşları evine gittikleri Ebü'l-Heysem’i evde bulamayınca hanımına “Hayat arkadaşın nerede?” diye sormuş, o da “Bize içme suyu getirmeye gitti.” diye cevap vermiş, *Sahîh-i Müslim*’deki rivâyetten öğrendiğimize göre, kapılarına kadar gelmiş olan o büyük devleti ve nimeti hemen “Hoş geldiniz, buyurunuz.” diye içeri dâvet etmişti.

Burada şunu da belirtelim: Medine'nin suyu tuzlu olduğu için, tatlı içme suyunu Medine'nin dışından, uzakça bir yerden getirirlerdi.

Ben Ne Bahtiyâr Adamım!

Çok geçmeden Ebü'l-Heysen sudan dönüp de, Resûlullah ile iki dostunu evinde görünce o kadar bahtiyâr oldu ki, *Sahîh-i Müslim*'deki diğer rivâyetten öğrendiğimize göre, "Allah'a hamdolsun, bugün, hiç kimse misafir yönünden benden daha bahtiyâr değildir." diye sevincini dile getirdi.

Ebü'l-Heysen, misafirlerinin aç olabileceğini düşündü. Kendilerine yemek hazırlayana kadar açlıklarını yatıştırmak için onlara hurma ikrâm etmeyi uygun gördü. Bu amaçla da içinde çağlası, olgunu ve yaşı bulunan bir hurma salkımı koparıp getirdi. Peygamber aleyhisselâm ise henüz olgunlaşmamış hurmaların zâyî olacağını düşünerek:

"Hurmaların tazelerini seçip getirmediğine göre, yoksa hurma ikrâmında acele mi ettin?" diye sordu. O da misafirlerinin, hurmanın çağlasından da olgunundan da canlarının istediğini seçip yemeleri için öyle yaptığını söyledi.

Nimetlerin Hesabı Sorulacak

Hadisimizde Fahr-i Kâinât Efendimiz'in hurmaları yiyip, tatlı sudan içen arkadaşlarına, kıyâmet gününde bu nimetlerden dolayı sorguya çekileceklerini hatırlatmasının anlamı, Cenâb-ı Hakk'ın kullarına ihsân ettiği nimetleri hatırlatark onlara:

"Ey kullarım! Ben, dünyada size lezzetli yiyecekler, pek değerli giyecekler, kana kana içtiğiniz tatlı ve soğuk sular, gölgesinde dinlendiğiniz ağaçlar vermedim mi? Bunların karşılığında bana nasıl şükrettiniz söyleyin bakalım." buyuracağına dikkat çekmek içindir. Yoksa bu suâlin içeriğinde, Allah Teâlâ'nın kullarını azarlayıp onlara verdiği nimetleri başlarına kakma anlamı bulunmamaktadır.

Sağmal Olanı Kesme!

Bu hadisin diğer rivayetinden öğrendiğimize göre Ebü'l-Heysen misafirlerine hurma ikrâm ettikten sonra, "eline bıçak alarak" eve doğru gitmeye başladı. Bunu gören Resûl-i Ekrem Efendimiz, onun kendilerine yemek hazırlamak için bir hayvan keseceğini anladı. Ona sağmal olmayan

bir hayvan kesmesini özellikle tembih etti. Çünkü sağlamal hayvan değerlidir; onun sütünden hem kendileri hem başkaları faydalanır.

Ebü'l-Heysem'in misafirlerine yemek hazırlaması İslâmî bir edeptir. Nitekim Resûl-i Ekrem Efendimiz misafire ikrâmda bulunulması konusunda şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ

“Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse misafirine ikrâm etsin.”^[229]

Hele evini şereflendiren bu misafir Âdemoğlunun efendisi^[230] olursa, insan bütün varlığını yoğunu ona fedâ etmez mi?

Benim İçin Sen Seç!

Peygamber Efendimiz, Ebü'l-Heysem'in hizmetçisi olmadığını, evinin bütün hizmetlerini tek başına canla başla yaptığını öğrenince onun bu gayretini takdîr etti ve bir yerden bir savaş esiri (bir köle) gelmesi halinde ona vermeyi va'detti.

Resûl-i Ekrem ona iki köleden birini almasını söylediği zaman, Ebü'l-Heysem onlardan hangisinin kendisi için daha hayırlı ve faydalı olacağını bilemediğini söyledi ve seçimi Resûl-i Ekrem Efendimiz'e bıraktı. Server-i Enbiyâ Efendimiz de ona, namaz kıldığını gördüğü köleyi almasını tavsiye etti.

Peygamber aleyhisselâm bunu söylerken muhtemelen şu âyet-i kerîmeyi dikkate aldı:

إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ

“Namaz insanı hayasızlıktan, dinin ve aklın kabul etmediği şeylerden alıkoyar.”^[231]

Akıllı Hanım

Server-i âlem Efendimiz Ebü'l-Heysem'e kölelerden birini verdikten sonra bir de tavsiyede bulunmuş, kölesine iyi davranmasını tembih etmişti.

Ebü'l-Heysem ev varıp da hanımına Sultân-ı Enbiyâ'nın bu emrini hatırlatınca, son derece akıllı olduğu anlaşılan hanımı ona:

“Sen kölene ne kadar iyi davransan da, Resûl-i Ekrem’in istediği şekilde ona iyilik edemezsin; en iyisi sen onu âzat et!” demiş, o da bu son derece isâbetli tavsiyeyi tutarak köleyi âzat etmişti.

Peygamber Efendimiz bu olayı duyduğu zaman, hanım sahâbînin eşine söylediklerini çok beğendi. Sonra da şu gerçekleri bildirdi:

Allah Teâlâ’nın her peygambere, her halifeye ve âlime iki arkadaş verir.

Bu arkadaşlardan biri iyiliği emreder, kötülükten sakındırır; diğeri ise kötülükten sakındırmaz.

Sonra da sözünü şöyle tamamladı:

Kendisini fena arkadaşın vereceği zararlardan koruyan kimse, dünya ve âhirette bütün kötülüklerden korunmuş olur.

Biri Melek, Diğeri Şeytan

Peygamberlere ve halîfelere verilen bu iki arkadaşın kimler olduğunu, esasen o iki arkadaşın herkese verildiğini Abdullah ibni Mes’ûd radiyallahu anhın rivâyet ettiği şu hadîs-i şerîfte Resûl-i Ekrem Efendimiz açıklamıştır:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ

أَعَانَنِي عَلَيْهِ فَأَسْلَمَ، فَلَا يَأْمُرُنِي إِلَّا بِخَيْرٍ

Allah’ın Elçisi:

“Her insanın yanında, kendisinden hiç ayrılmayan biri cin (şeytan), diğeri melek iki arkadaşı vardır” buyurunca, ashâb-ı kirâm:

“Yâ Resûlallah! Şeytan sana da mı musallat edildi?” diye sordular. Resûlullah Efendimiz de şöyle buyurdu:

“Evet, bana da musallat edildi. Yalnız Allah Teâlâ şeytana karşı bana yardım etti de, o teslim oldu (veya Müslüman oldu). Artık o şeytan bana sadece hayırlı olan şeyi telkin eder.”^[232]

Meleğin Sesi, Şeytanın İğvâsı

Her mü’min, yanında bulunan ve ondan ayrılmayan meleğin sesini duygular halinde algılar. Kendisini iyilik yapmaya, ibadet etmeye teşvik

eden duygular onun yanındaki meleğin sesi ve tavsiyesidir.

İnsanı kötülük yapmaya teşvik eden duygular ise, imtihan gereği ona musallat edilen şeytanın sesi ve iğvâsıdır.

İnsanoğlu her an tâbi tutulduğu imtihanda başarılı olabilmek için, her an yanında bulunan meleğin sesine kulak vermeli, kalbini de şeytanın sesine kapatmaya çalışmalıdır.

Her an şeytanla yaptığımız bu mücâdeleye, büyük savaş anlamında “cihâd-ı ekber” denmiştir. Cenâb-ı Hak’ı dilinden düşürmeyen, O’nu gönlünden çıkarmayanlar bu savaşta başarılı olurlar.

Şeytanla mücadele konusunda peygamberler diğer insanlar gibi değildir. Allah Teâlâ peygamberlere yardım ettiği için şeytan onlara zarar veremez.

İnsan, şeytanla mücâdelesinde her an dikkatli ve uyanık olmalıdır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İnsanın iyi dostları olmalıdır. Bir sıkıntıya düşünce, o dostlara başvurup yardımlarını istemelidir.

2. Herkes âilesinin hizmetinde olmalıdır. Uzaktan su getirmek de dâhil, onlar için her sıkıntıya katlanmalıdır.

3. İnsan evine gelen misafiri memnun etmek için elinden geleni yapmalıdır.

4. Bir Müslüman kendisine yapılan iyiliğe uygun şekilde karşılık vermelidir.

5. Birine vaadde bulunan kimse, va’dini mutlaka yerine getirmelidir.

6. Namaz kılan kimse, namaz kılmayana göre daha iyi, daha düzgün bir insan olmalıdır.

7. Bizi iyilik yapmaya, etrafımıza faydalı olmaya teşvik eden duygular yanımızdaki meleğin telkinidir. Kötülük yapmaya, başkalarına zarar vermeye yönelten duygular ise yanımızdan ayrılmayan şeytanın etkisidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radiyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni İsmâîl** el-Buhârî (v. 256/870), 5. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebü’l-Hasan **Âdem ibni Ebî İyâs** el-Horasânî (v. 220/835), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî*, *Sünen-i Tirmizî*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

3. râvi **Ebû Muâviye Şeybân** ibni Abdirrahmân et-Temîmî (v. 164/781), 41. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Abdülmelik ibni Umeyr** el-Kureşî (v. 136/753), 43. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Ebû Seleme bin Abdirrahmân** ibni Avf (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radiyallahu anh (v. 58/678) ise 12. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Zühd 39, nr. 2369.

Müslim, Eşribe 140, nr. 2038.

Ebü'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-nebî* (Veneyyân), IV, 178-180, nr. 850.

Tirmizî, Zühd 35, nr. 2347.

Buhârî, Hac 122, nr. 1718.

Buhârî, Cihâd 89, nr. 2916.

İbni Teymiyye, *Minhâcü's-sünne* (Sâlim), II, 52.

Buhârî, Edeb 31, nr. 6019; Müslim, İmân 74, 75, 77, nr. 48.

Müslim, Fezâil 3, nr. 2278.

Ankebût 29/45.

Müslim, Kıyâmet 69, nr. 2714; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 385, 398, 401, 461, nr. 3648, 3778, 3800, 4392.

373. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنَّ أَبَا يَحْيَى بْنَ أَبِي الْهَيْثَمِ

عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ:

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَحْلِ رَثٍ، وَعَلَيْهِ قَطِيفَةٌ لَا تُسَاوِي أَرْبَعَةَ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَحْلِ رَثٍ، وَعَلَيْهِ قَطِيفَةٌ لَا تُسَاوِي أَرْبَعَةَ

أَوْطَأَ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعْتَنِي وَطَاءْتُهُ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى

أَسَدٍ يُعَزِّرُونِي فِي الدِّينِ. لَقَدْ خَبْتُ إِذَا وَضَلَ عَمَلِي.

Tâbiîn muhaddislerinden Kays ibni Ebî Hâzim şöyle dedi:

Ben, ashâb-ı kirâmdan Sa'd ibni Ebî Vakkàs radiyallahu anhu şunları söylerken dinledim :

“Allah yolunda düşman kanı döken ilk adam benim. Allah yolunda düşmana ilk ok atan adam da benim. Muhammed aleyhisselâmın ashâbından bir bölük askerle birlikte gazâyâ gitmişim. Yiyeceğimiz tükendiği için sadece ağaç yaprağı ve sakız ağacı meyvesi yiyorduk. Bu yüzden ağızlarımızın kenarı yara olmuştu. Büyük abdestimizi koyun ve deve tersine benzer şekilde taş gibi yapıyorduk.

Hal böyleyken şimdi Esedoğulları kalkmış, beni namaz kıldırılmayı bilmemekle suçluyorlar. Şâyet dedikleri doğruysa, bütün umutlarım ve emeklerim boşa gitti demektir.”^[233]

Hadisin Açıklaması

Cennetle müjdelenen on sahâbîden (Aşere-i Mübeşşere'den) biri olan Sa'd ibni Ebî Vakkàs hakkında bir dedikodu ortaya atılmış, bu da onu çok üzmüştü. Sa'd hazretleri burada o asılsız şâyiadan duyduğu üzüntüyü dile getirmektedir.

Kütüb-i Sitte başta olmak üzere güvenilir pek çok hadis kitabında rivâyet edilen bu olayı, ashâb-ı kirâm'dan Câbir ibni Semüre radiyallahu anh şöyle anlatmıştır:

Hz. Sa'd'e Atılan İftirâ

Bazı Kûfeliler vâli Sa'd ibni Ebî Vakkàs'ı halife Hz. Ömer'e şikâyet ettiler. Hz. Ömer de Sa'd'ı vâlilikten aldı, yerine Ammar ibni Yâsir'i tayin etti.

Şikâyetçiler, "Sa'd namaz kıldırmasını bile bilmiyor." diyecek kadar ileri gitmişlerdi. Bunun üzerine Hz. Ömer, Sa'd'ı Medine'ye getirtti ve ona:

"Bu adamlar senin namaz kıldırmayı bilmediğini ileri sürüyorlar; ne dersin?" dedi. Sa'd, halifenin huzûrunda kendini şöyle savundu:

"Bir zamanlar Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem'in etrafında bulunan yedi Müslümanın yedincisi bendim. Allah yolunda ok atan Arapların ilki de benim. Biz, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'le birlikte savaşa giderdik. O zamanlar, çölde yetişen şu bildiğiniz Huble ve Semür ağacının yapraklarından başka yiyecek bir şey bulamazdık. Hep ağaç yaprakları yediğimiz için de, tıpkı koyunların ve develerin yaptığı gibi birbirine bulaşmayacak şekilde taş gibi abdest bozardık. Şimdi de Esedoğulları kalkmış, beni namaz kıldırmayı bilmemekle suçluyorlar. Şâyet dedikleri doğru ise, bütün umutlarım ve emeklerim boşa gitti demektir.

Ben onlara, eksiksiz gediksiz, Peygamber Efendimiz gibi namaz kıldırardım. Yatsı namazının ilk iki rekâtında uzunca bir süre ayakta durur, son iki rekâti daha çabuk kıldırırdım." Bu sözleri dinleyen Hz. Ömer:

"Senin hakkındaki düşüncemiz de zaten bu idi." dedi.

Olayın Tahkîki

Sonra, durumu bir de yerinde araştırmak üzere Kûfe'ye Hz. Sa'd ile birlikte bir adam gönderdi. Görevli kişi orada Sa'd'ın durumunu araştırdı. Bütün mescidlere gidip soruşturma yaptı. Herkes Sa'd hakkında övgü dolu sözler söyledi. Sonunda Absoğulları mescidinde soruşturma yaparken, Ebû Sa'de Üsâme bin Katâde adlı biri ayağa kalktı ve şunları söyledi:

“Mâdem ki Allah için doğruyu söylememizi istiyorsun, söyleyeyim: Vâli (Sa’d ibni Ebî Vakkàs) askerinin başına geçip savaşmaz; mal taksiminde eşitliği gözetmez ve adâletle hükmetmez.”

Hız. Sa’d’ın Bedduâsı

Bunun üzerine Sa’d şöyle dedi:

Mâdem ki üç konuda benden şikâyetle bulundun, vallahi ben de senin aleyhinde üç duâ edeceğim: ‘Allahım, eğer senin bu kulun yalan söylemiş, ve bu sözleri lâf olsun diye sarfetmişse, onun ömrünü uzat, fakirliğini çoğalt, ve fitnelere uğrat!’

Sonraları o adama “Nasılsın?” diye sorduklarında:

“Kocamış, fitneye uğramış zavallı bir ihtiyarım. Sa’d’ın bedduâsına tutuldum” diye cevap verirdi.

Bu hadisi, Câbir ibni Semüre’den rivâyet eden Abdülmelik ibni Umeyr şöyle diyor:

“Sonraları (Sa’d’a iftirâda bulunan) o adamı ben de gördüm. Yaşlılıktan dolayı kaşları gözlerinin üzerine düşmüştü. Yolda gördüğü kızlara sataşır, onları çimdiklerdi.”^[234]

Allah Yolunda İlk Kan Döken

Sa’d ibni Ebî Vakkàs radiyallahu anhu üzen bu olayı etraflıca öğrendikten sonra, şimdi hadisimize tekrar dönelim:

Hız. Sa’d, Allah yolunda düşman kanı döken ilk kimsenin kendisi olduğunu söylüyor. Bu hâdise şöyle olmuştu:

İslâm’ın ilk yıllarında Müslümanlar müşriklerin şerrinden çekindikleri için namazlarını dağlarda, onların görmediği yerlerde kılarlardı. Bir gün Sa’d ibni Ebî Vakkàs birkaç sahâbî ile birlikte bir dağda namaz kılarken müşrikler onları görüp yanlarına geldiler. Müslümanlara hakaret edip üzerlerine yürüdüler. Hız. Sa’d, eline geçirdiği bir deve kemiğiyle müşriklerden birine vurup başını yarıdı. Böylece Allah yolunda düşman kanı döken ilk kişi o oldu.^[235]

Allah Yolunda İlk Ok Atan

Yine hadisimizde Sa’d ibni Ebî Vakkàs Allah yolunda düşmana ilk ok atan kimsenin kendisi olduğunu söylüyor. Bu hâdise de şöyle olmuştu:

Server-i Enbiyâ Efendimiz, Medine'ye hicretinin on ikinci ayında Kureyş müşriklerine karşı bir gazve düzenledi. Ebvâ Gazvesi diye anılan bu gazveye katılanların başına da amcası Hâris'in oğlu Ubeyd'i getirdi. Hepsisi de muhâcirlerden oluşan altmış kişilik bu askerî birlikte Sa'd ibni Ebî Vakkâs da vardı. Rivâyet edildiğine göre Hz. Sa'd Allah yolunda düşmana karşı ilk oku işte bu gazvede attı.

Yaprak Yiyen Askerler Seferi

Hz. Sa'd'ın bir bölük sahâbe ile birlikte gazâyâ gitmesi, yiyecekleri tükenince ağaç yaprağı yemeleri olayı ise, hicretin sekizinci yılında yapılan Sîfü'l-bahr diğer adıyla Habat Seferi'nde meydana gelmiştir. Bu olayı ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâ şöyle anlatıyor:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bizi, Ebû Ubeyde bin Cerrâh radıyallahu anın kumandasında, bizi Kureyş kervanını takip edip yakalamakla görevlendirdi. Biz, üç yüz süvari idik. Önceleri kumanyamızı yanımızda taşıyorduk. Allah'ın Resûlü bize azık olarak bir torba hurma vermişti. Çünkü verecek başka bir şey bulamamıştı.

Önceleri kumandanımız bize birer avuç hurma veriyordu. Yiyecekler iyice azalınca bütün azıkların bir yere toplanmasını emretti; daha sonra da bize günde birer hurma vermeye başladı.

Sözün burasına gelince, dinleyenlerden biri: "Bir hurma açlığı giderir mi? Onunla nasıl geçinebiliyordunuz?" diye sordu. Câbir sözüne şöyle devam etti:

O hurmaları tıpkı meme emen çocuk gibi emer, üzerine de su içerdik. O bir hurma geceye kadar bize yeterdi. Hurmalar tükenince, yokluğunun ne demek olduğunu anladık.

Bir de sopalarımızla ağaç yaprakları silker, onları su ile ıslatıp yerdik. Onun için bu sefere "yaprak yiyen askerler seferi" anlamında "Ceyşü'l-habat" dendi.

Bu seferde önce üç deve kesildi; ardından üç deve daha kesildi; daha sonra üç deve daha kesilince Ebû Ubeyde deve kesmeyi yasakladı. Yolumuza devam edip deniz sahili boyunca yürüdük ve bu sahilde on beş gün kaldık.

Anber Balığı

Bir gün sahilde giderken önümüze büyük kum tepesi gibi bir şey çıktı. Onun yanına gelince baktık ki, bu tepe değil, Anber denilen bir balık!

Kumandanımız Ebû Ubeyde önce:

“Bu, ölü bir hayvandır, yenilmesi haramdır” dedi. Sonra görüşünü değiştirdi. “Hayır, bizler Allah’ın Elçisinin elçileriyiz; üstelik Allah yolundayız. Ancak çok zor durumdayız; besmele çekip balığı yiyiniz” dedi.

Daha önce de söylediğim gibi, biz üç yüz kişiydik; bir ay süreyle bu balığın etinden yiyerek orada kaldık, hattâ kilo bile aldık. Balığın göz çukurundan testilerle yağ aldığımızı hatırlıyorum. Biz, ondan öküz büyüklüğünde parçalar keserdik.

Bir defasında Ebû Ubeyde on üç kişiyi balığın göz çukuruna oturttu, onun kaburga kemiklerinden birini alıp yere dikti. Sonra bizim en büyük develerimizden birine semerini vurdu ve deve ile kaburga kemiğinin altından geçti.

Bize de Tattırsanız!

Daha sonra da o balığın etinden bir miktar pastırma yaptık. Medine’ye dönünce, Peygamber Efendimiz’in yanına gidip olup bitenleri anlattık. Allah’ın Elçisi:

“O balık, Allah’ın sizin önünüze çıkardığı bir rızıktı. Onun etinden yanınızda hiç kalmadı mı, bize de tattırsanız?” diye buyurunca, biz de Peygamber Efendimiz’e o balığın kuruttuğumuz kısmından bir parça verdik, o da yedi. [\[236\]](#)

Burada dikkatimizden kaçmaması gereken husus, Peygamber Efendimiz’in vefâtından iki yıl önce yapılan bu sefer esnâsında bile, hâlâ elindeki maddî imkânların yetersiz olmasıdır. Hadisimizin râvisi, bu durumu “Allah’ın Resûlü bize azık olarak bir torba hurma vermişti. Çünkü verecek başka bir şey bulamamıştı.” diye özetlemektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Sa’d ibni Ebî Vakkàs, ilk Müslümanlardan biri olup ashâb-ı kirâmın önde gelenlerinden ve dine büyük hizmetler yapmış olan İslâm büyüklerindedir.

2. **Peygamber Efendimiz ve ashâb-ı kirâmı geçim sıkıntısı çekmişlerdir. Aç kalma ve ağaç yaprağı yeme pahasına da olsa Allah’ın dinini yaymışlar ve onu İslâm düşmanlarına karşı savunmuşlardır.**

3. Sa’d ibni Ebî Vakkàs gibi bir İslâm büyüğüne iftirâ edilmesi, en samimi Müslümanların bile iftirâyâ uğradığını göstermektedir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Sa'd ibni Ebî Vakkâs radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ömer ibni İsmâîl ibni Mücâlid ibni Saîd** el-Hemedânî; 2. râvi bir önceki râvinin **babası** olan İsmâîl ibni Mücâlid; 3. râvi **Beyân ibni Bişr** ve 4. râvi **Kays ibni Ebî Hâzim** 222. hadiste tanıtıldılar.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Sa'd ibni Ebî Vakkâs** (v. 55/675) ise 215. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Zühd 39, nr. 2365-2366. Ayrıca bk. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 15, nr. 3728, Et'ime 23, nr. 5412; Müslim, Zühd 12, nr. 2966.

Buhârî, Ezân 95, 103, nr. 755, 770, Fezâilü ashâbi'n-nebî 15, nr. 3728; Müslim, Salât 158, nr. 453 Zühd 12-13, nr. 2966; Tirmizî, Zühd 39, nr. 2365-2366; Nesâî, İftitâh 74, nr. 102, 103; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, Müsned (Esed), II, 53-54, nr. 693; Mehmet Yaşar Kandemir, *Sahâbeden 101 Hatıra*, s. 196-198.

İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (Sekkâ), I, 281-282.

Buhârî, Şirket 1, nr. 2483, Cihâd 124, nr. 2982, Megâzî 65, nr. 4360, Zebâih 12, nr. 5493-5494; Müslim, Sayd 17-21, nr. 1935; Ebû Dâvûd, Et'ime 48, nr. 3840; Nesâî, Fere'u ve'l-atîre 35, nr. 4352; İbn Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XII, 64-65, nr. 5260; Mehmet Yaşar Kandemir, *Sahâbeden 101 Hatıra*, s. 92-94.

374. Hadis

ذَاوَدَ الطَّيَالِسِيُّ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ وَهُوَ ابْنُ

عَبْدِ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ ثَابِتِ

نَعَامَةَ الْعَدَوِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ خَالِدَ بْنَ

عُمَيْرٍ وَشُوَيْسًا أَبَا الرَّقَادِ، قَالَا:

بَعَثَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ

اللَّهُ عَنْهُ عُثْبَةَ بْنَ عَزْوَانَ وَقَالَ:

اللَّهُ مَا لَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ، فَكِرَةَ النَّبِيِّ

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ

وَأَذْنَى بِلَادِ الْعَجَمِ، فَأَقْبَلُوا،

وَعَرَفَ فِي وَجْهِهِ الْبَشْرَ لِقَوْلِ

هَذَا الْكَذَّانِ، فَقَالُوا: مَا هَذِهِ؟

قَالُوا: هَذِهِ الْبَصْرَةُ، فَسَارُوا حَتَّى

يَغْفُلُ مَخَافَةَ أَنْ يَغْفُلُوا أَوْ يَمِيلُوا، لِكُلِّ حَالٍ عِنْدَهُ عِتَادٌ، لَا

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنَّمَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

أَوْطَأُ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعَنِي وَطَاءَتْهُ

الْحَاجَتَيْنِ، وَمِنْهُمْ ذُو الْحَوَائِجِ، فَيَتَشَاغَلُ بِهِمْ، وَيَشْغَلُهُمْ فِيمَا

الْأُمْرَاءَ بَعْدَنَا.

Tâbiîn neslinden Hâlid ibni Umeyr ve Şüveys Ebü'r-Rukâd şöyle dediler: Ömer ibni'l-Hattâb radiyallahu anh, hilâfetinin son yıllarında ashâb-ı kirâmdan Utbe bin Gazvân'ı bir askerî birliğe kumandan tâyin etti ve ona:

“Yanıdaki askerlerle birlikte Arap topraklarının sonuna, Arap olmayan ülkelerin hududuna yakın yere kadar git, oraya yerleş!” diye emir verdi.

Utbe bin Gazvân askerleriyle birlikte, gitmeleri emredilen yere doğru yola çıktı. Mirbed denilen yere varınca şu bildiğiniz küfeki taşlı bir yer gördüler. Birbirlerine:

“Acaba bu taşın adı nedir?” diye sordular. Sonra da: “Bu taşın adı Basra olmalıdır.” dediler. Daha sonra yollarına devam edip küçük bir köprü'nün yanına varınca:

“İşte gitmemiz istenen yer burasıdır.” dediler ve oraya yerleştiler.

Hadisi rivâyet eden râviler, daha başka olup bitenleri uzun uzun anlattılar ve Utbe bin Gazvân radiyallahu anhın şu sözlerini aktardılar:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ilk iman edenlerin yedincisi olduğumu bilirim. Bir seferde ağaç yaprağından başka yiyeceğimiz yoktu. Yaprak yemekten dolayı ağzımızın kenarları yara olmuştu. Bir defasında elime bir hırka geçti. Onu ikiye bölerek yarısını Sa'd ibni Ebî Vakkâs'a verdim; yarısıyla o, diğer yarısıyla da ben örtündüm.

İslâm'a ilk giren o yedi kişiden herbirimiz daha sonra bir şehrin vâlisi olduk. Siz, bizden sonraki yöneticileri ve onların yaşama tarzını yakında göreceksiniz.”^[237]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin râvileri olan tâbiîn neslinden Hâlid ibni Umeyr ve Ebü'r-Rukâd Şüveys, bize bu 300 kişilik askerî birliğin Basra'ya doğru yola çıkışını anlatmakla kalmamış, daha sonra gelişen olayları da aktarmışlardır.

Onların verdiği bu bilgiye göre Utbe bin Gazvân, Hz. Ömer'in emriyle hicretin 17. yılında (milâdî 638) Basra şehrini kurmuş, orada bir mescit yaptırmış, bir yıl sonra da halk bu şehre yerleşmiştir.

Basra Şehrinin Kuruluşu

Hz. Ömer'in, İslâm sınırlarını kollamak üzere hudut bekçisi olarak gönderdiği bu askerî birlik, tanımadıkları bir yere varıp orada daha önce görmedikleri açık renkli, yumuşak, içinde küçük küçük boşluklar bulunan bir taş çeşidini gördüler. Küfeki denen bu taşı daha önce görmedikleri için birbirlerine "Acaba bu taşın adı nedir?" diye sordular, ona yumuşak taş anlamında "Basra" adını verdiler. Basra şehri, o zamanlar henüz kurulmamıştı. Utbe bin Gazvân, Hz. Ömer'in emriyle orada bir şehir kurdu ve şehrin adını Basra koydu. Basra'daki binaların çoğunun bu son derece yumuşak olup kolayca işlenen, işlendikten sonra sertleşen küfeki taşıyla yapıldığı kaydedilmektedir.

Hadisimizin devamında Utbe bin Gazvân radiyallahu anh, İslâm'ın ilk yıllarında çektikleri sıkıntılardan söz ediyor, hayatlarının sıkıntı içinde geçtiğini haber veriyor. Daha sonra da ileride neler olacağına dair tahminlerde bulunuyor.

Dünyaya Değer Vermeyen Nesil

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in terbiyesinde yetişen Ashâb-ı kirâmın, çok önemli mevkilere geldikleri halde yemeye içmeye, giyinip kuşanmaya önem vermediklerini belirtiyor. Fakat kendilerinden sonra gelecek yöneticilerin bu ölçüye uymayacaklarını, onların kendilerini dünya nimetlerine kaptırabileceklerine işaret ediyor.

Nitekim durum, onun buyurduğu gibi olmuş, daha sonra gelen halifeler ve onların tâyin ettiği yöneticiler, lüks ve gösteriş içinde yaşamışlardır.

Utbe bin Gazvân'ın Basra'da yaptırdığı mescitte okuduğu hutbe pek ünlüdür. Hadisimizdeki sözlerinin onun bu hutbesinden alındığı anlaşılmaktadır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hz. Ömer devrinde büyük fetihler yapıldı, pek çok ülke İslâm topraklarına katıldı.

2. İslâm'ın ikinci halifesi, hudutları korumak için askerî birlikler gönderirdi.

3. İslâmın ilk yıllarında hem Resûl-i Ekrem hem sahâbîleri yiyecek ve giyecek husûsunda büyük sıkıntılar çektiler, dünyaya değer vermediler.

4. İslâm fetihlerinden sonra herkes rahata ve bolluğa kavuştu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Utbe bin Gazvân'dan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Muhammed **Safvân ibni İsâ** ez-Zührî (v. 198/814), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis âlimidir.

3. râvi **Ebû Ne'âme Amr ibni İsâ el-Adevî**, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup Basralı doğru sözlü (صدوق) bir râvidir.

4. râvi, iki kişidir:

Biri; **Hâlid ibni Umeyr** el-Adevî rivâyetleri *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan tâbiîn nesline mensup Basralı rivâyetleri makbul bir râvidir.

Diğeri ise **Ebü'r-Rukād Şüveys** ibni Ceyyâş el-Adevî rivâyetleri Tirmizî'nin *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye*'sinde bulunan Basralı rivâyetleri makbul bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Gazvân **Utbe bin Gazvân** el-Mâzinî (v. 17/618) ise ilk Müslümanlardandır. Müslümanların yedincisi olduğunu kendisi söylemektedir. Hicretten 6 yıl önce yapılan (616) ikinci Habeşistan hicretine, Bedir Gazvesi'ne ve daha sonra yapılan gazvelere katıldı. Çok iyi ok atmasıyla tanındı. Hz. Ömer devrindeki fetih hareketlerinde önemli görevler îfâ etti ve Basra şehrini kurdu.

Allah ondan râzı olsun.

Müslim, Zühd 14, 15, nr. 2967; İbni Mâce, Zühd 12, nr. 4156; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 174, nr. 17717, 17718, V, 61, nr. 20885; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XVI, 59-61, nr. 7121

375. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

أَوْطَأَ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعْتَنِي وَطَاءَتْهُ

الْحَاجَتَيْنِ، وَمِنْهُمْ ذُو الْحَوَائِجِ، فَيَتَشَاغَلُ بِهِمْ، وَيَشْغَلُهُمْ فِيمَا

سُئِلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ كَسْبِ الْحَجَّامِ، فَقَالَ:

Enes ibni Mâlik radiyallahu anhin rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Peygamber olduğum günlerde, insanları Allah’ın dinine dâvet ettiğim için kâfirler beni öyle korkuttular ki, hiç kimse böylesine korkutulmamıştır. Allah yolunda bana öyle eziyet ettiler ki, başka biri böyle eziyet görmemiştir. Geceli gündüzlü bir ay geçip de ne benim ne de Bilâl’in yanında, bir kimseyi doyuracak kadar yiyeceğimizin bulunmadığı zamanlar oldu. O günlerde yiyeceğimiz o kadar az idi ki, Bilâl onu koltuğunun altına sıkıştırırsa, orada bir şey bulunduğunu hiç kimse farketmezdi.”^[238]

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Kibriyâ Efendimiz, kendisinin Peygamber olduğunu ilân ettiği günlerde yapayalnızdı. Kâfirler, ona aşırı derecede baskı yapardı. Allah’ın Resûlü, o muazzam tevhîd dâvasını tek başına omuzlamıştı; kâfirlerin sataşmalarına tek başına karşı koymaya çalışıyordu. Müşrikler de kendisini peygamberlik dâvâsından vazgeçmeye zorlamış, vazgeçmezse ona neler yapacaklarını sayıp dökmüş, korkutmaya çalışmış ve hiçbir Allah kulunun dayanamayacağı şekilde eziyetlerde bulunmuşlardı.

Server-i Enbiyâ Efendimiz'in etrafında mü'minlerin çoğalıp güçlenmesine, onların kâfirlerin karşısına çıkıp "Biz de varız." dedikleri güne kadar, bu baskılar ve sıkıntılar sürüp gitti.

O Zorlu Günler

Fahr-i Kâinât Efendimiz bu hadîs-i şerîfte, kâfirlerin aşırı baskısı yüzünden Bilâl-i Habeşî ile birlikte şehirden çıkıp Mekke dışında geçirdikleri çileli otuz günden söz ediyor. Yanlarında bir insanın değil, bir hayvanın bile yiyeceği kadar bir yemek bulunmadığını anlatıyor. Bilâl radiyallahu anhın koltuğunun altına sıkıştırdığı azıcık bir yiyeceklerle günler geçirdiklerini, bu azıcık yemeği içine koyacakları bir kaplarının bile bulunmadığını dile getiriyor.

Peygamber Efendimiz bu hadîs-i şerîfte halinden aslâ şikâyet etmiyor; yaşadıkları o zor şartları, gösterdikleri sabır ve tahammül sâyesinde göğüslediklerini bizlere aktarıyor.

Çileli Tâif Seyahati

Fahr-i Âlem Efendimiz bu hadiste dile getirdiği sıkıntılara benzer başka sıkıntılar da yaşadı. Onun çileli Tâif seyahati de, hadisimizde anlatıldığı gibi tam bir ay sürmüştü.

Allah'ın Resûlü, önce kendisini Mekke müşriklerine karşı koruyan amcası Ebû Tâlib'i, onun ardından da en büyük destekçisi, sevgili hayat arkadaşı Hz. Hatice'yi kaybetmişti. O hüznü, kederli günlerde müşriklerin zulmü iyice artmıştı. Fahr-i Kâinât Efendimiz kendine bir destek, bir sığınak bulmak ümidiyle Tâif'e gitmeyi düşündü. Oradaki yakınlarına dert yanacaktı; Tâif'in ünlü zenginleri olan Abdüyâlîl oğullarına Mekkeli zâlimlerin kendisine yaptığı haksızlıkları anlatacaktı; peygamberlik görevini lâıyıkıyla yapabilmek için onlardan kendisine yardımcı olmalarını isteyecekti.

Evlatlığı Zeyd ibni Sâbit ile birlikte Tâif yoluna düştü. Ne yazık ki Tâifli zâlimler, Mekkeli zâlimlerden daha insafli değildi. Kâinâtın Efendisi tam bir ay onlara gerçekleri anlatmaya çalıştı. Tâif zenginleri ona kulak vermedikleri gibi, birtakım sefih, âdi, edepsiz adamlarını ve kölelerini ona musallat edip kendisine hakaret ettirdiler. Peşlerine çocukları takıp onları taşa tutturdular. Ümmetinin öpmeye can attığı ayaklarını kan revân içinde bıraktılar. Yorulup da yere oturduğu zaman, onu yeniden taşa tutmak için kollarından tutup kaldırdılar, yürümeye mecbur ettiler. Yaptıklarından

utanacak yerde, sanki eğlence seyrediyormuş gibi gülüp onunla alay ettiler. Resûlullah Efendimiz'i kollarıyla korumaya çalışan Zeyd'in de başını yardılar.^[239]

Derin Keder İçinde Yürürken

Olayın devamını *Sahîh-i Buhârî* ile *Sahîh-i Müslim*'deki rivâyetten tâkip edelim: Bir gün Hz. Âişe Peygamber aleyhisselâm'a:

“Uhud Gazvesi'nin yapıldığı günden daha zor bir gün yaşadın mı?” diye sordu. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ona şöyle cevap verdi:

“Evet, senin kavmin olan Kureyş kabilesinden çok kötülük gördüm. Bu kötülüklerin en fenası, onların bana Akabe günü yaptığıdır. Tâifli Abdükülâl'in oğlu İbni Abdüyâlîl'e sığınmak istemiştim de beni kabul etmemişti. Ben de geri dönmüş, derin bir keder içinde yürüyüp gidiyordum. Karnüsseâlib'e varıncaya kadar kendime geledim. Orada başımı kaldırıp baktığımda, bir bulutun beni gölgelediğini gördüm. Dikkatlice bakınca, bulutun içinde Cebrâil aleyhisselâm'ı farkettim. Cebrâil bana şöyle seslendi:

Dağlar Meleği

“Allah Teâlâ, kavminin sana ne söylediğini ve seni himâye etmeyi nasıl reddettiğini duymuştur. Onlara dilediğini yapması için de sana Dağlar Meleği'ni göndermiştir.”

Bunun üzerine Dağlar Meleği bana seslenerek selâm verdi. Sonra da:

“Ey Muhammed!” dedi. “Kavminin sana ne dediğini Cenâb-ı Hak işitti. Ben Dağlar Meleği'yim. Ne emredersen yapmam için Allah Teâlâ beni sana gönderdi. Ne yapmamı istiyorsun? Şâyet dilersen şu iki dağı onların başına geçireyim.” Ben, o zaman:

“Hayır” dedim. “Ben, Cenâb-ı Hakk'ın onların soylarından sadece Allah'a ibâdet edecek ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayacak kimseler çıkarmasını niyâz ediyorum.”^[240]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İslâmiyet'in ilk yıllarında kâfirler, Peygamber Efendimiz'i dâvasından vazgeçmesi için çok tehdit ettiler. Yalnız başına olduğu için, gözünü korkutmak ve yıldırmaq için ona kimsenin dayanamayacağı şekilde eziyet ettiler.

2. O günler, çok zor günlerdi. Allah'ın Resûlü, din uğrunda kâfirlerden eziyet görmekle kalmadı; aynı zamanda yokluk ve imkânsızlık yüzünden karnını doyuracak kadar yiyecek bulamadığı günler oldu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Dârimî diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Hâtim Ravh ibni Eslem el-Basrî** (v. 200/815), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan zayıf bir râvidir.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** bin Dînâr (v. 167/784), 44. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Enes ibni Mâlik'in ünlü talebesi **Sâbit el-Bünânî** (v. 123/741), 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, *Kıyâmet* 34, nr. 2472; İbni Mâce, *Mukaddime* 11, nr. 151; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 120, 286, nr. 12236, 14101.

İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (Abbâs), I, 212; Aliyyü'l-Kârî, *Mirkâtü'l-mefâtîh*, VIII, 3288.

Buhârî, *Bed'ü'l-halk* 7, nr. 3231; Müslim, *Cihâd* 111, nr. 1795.

376. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

الْعَطَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: قَالَ بَعْضُهُمْ: هُوَ كَثْرَةُ الْأَيْدِي.

Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem'in sofrasında sabah yemeğinde olsun, akşam yemeğinde olsun et ile ekmek hiçbir zaman bir arada bulunmadı. Ancak, bir toplulukla beraber yemek yediği zaman et de etmek de bulunurdu.

Tirmizî'nin hocası Abdullah ibni Abdirrahmân ed-Dârimî'nin söylediğine göre, bazı muhaddis ve lugat âlimleri bu hadisteki “dafef” kelimesini “yemeğin az, yemek yiyenlerin çok olması” diye açıklamışlardır.^[241]

Açıklamalar

Hadisimizde Peygamber Efendimiz'in yalnız başına yemek yediği günler ile sofrasında misafir bulunduğu zamanların farklı olduğu görülmektedir. Tek başına yemek yediğinde önüne ne getirilirse onu yer, “Başka bir şey var mı?” diye sormazdı. Bazen aylarca ocağın yanmadığı, tencerenin kaynamadığı bu mütevâzi evde yemeye içmeye önem verilmezdi. Nice günler bir hurma ve biraz su ile açlık yatıştırılırdı. Kimi zaman evde ekmek bulunur et bulunmaz, et olduğu zaman da ekmek bulunmazdı.

Bu hadîs-i şerîfin bir benzerini, tâbiîn muhaddislerinden ve ilk zâhidlerden Mâlik ibni Dînâr'ın (v. 131/748 civarı) rivâyeti olarak, 72 numarayla okumuştuk. Orada Mâlik ibni Dînâr şöyle demişti:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hayatında doyusuya ne ekmek ne de et yedi. O, sadece başkalarıyla birlikte yemek yediği zaman doyardı.”

Bu hadisin açıklaması sırasında konuyla ilgili bazı hadisler de zikredilmişti. 143, 144, 145 ve 149. hadislerde de, Efendimiz'in ve âilesinin çoğu zaman arpa ekmeği yedikleri, iki gün arka arkaya onunla bile karınlarını doyuramadıkları zikredilmişti.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in sofrası son derece mütevâzi idi. Bazen sadece kuru ekmeğe ile karınlarını doyururlardı.

2. **Evde et bulunup ekmeğe bulunmadığı, ekmeğe bulunup et bulunmadığı zamanlar çok olurdu.**

3. Hâne-i Saâdette misafir bulunduğu zaman ise sofrada hem etin hem de ekmeğin olmasına özen gösterilirdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Dârimî diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Affân ibni Müslim** (v. 220/835), 66. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Ebân ibni Yezîd** el-Attâr el-Basrî (v. 163/779-80) 169. hadiste tanıtıldı.

4. râvi tâbiîn âlimlerinden **Katâde** bin Diâme es-Sedûsî (v. 117/735) 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 270; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), V, 420-421, nr. 3108; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 273-274, nr. 6359

377. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

أَبِي ذَنْبٍ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ جُنْدَبٍ، عَنْ نَوْفَلِ بْنِ إِبْنَيْسِ الْهَذَلِيِّ قَالَ:

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ شَفِيَّانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

أَوْطَأَ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعَنِي وَطَاءَتْهُ

الْحَاجَتَيْنِ، وَمِنْهُمْ ذُو الْحَوَائِجِ، فَيَتَشَاغَلُ بِهِمْ، وَيَشْغَلُهُمْ فِيمَا

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

مِنْ خُبْزِ الشَّعِيرِ، فَلَا أَرَانَا أُحْزِنَا لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَنَا.

Tâbiîn neslinden Nevfel ibni İyâs el-Hüzelî şöyle dedi:

Aşere-i Mübeşşere'den biri olan Abdurrahmân ibni Avf radiyallahu anh bizimle birlikte oturur, sohbet ederdi, o ne hoş sohbet arkadaşıydı!

Bir gün beraberce çarşıdan döndük. Bizi evine götürdü. Kendisi de boy abdesti alıp yanımıza geldi. Bize sofraya hazırladılar, önümüze içinde et ile ekme bulunan bir sahan koydular. Yemek getirilince Abdurrahmân ibni Avf ağlamaya başladı. Bunun üzerine ben:

“Ey Ebû Muhammed! Niçin ağlıyorsun?” diye sordum. Bana şöyle cevap verdi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefât edip gidinceye kadar ne kendisi ne de âilesi, arpa ekmeğini bile doyasıya yiyemedi. Bizim bu hayat tarzımızın, bizim için hayırlı olduğunu hiç sanmıyorum.”^[242]

Hadisin Açıklaması

Bu bölümde okuduğumuz hadisler, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in peygamberlik hayatı boyunca geçim sıkıntısı çektiğini, hem kendisinin hem de âilesinin doyasıya yemek yemediklerini göstermektedir.

Abdurrahmân ibni Avf hazretleri kendi sofrasında et ile ekmeği bir arada görünce, Kâinâtın Efendisi'nin imkânsızlıklar içinde geçen hayatını hatırladı, hem onun hem de âilesinin arpa ekmeğini bile doyuncaya kadar yiyemediklerini gözünün önüne getirerek ağlamaya başladı. Sonra da âlemlere rahmet olarak gönderilen Nebiyy-i Ekrem'in sıkıntı içinde geçen hayatı ile kendilerinin bolluk ve bereket içinde geçen hayatlarını kıyasladı. Yanındakileri, yanlış bir anlayışa kapılmamaları için de şöyle uyardı:

Hangisi Daha Hayırlı?

Bizim bu bolluk, bereket içinde geçen hayatımızın, Fahr-i Âlem Efendimiz'in sıkıntı içinde geçen hayatından daha iyi ve daha hayırlı olduğunu sanmayınız. Esasen bizim için hayırlı olan, Allah'ın Resûlü gibi yaşamaktı; onu her açıdan kendimize örnek almaktı.

Sevgili kardeşlerim! Cennetle müjdelenen bu İslâm büyüğünün ibretli uyarısından biz de kendimize ders çıkarmalıyız. O, et ile ekmeği bir arada bulmayı, Peygamber aleyhisselâmın sahip olamadığı bir zenginlik olarak görüyor ve bu yüzden de çevresindekileri uyarıyor. Biz, onların adlarını bile duymadığı sayısız nimetlerle beslenirken acaba neler hissetmeliyiz?

Kefensiz Giden Şehitler

Abdurrahmân ibni Avf radiyallahu anhın buradakine benzer bir diğer hassâsiyetini İmâm Buhârî *Sahîh*'inde onun oğlu İbrâhim'in ağzından nakletmiştir. İbrâhim diyor ki:

“Bir gün babam oruçluydu. Önüne mükellef bir iftâr sofrası getirildi. Babam bu sofraya baktıktan sonra şunları söyledi:

‘Ashâb-ı kirâmdan Mus‘ab ibni Umeyr Uhud Gazvesi’nde şehid edildi. Mus‘ab benden çok hayırlı idi. Bu azîz şehid, kefen yerine bir kaftana sarılmıştı. Ancak başı örtülse ayakları açılıyordu, ayakları örtülse başı açıkta kalıyordu.

Uhud'da Hamza da şehid düştü. O da benden hayırlı idi. Ona da kefen olarak bir hırkadan başka bir şey bulamadılar. Onlar âhîret yurduna bu vaziyette gittikten sonra, dünyanın bunca nimeti şimdi karşıma seriliyor. Bu yüzden de ben, âhîret için kazandığımız iyiliklerin bize dünyada peşin olarak verilmiş olmasından korkuyorum!’

(İbrâhim sözlerini): “Babam bunları söyledikten sonra ağlamaya başladı. Hattâ iftâr yemeğini de yemedi.” diyerek bitirdi. [243]

İbni Avf’ın Üstün Tevâzuu

Bu olayda gözden kaçmaması gereken güzellikler var.

Bir kere Abdurrahmân ibni Avf, İslâmiyet’i ilk kabul edenlerin sekizincisiydi. Peygamber Efendimiz’in kendilerini cennetle müjdelediği kimseler diğer sahâbîlerden daha faziletli kabul edildiği halde, o tevâzuu sebebiyle hem Mus‘ab ibni Umeyr’in hem de Hz. Hamza’nın kendisinden daha hayırlı olduğunu söylüyor.

Sonra kendisi, sözünü ettiği Uhud Savaşı’nda Allah’ın Resûlü’nü koruyanlardan biriydi, üstelik Resûlullah’ı korurken yirmi bir yerinden yaralanmıştı.

O gün önlerine konan mükellef sofrayı görünce âdetâ kendini unuttu. Zor şartlar altında İslâm için savaşıp şehid düşen arkadaşlarını hatırladı; iştahı kaçtı, gözyaşları içinde sofrayı terketti.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Cenâb-ı Hakk’ın bize verdiği hesapsız nimetleri tadarken Peygamber Efendimiz’in yokluk içinde geçen sâde hayatını hatırlamalıyız.

2. Elimizdeki nimetlerin bize imtihan için verildiğini hiç unutmamalı, bu gerçeği ashâb-ı kirâm efendilerimizin hassâsiyetiyle düşünmeliyiz.

3. Cennetle müjdelenen on kişiden biri olan Abdurrahmân ibni Avf, son derece duygulu ve pek mütevâzi bir insandı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi tâbîîn muhaddislerinden Nevfel ibni İyâs el-Hüzelî’den 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Abd ibni Humeyd** (v. 249/863), 59. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muhammed ibni İsmâil ibni Ebî Füdeyk** (v. 200/815), 218. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **İbnü Ebî Zi’b** (v. 159/776), 79. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Abdullah **Müslim ibni Cündeb** el-Hüzelî (v. 106/724), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*’de bulunan Medineli güvenilir bir tâbîî ve kadıdır.

5. râvi **Nevfel ibni İyâs el-Hüzelî**, Medineli rivâyetleri makbul bir tâbiüdür.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdurrahmân ibni Avf** (v. 32/652), ilk sekiz Müslümandan biriydi. Genç yaştan itibâren ticaretle uğraştı. Câhiliye devrinde de içki içmez, güzel ahlâkıyla tanınırdı. Habeşistan'a hicret eden Müslümanlar arasında o da vardı. Uhud Savaşı'nda aldığı yaralar sebebiyle topal kaldı. Peygamber Efendimiz'in cenâzesini kabre indiren dört kişiden biriydi. Hem Hz. Ebû Bekir'in hem de Hz. Ömer'in en yakın arkadaşıydı. Yetmiş beş yaşlarında Medine'de vefât etti.

Allah ondan râzı olsun.

İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (Abbâs), I, 403; Bezzâr, *Müsned* (Mahfûzurrahmân), III, 270, nr. 1061.

Buhârî, Cenâiz 26, nr. 1275; Ayrıca bk. Buhârî, Megâzî 26, nr. 4082; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XV, 485, nr. 7018.

ELLİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

**RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
YAŞI**

378. Hadis

وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيَشْهَدُ الْجَنَائِزَ، وَيَزُكُّ الْجِمَارَ،

وَتُوفِّيَ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ.

Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kendisine vahiy nâzil olurken Mekke'de on üç yıl kaldı. On yıl da Medine'de yaşadı. Altmış üç yaşında iken vefât etti.^[244]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Muhammed **Ravh ibni Ubâde** el-Kaysî (v. 205/820), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı ünlü bir muhaddis, güvenilir bir hadis hâfızıdır. 100.000'den fazla hadis derlemiştir. Tasnif ettiği kitaplar arasında *es-Sünen ve'l-ahkâm* ve *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm* gibi eserler vardır.

3. râvi **Zekeriyyâ bin İshâk** el-Mekkî (v. 150/767 civârı), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis âlimidir. Onun Kaderiyye'den (kaderi inkâr edenlerden) olduğu söylenmektedir.

4. râvi **Amr ibni Dînâr** (v. 126/744), 186. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radiyallahu anhümâ (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, 384. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr 28, 45, nr. 3851, 3902, 3903; Müslim, Fezâil 117-118, nr. 2351.

379. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ جَرِيرٍ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، وَأَنَا ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ.

Tâbiîn neslinden Cerîr ibni Zeyd, Muâviye bin Ebî Süfyân'ın hutbe okurken şöyle dediğini dinlemiştir:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile Ebû Bekir ve Ömer radiyallahu anhümâ altmış üçer yaşında iken vefât ettiler. Ben de şu anda altmış üç yaşındayım.”^[245]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Muâviye bin Ebî Süfyân radiyallahu anhdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, İmâm Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866);
2. râvi **Muhammed ibni Ca'fer** (v. 193/809); 3. râvi **Şu'be** bin Haccâc (v. 160/776) ve 4. râvi **Ebû İshak es-Sebî'î** (v. 127/745), hepsi de 3. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Âmir ibni Sa'd** (v. 104/722), 234. hadiste tanıtıldı.

6. râvi, **Cerîr ibni Abdillâh** el-Becelî (v. 51/671) ise 222. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Muâviye bin Ebî Süfyân** (v. 60/680), Mekke Fethi'nde Müslüman oldu. Resûl-i Ekrem'e vahiy kâtipliği yaptı. Ancak onun, vahiy kâtibî olmadığı, sadece hükümdarlara gönderilen mektupları yazdığı da söylenmektedir. Hz. Ömer zamanında Suriye vâlisi oldu. 40 (660) yılından vefât edene kadar da bu yönetim görevini sürdürdü. Resûl-i Ekrem Efendimiz'den 163 hadis rivâyet etti.

Allah ondan râzı olsun.

Bu hadis, 384. hadisle birlikte açıklanacaktır.
Müslim, Fezâil 121, nr. 2352; Tirmizî, Menâkıb 13, nr. 3653.

380. Hadis

حَدَّثَنَا وَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ،

الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ سَنَةً.

Hiz. Âiſe radyallahu anhâ ſöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem altmış üç yaſında vefât etti.^[246]

Hadisin Râvileri

Îmâm Tirmizî, bu hadisi Âiſe radyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Saîd **Hüseyin ibni Mehdî** el-Basrî (v. 247/861), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

2. râvi **Abdürrezzâk** ibni Hemmâm es-San'ânî (v. 211/827), 38. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Abdülmelik ibni Abdilazîz **ibni Cüreyc** el-Kureſî (v. 150/767), 93. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Muhammed ibni ſihâb **ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Urve** bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713) olup hakkında 25. hadiste bilgi verildi.

Hadisimizin sahâbî râvisi mü'minlerin annesi **Hiz. Âiſe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis 384. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Buhârî, Menâkıb 19, nr. 3536, Megâzî 85, 4466; Müslim, Fezâil 114, nr. 2349; Tirmizî, Menâkıb 13, nr. 3654.

381. Hadis

وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

ابْنُ عَلِيَّةَ، عَنْ خَالِدِ الْحَدَّاءِ، أَنبَأَنَا عَمَّا زَمَّ مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ، قَالَ:

وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ ابْنُ خَمْسٍ وَسِتِّينَ.

Hâşimoğullarının âzatlısı Ammâr, Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâyı şöyle derken işittiğini söyledi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem altmış beş yaşında iken vefât etti.
[247]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin iki hocasıdır.

Bunlardan biri **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59) olup 26. hadiste tanıtıldı.

Diğeri ise Ebû Yûsuf **Ya'kûb ibni İbrâhîm ed-Devrakî** (v. 252/866) olup o da 77. hadiste tanıtıldı.

2. râvi, "**İbni Uleyye**" diye meşhur olan İsmâil ibni İbrâhîm el-Esedî (v. 193/809), 24. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hâlidü'l-Hazzâ'** (v. 141/758) 76. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Ömer **Ammâr** ibni Ebî Ammâr (v. 20/641'den sonra), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir. **Benî Hâşim'in âzatlısı** olup Mekke'de yaşamıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis 384. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Müslim, Fezâil 122, nr. 2353; Tirmizî, Menâkıb 13, nr. 3650.

382. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنْبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ،

أَوْطَأَ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعَنِي وَطَاءَتْهُ

وَسَلَّمَ قُبُضَ وَهُوَ ابْنُ خَمْسِ وَسِتِّينَ.

قَالَتْ: قُلْنَا: هُوَ فِرَاشُكَ، إِلَّا أَنَا ثَنِينَاهُ بِأَزْبَعِ ثَنِيَاتٍ، قُلْنَا: هُوَ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا.

Muhadramûn nesline mensup Dağfel ibni Hanzale şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem altmış beş yaşında vefât etti.

İmâm Ebû Îsâ et-Tirmizî şöyle dedi: Biz, Dağfel'in sahâbî olduğunu ve Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden hadis dinlediğini bilmiyoruz. Ancak o, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem zamanında yaşayan biriydi.

[248]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Dağfel ibni Hanzale'den 6 râvi vâsıtasıyla rivâyât etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin iki hocasıdır:

Biri, **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866) olup 3. hadiste tanıtıldı.

Diğeri ise **Muhammed ibni Ebân** (v. 244/858) olup o da 193. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muâz ibni Hişâm** ed-Destüvâî (v. 200/816), 57. hadiste tanıtıldı.

3. râvi, bir önceki râvinin babası **Hişâm ed-Destüvâî** (v. 153/770) olup 57. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Katâde** bin Diâme es-Sedûsî (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

5. râvi, tâbiîn neslinin ünlü âlimi **Hasan-ı Basrî** (v. 110/728), 35. hadiste tanıtıldı.

6. râvi, **Dağfel ibni Hanzale** es-Sedûsî (v. 60/680'den önce), Asr-ı Saâdet'e erişmiş, fakat Resûl-i Ekrem'i görme bahtiyârlığına nâil olamamıştır. Kendilerine "muhadramûn" denilen nesle mensup olan ve neseb konusundaki derin bilgisiyle tanınan bu Basralı râvi, Hâricîlerle yapılan savaşta vefât etmiştir.

Bu hadis, 384. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, *Müsned* (Esed), III, 145-146, nr. 1575, IV, 338, nr. 2452.

383. Hadis

حَدَّثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْبُضْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا

شَيْئًا عَرَفْنَاهُ فِي وَجْهِهِ.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثْنِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

وَعُرِفَ فِي وَجْهِهِ الْبَشَرُ لِقَوْلِ

وَعُرِفَ فِي وَجْهِهِ الْبَشَرُ لِقَوْلِ

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ

بَيِّنًا.

Tâbiîn muhaddislerinden Rebîa bin Ebî Abdirrahmân, hocası Enes ibni Mâlik radiyallahu anhu'nun şöyle dediğini duydu:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem'in boyu ne aşırı derecede uzun, ne de göze batacak kadar kısaydı, uzuna yakın orta boyluydu.

Mübarek bedeni ne süt beyaz, ne de esmerdi.

Mübarek saç çok dalgalı ve kıvrıkcık olmadığı gibi, tamamen düz de değildi.

Kırk yaşına girince Allah Teâlâ onu Peygamber olarak gönderdi.

On yıl Mekke'de, on yıl da Medine'de kaldı.

Altmış yaşına girince Cenâb-ı Hak onu ebediyet yurduna gönderdi.

Âhiret yurduna hicret ettiğinde saçında ve sakalında yirmi tane bile beyaz tel yoktu.”[\[249\]](#)

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **İshak ibni Mûsâ el-Ensârî** (v. 244/858), 32. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Ma‘n ibni Îsâ el-Medenî** de (v. 198/814), 32. hadiste tanıtıldı.
3. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795);
4. râvi tâbiîn âlimi **Rebîa bin Ebî Abdirrahmân** (v. 136/753);
ve hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radiyallahu anh
1. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis de 384. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3547, 3548, Menâkıbü'l-Ensâr 28, 45, nr. 3851, 3902, 3903; Libâs 68, nr. 5900; Müslim, Fezâil 113, nr. 2347.

384. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنَّ أَبَا يَحْيَى بْنَ أَبِي الْهَيْثَمِ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، نَحْوَهُ

İmâm Tirmizî bir önceki hadisi takviye etmek için bu hadisi hocası **Kuteybe bin Saîd**'den (v. 240/855) rivâyet etmiştir. Bu hadisin metni bir önceki hadisin bir benzeridir.

378-384. Hadislerin Açıklaması

378. hadisten itibaren bu hadisimize kadar olan bölümde, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in peygamber olduktan sonra, Mekke'de ve Medine'de ne kadar kaldığına ve kaç yaşında vefât ettiğine dair birbirinden farklı hadisler okuduk.

Bu rivâyetlerin en sahihi, Fahr-i Âlem Efendimiz'in **Mekke'de on üç, Medine'de on** yıl yaşadığı ve **altmış üç yaşında** vefât ettiğine dair 378. hadistir.

Peygamber aleyhisselâmın Medine'de on yıl yaşadığı konusunda da hiçbir ihtilâf yoktur.

Geriye **farklı hesaplamalardan** kaynaklanan iki mesele kalmaktadır:

Biri, Server-i Enbiyâ'nın Mekke'deki Peygamberlik hayatının bazı rivâyetlerde **on yıl** gösterilmesi, diğeri de yaşının **altmış** ve **altmış beş** olarak kaydedilmesidir.

Mekke'de Kaç Yıl Yaşadı?

Önce Fahr-i Âlem Efendimiz'in Mekke'deki hayatının (383. hadiste olduğu gibi) neden on yıl gösterildiğini açıklayalım:

Resûlullah Efendimiz'e kırk yaşında vahiy geldi ve böylece “nebî” oldu; fakat bundan sonra kendisine üç yıl boyunca bir daha yeni vahiy gelmedi. Bu süreye “vahyin kesildiği süre” anlamında “fetret-i vahiy” denir.

Üç yıl sonra, yani Resûl-i Ekrem kırk üç yaşında iken ona tekrar vahiy gelmeye başladı; böylece Allah'ın Elçisi hem nebî hem de “resûl” oldu.

Allah'ın Resûlü'ne tekrar vahiy gelmeye başladıktan sonra, bir daha kesilmeden devam etti. İşte bütün mesele, vahyin kesildiği bu üç yıllık

süreyi, onun peygamberlik döneminden sayıp saymamaktan kaynaklanmaktadır. Üç yıllık fetret-i vahiy süresini peygamberlik döneminden saymayanlar, yahut üç yıl devam eden gizli dâvet dönemini dikkate almayanlar, Resûl-i Ekrem'in "**Mekke'de on yıl kaldığı**"nı söylemişlerdir.

Fahr-i Kâinât'ın **Mekke'de on üç yıl** kaldığını söyleyenler ise, vahyin ilk başladığı tarihten, onun Medine'ye hicret ettiği tarihe kadar geçen zamanı kesintisiz bir bütün olarak hesaplamışlardır.

Kaç Yaşında Vefât Etti?

Şimdi de gelelim Efendimiz'in yaşını **altmış beş** (bk. 381 ve 382. hadisler) ve **altmış** (bk. 383. hadis) olarak gösterenlere:

Aliyyü'l-Kârî'nin belirttiğine göre,^[250] Resûl-i Ekrem'in **altmış beş** yaşında vefât ettiğini söyleyenler, onun doğduğu ve vefât ettiği yılları da hesaba dâhil etmişlerdir.

Fahr-i Cihân'ın **altmış** yaşında vefât ettiğini söyleyenler ise, üç yıllık küsürâtı dikkate almadan "kırk, elli, altmış, yetmiş" der gibi, düz rakam vermişlerdir.

Altmış Üç Yaşında Vefât Edenler

379. hadiste Muâviye bin Ebî Süfyân, hem Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem'in hem de iki dostu Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in altmış üçer yaşında vefât ettiklerini belirtiyor; sonra kendisinin de, bu hadisi rivâyet ettiği sırada altmış üç yaşında olduğunu söylüyor. Bu ifâdesinden onlara özendiği, kendisinin de onlar gibi altmış üç yaşında vefât etmeyi arzu ettiği anlaşılıyor. Fakat öyle olmamış, kendisi yetmiş sekiz yaşında iken vefât etmiştir.

Burada kendilerinden söz edilmeyen Râşid halîfelerden ikisinin, Hz. Osmân ile Hz. Ali'nin kaç yaşında vefât ettiği merak edilebilir. Hz. Osmân seksen iki yaşında iken; Hz. Ali ise Resûl-i Ekrem ve ilk iki halîfe gibi altmış üç yaşında şehid edilmişlerdir.

Peygamber Efendimiz'in altmış üç yaşında vefât etmesine bakan bazı ârifler, o yaşta vefât etmeyi cân u gönülden istemiş, o yaştan sonra yaşamanın tadı kalmayacağını söylemiş, altmış üç yaşından sonra kendilerini ölmüş gibi kabul etmişlerdir.

Peygamber Efendimiz'in boyundan ve renginden söz eden 383. hadis, onun geniş bir şekilde tasvîr edildiği 1. hadisin bir bölümü olup, bu hadiste

zikredilen özellikleri 1. hadiste geniş bir şekilde açıklanmıştır.

Bir Teknik Bilgi

İmâm Tirmizî, 382. rivâyetin râvisi olan Dağfel'i değerlendirirken, onun Resûl-i Ekrem ile görüşüp görüşmediğinin bilinmediğini, yani sahâbî olduğuna dair bilgi bulunmadığını söylüyor. Bu ifâdesiyle Tirmizî, söz konusu rivâyetin sahih değil, mürsel olduğunu belirtmiş olmaktadır. Dolayısıyla o, Peygamber aleyhisselâmın altmış beş yaşında vefât ettiğini nakleden bu rivâyeti yeteri derecede güvenilir bulmadığını da ifâde etmiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz Mekke'de yaşarken, kırk yaşına girince kendisine vahiy geldi ve **nebî** oldu.

2. **Peygamber olduktan sonra üç yıl süreyle vahiy gelmedi, buna vahyin bir süre kesilmesi anlamında fetret-i vahiy denir.**

3. Ardından vahiy yeniden gelmeye başladı. Böylece Fahr-i Âlem Efendimiz **hem nebî hem de resûl oldu**. Ve Mekke'de **on yıl** süreyle insanları İslâm dinine dâvet etti.

4. **Elli üç yaşında iken Medine'ye hicret etti. On yıl da orada Allah Teâlâ'dan aldığı buyrukları insanlara tebliğ etmeye devam etti.**

5. **Altmış üç yaşında iken Medine'de vefât etti.**

6. **Resûl-i Ekrem Efendimiz'in altmış beş yaşında vefât ettiğini söyleyenler, onun doğduğu ve vefât ettiği yılları da hesaba dâhil etmişlerdir. Bazıları ise kûsûrâtı zikretmeden, onun altmış yaşında vefât ettiğini söylemişlerdir.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe** bin Saîd (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Leys** ibni Sa'd (v. 175/791), 13. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Abdillâh Yezîd ibni Abdillâh **ibni'l-Hâd** el-Leysî (v. 139/756), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tâbiîn nesline mensup Medineli güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır. Çok hadis rivâyet etmesiyle bilinir.

4. râvi **Mûsâ bin Sercis**, tâbiîn nesline muâsır olup rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan, fakat yeterince bilinmeyen (mestûr) bir râvidir.

5. râvi **Kâsım ibni Muhammed** el-Kureşî et-Teymî (v. 107/725), 326. hadiste genişçe tanıtılan bir muhaddistir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise radıyallahu anhâ 25. hadiste tanıtıldı.

Cem' u'l-vesâil, I, 13, II, 200.

ELLİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN VEFÂTI

385. Hadis

حَدَّثَنَا أَبُو عَمَارٍ الْحُسَيْنُ بْنُ حُرَيْثٍ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَعَبْدُ وَاحِدٍ قَالُوا:

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الرَّهْرِيِّ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ، فَمَا قَالَ لِي أَفِ قَطُّ، وَمَا قَالَ لِشَيْءٍ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ، فَمَا قَالَ لِي أَفِ قَطُّ، وَمَا قَالَ لِشَيْءٍ

وَتُوفِّيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ آخِرِ ذَلِكَ الْيَوْمِ.

Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

Benim Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi son görüşüm şöyle oldu: Resûl-i Ekrem bir pazartesi günü Hz. Âişe'nin evinde bulunduğu sırada kapının perdesini açıp namaz kılan ashâba baktı. Ben de o sırada onun mübârek yüzüne baktım; sîmâsı mushaf yaprağı gibi berraktı. O sırada sahâbîler Resûlullah'ın emriyle Hz. Ebû Bekir'in arkasında sabah namazını kılıyorlardı. Allah'ın Elçisi kendisini gören ashâbına "Namazı bozmayın, devam edin." anlamında işaret ederek perdeyi kapattı. İşte Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, o günün sonunda âhirete göçtü. [251]

Hadisin Açıklaması

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz, hicretin 10. yılında, Rebûlevvel'in 12'sinde vefât etti. O, 63 yıl önce yine Rebûlevvel'in 12'sinde dünyayı şereflendirmişti.

Vefâtından bir ay önce, safer ayının son günlerinde şiddetli bir baş ağrısına yakalandı. Onun bu son hastalığı, yaklaşık olarak on beş gün kadar devam etti.

Hız. ÂiŒe annemizin de dile getirdiği gibi, hastalığı ađırlaŒıp ağrıları artınca, Hız. ÂiŒe'nin evinde bakılmak üzere diğer hanımlarından izin istedi, onlar da izin verdiler.^[252]

Allah'ın Resûlü bu sırada Mescid-i Nebevî'ye gidip ashâb-ı kirâma namaz kıldırarak gücü kendisinde bulamadı. 396. hadiste genişçe anlatacağımız üzere: "Ebû Bekir'e söyleyin de cemâte namazı kıldırın." buyurarak namaz kıldırma görevini Hız. Ebû Bekir'e verdi.

Hadisimizde Peygamber-i ZîŒân Efendimiz'in bu dünyadaki son günü anlatılmaktadır. Esasen Resûlullah Efendimiz'i hayatın sonuna doğru adım adım götüren bu hastalık, daha önce başlamıŒtı.

"Vay BaŒım!"

Nitekim ÂiŒe annemiz bir gün Œiddetli bir baŒ ağrısına yakalanmıŒtı. "Vay baŒım!" diye inliyordu. Fahr-i Âlem Efendimiz ona kendisinin rahatsızlığını anlatmak için "ÂiŒe! Asıl ben 'vay baŒım' demeliyim." buyurdu. Daha sonra ona Œöyle bir Œaka yaptı:

"Sen, benden önce ölsen de, seni güzelce yıkayıp kefenlesem, cenâze namazını kıldırırsam, sonra da defnetsem, iyi olmaz mı? Üstelik senin için istiğfâr eder, duâ ederim." Hız. ÂiŒe bu söze çok alındı ve Œunları söyledi:

"Vay baŒıma gelen musîbete! Vallahi öyle sanıyorum ki, sen benim ölmemi istiyorsun. Œâyet ben ölürsem, sen söylediğin iŒleri yaptıktan sonra o gün akŒam hanımlarından biriyle beraber olursun!"

İki Cihan GüneŒi Efendimiz onun bu sözüne güldü. "ÂiŒe! Asıl ben 'vay baŒım' demeliyim." buyurarak rahatsızlığından söz etmiŒti. ÂiŒe annemizin haber verdiğine göre, daha sonra Fahr-i Kâinât'ın vefât etmeden önceki son hastalığı ve ağrıları baŒladı.^[253]

Dünya Nimeti mi, Âhiret Nimeti mi?

Bir baŒka gün Resûl-i Ekrem Efendimiz vefâtının yaklaŒtıđını kapalı bir ifâdeyle söylemiŒti. Bu olayı bize anlatan Ebû Saîd el-Hudrî, o sırada yirmi bir yaŒındaydı. Olayı Œöyle anlattı:

"Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem son hastalığında hutbeye çıktı ve Œöyle buyurdu:

'Allah Teâlâ bir kulunu, dünya nimetleri ile Kendi yanındaki nimetleri seçmekte serbest bıraktı. O da Allah'ın yanındakileri seçti.' Bu sözleri duyunca Hız. Ebû Bekir ağlamaya baŒladı. Ben de kendi kendime dedim ki:

Allah Teâlâ'nın bir kulunu dünya nimetleri ile Kendi yanındaki nimetleri seçmekte serbest bırakmasında, onun da Allah'ın yanındakileri seçmesinde ne var ki bu yaşlı adamı böyle ağlatıyor? Meğer o dünya nimetleri ile âhiret nimetlerini seçmekte serbest bırakılan kul, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kendisiymiş ve Hz. Ebû Bekir bunu hepimizden iyi biliyormuş. Peygamber Efendimiz onun ağladığını görünce şöyle buyurdu:

“Ey Ebû Bekir, ağlama! Arkadaşlık konusunda da, malını harcama konusunda da insanların en cömerdi Ebû Bekir'dir. Şâyet ümmetinden birini dost edinecek olsaydım, Ebû Bekir'i dost edinirdim. Fakat İslâmiyet sebebiyle hâsıl olan kardeşlik ve sevgi, şahsî dostluktan daha değerlidir. Ebû Bekir'in kapısı dışında, Mescide açılan bütün kapılar kapatılsın!”^[254]

Allah'ın Resûlü bu son cümlesiyle kendisinden sonra Hz. Ebû Bekir'in halife olacağına da işaret ediyordu.

Pazartesi Günüydü

Şimdi tekrar, Kâinâtın Güneşi'nin ufûl ettiği güne dönelim:

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in vefât ettiği gün pazartesi günüydü. Hz. Ebû Bekir, Mescid-i Nebevî'de ashâb-ı güzîne sabah namazını kıldırıyordu. Sultân-ı Enbiyâ, hayatı boyunca hep önlerinde durup kendilerini Cenâb-ı Hakk'ın yüce huzûruna çıkardığı ashâbının nasıl namaz kıldığını son bir defa daha görmek istedi ve perdeyi kaldırıp onlara baktı.

Ashâb-ı kirâm ise kaç gündür yüzüne hasret kaldıkları Peygamber-i Zîşân'ın kapı önündeki varlığını farkedince, onun iyileştiğini ve namaz kıldırarak üzere mescide gelmek üzere olduğunu zannettiler ve buna çok sevindiler; Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz'in mihrâba geçmesi için yol açmak istediler ve bu sevinçle âdetâ namazı bozacak gibi oldular.

Namaz kıldırırken dünyayı unutan Hz. Ebû Bekir bile bu durumu farketti ve mihrâbı asıl sahibine bırakmak istercesine bir hareket yaptı. Kâinâtın Efendisi onlara, “Yerinizde kalın, namazınızı tamamlayın.” anlamında bir işaret yaparak perdeyi kapattı ve içeri çekildi.

Yüzü Mushaf Yaprağı Gibiydi

Hadisimizin *Sahîh-i Müslim*'deki rivâyeti biraz daha farklı bilgi ihtivâ ettiği için olayı bir de oradan okuyalım:

Yine Enes ibni Mâlik radiyallahu anh bu rivâyetinde şöyle diyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefâtına yol açan son hastalığında Ebû Bekir cemâate namaz kıldırması. Pazartesi günüydü,

cemâat saflar halinde namaz kılarken Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem perdeyi açtı, ayakta durarak bize baktı, mübârek yüzü mushaf yaprağı gibiydi. Ardından tebessüm ederek güldü.

Namazda olduğumuz halde, Resûlullah'ın odasından çıkışına çok sevinmiş, âdetâ şaşırıp kalmıştık. Peygamber aleyhisselâmın ön safa geçmesi için Ebû Bekir geriye çekildi. O da bizim gibi Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namaz kıldırmak için evinden dışarı çıktığını sandı. Fakat Allah'ın Resûlü cemâate, “namazınızı tamamlayın” diye eliyle işaret etti. Sonra odaya girdi ve perdeyi indirdi. İşte Allah'ın Elçisi o gün vefât etti.”^[255]

Hz. Enes, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in mübârek yüzünün “mushaf yaprağı gibi berrak” ve “aydınlık” olduğunu söylüyor. Ashâbın bakmaya doyamadığı onun mübârek yüzü, bir şeye sevindiği zaman âdetâ nûr kesilirdi. Efendimiz, bizzat kendisinin özenle yetiştirdiği talebeler durumunda olan ashâb-ı kirâmının, âdetâ melekler gibi saf bağlayıp namaz kıldığını görünce pek sevindi. Hissettiği memnûniyetten dolayı da tebessüm buyurup güldü.

Allah'ın Elçisi işte o gün vefât etti.

Bu Ümmetin En Büyük Acısı

Şunu unutmamak gerekir: Ölüm, büyük bir sıkıntıdır. Allah Teâlâ işte bu sebeple ölümden “musîbetü'l-mevt”^[256] (ölüm felâketi) diye söz etmiştir.

Bu ümmetin başına gelen en büyük musîbet ve felâket, Peygamber aleyhisselâmın kaybıdır. Nitekim Allah'ın Resûlü şöyle buyurmuştur:

“Kimin başına bir musîbet gelirse, beni kaybetmek sûretiyle uğradığı musîbeti düşünsün. Çünkü onun beni kaybetmiş olması musîbetlerin en büyüğüdür.”^[257]

Demek ki çok sevdiği birini kaybettiği için aşırı üzüntüye kapılan bir mü'min, ondan daha büyük acının Peygamber'i kaybetmek olduğunu düşünmeli ve ona yanmalıdır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz vefât etmeden önce ashâbına namaz kıldıramayacak derecede hastalanmıştı. Bu yüzden de ashâba namaz kıldırmak üzere Hz. Ebû Bekir'i görevlendirmişti.

2. Allah'ın Elçisi bir pazartesi günü Hz. Âişe'nin evinde bulunduğu sırada âhirete göçtü.

3. Müslümanların en büyük kaybı, canlarından da azîz olan Peygamberlerinin kaybıdır. Başına bir felâket gelen mü'min, ondan daha büyük felâketin Peygamberini kaybetmek olduğunu düşünüp teselli bulmalıdır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin iki hocasıdır:

Birinci hocası **Ebû Ammâr Hüseyin ibni Hureys** el-Huzâî (v. 244/858) olup 21. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) ise, 1. hadiste tanıtıldı.

İmâm Tirmizî, bu hadisi daha başka hocalarından rivâyet etmekle beraber, burada onlardan sadece ikisinin ismini zikretmiştir.

2. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

3. râvi İbni Şihâb **ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Salât 98, nr. 419; Nesâî, Cenâiz 7, nr. 1831; İbni Mâce, Cenâiz 64, nr. 1624.

Buhârî, Vudû' 45, nr. 198, Megâzî 83, nr.4442.

Buhârî, Merdâ 16, nr. 5666, Ahkâm 51, nr. 7217; İbni Mâce, Cenâiz 9, 1465; Dârimî, Mukaddime 14, nr. 81.

Buhârî, Salât 80, nr. 466-67, Fezâilü ashâbi'n-Nebî 5, nr. 3656-58, Ferâiz 10, nr. 6738; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 2, nr. 2382.

Müslim, Salât 98, nr. 419.

Mâide 5/106.

İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle* (Berenî), s. 534, nr. 582; Beyhakî, Şu'abü'l-îmân (Hâmid), XII, 424, nr. 9678.

386. Hadis

رَبِّ، وَقَطِيفَةٍ، كُنَّا نَرَى ثَمَنَهَا

هَذَا الْكَذَّانَ، فَقَالُوا: مَا هَذِهِ؟

عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ،

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْلَ عُمَرَ،

كُنْتُ مُسْنِدَةً النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

قَالَ: فَسَأَلْتُهُ عَنْ مَجْلِسِهِ؟

Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem vefât etmeden önce mübârek başını göğsüme yaslamıştım. -Veya Hz. Âişe “Mübârek başı kucağımdaydı” dedi.- İşte o sırada abdest bozmak için bir leğen istedi, idrarını yaptıktan sonra da vefât etti.^[258]

Hadisin Açıklaması

Hiz. Âişe radiyallahu anhâ, bu hadiste önce Peygamber Efendimiz’in vefât ettiği sırada mübârek başının ne vaziyette olduğunu anlatıyor; onun azîz rûhu Cennet-i âlâ’ya doğru kanatlanırken mübârek başı göğsüme yaslanmış haldeydi, bir başka ifâdeyle başı kucağımdaydı diyor.

Vefâtını Tasvir Eden Hadisler

Âişe vâlidemiz bir başka hadîs-i şerîfte ise bu durumu şöyle anlatıyor:

تُوِّفِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِي، وَفِي نَوْبَتِي، وَبَيْنَ

سَخْرِي وَنَخْرِي

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem benim evimde, benim nöbetimde ve benim göğsümde, kucağымda iken vefât etti.”^[259]

Sevgili annemiz, diğeri bir hadîs-i şerîfte Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in yüce rûhunun, Cennet-i âlâ’ya doğru kendi kucağında uçuşunu daha geniş bir şekilde şöyle tasvir etmiştir:

“Fahr-i Kâinât Efendimiz hastalanıp da rûhunu teslim etme zamanı geldiğinde mübârek başı benim kucağымdaydı. İşte o sırada bir baygınlık geçirdi. Kendisine gelince gözünü evin tavanına dikti ve:

‘Allahım! Beni refîk-i âlâya ilet!’ diye duâ etti. Bunu duyunca ben: ‘Artık Allah’ın Resûlü bizim yanımızda kalmayı arzu etmiyor.’ dedim. O zaman şunu anladım ki, Allah’ın Elçisi’nin bu isteğ-i, sağlıklı günlerinde bize söylediğ-i hadisin o anda kendisinde tecellî etmesidir.”^[260]

Refîk-i Âlâ Nedir?

Hiz. Âişe annemiz bu son cümlesiyle şunu anlatıyor? Peygamber Efendimiz sağlıklı günlerinde, Nisâ sûresinin 69. âyet-i kerîmesinde haber verilen şu hali yaşamayı temenni ederdi:

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ

النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا

“Kim, Allah’a ve Peygamber’e itaat ederse, işte onlar, Allah’ın kendilerine nimetler verdiğ-i **peygamberler, siddîklar, şehitler ve sâlihler**le beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaştır!”

İşte Fahr-i Cihân Efendimiz’in “Allahım! Beni refîk-i âlâya ilet!” derken, bu âyet-i kerîmede kendilerinden söz edilen “güzel arkadaşlar” ile beraber olmayı istiyordu.

Kâinâtı Efendisi vefât etmeden bir süre önce, kendisinin yakında vefât edeceğ-i biliyordu. Çünkü bizzat o: “Hiçbir Peygamberin rûhu, Cennet’te kalacağı yeri görmeden alınmaz.”^[261] buyurmuştu. Onun için de hastalığı boyunca, “refîk-i âlâ” denilen o güzel arkadaşlarla buluşma temennisini dilinden düşürmez olmuştu.

Leğen Meselesi

Hadisimizin sonunda geçen: “Resûl-i Ekrem abdest bozmak için bir leğen istedi, idrarını yaptıktan sonra da vefât etti.” cümlesi Tirmizî’nin bu eserinde ve İbni Huzeyme’nin *es-Sahîh*’inde^[262] bulunmaktadır. Hadisin başta *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim* olmak üzere, diğer kaynaklarda yer alan rivâyetlerinde “Bir leğen istedi, idrarını yaptı.” cümlesi yerine; “leğeni istedi, ancak eğilip kucağıma düşüverdi; vefât ettiğini bile anlamadım.”^[263] ifâdesi geçmektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz, mübârek başı Hz. Âişe’nin kucağında iken (veya göğsüne yaslanmış vaziyette iken) vefât etti.
2. **Vefât etmeden önce sık sık: ‘Allahım! Beni refik-i âlâya ilet!’ diye duâ etti. Yani Nisâ sûresinin 69. âyet-i kerîmesinde geçtiği üzere: “peygamberler, siddîklar, şehitler ve sâlihlerle” beraber olmayı istedi.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Humeyd ibni Mes’ade el-Basrî** (v. 244/858),
  2. hadiste tanıtıldı.
  2. râvi **Süleym ibni Ahdar** el-Basrî (v. 80/699), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî*, ve *Sünen-i Nesâî*’de bulunan güvenilir bir tâbiîdir.
  3. râvi **Abdullah ibni Avn** el-Müzenî (v. 151/768), 234. hadiste tanıtıldı.
  4. râvi **İbrâhim ibni Yezîd en-Nehâî** (v. 96/714) 273. hadiste tanıtıldı.
  5. râvi **Esved ibni Yezîd en-Nehâî** de (v. 75/694), 143. hadiste tanıtıldı.
- Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise radiyallahu anhâ 25. hadiste tanıtıldı.
- Buhârî, Vesâyâ 1, nr. 2741, Megâzî 83, nr. 4459; Müslim, Vasıyye 19, nr. 1636; İbni Huzeyme, *es-Sahîh* (A’zamî), I, 37, nr. 65.
- Buhârî, Farzû’l-humüs 4, nr. 3100, Megâzî 83, nr. 4449.
- Buhârî, Megâzî 83, 84, nr. 4437, 4463, Rikâk 41, nr. 6509; Müslim, Fezâilü’s-sahâbe 87, nr. 2444.
- Buhârî, Megâzî 83, 84, nr. 4437, 4463, Rikâk 41, nr. 6509; Müslim, Fezâilü’s-sahâbe 87, nr. 2444.

İbni Huzeyme, *es-Sahîh (A'zamî)*, I, 37, nr. 65.
Buhârî, *Vesâyâ* 1, nr. 2741, *Megâzî* 83, nr. 4459; Müslim, *Vasıyye* 19, nr. 1636.

387. Hadis

حَدَّثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْبُضْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا

ابْنِ مُحَمَّدٍ،

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى

وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

فَتَنِيَاهُ لَهُ بِأَرْبَعِ ثَنِيَاتٍ، فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ: «مَا فَرَشْتُمُوا لِي اللَّيْلَةَ؟»

مُنْكَرَاتِ الْمَوْتِ» أَوْ قَالَ: «عَلَى سَكَرَاتِ الْمَوْتِ».

Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi vefât etmek üzereyken şöyle gördüm: Yanında içinde su bulunan bir tas vardı. Elini suya batırıp mübârek yüzünü ıslatıyor, sonra da şöyle duâ ediyordu:

“Allahım! Ölümün şiddetine (veya sıkıntılarına) sabretmem için bana yardım eyle!”^[264]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizden ölüm sıkıntısının ne çetin ve dayanılmaz bir hal olduğunu, onun Resûl-i Ekrem’i bile bunalttığını anlıyoruz. Allah’ın sevgili elçisinin o sıkıntıyı, mübârek yüzünü ıslattığı suyun serinliği ile hafifletmeye çalıştığını görüyoruz. Resûl-i Kibriyâ’nın o sırada çektiği acıları Hz. Âişe annemiz şöyle dile getirmiştir:

وَأَذْنِي بِلَادِ الْعَجَمِ، فَأَقْبَلُوا،

مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Ben, hastalığı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha şiddetli olan hiç kimse görmedim.”[\[265\]](#)

Ölümün Eşiğinde Olana Ne Yapmalı?

Ölüm sıkıntısı yaşayan ve ateşler içinde kavrulan bir hasta, kendisi yüzünü su ile ıslatarak rahatlayamıyorsa, yanında bulunanlardan biri ona yardımcı olmalıdır. Şâyet onun böyle bir yardımı istemediği halinden ve tavrından anlaşılırsa, yüzünü serinletmekten vazgeçmelidir. Bu durumda olan birine, ihtiyaç hissetmesi halinde yudum yudum su içirmeli, bir yandan da arada “lâilâhe illallah” denmeli, fakat ona sen de böyle söyle dememelidir.

Zorla İlaç İçirdiler

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz sözünü ettiğimiz sıkıntılı hali yaşarken bir ara iyice bunaldı ve kendinden geçti. Etrafında bulunan hanımları ve diğer yakınları bu durumu görünce onun zâtülcenbe yakalandığını sandılar. Zâtülcenp, akciğerin etrafını saran zarın iltihaplanması sonucu meydana gelen bir hastalıktır. Resûl-i Kibriyâ'nın yanında bulunanlar onu iyileştireceği ümidiyle ağzının bir yanından dökmek sûretiyle ona bir şurup içirmek istediler. Sevgili Efendimiz onlara, bu ilacın benim rahatsızlığım ile ilgisi yok anlamında “Yapmayın!” diye işaret buyurdu. Buna rağmen, her hasta gibi onun da ilaçtan hoşlanmadığını düşünerek, uygun gördükleri bu tedâviyi kendisine zorla uyguladılar.

Server-i Enbiyâ Efendimiz, bir süre sonra biraz rahatlayıp toparlanınca, kendisine zorla ilaç içirenleri, Peygamber sözü dinlemedikleri için; orada bulunanları da ilaç içirenlere engel olmadıkları için cezalandırdı ve hepsine o acı ilacı içirtti. Amcası Hz. Abbâs, oraya bu ilaç içirme olayından hemen sonra geldiği için ona içirtmedi. [\[266\]](#)

Ölüm Sıkıntısı Niçin Yaşanır?

“Allah Teâlâ, kullarına bu ölüm öncesi sıkıntıyı niçin yaşatır?” diye sorulabilir. Bunun cevabı şudur: Kâinâtın Rabbi, peygamberler gibi seçkin kullarının derecesini yükseltmek, günahkâr kullarının da hatalarını bağışlamak için onlara bu sıkıntıyı yaşatır.

Misvâk Sevgisi

Fahr-i Kâinât Efendimiz'in bu son anlarıyla ilgili olarak Hz. Âişe'nin anlattığı bir olayı daha hatırlayalım. Âişe annemiz diyor ki, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana yaslanmış vaziyette dururken, kardeşim Abdurrahman içeri girdi, elinde de henüz kullanılmamış bir misvâk vardı. Peygamber aleyhisselâmın misvâka ısrarla baktığını görünce, onun dişlerini misvâklamayı ne kadar çok sevdiğini bildiğim için, kendisine “Misvâki alıp senin için hazırlayayım mı?” diye sordum. “Hazırla” anlamında başıyla bir işâret yapınca misvâki aldım, ağzımda çiğneyerek yumuşattım ve rahatça kullanacağı hale getirdim. O da aldı ve her zaman yaptığı gibi dişlerini güzelce misvâkladı, sonra onu bana uzatırken misvâk elinden düştü.

Hz. Âişe Resûl-i Ekrem Efendimiz'in rûhunu teslim edişini anlattıktan sonra sözünü şöyle bağladı:

“Hayatının bu son gününde onun tükürüğü ile benim tükürüğümü birleştiren Allah'a hamdolsun.”^[267]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. “Ölüm sıkıntısı” dayanılması zor bir imtihandır; Peygamber Efendimiz'i bile bunaltmıştır.

2. **Kâinâtın Efendisi'nin mübarek bedeni, vefât edeceği sırada âdetâ ateşler içinde yanıyordu. O da biraz serinlemek için elini suya batırıp yüzüne sürüyordu.**

3. Bir yandan da ölümün sıkıntısına dayanabilmek için Cenâb-ı Hak'tan yardım istiyordu.

4. **Ölüm sıkıntısı yaşadığı görülen kimse kendi başına serinleme imkânına sahip değilse, yanında bulunanlar elini, yüzünü ıslatarak ona yardım etmelidir. Böyle bir şey istemediği anlaşılıyorsa elini, yüzünü ıslatmamalıdır.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe** bin Saîd (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Leys** ibni Sa'd (v. 175/791), 13. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Abdillâh Yezîd ibni Abdillâh **ibni'l-Hâd** el-Leysî (v. 139/756), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tâbiîn nesline mensup

Medineli güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır. Çok hadis rivâyet etmesiyle bilinir.

4. râvi **Mûsâ bin Sercis**, tâbiîn nesline muâsır olup rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan, fakat yeterince bilinmeyen (mestûr) bir râvidir.

5. râvi **Kâsım ibni Muhammed** el-Kureşî et-Teymî (v. 107/725), 326. hadiste genişçe tanıtılan bir muhaddistir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise radiyallahu anhâ 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Cenâiz 8, nr. 978; İbni Mâce, Cenâiz 64, nr. 1623.

Buhârî, Merdâ 2, nr. 5646; Müslim, Birr 44, nr. 2570.

Buhârî, Tıb 21, nr. 5713.

Buhârî, Megâzî 83, nr. 4449; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 48, nr. 24720. Aliyyü'l-Kârî, *Mirkâtü'l-mefâtih*, IX, 3845, nr. 5959.

388. Hadis

حَدَّثَنَا وَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ،

ابْنِ الْعَلَاءِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

خَرَجَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قُلْتَ مَا قُلْتَ، ثُمَّ أَلَنْتَ لَهُ الْقَوْلَ؟

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

الْعَلَاءِ هَذَا؟ فَقَالَ: هُوَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْعَلَاءِ بْنِ اللَّجْلَاجِ.

Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefâtının ne kadar şiddetli olduğunu gördükten sonra, artık kimsenin rahat bir şekilde rûhunu teslim etmesine imrenmiyorum. [\[268\]](#)

Îmâm Ebû Îsâ Tirmizî şöyle dedi: Ünlü hadis âlimi (hocam) Ebû Zür'a er-Râzî'ye: "Bu hadisin senesinde adı geçen Abdurrahmân ibni'l-Alâ'nın hangi Abdurrahmân ibni'l-Alâ olduğunu sordum. O da, bana onun Abdurrahmân ibni Alâ bin Leclâc olduğunu söyledi.

Hadisin Açıklaması

Âişe annemiz, hem bu hadiste hem başka hadislerde Resûlullah Efendimiz'in vefât ederken oldukça sıkıntı çektiğini haber veriyor. Onun bu halini gördükten sonra da, ruhlarını kolayca teslim edenlere artık özenmeyeceğini söylüyor.

Hz. Âişe, *Sahîh-i Buhârî* ve *Sünen-i Nesâî*'deki rivâyete göre ölüm hali hakkında şöyle diyor:

عَلَى قَدْرِ فَضْلِهِمْ فِي الدِّينِ، فَمِنْهُمْ ذُو الْحَاجَةِ، وَمِنْهُمْ ذُو

أَكْرَهُ شِدَّةَ الْمَوْتِ لِأَحَدٍ أَبَدًا، بَعْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, mübârek başı benim çenemle göğsüm arasındayken vefât etti. Ben onun bu sıkıntılı halini gördükten sonra, artık kimsenin ölürken sıkıntı çekmesinden korkmam.”^[269]

İyi Kimseler de Ölüm Sıkıntısı Çeker

Hiz. Âişe radiyallahu anhâ, Fahr-i Âlem Efendimiz’in vefâtını görmeden önce insanların ruhlarını nasıl teslim ettikleri konusunda yanlış bir kanaate sahip olduğunu itiraf ediyor. Eskiden, günahı çok olanın vefât ederken çok ıstırap çekeceğini düşündüğünü, ancak âlemlere rahmet olan Efendimiz’in rûhunu teslim ederken çektiği acıyı gördükten sonra, bu kanaatini tamamen değiştirdiğini söylüyor. Meğer, sıkıntılı bir şekilde can veren herkes mutlaka kötü biri olmamış, kolayca can veren de mutlaka iyi biri olmamış diyor. Ölüm sırasında çekilen acıların kişinin günahlarının affına ve âhiretteki derecelerin yükselmesine vesile olduğunu sonradan öğrendiğini dile geririyor.

Öyle ya, acı çekmeden can vermek çok değerli bir şey olsaydı, Allah Teâlâ bu imkânı herkesten önce Habîb-i Ekrem’ine lütfederdi.

Ölüm Sıkıntısı Niçin Çekilir?

Çekilen acıların, elemelerin insanın mânevî değeriyle orantılı olduğunu Allah’ın Resûlü şöyle dile getiriyor:

أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءَ الْأَنْبِيَاءِ، ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ

“En büyük dertler ve acılar peygamberlere gelir; sonra da insanların dindarlığına göre derece derece aşağı doğru devam edip gider.”^[270]

Şu olay da durumun böyle olduğunu gösteriyor:

Resûl-i Ekrem Efendimiz’in vefâtından hemen önceki son hastalığı sırasında Abdullah ibni Mes’ûd radiyallahu anh onu ziyârete geldi. Elini elbisesinin üzerine koyunca, mübârek vücudunun ateşler içinde yanıldığını hissetti. Bu hali kendince yorumladı ve doğru düşünüp düşünmediğini Peygamber Efendimiz’e onaylatmak istedi:

“Yâ Resûlallah!” dedi. “İki misli sevap kazanmak için mi böyle ateşler içinde yanıyorsun?” Fahr-i Âlem Efendimiz:

“Evet, öyle.” diye onu tasdik etti, sonra da şöyle buyurdu:

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى، شَوْكَةٌ فَمَا فَوْقَهَا، إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا

سَيِّئَاتِهِ، كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا

“Allah, ayağına batan bir diken veya başına gelen bundan daha büyük bir sıkıntıdan dolayı müslümanın günahlarını bağışlar. Bunu yaşayan o Müslümanın günahları ağaç yaprakları gibi dökülür.”^[271]

Meselenin esası işte budur. Bundan dolayı Allah Teâlâ, mü’min kulunun derecesini yükseltmek için ölüm sırasında ona acı çektirir; O sırada kişinin terlemesi onun acı çektiğini gösterir. Nitekim Peygamber aleyhisselâm bu durumu anlatmak için şöyle buyurmuştur:

ابن العلاء، عن أبيه، عن ابن عمر،

“Mü’min, alını terleyerek vefât eder.”^[272]

Zor bir ölümle hayata vedâ eden kimsenin mutlaka kötü biri olduğu söylenemeyeceği gibi, kolay bir şekilde vefât eden kimsenin de mutlaka iyi biri olduğu söylenemez.

Ölüm Meleğinin İzin İstemesi

Peygamber Efendimiz son hastalığı sırasında bir hayli sıkıntı çekti; başından aşağı su dökülerek ateşinin hafifletilmesine çalışıldı; fakat hayata vedâ edeceği anlarda o kadar sıkıntısı kalmadı; refik-i âlâ temennisiyle rûhunu asıl sahibine teslim etti.

Fahr-i Cihân’ın rûhunu teslim etmesiyle ilgili uzunca bir rivâyeti özetleyerek buraya alalım:

Peygamber aleyhisselâmın vefâtından üç gün önce yanına Cebrâil aleyhisselâm geldi ve:

“Allah Teâlâ her şeyi bilmekle beraber senin hatırını soruyor” dedi; o da rahatsız olduğunu söyledi. Aynı olay, üçüncü gün de meydana geldi. Bunun üzerine Cebrâil aleyhisselâm, daha önce hiçbir peygamberden izin almayan Ölüm Meleği’nin, huzûruna girmek için kendisinden izin istediğini belirtti.

Azrâil aleyhisselâm Sultân-ı Enbiyâ'nın huzûruna saygıyla girdikten sonra kendisini Cenâb-ı Hakk'ın gönderdiğini, arzu ettiği takdirde rûhunu kabz edeceğini, istemediği takdirde bu görevi yapmayacağını söyledi.

Cebrâil aleyhisselâm'ın:

“Allah Teâlâ, seni özledi” demesi üzerine Resûl-i Ekrem Azrâil'e istediği izni verdi. O da görevini yaptı. ^[273]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İyi kimselerin acı çekmeden kolayca öldüğü, günahkârların ise acı çekerek öldüğü yönündeki genel kanaat yanlıştır.

2. **Ölüm sırasında çekilen acılar, iyi kimselerin âhiretteki derecelerinin yükselmesine, günahkârların ise günahlarının affına vesile olur.**

3. Acı çekmeden can vermek iyi bir şey olsaydı, Allah Teâlâ Resûl-i Ekrem'inin emânetini öyle alırdı. Allah'ın sevgili Resûlü vefât etmeden önce ateşler içinde yandığına göre, ölüm sıkıntısı çekmek insanın kötü olduğunu, kolayca ölmek de onun iyi olduğunu göstermez.

4. **Fahr-i Âlem Efendimiz'in belirttiğine göre “Mü'min, alını terleyerek vefât eder.”**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Hasan ibni Sabbâh el-Bezzâr** (v. 249/863), 252. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû İsmâil **Mübeşşir ibni İsmâil** el-Halebî (v. 200/815), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

3. râvi **Abdurrahmân ibni'l-Alâ'** bin Leclâc el-Âmirî (el-Gatafânî), rivâyeti *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan, tebe-i tâbiîn nesline mensup Halepli makbûl bir râvidir.

4. râvi bir önceki râvinin **babası** Alâ' bin Leclâc el-Âmirî (el-Gatafânî) de, güvenilir bir tâbiüdür. Tirmizî, ondan sadece bu hadisi rivâyet etmiştir.

5. râvi **Abdullah ibni Ömer** (v. 73/692), 40. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) radiyallahu anhâ ise 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Cenâiz 8, nr. 979. Ayrıca bk. Buhârî, Megâzî 83, nr. 4446; Nesâî, Cenâiz 6, nr. nr. 1830.

Buhârî, Megâzî 83, nr. 4446; Nesâî, Cenâiz 6, nr. 1830.
Tirmizî, Zühd 56, nr. 2398; İbni Mâce, Fiten 23, nr. 4023.
Buhârî, Merdâ 3, nr. 5647, 5648; Müslim, Birr 47, 48, nr. 2572.
Tirmizî, Cenâiz 10, nr. 982; Nesâî, Cenâiz 5, nr. 1829; İbni Mâce, Cenâiz 5, nr. 1452.
İbni Sa'd, *et-Tabakätü'l-kübrâ* (Abbâs), II,258-260; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), III, 129, nr. 2890, XII, 141-142, nr. 12708; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VII, 267-268; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 34-36.

389. Hadis

حَدَّثَنَا وَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ،

أَبِي بَكْرٍ وَهُوَ ابْنُ الْمَلَيْكِيِّ، عَنِ ابْنِ أَبِي مَلِيكَةَ،

عَلَى قَدْرِ فَضْلِهِمْ فِي الدِّينِ، فَمِنْهُمْ ذُو الْحَاجَةِ، وَمِنْهُمْ ذُو

الْحَاجَتَيْنِ، وَمِنْهُمْ ذُو الْحَوَائِجِ، فَيَتَشَاغَلُ بِهِمْ، وَيَشْغَلُهُمْ فِيمَا

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ لَهُ: إِنَّ لِي إِلَيْكَ حَاجَةً، فَقَالَ:

«مَا قَبَضَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي يُحِبُّ أَنْ يُدْفَنَ فِيهِ».

اذْفَنُوهُ فِي مَوْضِعِ فِرَاشِهِ.

Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem âhirete göçünce, sahâbîler onu nereye defnedecekleri konusunda farklı görüşler ileri sürdüler. O zaman babam Ebû Bekir şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden bu konuda duyduğum bir söz var, onu hâlâ unutmadım. Şöyle buyurmuştu:

‘Allah Teâlâ bir peygamberin rûhunu, mutlaka onun gömülmesini istediği yerde alır.’ Bu sebeple onu, içinde rûhunu teslim ettiği yatağın bulunduğu yere defnediniz.”^[274]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz rûh-ı saâdetlerini Mevlâ’sına teslim edince, ashâb-ı kirâm onun mübârek bedenini nereye emânet edeceklerine dair çeşitli görüşler ileri sürdüler. Kimi onu ashâbının yattığı Bakî Kabristanı’na, kimi Mescid-i Nebevî’nin minberi yanına, kimi Şam’a atası Hz. İbrâhim’in yanına, hattâ kimi de Mekke’ye götürüp oraya defnetmeyi teklif etti.

Rûhunu Teslim Ettiği Yere

Böylesine çeşitli görüşler ileri sürülünce, Hz. Ebû Bekir bu konuda Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellemden duyup da hâlâ hâfızasında olduğunu belirttiği, okuduğumuz hadîs-i şerîfi zikretti. O bizzat Resûl-i Ekrem'den bir peygamber nerede gömülmeyi arzu ederse, Allah Teâlâ'nın onun rûhunu orada alacağını duyduğunu söyledi. Ardından da ashâb-ı kirâma, Resûl-i Ekrem'i yatağının serili olduğu yere defnetmelerini teklif etti ve şu hadîs-i şerîfi okudu:

مَا دُفِنَ نَبِيٌّ قَطُّ إِلَّا فِي مَكَانِهِ الَّذِي تُوفِّيَ فِيهِ

“Her Peygamber, mutlaka rûhunu teslim ettiği yere defnedilir.”^[275]

Sonunda Efendimiz aleyhisselâmın mübârek bedeni, yatağının serili olduğu ve geceleri yattığı yere, Hz. Âişe'nin odasına, bugün Ravza-i Mutahhara dediğimiz mü'minlerin görmeye can attığı mekâna defnedildi. Ravza-i Mutahhara, Mescid-i Nebevî genişletildikten sonra, bugün de gördüğümüz üzere zamanla mescidin içinde kalmıştır.

Kimin İsteddiği Yere?

Hadisimizdeki: “Allah Teâlâ bir peygamberin rûhunu, mutlaka onun gömülmesini istediği yerde alır.” cümlesi iki şekilde anlaşmıştır.

Bazıları bunu “Allah Teâlâ, istediği yerde peygamberinin rûhunu alır.” diye açıklamış; bazıları da “Allah Teâlâ, Peygamberin kendisinin gömülmeyi istediği yerde onun rûhunu kabzeder.” şeklinde anlamıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber aleyhisselâmın nereye defnedileceği konusunda ashâb-ı kirâm farklı görüşler ileri sürdüler.

2. Hz. Ebû Bekir, “Allah Teâlâ, bir peygamberin rûhunu, kendisi nerede gömülmeyi istiyorsa orada alır.” anlamındaki hadîs-i şerîfi okuyarak anlaşmazlığı giderdi.

3. Resûl-i Ekrem Efendimiz'in mübârek nâşı, Hz. Âişe'nin odasına, bugün Ravza-i Mutahhara dediğimiz yere defnedildi. Ravza-i Mutahhara, Mescid-i Nebevî genişletildikten sonra zamanla mescidin içinde kaldı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ebû Küreyb Muhammed ibni'l-Alâ** (v. 248/862), 41. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Muâviye** Muhammed ibni Hâzim, 232. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Abdurrahmân ibni Ebî Bekir ibni Ebî Müleyke** et-Teymî el-Müleykî, rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan Medineli zayıf bir râvidir.

4. râvi **İbni Ebî Müleyke** et-Teymî (v. 117/735), 172. hadiste genişçe tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) radiyallahu anhâ ise 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Cenâiz 33, nr. 1018.

Mâlik, *el-Muvatta'*, Cenâiz 27.

390. Hadis

حَدَّثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْبُضْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا

قَالُوا: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ مُوسَى بْنِ أَبِي عَائِشَةَ،

عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَنْهُ، قَبْلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ مَا مَاتَ.

Abdullah ibni Abbâs ve Âişe radiyallahu anhümâ şöyle dediler:
Ebû Bekir radiyallahu anh, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi
vefât ettikten sonra öptü.^[276]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs ve Hz. Âişe'den 5
râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi; İmâm Tirmizî, bu hadisi en az üç hocasından rivâyet etmiştir:

Birinci hocası, **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866) olup 3. hadiste
tanıtıldı.

İkinci hocası, **Abbâs el-Anberî** de (v. 240/854) 297. hadiste tanıtıldı.

Üçüncü hocası, Ebû Abdillâh **Sevâr ibni Abdillâh** et-Temîmî (v.
245/859) ise rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i*
Nesâî de bulunan güvenilir bir muhaddis ve kadıdır.

2. râvi **Yahyâ bin Saîd** el-Kattân (v. 198/814), 35. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebü'l-Hasan **Mûsâ bin Ebî Âişe** el-Hemedânî, rivâyetleri *Kütüb-i*
Sitte'de bulunan ve çok ibâdet etmesiyle bilinen Kûfeli güvenilir bir
âlimdir.

5. râvi **Ubeydullah ibni Abdillâh** ibni Utbe bin Mes'ûd (v. 94/713), 30.
hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvileri **Abdullah ibni Abbâs** (v. 68/687) 15., **H.**
Âişe (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.
Buhârî, Megâzî 83, nr. 4445-4447, 4452, 4453, Tıb 21, nr. 5709-5711.

391. Hadis

وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

أَبِي عَمْرَانَ الْجَوْنِيِّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ بَابُثُوسَ،

قَالَتْ: قُلْنَا: هُوَ فِرَاشُكَ، إِلَّا أَنَا تَنِينَاهُ بِأَرْبَعِ ثَنِيَاتٍ، قُلْنَا: هُوَ

وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ

سَاعِدَيْهِ، وَقَالَ: وَانْبِيَّاهُ، وَاصْفِيَّاهُ، وَاخْلِيلَاهُ.

Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi:

Babam Ebû Bekir, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem vefât ettikten sonra yanına girdi. Dudağını iki gözünün arasına, ellerini de kollarının üzerine koydu ve şöyle diyerek ağladı:

“Âh benim hak peygamberim!

Âh benim can yoldaşım!

Âh benim aziz dostum!”^[277]

Hadislerin Açıklaması

Sâkin ve mûtedil şahsiyetiyle bilinen Hz. Ebû Bekir, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem vefât ettiğini duyduğu zaman evindeydi. Mescid-i Nebevî'ye bir kilometreden daha uzak olan evinden atına binerek Mescid-i Nebevî'ye geldi. Mescid, ashâb-ı kirâm ile dolup taşıyordu. Kimseye bir şey söylemeden Hz. Âişe'nin odasına girdi.

Resûl-i Ekrem'i Nasıl Öptü?

Peygamber-i Zîşân'ın mübârek yüzü beyaz bir örtüyle örtülmüştü. Yüzündeki örtüyü açtı. Onun güneşi andıran yüzü pırıl pırıldı. Bu güzelliği görünce hayranlığını şöyle dile getirdi:

“Yâ Resûlallah! Anam babam sana kurban olsun. Hayatında da güzeldin, vefâtında da güzelsin. Cenâb-ı Hak sana, yaşadığın bu ölüm şiddetinden başka bir keder vermeyecektir. Herkesin başına gelecek olan ölüm

geçidinden şimdi geçmiş bulunuyorsun.” Sonra Fahr-i Kâinât’ın mübârek nâşının üzerine kapandı ve ağlamaya başladı; iki gözünün arasından üç defa öptü. Birinci öpüşünde “Âh benim hak Peygamberim!” dedi; ikinci öpüşünde “Âh benim can yoldaşım!” dedi; üçüncü öpüşünde de “Âh benim aziz dostum!” dedi.

Kim Muhammed Öldü Derse!

Sonra Hz. Âişe’nin odasından çıktı. Hz. Ömer, Fahr-i Âlem’in vefâtını duyunca âdetâ kendini kaybetmişti. “Her kim Muhammed öldü derse onu ikiye biçerim.” diye söyleniyordu.

Hz. Ebû Bekir ona: “Otur!” dedi. Fakat o oturacak halde değildi. Hz. Ebû Bekir ona bir daha: “Otur!” dedi. Hz. Ömer yine oturmadı. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, yüksek sesle Kelime-i Şehâdet getirdi. Hz. Ebû Bekir’in sesini duyan Müslümanlar Hz. Ömer’i bırakıp onun yanına geldiler. Hz. Ebû Bekir, ashâb-ı kirâma şöyle bir konuşma yaptı:

Kim Muhammed’e Tapıyorsa!

“İçinizden kim Muhammed’e tapıyorsa, şunu bilsin ki, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem öldü. Kim de Allah’a ibadet ediyorsa, iyi bilsin ki, Allah diridir; hiçbir zaman ölmez. Allah Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’inde şöyle buyuruyor:

‘Muhammed yalnızca bir peygamberdir. Ondan önce de pek çok peygamber gelip geçmiştir. Şâyet o ölür veya öldürülürse, eski dininize geri mi döneceksiniz? Kim İslâm’ı bırakıp eski dinine dönerse Allah’a hiçbir zarar vermez. Allah ise Müslüman olduğuna şükredenlerin mükâfâtını verecektir.’^[278]

Sanki Âyeti Hiç Duymamışlardı!

Bunları anlatan Abdullah ibni Abbâs’ın söylediğine göre insanlar Hz. Ebû Bekir’in okuduğu bu âyet-i kerîmeyi daha önce hiç duymamışlar da, âyet ilk defa nâzil oluyormuş gibi hayret içindeydiler. Herkes bu âyeti okumaya başlamıştı.”^[279]

Hz. Ebû Bekir, Server-i Enbiyâ’yı iki gözünün arasından öpmek sûretiyle, yine onun sünnetine ittibâ etmişti; çünkü Allah’ın Resûlü de, 326. hadiste okuduğumuz üzere, süt kardeşi Osmân ibni Maz’ûn vefât edince, onu aynen böyle öpmüştü.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi vefât ettikten sonra Hz. Ebû Bekir onun yanına geldi, alnından öptü, üzerine kapandı ve “Âh benim hak peygamberim! Âh benim can yoldaşım! Âh benim aziz dostum!” diye ağladı.

2. Hz. Ömer, Resûl-i Ekrem’in vefâtından bahsedilince âdetâ kendini kaybetti ve “Her kim Muhammed öldü derse onu ikiye biçirim!” diye söylendi.

3. Hz. Ebû Bekir, hem onu hem de ağlayan diğer Müslümanları, Peygamber aleyhisselâmın her fânî gibi vefât ettiğini, ancak Allah Teâlâ’nın bâkî olduğunu, O’nun hiçbir zaman ölmeyeceğini söyleyerek teskin etti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Nasr ibni Alî el-Cehdamî** (v. 250/864), 92. hadiste genişçe tanıtıldı.

2. râvi Ebû Muhammed **Merhûm ibni Abdilazîz el-Attâr** el-Ümevî (v. 188/804), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Basralı güvenilir bir muhaddis ve hadis âlimidir.

3. râvi **Ebû İmrân** Abdilmelik ibni Habîb **el-Cevnî** (v. 123/741), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Basralı güvenilir bir hadis âlimi tâbîüdür.

4. râvi **Yezîd ibni Bâbenûs**, Hz. Âişe’den naklettiği rivâyetleriyle bilinen Basralı bir râvidir. İmâm Buhârî onun rivâyetlerine *el-Edebü’l-müfred*’de, Ebû Dâvûd ile Nesâî *es-Sünen*’lerinde yer vermişlerdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** radiyallahu anhâ (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 31, nr. 24530, VI, 219-220, nr. 26365.

Âl-i İmrân 3/144.

Buhârî, Cenâiz 3, nr. 1241, 1242, Fezâilü ashâbi’n-nebî 5, 3667, 3668, Megâzî 83, nr. 4452, 4453, 4454; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 219, nr. 26365.

392. Hadis

رَبِّ، وَقَطِيفَةَ، كُنَّا نَرَى ثَمَنَهَا
حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ،
وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ
بَعَثَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْلَ عُمَرَ،
أَرْبَعَةَ دَرَاهِمٍ، فَلَمَّا اسْتَوَتْ بِهِ
وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ
أَرْبَعَةَ دَرَاهِمٍ، فَلَمَّا اسْتَوَتْ بِهِ
رَسُولَ اللَّهِ! أَنْفِقُوا وَلَا تَخَفُوا مِنْ
أَنْكُرْنَا قُلُوبَنَا.

Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Medine’ye hicret ettiği gün, Medine’nin dört bir yanı onun nûruyla pırıl pırıl aydınlanmıştı. Hayata gözlerini yumduğu gün ise Medine karanlıklar içinde kaldı. Daha ellerimizi Kabr-i Saâdet’in toprağından çekmeden kalplerimizde meydana gelen halleri ve duyguları beğenmez olduk.”^[280]

Hadisin Açıklaması

Hidâyetin nûru, girdiği yeri pırıl pırıl aydınlatır. Resûl-i Ekrem Efendimiz’in Medine’yi şereflendirdiği gün de öyle olmuştu. Eski adıyla

söyleyecek olursak, karanlıklar içindeki Yesrib şehri, Peygamber Efendimiz'in orayı şereflendirmesiyle Medinetü'r-Resûl olmuş ve karanlıklar içindeki Yesrip, onun mübârek nûrundan aldığı feyizle âdetâ gözle görülür şekilde aydınlanmıştı. O gün sadece Medine aydınlanmamış, kâinât bile bu mübârek şehirden aldığı nûr ile kendisini boğan koyu karanlıklardan kurtulmuştu. Çünkü Allah'ın Resûlü parlayan nûrdu, karanlıkları dağıtan ışıktı.

Güneş Batınca!

O eşsiz hidâyet ışığı, Medine ufuklarından kaybolup gittiği gün, Hz. Enes'in ifâdesiyle, ashâb-ı güzîn kendilerini boşlukta hissetti ve herkes kendi halini beğenmez oldu. Çünkü sahâbe efendilerimiz hem vahyin nûrundan hem de Fahr-i Kâinât'ın sohbet, rahmet, feyiz ve bereketinden mahrûm kalmıştı. Bu duygunun ağırlığı ile kalplerinin eski hassâsiyetini ve berraklığını kaybettiğini düşündüler. Elbette imanları eskiden olduğu gibi sapaşğlandı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem aralarından ayrılması imanlarına hiçbir zarar vermemişti.

Çünkü önlerinde yollarını kıyâmete kadar aydınlatacak olan Kur'ân-ı Kerîm ve Sünnet-i Seniyye vardı. Ashâb-ı kirâm, Resûl-i Kibriyâ'dan aldığı feyiz nisbetinde bu iki nûr ile yolunu aydınlatacaktı. Nitekim öyle de oldu. O günden sonra gelen Müslümanlar, bu iki rehber sâyesinde yollarını hiçbir zaman kaybetmediler; kıyâmete kadar da, Allah'ın lütuf ve inâyetiyle kaybetmeyecekler.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in vefâtı, ashâb-ı kirâmı çok sarstı.
2. **Allah'ın Resûlü hicret ettiği gün, âdetâ bütün dünya Medinelilerin olmuştu. Vefât ettiği gün ise, âdetâ bütün dünya başlarına yıkıldı.**
3. Sahâbîler, hem vahiy kesildiği için hem de Fahr-i Cihân'ın sohbetinden mahrûm kaldıkları için kalplerinde derin boşluklar hissettiler.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Muhammed **Bişr ibni Hilâl es-Savvâf** el-Basrî en-Nümeyrî (v. 247/861), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir râvidir.

2. râvi **Ca'fer ibni Süleymân ed-Duba'î** (v. 178/794) 72. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Sâbit el-Bünânî** (v. 123/741), 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Menâkıb 1, nr. 3618; İbni Mâce, Cenâiz 65, nr. 1631.

393. Hadis

وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

وَسَلَّمَ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ.

Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem pazartesi günü vefât etti.”^[281]

Hadisin Râvileri

Îmâm Tirmizî, bu hadisi Âişe radiyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Ca'fer **Muhammed ibni Hâtim** ez-Zemmî (v. 246/860), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan ve “müeddib” diye bilinen Horasanlı güvenilir bir râvidir.

2. râvi, Ebü'l-Hâris **Âmir ibni Sâlih** el-Kureşî (v. 190/806 civârı), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan ve tarih konusundaki bilgisiyle tanınan Medineli bir râvidir.

3. râvi **Hişâm ibni Urve** (v. 146/763);

4. râvi Hişâm ibni Urve'nin **babası** Urve bin Zübeyr ibni Avvâm da (v. 94/713);

ve hadisimizin sahâbî râvisi **H.z. Âişe** (v. 58/678), hepsi de 25. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, 395. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 45, 118, 132, nr. 24690, 25381, 25519.

394. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عُمَرَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ،
الْحَاجَتَيْنِ، وَمِنْهُمْ ذُو الْحَوَائِجِ، فَيَسْأَعُلُ بِهِمْ، وَيَسْغَلُهُمْ فِيمَا
فَمَكَتَ ذَلِكَ الْيَوْمَ وَلَيْلَةَ الثَّلَاثَاءِ، وَدُفِنَ مِنَ اللَّيْلِ.
وَقَالَ سُفْيَانُ: وَقَالَ غَيْرُهُ: يُسْمَعُ صَوْتُ الْمَسَاجِي مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ.

İmâm Ca'fer-i Sâdık'ın rivâyet ettiğine göre babası Muhammed el-Bâkır şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem pazartesi günü vefât etti. Cenâzesi o gün bekletildi. Salıyı çarşambaya bağlayan gece defnedildi. [282]

Hadisin râvisi Süfyân ibni Uyeyne şöyle dedi:

Bu hadisin İmâm Bâkır dışındaki bir başka râvisi, Resûl-i Ekrem'in defnedildiği vakit olan gece yarısında kürek seslerinin duyulduğunu söyledi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Muhammed el-Bâkır'dan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Ebî Ömer** (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** de (v. 198/814) 28. hadiste tanıtıldı.

3. râvi, Ebû Abdillah **Ca'fer ibni Muhammed** ibni Alî bin Hüseyin (v. 148/765) olup daha çok “Ca'fer-i Sâdık” diye bilinir. Hz. Hüseyin'in torunlarından biri olan bu zât, on iki imâmın altıncısıdır. Hadis ve fıkıh sâhalarında Medine'nin en büyük âlimlerinden biriydi.

Hadisin râvisi, bir önceki râvinin **babası** olan Ebû Câ'fer Muhammed ibni Ali bin Hüseyin (v. 114/733) ise, daha çok Muhammed el-Bâkır diye bilinir. O da tâbiîn âlimlerinden ve Ehl-i Beyt'in ileri gelenlerinden olup on iki imâmın beşincisidir.

Bu hadis, 395. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 110, nr. 25300; İbni Sa‘d, *et-Tabakätü’l-kübrâ* (Abbâs), II, 273.

395. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

اللَّهِ بْنِ أَبِي نَعْمٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

قَالَ أَبُو عِيسَى: «هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ».

Aşere-i Mübeşşere'den Abdurrahmân ibni Avf'ın oğlu Ebû Seleme radiyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem pazartesi günü vefât etti, salı günü defnedildi.”^[283]

İmâm Tirmizî, bu hadisin senedi bakımından “garîb” olduğunu söylemiştir.

Hadislerin Açıklaması

Yukarıdaki okuduğumuz 393-395. hadislerde, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in pazartesi günü vefât ettiği belirtiliyor. Bu konudaki hadisler arasında hiçbir zıtlık yoktur.

394. hadiste Resûl-i Kibriyâ'nın cenâzesinin üç gün sonra, 395. hadiste ise iki gün sonra defnedildiği belirtilmektedir. İki gün sonra yani salı günü defnedilmesinden maksat, Resûlullah Efendimiz'in techîz ve tekfîninin yani mübârek bedeninin yıkanıp kefenlenmesi ve cenâze namazının kılınması işinin salı günü yapılmasıdır. Üç gün sonra defnedilmesi ifâdesiyle de, geceler önce geldiği için, çarşamba gecesi yani salıyı çarşambaya bağlayan gece defnedildiği kastedilmektedir.

Resûlullah'ın kabr-i şerîfini Ebû Talha el-Ensârî kazmıştır.

Neden Bu Kadar Bekletildi?

Resûlullah'ın cenâzesinin neden bu kadar bekletildikten sonra defnedildiği konusuna gelince; ashâb-ı kirâm, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem vefâtı karşısında büyük bir şaşkınlığa düştüler. Ne yapacaklarını bilemediler. Hz. Ömer'in: "Her kim Muhammed öldü derse onu ikiye biçerim." diye kükremesi, onların içine düştüğü dehşeti bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır.

Sahâbeden bir kısmı onun nereye defnedileceği konusunda 389. hadiste açıklandığı üzere farklı görüşler ileri sürdü. Hattâ ashâbın bir kısmı Resûlullah'ın gömülüp gömülmeyeceğini bile tartıştı.

Daha da önemlisi, 396. hadiste geçeceği üzere, Muhâcirler "halîfe bizden olsun", Ensâr "hayır, bizden olsun" diye söylenmeye başladılar. Bu hali görünce, Müslümanlar arasında büyük bir fitne ve kargaşa çıkabileceğini düşünen Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer, ashâbın ileri gelenleriyle toplandılar ve ilk halîfenin kim olması gerektiğini müzâkere ettiler; uzun tartışmalardan sonra Hz. Ebû Bekir'i halîfe seçip ona bîat ettiler. Ardından Resûlullah Efendimiz'in techîz ve tekfîni ile meşgul oldular. İşte bu gibi meseleler, Resûl-i Kibriyâ'nın defnini geciktirdi.

Cenâze Namazı Nasıl Kılındı?

Peygamber Efendimiz'in cenâze namazı bugün bildiğimiz şekilde, bir imâmın arkasında bir defada kılınmadı. Sahâbîler Fahr-i Âlem'in cenâze namazını ayrı ayrı cemâatler halinde edâ ettiler. Önce erkekler, ardından kadınlar, daha sonra da çocuklar cenâze namazını kıldılar. [\[284\]](#)

Bir Teknik Bilgi

395. hadisin sonunda İmâm Tirmizî, o hadisin senedini "garîb" diye değerlendirmiş, bu sözüyle, bir önceki rivâyetin "meşhûr" olduğuna işaret etmek istemiştir. Zira 395. hadisi rivâyet eden Medine'nin ünlü yedi tâbiîn fakihinden biri olan Ebû Seleme bin Abdirrahmân ibni Avf, bu hadisi hangi sahâbîden duyduğunu söylememiştir. Ebû Seleme, bu hadisi hangi sahâbîden işittiğini söylemediği için bu rivâyet "mürsel" kabul edilmiş, diğer bir ifâdeyle senedi "zayıf" hale gelmiştir. Bu hadisin senedi zayıf olmakla beraber, onu takviye eden ve senedi muttasıl olan başka rivâyetler bulunduğu için de hadisin metni sahihtir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem pazartesi günü vefât etti. Bu konuda hiçbir ihtilâf yoktur.

2. **Cenâzesinin nereye defnedileceği konusunda, daha da önemlisi Resûl-i Ekrem'den sonra devlet başkanının yani halîfenin kim olacağı husûsunda farklı görüşler ortaya çıktığı için cenâze pazartesi ve salı günü bekletildi; defin ancak salıyı çarşambaya bağlayan gece gerçekleşti.**

3. Peygamber Efendimiz'in cenâze namazı, bugün olduğu gibi bir imâmın arkasında cemâat halinde kılınmadı. Ashâb onun cenâze namazını önce erkekler, sonra kadınlar, daha sonra da çocuklar olmak üzere çeşitli gruplar halinde kıldılar.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi **Ebû Seleme bin Abdirrahmân ibni Avf'**dan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) olup 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdülazîz ibni Muhammed** (v. 187/803) ise 117. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şerîk ibni Abdillah ibni Ebî Nemir** el-Medenî (v. 140/757'den önce), 95. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin râvisi, Medineli yedi tabiîn fakihinden biri olan **Ebû Seleme bin Abdirrahmân ibni Avf** (v. 124/742) 12. hadiste tanıtıldı.

İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (Abbâs), II, 273

İbni Mâce, Cenâiz 65, nr. 1658; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), I, 31, nr. 22.

396. Hadis

وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

نُبَيْطٌ، عَنْ نُعَيْمِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ نُبَيْطِ بْنِ شَرِيْبٍ،

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَحْلِ رَيْثٍ، وَعَلَيْهِ قَطِيفَةٌ لَا تُسَاوِي أَرْبَعَةَ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيَشْهَدُ الْجَنَائِزَ، وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ، فَمَا قَالَ لِي أُفٍ قَطُّ، وَمَا قَالَ لِشَيْءٍ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ، فَمَا قَالَ لِي أُفٍ قَطُّ، وَمَا قَالَ لِشَيْءٍ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ، فَمَا قَالَ لِي أُفٍ قَطُّ، وَمَا قَالَ لِشَيْءٍ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ، فَمَا قَالَ لِي أُفٍ قَطُّ، وَمَا قَالَ لِشَيْءٍ

أَوْطَأُ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعَنِي وَطَاءَتُهُ

فَأَذَّنَ، وَأَمَرَ أَبُو بَكْرٍ فَصَلَّى بِالنَّاسِ، ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

يَغْفُلُ مَخَافَةَ أَنْ يَغْفُلُوا أَوْ يَمِيلُوا، لِكُلِّ حَالٍ عِنْدَهُ عِتَادٌ، لَا
يَغْفُلُ مَخَافَةَ أَنْ يَغْفُلُوا أَوْ يَمِيلُوا، لِكُلِّ حَالٍ عِنْدَهُ عِتَادٌ، لَا
وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
أَوْطَأَ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعْتَنِي وَطَاءَتْهُ
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
يَغْفُلُ مَخَافَةَ أَنْ يَغْفُلُوا أَوْ يَمِيلُوا، لِكُلِّ حَالٍ عِنْدَهُ عِتَادٌ، لَا
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
فِيهِ الْكَبِيرُ، وَيَزْحَمُونَ فِيهِ الصَّغِيرَ، وَيُؤَثِّرُونَ ذَا الْحَاجَةِ،
عَلَيْهِ وَسَلَّمْ يَعُودُ الْمَرِيضُ، وَيَشْهَدُ الْجَنَائِزَ، وَيَزْكَبُ الْحِمَارَ،
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

إِنَّكَ إِنْ اتَّبَعْتَ عَوْرَاتِ النَّاسِ أَفْسَدْتَهُمْ، أَوْ كِدْتَ أَنْ تُفْسِدَهُمْ
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
رَاجِيهِ، وَلَا يُخَيَّبُ فِيهِ، قَدْ تَرَكَ نَفْسَهُ مِنْ ثَلَاثٍ: الْمِرَاءِ وَالْإِكْثَارِ
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
سُئِلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ كَسْبِ الْحَجَّامِ، فَقَالَ:
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
النَّاسِ بَيْعَةً حَسَنَةً جَمِيلَةً.

Ashâb-ı kirâmdan Sâlim ibni Ubeyd şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem son hastalığı sırasında bir baygınlık geçirdi, daha sonra kendine geldi ve:

‘Namaz vakti girdi mi?’ diye sordu. Oradakiler:

‘Evet, girdi’ dediler. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü:

‘Öyleyse Bilâl’e söyleyin ezân okusun; Ebû Bekir’e de söyleyin insanlara namazı kıldırın.’ buyurdu.

Bunu söyledikten sonra yeni bir baygınlık daha geçirdi, ardından kendine geldi ve tekrar:

‘Namaz vakti girdi mi?’ diye sordu. Oradakiler:

‘Evet, girdi’ dediler. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü yine:

‘Öyleyse Bilâl’e söyleyin ezân okusun; Ebû Bekir’e de söyleyin cemâate namazı kıldırın.’ buyurdu.’

O zaman Hz. Âişe:

‘Yâ Resûlallah! Babam, pek yufka yüreklidir. Senin yerine geçince dayanamayıp ağlar, halka namazı kıldırılmaz. Başkasına söyleyen de o kıldırır!’ dedi.

Resûl-i Ekrem, tekrar baygınlık geçirdi, kendine gelince şöyle buyurdu:

‘Bilâl’e söyleyin ezân okusun; Ebû Bekir’e de söyleyin halka namazı kıldırın.’ Hz. Âişe’ye hitâben: ‘Sizler, Yûsuf peygamberin günündeki kadınlar gibisiniz.’ buyurdu.”

Hadisi rivâyet eden Sâlim ibni Ubeyd şöyle dedi:

“Bilâl’e söylediler ezân okudu; Ebû Bekir’e de söylediler o da halka namazı kıldırıldı.

Ertesi gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kendinde biraz rahatlık ve hafiflik hissedince:

‘Kendilerine dayanarak yürüyeceğim birilerini bulun da namaza çıkayım.’ buyurdu.

Hz. Âişe’nin hizmetkârı Berîre ile bir başka adam geldi; Resûl-i Ekrem de onlara dayanarak Mescid’e gitti. Hz. Ebû Bekir, Allah’ın Elçisi’ni görünce mihraptan geri çekildi. Server-i Enbiyâ ona eliyle ‘Yerinde kal!’ diye işaret etti. O da yerinde durup cemâate namazı kıldırıldı.

Fahr-i Âlem Efendimiz, bu olaydan sonra vefât etti.

Hz. Ömer, Resûl-i Ekrem’in vefât ettiğini öğrenince kılıcını çekti ve:

‘Vallahi birinin “Muhammed öldü” dediğini duyarsam, onu ikiye biçerim.’ dedi.”

Hadisi rivâyet eden Sâlim ibni Ubeyd sözüne şöyle devam etti:

“O zamanlar insanların çoğu okur yazar değildi; Resûl-i Ekrem’den önce de bir peygamber görmedikleri için bu olay karşısında ne yapacaklarını bilemediler, Hz. Ömer’den korktukları için de sustular.

O zaman ashâb-ı kirâm bana:

‘Sâlim! Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in en yakın arkadaşı Ebû Bekir’e git de buraya gelmesini söyle!’ dediler. Ben de kalkıp Ebû Bekir’in yanına gittim; mahalle mescidindeydi. Ben ise dehşet içindeydim, ağlayarak yanına vardım. Ebû Bekir beni o vaziyette görünce:

‘Yoksa Resûlullah vefât mı etti?’ diye sordu. Ben de:

‘Evet; fakat Ömer kılıcını çekmiş vaziyette, vallahi birinin “Muhammed öldü” dediğini duyarsam, onu ikiye biçerim, diye söylenip duruyor.’ dedim. Ebû Bekir:

‘Haydi gidelim.’ dedi; birlikte yürüdük. Hz. Âişe’nin evine vardığımızda insanlar içeri girmeye çalışıyordu. Ebû Bekir onlara:

‘Bana yol verin!’ dedi. Herkes bir tarafa çekilerek ona yol açtılar. O da Fahr-i Kâinât’ın bulunduğu odaya girdi, üzerine kapanıp öptü. (إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ) “Şüphesiz sen de öleceksin, onlar da ölecekler.”^[285] âyet-i kerîmesini okudu. Fahr-i Âlem’in vefât edip etmediğine karar veremeyenler ona:

‘Ey Resûlullah’ın can yoldaşı! Allah’ın Elçisi vefât etti mi?’ diye sordular. O da:

‘Evet, vefât etti.’ deyince, Resûlullah’ın dünyaya vedâ ettiğini kesin olarak anladılar. Bu defa da:

‘Ey Resûlullah’ın can yoldaşı! Resûl-i Ekrem’in ardından cenâze namaz kılınır mı?’ diye sordular. O:

‘Evet, kılınır.’ dedi. Bu defa da:

‘Nasıl kılınır?’ diye sordular. Hz. Ebû Bekir şu cevabı verdi:

‘Önce bir cemâat girer, tekbîr alıp cenâze namazı kılar ve duâ ederler. Onlar çıkarlar, ardından bir cemâat daha girer, tekbîr alıp cenâze namazı kılar ve duâ ederler, sonra dışarı çıkarlar. İşte bu şekilde bütün Medine halkı içeri girip aynı şekilde cenâze namazı kılarlar.’ Bundan sonra da ona şu soruları sordular:

‘Ey Resûlullah’ın can yoldaşı! Resûl-i Ekrem defnedilir mi?’

‘Evet, defnedilir.’

‘Nereye defnedilir?’

‘Allah Teâlâ onun rûhunu nerede almışsa oraya defnedilir. Çünkü Kâinâtın Rabbi, onun rûhunu tertemiz olan bir yerde almıştır.’

İnsanlar Ebû Bekir radiyallahu anhın her sözünün doğru olduğunu anlayıp kabul ettiler.

Daha sonra Hz. Ebû Bekir, orada bulunanlara Resûl-i Ekrem'i baba tarafından akrabalarının yıkamasını söyledi.

Muhâcirler halîfe seçimini görüşmek üzere bir araya geldiler ve Hz. Ebû Bekir'e:

'Haydi Ensâr kardeşlerimizin yanına gidelim de halîfe seçimi konusunda yapacağımız toplantıya onları da alıp meseleyi birlikte istişâre edelim.' dediler. Ensâr ile birlikte toplandılar ve halîfe seçimini görüşmeye başladılar. Ensâr:

'Bir emîr sizden (Mekkelilerden), bir emîr de bizden (Medinelilerden) olsun.' dediler. Hz. Ömer sözü alarak Ensâr'a şunları söyledi:

'Şu âyette zikredilen üç özellik kimde vardır, söyler misiniz?

يَا أَيُّهَا النَّاسُ تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ، فَإِنِّي أَتُوبُ فِي الْيَوْمِ إِلَيْهِ مِائَةَ مَرَّةٍ

"İki kişiden biri olarak mağarada iken, yanındaki arkadaşına: 'Üzülme! Allah bizimle beraberdir.' diyordu."^[286]

Birinci özellik 'mağaradaki **iki kişiden biri**' ifâdesidir. İkinci özellik '**Arkadaşına** şöyle dedi.' ifâdesidir. Üçüncü özellik de '**Üzülme! Allah bizimle beraberdir.**' cümlesidir. Mağaradaki o iki kişi kimdir, bilir misiniz?"

Olayı anlatan Sâlim ibni Ubeyd sözüne şöyle devam etti:

"Hz. Ömer, bunları söyledikten sonra elini Hz. Ebû Bekir'e uzatarak ona bîat etti. Ardından da diğer sahâbîler kendi istek ve arzûlarıyla Hz. Ebû Bekir'e bîat ederek onu halîfe seçtiler."^[287]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîfte, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in son hastalığı sırasında ve vefâtından hemen sonra meydana gelen olaylar anlatılmaktadır.

Peygamber-i Zîşân'ın son hastalığı sırasında ağrısı çok fazlaydı. Yüksek ateş yüzünden birkaç defa baygınlık geçirdi. Onun ağır imtihanı devam ediyordu. Nitekim Sa'd ibni Ebû Vakkas radiyallahu anh bir gün şöyle sormuştu:

يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ النَّاسِ أَشَدُّ بَلَاءً؟

“Yâ Resûlallah! En büyük sıkıntılar kimlerin başına gelir?”
Resûl-i Kibriyâ ona şöyle cevap vermişti:

الأنبياءُ ثمَّ الأمثلُ فالأمثلُ، فَيَبْتَلِي الرَّجُلَ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ،
فَإِنْ كَانَ دِينُهُ ضَلْبًا اشْتَدَّ بَلَاؤُهُ، وَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ رِقَّةٌ ابْتُلِيَ
عَلَى حَسَبِ دِينِهِ

“Belâların en ağır peygamberlere gelir; sonra onlara en yakın olanlardan başlayarak derece derece aşağı doğru devam edip gider. İnsan, dindarlığı derecesinde sıkıntıya uğrar. Çok dindarsa, sıkıntısı da çok olur. Dindarlığı gevşekse, sıkıntısı hafif olur.”^[288]

Peygamberler de Hastalanır

Hadisimizde Fahr-i Âlem Efendimiz’in ağır ateş yüzünden birkaç defa baygınlık geçirdiğini gördük. Bu durum, onun peygamberliğine bir zarar vermez. Çünkü bayılma her insanın yaşayabileceği ârızî; peygamberler de hastalanıp böyle bir durum yaşayabilir. Peygamberlerde kesinlikle bulunmaması gereken illet, deliliktir.

Ebû Bekir İmâm Olsun!

Fahr-i Âlem Efendimiz baygınlık geçirip kendine gelince, yatısı namazı^[289] vaktinin girip girmediğini sordu ve vaktin girdiğini öğrendi. Bütün vakit namazlarını ashâbına bizzat kendisi kıldırırdı. Fakat bu defa zayıf düştüğünden kendisini halsiz hissetti. Bu sebeple: “Bilâl’e söyleyin ezân okusun; Ebû Bekir’e de söyleyin cemâate namazı kıldırın.” buyurdu.

Fakat Hz. Âişe: Yâ Resûlallah! Babam pek yufka yüreklidir. Mihrâba senin yerine geçince dayanamayıp ağlar; sesini, okuduğu Kur’ân’ı cemâate duyuramaz, dolayısıyla namazı kıldırılmaz. Başkasına söyleyen de o kıldırır! dedi. Hattâ bir diğer rivâyetten öğrendiğimize göre: “Ömer’e söyleyen de namazı o kıldırır!” dedi.

Hz. Âişe, bu fikrinde ısrarlı olduğu için Hz. Hafsa’ya da aynı şeyi söylemiş, hattâ ona şöyle dedirtmişti:

“Yâ Resûlallah! Ebû Bekir ağlamaktan dolayı sesini cemaate duyuramaz, babam Hz. Ömer’e emretseniz de cemâate namazı o kıldırır!”^[290]

“Yeter Sus!”

Emrinin yerine getirilmemesi, Peygamber-i Zîşân’ın canını sıkımsı ve Hz. Âişe’ye:

“Yeter, sus! Şüphesiz siz, Yûsuf peygamberin zamanındaki kadınlar gibisiniz, onlardan farkınız yok!” diye çıkışmıştır.^[291]

Fahr-i Âlem Efendimiz: “Siz Yûsuf peygamberin zamanındaki kadınlar gibisiniz” derken Hz. Âişe ile birlikte Hz. Hafsa’yı da kasetmişti. Fakat onun asıl muhâtabı Hz. Âişe idi. Fahr-i Kâinât Efendimiz bu sözyle Hz. Âişe’ye, “Sen de tıpkı Züleyhâ gibisin.” demek istedi. O da Mısırlı kadınlara: “Ben Yûsuf’a âşığım.” diye ona duyduğu sevgiyi açıkça itiraf etmek yerine, kadınlara evinde ziyâfet vermiş, böylece onların Hz. Yûsuf’un güzelliğini görünce, böyle bir güzele âşık olduğu için kendisine hak vermelerini ve “Zavallı kadın, kölesine âşık olmuş!” diye kendisini kınamaktan vazgeçmelerini istemişti.

Gerçekten de Hz. Âişe, Peygamber Efendimiz’in buyurduğu gibi davranmıştı. Onun asıl söylemek istediği şu idi:

“Yâ Resûlallah! Babam şimdi imâm olursa, insanlar, Resûlullah’ın yerine geçecek kimseden hoşlanmaz, hattâ ondan nefret ederler; ben de bu yüzden babamın senin yerine geçmesini istemiyorum.” Fakat Hz. Âişe, bunu söylemeye cesâret edemedi. Onun yerine:

“Babam pek yufka yüreklidir. Senin yerine geçince dayanamayıp ağlar, sesini duyuramaz, namaz kıldırılmaz!” demeyi tercih etmişti.

Resûl-i Ekrem’in, Hz. Ebû Bekir’in imâm olmasını üç defa emrettiği hadisimizde de görülmektedir. Başta *Sahîh-i Buhârî* olmak üzere diğer hadis kitaplarındaki bazı rivâyetlere göre, Hz. Âişe, her defasında babasının imâm olmamasını istemiş, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de üçüncü (veya dördüncü) emrinden sonra ona çıkışmıştır.^[292]

Ayaklarını Sürüyerek

O gün Bilâl-i Habeşî ezân okumuş, Hz. Ebû Bekir de namaz kıldırılmıştı. Hz. Ebû Bekir’in, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in rahatsızlığı boyunca on yedi vakit namaz kıldırıldığı belirtilmektedir.^[293]

Bir başka gün, muhtemelen bir salı günü Server-i Enbiyâ Efendimiz kendisinde Mescid-i Nebevî'ye çıkacak kadar güç hissetti ve iki kişinin yardımıyla mescide gitti. Şöyle ki:

Hadisimize göre, hizmetkârı Berîre ile bir başka adam Resûlullah'ı mescide götürdü. Daha başka rivâyetlerden öğrendiğimize göre yatağından mescidin kapısına kadar iki hanım hizmetkârı Berîre ile Nûbe'ye dayanarak gitti. Oradan itibâren de amcası Hz. Abbâs ile yeğeni ve damadı Hz. Ali'ye dayanarak mihrâba kadar vardı. Bazı rivâyetlerde Hz. Abbâs'ın yerine oğlu Fazl'ın, bazı rivâyetlerde ise Üsâme bin Zeyd'in adı geçmektedir. [294]

Hz. Âişe bu olayı anlatırken, o gün Fahr-i Cihân Efendimiz'in güçsüzlüğü yüzünden ayaklarını yerlerde sürüyerek gittiğini ve bu manzaranın hâlâ gözünün önünde olduğunu söylerdi. [295]

“Yerinde Dur!”

Cemâate namaz kıldırılmakta olan Hz. Ebû Bekir, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mihrâba getirildiğini farkedince, geriye çekilmek istedi; fakat Allah'ın Elçisi ona “Yerinde dur!” diye işaret buyurdu. O da bu işarete uyarak namazı tamamladı.

Fahr-i Kâinât Efendimiz'in bu son hastalığı sırasında acaba Mescid-i Nebevî'ye kaç defa çıktı? Yine muhtelif rivâyetlerden öğrendiğimize göre iki defa çıktı. Birinde imâm olup namaz kıldırdı; diğesinde Hz. Ebû Bekir'e uyarak onun arkasında namaz kıldı.

Ashâbın Perişan Hali

Şimdi de hadisimizde Resûlullah Efendimiz'in vefâtıyla ilgili olarak anlatılanlara gelelim:

Hz. Ebû Bekir Sultân-ı Enbiyâ'nın son hastalığı sırasında onun yanından ayrılmıyordu. Bilemediğimiz bir sebeple izin alıp evine gittiğinde, Fahr-i Cihân Efendimiz dünyaya vedâ etti.

Bunu öğrenen ashâb-ı kirâm, derin kederleri yüzünden büyük bir şaşkınlığa, hattâ dehşete düştü. Kimi Hz. Ömer gibi âdetâ aklını kaybetti; kimi Abdullah ibni Üneys gibi olduğu yere çöküp kaldı; kiminin de Hz. Osmân gibi dili tutuldu. [296]

Ashâb-ı kirâm genellikle ümmî oldukları, bir peygamberin vefât edip etmeyeceği konusunda eski kitapları okuyarak bilgi edinmedikleri için bu hususta herkes farklı şeyler söylüyordu. Ayrıca vefât etmiş olsa bile, bu

durumda bir peygambere ne yapılacağını bilemiyorlardı. İşte o zaman akıllarına Hz. Ebû Bekir geldi. Resûlullah'ın en yakın arkadaşı olduğu için ne yapmak gerektiğini ancak onun bileceğini düşündüler ve Sâlim ibni Ubeyd'i ona gönderdiler.

Hz. Ebû Bekir Durumu Öğrenince

Sâlim ibni Ubeyd, Hz. Ebû Bekir'i çağırmaya gittiğinde o, mahalle mescidinde öğle namazını kılıyordu. Sâlim'in durmadan ağladığını görünce Fahr-i Cihân'ın Rabbine kavuştuğunu anladı, Sâlim'den bu acı gerçeği öğrendi. Ardından da hemen atına atlayıp süratle Hz. Âişe'nin evine geldi. Hadisimizde nakledildiği şekilde Peygamber-i Zîşân'ın üzerine kapandı ve onu ağlayarak öptü ve Zümer sûresinin “Sen de öleceksin, sana yalancı diyen ve peygamberliğini kabul etmeyenler de ölecekler.” anlamındaki 30. âyet-i kerîmesini okudu.

O sırada da Hz. Ömer'in kendini kaybettiğini ve: ‘Vallahi birinin Muhammed öldü dediğini duyarsam, onu ikiye biçirim.’ diye söylendiğini duydu.

Hz. Ömer neden böyle demişti? Esasen Hz. Ömer, Resûlullah Efendimiz daha önce birkaç defa baygınlık geçirdiği için yine öyle olduğunu sanıyor, onun vefât etmiş olabileceğine ihtimâl vermiyordu.

Nitekim 391. hadisin açıklamasında Resûl-i Ekrem'in yanına gelen Hz. Ebû Bekir'in orada ne yaptığı, ne söylediği, âdetâ kendini kaybetmiş olan Hz. Ömer'i nasıl teskin ettiği genişçe anlatılmıştı.

Ashâb-ı Kirâmı Nasıl Yatıştırdı?

Bu acı olay dolayısıyla ashâb-ı kirâmın içinde en metânetli ve ölçülü davranan Hz. Ebû Bekir oldu. Resûl-i Ekrem'in vefâtı karşısında ne yapacağını bilemeyen sahâbîleri, o sâkinleştirdi. Peygamber Efendimiz'in vefât ettiğini ashâba o duyurdu. Yaptığı o ünlü konuşmasında:

“İçinizden kim Muhammed'e tapıyorsa, şunu bilsin ki, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem ölmüştür. Kim de Allah'a ibadet ediyorsa, bilsin ki, Allah dâimâ diridir.” dedikten sonra, “Muhammed sadece bir peygamberdir. Ondan önce de pek çok peygamber gelip geçmiştir. Şâyet o ölür veya öldürülürse, eski dininize geri mi döneceksiniz?”^[297] âyet-i kerîmesini okuyunca, başta Hz. Ömer olmak üzere bütün ashâb-ı kirâm gerçeği kabullenip sâkinleşti.

Nitekim Hz. Ömer, Ebû Bekir radiyallahu anh bu âyet-i kerîmeyi okuduktan sonra, aslında çok iyi bildiği bu ilâhî beyân için: “Bu âyeti daha önce hiç duymamış gibiydim.” demiştir.^[298] Zira Hz. Ömer, Allah Teâlâ münâfıkları ortadan kaldırmadan Peygamber aleyhisselâmın vefât etmeyeceğini zannediyordu.

Hz. Ebû Bekir, ashâb-ı kirâmı teskin ederken yukarıdaki âyetle yetinmemiş, Resûl-i Ekrem’in vefât edeceğini dile getiren şu âyet-i kerîmeyi de okumuştur:

“Senden önce de hiçbir insana ölümsüzlük vermedik. Sen öleceksin de, onlar ebedî mi kalacaklar?”^[299]

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in gerçekten vefât ettiğini Hz. Ebû Bekir’den öğrenen sahâbîler, onun hayatında hiç yalan söylemediğini bildikleri için kendisine inandılar. Sonra da Resûl-i Ekrem’in günahsız olduğunu düşünerek onun cenâze namazının kılınıp kılınmayacağını sordular. Hz. Ebû Bekir onlara, kılınacağını söyleyince, bu defa da nasıl kılacaklarını sorup öğrendiler.

Cenâze Namazı Nasıl Kılınacak?

Hz. Ebû Bekir, hadisimizde de geçtiği üzere Resûl-i Ekrem’in cenâze namazının topluca değil grup grup ayrı cemâatler halinde, bugün bizim de kıldığımız gibi dört tekbîrle kılınacağını kendilerine anlattı. Önce erkeklerin, ardından kadınların, daha sonra da çocukların kendi başlarına, bir imâma uymadan cenâze namazı kılacaklarını söyledi. Böylece Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hayatında da, vefâtından sonra da mü’minlerin imâmı olduğunu, onun cenâzesini kıldırmak üzere bir başkasının imâmlık yapamacağını onlara ve bize öğretmiş oldu.

Nereye Defnedilecek?

Hz. Ebû Bekir, ashâb-ı kirâmın Resûlullah’ı bir yere defnedip etmeyecekleri, edeceklerse nereye defnedecekleri sorusuna da cevap verdi. Çünkü bazıları, bir peygamberin cesedinin bozulmayacağı, bunun için de onu defnetmeye gerek bulunmadığını sanıyordu. Bazıları ise Peygamber aleyhisselâm’ın vücudunun, tıpkı Hz. İsa gibi göğe kaldırılacağını söylüyordu.

Hz. Ebû Bekir onlara: “Sizi topraktan yarattık, yine ona döndüreceğiz ve tekrar oradan çıkaracağız.”^[300] âyetini okudu. Bu âyet-i kerîmeye göre

Resûlullah'ın da defnedileceğini söyledi.

Bu defa da nereye defnedileceği soruldu. O da: “Allah Teâlâ onun rûhunu nerede almışsa oraya defnedilir. Çünkü Kâinâtın Rabbi, onun rûhunu tertemiz olan bir yerde almıştır.” cevabını verdi.

Onu Kim Yıkayacak?

Her hususta bir ilk yaşanıyordu. Bu defa Hz. Ebû Bekir'e Peygamber-i Zîşân'ın mübârek cenâzesini kimin yıkayacağını sordular. Hz. Ebû Bekir, Fahr-i Kâinât'ı baba tarafından akrabalarının yıkayacağını söyledi.

Öyle de oldu. Efendimiz aleyhisselâmı Hz. Ali yıkadı. Amcası Hz. Abbâs ile iki oğlu Fazl ile Kusem ona yardım etti.

Hz. Ali, Fahr-i Âlem'in mübârek vücûdunu yıkadıktan sonra şöyle dedi:

“Server-i Enbiyâ sallallahu aleyhi ve sellem cenâzesini yıkadım. Bu sırada, bir ölünün vücûdundan çıkan şeyler, acaba ondan da çıkacak mı diye bekledim; çıkmadığını görünce de: ‘Ey Allah'ın Elçisi! Hayatında tertemizdin, vefâtında da tertemizsin’ dedim.”^[301]

Burada şunu da söyleyelim: Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi yıkarken üzerindeki gömleği çıkarmak istediler. “Gömleği çıkarmayın!” diye bir ses duydular. Onlar da Allah'ın Resûlü'nü üzerindeki gömlekle yıkadılar.^[302]

Sonra Server-i Enbiyâ Efendimiz'i yıkayan bu dört kişi onu kabrine de indirdi.

Halîfe Kim Olacak?

Hadisimizde çok önemli bir konuya daha temas edilmektedir. Peygamber aleyhisselâmın mübârek bedeni toprağa teslim edilmeden önce halîfenin kim olacağı konusunun gündeme geliyor.

Burada haklı olarak hatıra şöyle bir soru gelebilir: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem cenâzesi daha ortadayken, onu öylece bırakıp halîfe seçmeye gidilmesi olacak şey miydi?

Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer, yukarıda sözünü ettiğimiz hizmetlerle uğraşırken kulaklarına bir haber çalındı. Ensâr'dan bir kısmı Sakîfetü Benî Sâide denilen yerde bir araya toplanıp kimin halîfe olacağını konuşmaya başlamıştı. Bu toplantıya Muhâcirîn'den bir grup ta katılmıştı. Bunu duyan Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer son derece rahatsız oldular. Hz. Ömer:

“Şimdi onlar halîfe diye uygun olmayan birini seçerlerse, ya ona istemeyerek de olsa bîat edeceğiz veya karşı görüş belirteceğiz. Bu da ortalığın karışmasına, fitneye ve fesâda yol açacak. Şu halde öncelikle bu konuyu halledelim.” diye endişesini belirtti. Hz. Ebû Bekir de ona hak verdi. İşte bu sebeple halîfe seçimini, defin olayının önüne aldılar.

Hz. Ömer’in Gerekçeleri

Ensâr ile Muhâcirîn halîfenin kim olacağı konusunu görüşmeye başlayınca, Ensâr’dan, Bedir gâzîsi Habbâb ibni Münzir bir görüş ortaya attı: “Bir emîr sizden, bir emîr de bizden olsun.” dedi.

Bunun üzerine sözü Hz. Ömer aldı ve onlara Resûl-i Ekrem’in Medine’ye hicret ederken yol arkadaşı olarak kimi seçtiğini hatırlattı. Bu son derece önemli olayda kendisine Hz. Ebû Bekir’i yol arkadaşı seçtiğini söyledi. Ardından da: “İki kişiden biri olarak mağarada iken, yanındaki arkadaşına: ‘Üzülme! Allah bizimle beraberdir.’^[303] âyetini okudu.

Bu âyette geçen üç şeye, ‘mağaradaki **iki kişiden biri**’ ifâdesine, ‘**Arkadaş**’ kelimesine ve ‘**Üzülme! Allah bizimle beraberdir.**’ cümlesine dikkat edilmesini istedi. Bu âyet-i kerîmede kendisinden söz edilen Hz. Ebû Bekir’in hilâfet makamına en lâıyk kişi olduğunu söyledi.

Sonra Peygamber Efendimiz’in son hastalığı sırasında Hz. Ebû Bekir’i ısrarla imâm tâyin ettiğini ve kendisinin de onun arkasında namaz kıldığını, bunun da Hz. Ebû Bekir’in halîfe olmasına işaret sayılması gerektiğini hatırlattı. Ayrıca Resûl-i Ekrem’in tâyin ettiği imâmın yerine bir başkasının geçemeyeceğini söyledi. İşte Hz. Ömer, bu son derece önemli delillerle herkesi bu konuda iknâ etti. Sonra da elini uzatarak Hz. Ebû Bekir’e bîat etti; ardında da diğer sahâbîler ona bîat ederek halîfelerini seçtiler.

Birini Dost Edinseydim!

Peygamber Efendimiz’in Hz. Ebû Bekir hakkında söylediği pek değerli hadîs-i şerîfler vardır. Bunlardan, 385. hadisin açıklamasında zikrettiğimiz şu hadîs-i şerîfi burada özellikle hatırlayalım:

“Arkadaşlık konusunda da, malını harcama konusunda da insanların en cömerdi Ebû Bekir’dir. Şâyet ümmetimden birini dost edinecek olsaydım, Ebû Bekir’i dost edinirdim. Fakat İslâmiyet sebebiyle olan kardeşlik ve sevgi, şahsî dostluktan daha değerlidir. Ebû Bekir’in kapısı dışında Mescid’e açılan bütün kapılar kapatılsın!”^[304]

Sultân-ı Enbiyâ'nın: “Ebû Bekir'in kapısı dışında, Mescide açılan bütün kapılar kapatılsın!” emriyle de onun hilâfetine işaret etmiş olduğu görülmektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Son hastalığı sırasında Peygamber Efendimiz birkaç defa baygınlık geçirdi. Peygamberlerin baygınlık geçirmesi bir kusur değildir. Bu hal, onların peygamberliğine zarar vermez.

2. **H. Âişe, “Babam senin yerine imâm olmasın; çünkü o yufka yüreklidir, senin yokluğuna dayanamaz ağlar.” derken asıl maksadığı söylemedi. Zira o, Sultân-ı Enbiyâ'nın makâmında bir başkasını gören halkın, H. Ebû Bekir'den nefret edeceğini düşündü.**

3. Fakat Resûl-i Ekrem'in, kendisinden sonra H. Ebû Bekir'in halife olmasını istediği bazı olaylardan anlaşılmaktadır. Meselâ onun namazları H. Ebû Bekir'in kıldırmasını ısrarla istemesi, H. Ebû Bekir'in kapısı dışında Mescid'e açılan bütün kapıların kapatılmasını emretmesi bunu göstermektedir.

4. **Fahr-i Âlem Efendimiz ayakta duramayacak kadar hasta olduğu halde mescide gitti ve böylece ashâbına namaz ibâdetinin önemini bir kere daha göstermiş oldu.**

5. Resûlullah Efendimiz'in vefâtı, başta H. Ömer olmak üzere ashâb-ı kirâmı çok sarstı. Çünkü onun aralarından ayrılıp gideceğini hiç düşünmemişlerdi.

6. **Hadisimiz, H. Ebû Bekir'in ne kadar sâkin, kendine hâkim, neyi nasıl yapmak gerektiği konusunda ne kadar bilgili ve hilâfet makâmına ne kadar lâayık olduğunu da göstermektedir.**

7. Fahr-i Cihân Efendimiz'in mübârek bedeni daha toprağa verilmeden halife seçimi yapılmakla, toplum düzeni sağlanmış ve insanlar arasında çıkabilecek bir kargaşaya meydan verilmemiş oldu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Sâlim ibni Ubeyd radiyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Nasr ibni Alî el-Cehdamî** (v. 250/864), 92. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdullah ibni Dâvûd** el-Huraybî (v. 213/828), 304. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Firâs **Seleme bin Nübeyt** el-Eşca'î, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Nuaym ibni Ebî Hind** el-Eşca'î (v. 110/728), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Tirmizî*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir.

5. râvi Ebû Seleme **Nubeyt ibni Şerîr** el-Eşca'î, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan ve Resûl-i Ekrem'i küçük yaşta gören bir sahâbîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Sâlim ibni Ubeyd** el-Eşca'î Ehl-i Suffe'dendir. Sıffîn Savaşı'nda Hz. Ali'nin yanında yer almıştır. Resûl-i Ekrem'in vefâtından sonra Kûfe'ye yerleşen bu sahâbînin rivâyetleri dört büyük *Sünen*'de bulunmaktadır.

Allah ondan râzı olsun.

Zümer 39/30.

Tevbe 9/40.

İbni Mâce, *İkâme* 142, nr. 1234; İbni Huzeyme, *es-Sahîh (A'zamî)*, III, 59-60, nr. 1624.

Tirmizî, *Zühd* 54, nr. 2398; İbni Mâce, *Fiten* 23, nr. 4023.

Buhârî, *Ezân* 51, nr. 687.

Buhârî, *Ezân* 46, 70, nr. 679, 716, *İ'tisâm* 5, nr. 7303; Müslim, *Salât* 95, nr. 418.

Buhârî, *Ezân* 46, 70, nr. 679, 716; Müslim, *Salât* 101, nr. 420.

Buhârî, *Ezân* 39, 67, nr. 664, 712, *Enbiyâ* 19, nr. 3384; İbni Mâce, *İkâme* 5, nr. 1234; İbni Ebî Şeybe, *el-Musanef* (Hût), II, 118, nr. 7167; İbni Hibbân, *es-Sahîh (Arnaût)*, V, 485-486, nr. 2118.

Enver Şâh Keşmîrî, *Feyzü'l-bârî alâ Sahîhi'l-Buhârî (Mîretî)*, II, 259.

İbni Hibbân, *es-Sahîh (Arnaût)*, V, 485-486, nr. 2118.

Buhârî, *Ezân* 67, nr. 712.

Ebü'l-Yümn İbni Asâkir, *İthâfü'z-zâir*, s. 136; İbni Receb el-Hanbelî, *Letâifü'l-me'ârif*, s. 110; Kastallânî, *el-Mevâhibü'l-ledüniyye*, III, 670; Aliyyü'l-Kârî, *Cem'u'l-vesâil*, II, 216.

Âl-i İmrân 3/144.

Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâdu'n-nadira*, I, 144.

Enbiyâ 21/34.

Tâhâ 20/55.

İbni Mâce, Cenâiz 10, nr. 1467; Bezzâr, *Müsned* (Mahfûzurrahmân), II, 153, nr. 519; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), I, 515, nr. 1339, III, 61; Elbânî, *Sahîhu Süneni İbni Mâce*, I, 247, nr. 1198.

Mâlik, *el-Muvatta'*, Cenâiz 10; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), II, 448, nr. 10888, VII, 429, nr. 37034.

Tevbe 9/40.

Buhârî, Salât 80, nr. 466-67, Fezâilü ashâbi'n-Nebî 5, nr. 3656-58, Ferâiz 10, nr. 6738; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 2, nr. 2382.

397. Hadis

وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

حَدَّثَنَا ثَابِتُ الْبُنَائِي،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ

وَإِذَا ذَكَرْنَا الْأَخِرَةَ ذَكَرَهَا مَعَنَا، وَإِذَا ذَكَرْنَا الطَّعَامَ ذَكَرَهُ مَعَنَا،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

بِتَارِكٍ مِنْهُ أَحَدًا، الْمُوَافَاةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefâtından önce büyük acılar ve sıkıntılar çekerken Hz. Fâtıma radiyallahu anhâ:

”Vah benim babacığım, ne büyük sıkıntılar çekiyor! Çok kederliyim!” diye üzüntüsünü dile getirince, Fahr-i Âlem Efendimiz ona şunu söyledi:

“Üzülme kızım! Baban bu günden sonra artık sıkıntı çekmeyecek. Allah Teâlâ'nın kıyâmete kadar her kuluna tattıracağı ölümü, baban da tatmak üzeredir.”^[305]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz son hastalığı sırasında ateşler içinde yanıp kavruluyor, diğer insanlara kıyasla iki misli ıstırap çekiyordu. “Allahım! Ölümün şiddetine sabretmem için bana yardım eyle!” diye duâ ediyordu.^[306]

Son günlerinde Resûlullah Efendimiz'in ıstırabı çok fazlaydı. Ciğerpâresi Hz. Fâtıma buna dayanamadı. O, bu acıları kendisi de çekiyormuş gibi:

“Vah benim babacığım, ne büyük sıkıntılar çekiyor! Çok kederliyim!” diye inledi.

Yarın Bu Acılar Bitecek!

Fahr-i Cihân Efendimiz hayatta kalan biricik yavrusunu teselli etmek istedi. Ona: “Yarın baban bu acılardan kurtulacak. Cenâb-ı Hakk’ın kıyâmete kadar gelecek her insana mutlaka tattıracağı ölüm acısını baban da tadacak. Böylece onun için dünya dertleri bitmiş olacak.” diyerek, ölüm sıkıntılarına sabretmek gerektiğini söyledi.

Fahr-i Kâinât, Yüce Mevlâsının, başta kendisi olmak üzere bütün sâlih kulları için hazırladığı nimetlere az bir süre sonra kavuşacağını çok iyi biliyordu. Allah Teâlâ’nın bir hadîs-i kudsîde bu nimetlerden söz ederken şöyle buyurduğunu kendisi haber vermişti:

أَعَدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ، وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ،

وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ

“Ben, sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir insanın hatır ve hayalinden bile geçirmediği nimetler hazırladım.”^[307]

Sevgili Efendimiz son günlerinde çektiği acılarla bize ölüm sıkıntısına sabretmek gerektiğini öğretti. Âhirette insanı bekleyen korkunç elemeler yanında, dünyada çekilen hiçbir acının önemi olmadığını gösterdi ve bize şu dersi verdi:

Dünyada başınıza gelen dertleri, acıları gözünüzde büyütmeyin; bir derde uğradığınızda âhirette insanoğlunu bekleyen dayanılmaz sıkıntıları düşünün ve şunu unutmayın ki, dünya sıkıntılarına ne kadar sabrederseniz âhiretteki sıkıntılarınız o nispette azalacaktır...

“Vah Benim Babacığım!”

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem’in tertemiz rûhu Mevlâ’sına doğru kanatlanınca, bu defa Fâtıma radyallahu anhâ acılar içinde kıvrandı:

“Allah’ın çağrısına icâbet eden babacığım vah, mekânı Firdevs cenneti olan babacığım vah, kara haberini ancak dostu Cebrâil ile paylaşacağımız babacığım vah” diye ağladı.

Resûl-i Ekrem'in defninden sonra, ona on yıl hizmet eden Enes'i gördü ve ona:

“Enes! Resûlullah'ın üzerine çarçabuk toprak atmaya eliniz nasıl vardı, buna gönlünüz nasıl râzı oldu?”^[308] diye sitem etti.

Kulağına Ne Fısıldadı?

Server-i Enbiyâ'nın, hayatının son günlerinde sevgili Fâtıma'sı ile aralarında geçen bir olayı Hz. Âişe annemizden dinleyelim:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hanımları onun yanında oturuyorlardı. Fâtıma, tıpkı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem gibi yürüyerek çıkageldi. Server-i Enbiyâ onu görünce sevindi ve “merhaba kızım” diyerek sağ (veya sol) yanına oturttu. Sonra Fâtıma'nın kulağına bir şeyler fısıldadı. Fâtıma yüksek sesle ağlamaya başladı.

Peygamber Efendimiz onun aşırı üzüntüsünü görünce kulağına bir şey daha fısıldadı. Bu defa Fâtıma güldü.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kalkıp gidince Fâtıma'ya:

“Fâtıma!” dedim. “Hanımları yanındayken Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sadece sana bir sır verdi; sen de ağladın. Peygamber aleyhisselâm sana ne söyledi?” diye sordum. Fâtıma:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sırrını kimseye söyleyemem” dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefât edince ben tekrar Fâtıma'ya:

“Senin üzerindeki analık hakkıma dayanarak Resûlullah'ın sana verdiği sırrı bana söylemeni istiyorum.” dedim. Fâtıma:

“Şimdi olabilir.” dedi ve şunları söyledi: “Resûl-i Ekrem kulağıma ilk defa bir şey söylediğinde, Cebrâil'in nâzil olan Kur'an âyetlerini baştan sona okumak üzere her yıl bir -veya iki- defa geldiğini, fakat bu yıl aynı maksatla iki defa geldiğini söyledi ve bana:

‘Ecelimin yaklaştığını anlıyorum; Allah'a karşı saygıda kusur etme ve sabırlı ol! Benim senden önce gitmem çok iyi!’ buyurdu.

Bunun üzerine gördüğün gibi çok ağladım. Benim çok üzüldüğümü görünce, kulağıma şöyle fısıldadı:

“Fâtıma! Sen, mü'min hanımların -veya bu ümmetin kadınlarının-hanımefendisi olmak istemez misin?” O zaman da gördüğün gibi güldüm.”^[309]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz vefât etmeden önceki hastalığında, herkesin çektiğinden iki misli fazla ıstırap çekti.

2. Hz. Fâtıma, babasının çektiği o dayanılmaz acıları gördükçe perişan oldu ve ona: “Vah benim babacığım, ne büyük sıkıntılar çekiyor! Çok kederliyim!” diye üzüntüsünü dile ifâde etti.

3. Resûlullah Efendimiz de ona, herkesin tadacağı ölümü bir gün sonra kendisinin de tadacağını ve böylece acılarının tamamen biteceğini söyledi. Sonra da onu, âhirette mü'min hanımların hanımefendisi olacağını söyleyerek teselli etti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Nasr ibni Alî** el-Cehdamî (v. 250/864), 92. hadiste genişçe tanıtıldı.

2. râvi **Abdullah ibni'z-Zübeyr el-Bâhilî** rivâyetleri *Sünen-i İbni Mâce* ile Tirmizî'nin bu eserinde bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup makbûl bir râvidir.

3. râvi **Sâbit el-Bünânî** (v. 123/741), 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

İbni Mâce, Cenâiz 65, nr. 1629; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 141, nr. 12461.

Tirmizî, Cenâiz 8, nr. 978; İbni Mâce, Cenâiz 64, nr. 1623.

Buhârî, Bed'ü'l-halk 8, nr. 3244, Tefsîr 32/1, nr. 4780, Tevhîd 35, nr. 7498; Müslim, Cennet 2-5, nr. 2784.

Buhârî, Meğâzî 83, nr. 4462; İbni Mâce, Cenâiz 65, nr. 1630.

Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3623-3626, Meğâzî, 83, nr. 4433, İsti'zân 43, nr. 6285-6286; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 97-99, nr. 2450.

398. Hadis

وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ
رَبِّهِ بَنُ بَارِقِ الْحَنْفِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ جَدِّي أَبَا أَبِي سَمَاكَ بْنِ الْوَلِيدِ، يُحَدِّثُ
عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ، فَمَا قَالَ لِي أَفِ قَطُّ، وَمَا قَالَ لِشَيْءٍ
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثْنِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،
وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ، فَمَا قَالَ لِي أَفِ قَطُّ، وَمَا قَالَ لِشَيْءٍ
لَنْ يُصَابُوا بِمِثْلِي».

Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâ Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinlediğini söyledi:

“Ümmetinden birinin, kendisinden önce iki çocuğu vefât etse, Allah Teâlâ o çocuklar sebebiyle o kişiyi Cennet’e koyar.” Bunun üzerine Hz. Âişe:

“Yâ Resûlallah! Ya ümmetinden bir kimsenin, kendisinden önce bir çocuğu vefât etmişse, onun durumu nedir?” diye sordu. Allah’ın Resûlü ona:

“Ey sorularıyla dinin öğrenilmesine çalışan!” diye hitap ettikten sonra sözüne şöyle devam etti: “Kendinden önce bir çocuğu vefât eden de, iki çocuğu vefât eden gibi Cennet’e girer.” Bu defa Hz. Âişe:

“Yâ Resûlallah! Ümmetinden hiç çocuğu olmayan ve kendisinden önce çocuğu ölmeyen kimsenin durumu nedir?” diye sorunca, Allah’ın Elçisi şöyle buyurdu:

“Ümmetimden önce onlar için âhirete giden şefâatçi benim. Zira ümmetim benden ayrılmanın acısı gibi hiçbir acı çekmemiştir.”^[310]

Hadisin Açıklaması

Hadisimiz, kendisinden önce bir veya iki küçük yavrusunu âhirete gönderen anne ve babalar için ne büyük bir teselli kaynağıdır. Küçük yaşta vefât eden çocuğun kız veya erkek olması arasında bir fark yoktur. Server-i Enbiyâ Efendimiz, ciğerpâresinin veya birden fazla yavrusunun acısına katlanmanın, anne babayı Cennet’e götüreceğini müjdelemektedir. Çünkü anne ve babasından önce vefât eden çocuklar, onlara Cennet hazırlayan, Cennet’in kapılarını açan öncü kuvvet gibidir.

Öncü Kuvvet Gibi

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz bu olayı Arapların çok iyi bildiği öncü anlamındaki “farat” kelimesiyle açıklamıştır. Çünkü bir kervanın öncüleri vardır. Onlar, gidilmekte olan yöne kervandan önce gider, su başlarını, çadır kurmaya elverişli mekânları, kervanın rahatça konaklayacağı yerleri tesbit eder, yiyeceğini ve içeceğini hazırlar. İşte anne ve babalarından önce vefât eden çocuklar da böyledir. Onlar, tıpkı kervanın öncüleri gibi anne babalarının Cennet’teki yerlerini, köşklerini ve saraylarını hazırlayacaklardır.

Hadisimizde, bir yavrusunu daha önce âhirete yolcu edemeyen anne babalar ile hiç çocuk zevki tadamamış olanlara da müjde bulunmaktadır.

Peygamberimiz Bizim Şefâatçimizdir

İki Cihan Güneşi Efendimiz, onların âhirete gönderemedikleri yavrularının yerine kendisini koymakta, Peygamberlerini candan sevenlere ve ondan ayrı kalmanın acısıyla yürekleri yananlara şefâat edeceğini ve onlara Cennet’i kendisinin hazırlayacağını müjdelemektedir.

Şüphesiz her mü’min, kendi Peygamberini herkesten ve her şeyden daha çok sevmelidir. Bunu Allah’ın Elçisi şöyle ifâde buyurmuştur:

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ

وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

“Biriniz beni çocuklarından, anasından, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe gerçek mü’min olamaz.”^[311]

Allah’a hamdolsun bu ümmet, Peygamberini canından da aziz bilir ve onun hasretiyle yanar, tutuşur; dünyada onun mâh cemâlini göremediği için, âhirette Kevser Havuzu’nun başında ona kavuşacak olmanın^[312] hayâliyle yaşar ve tesellîyi bu hayâlde bulur.

Cenâb-ı Hakk’ın Bize Merhameti

Demek oluyor ki Allah Teâlâ, Peygamber Efendimiz’i, ümmetinden önce vefât ettirmek sûretiyle bizlere merhamet buyurmuştur. Bunu şu hadîs-i şerîften öğrenmekteyiz:

بَعَثَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ

أَوْطَأُ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعْتَنِي وَطَاءَتْهُ

يَغْفُلُ مَخَافَةَ أَنْ يَغْفُلُوا أَوْ يَمِيلُوا، لِكُلِّ حَالٍ عِنْدَهُ عِتَادٌ، لَا

يَنْظُرُ، فَأَقْرَبَ عَيْنَهُ بِهَلَكَتِهَا حِينَ كَذَّبُوهُ وَعَصَوْا أَمْرَهُ

“Allah Teâlâ, kullarından bir ümmete rahmetle muâmele etmek isterse, o ümmetin peygamberini onlardan önce vefât ettirir ve onu kendileri için âhirette öncü ve kılavuz yapar.

Allah Teâlâ, bir ümmeti de helâk etmek isterse, daha peygamberleri sağ iken o millete azâb eder, onları peygamberlerinin gözü önünde mahveder.

Peygamberi yalanlayıp emrine karşı gelmeleri yüzünden onları helâk etmek suretiyle peygamberini de memnun ve teselli eder.”^[313]

Allah Teâlâ, Peygamber Efendimiz’in hatırı için bu ümmete merhamet etmiş ve onlara olan lütfunu şöyle ifâde buyurmuştur:

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ

“Sen içlerinde iken Allah onlara aslâ azap etmez.”^[314]

Bu ilâhî müjdelerin sadece ashâb-ı kirâmı kapsadığı sanılmamalıdır. Hadisimizdeki “**Ümmetinden** önce onlar için âhirete giden şefâatçi benim.” cümlesindeki “ümmetim” ifâdesine dikkat edilmelidir. Bu müjde, kıyâmete kadar gelecek olan bütün **Ümmet-i Muhammed’i** kucaklamaktadır.

Hız. Âişe’nin Büyük Hizmeti

Hadisimiz, Hız. Âişe annemizin Müslümanlar için ne büyük nimet olduğunu da göstermektedir. Peygamber Efendimiz, kendisinin en dikkatli talebelerinden biri olan sevgili hanımını, sorduğu sorularla Ümmet-i Muhammed’i yetiştirdiği, öğrenmeleri gereken şeyleri onlara öğrettiği için, kendisine daha çok soru sormaya teşvik etmektedir. Âişe annemiz ve diğer diğer annelerimiz, hem Efendimiz’e sordukları suâllerle hem de Server-i Enbiyâ’nın özel hayatını hiç çekinmeden anlatmaları sebebiyle dinimizi daha düzgün bir şekilde öğrenmemize ve yaşamamıza yardım etmişlerdir. Allah hepsinden râzı olsun.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İki çocuğu, hattâ bir çocuğu vefât edenleri, Allah Teâlâ ölen o küçük yavrular sebebiyle Cennet’e koyacaktır. O çocuklar anne ve babaları için Cennet’i hazırlayan, onlara Cennet’in kapılarını açan öncü kuvvet gibidir.

2. Hiç çocuğu olmayan veya çocuklarından biri kendilerinden önce vefât etmeyen, fakat Peygamberlerini canlarından da çok seven bütün mü’minlere Peygamber-i Zîşân Efendimiz şefâat edecektir. Bu durumda biz de Fahr-i Âlem Efendimiz’i çok sevmeli, onun hadislerini okuyarak yolumuzu aydınlatmalıyız.

3. Hız. Âişe annemiz, Peygamber Efendimiz’e sorduğu sorularla dinimizi öğrenmemize yardım etmiş, bu sebeple de Resûlullah’ın takdîrini kazanmıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi; Tirmizî’nin iki hocasıdır:

Birinci hocası, **Ebü’l-Hattâb Ziyâd ibni Yahyâ el-Basrî** (v. 254/868), 99. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası, **Nasr ibni Alî** el-Cehdamî de (v. 250/864), 92. hadiste genişçe tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abdillâh **Abdürabbih ibni Bârik el-Hanefî** aslen Yemâmeli olup rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup doğru sözlü (صَدُوقٌ) bir râvidir.

3. râvi, ikinci râvinin anne tarafından dedesi olan Ebû Zümeyl **Simâk ibni Velîd** el-Hanefî, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir muhaddistir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radiyallahu anhümâ (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Cenâiz 65, nr. 1062; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 334-335, nr. 3098.

Buhârî, Îmân 8, nr. 15; Müslim, Îmân 70, nr. 44.

Buhârî, Megâzî 17, nr. 4042, Rikâk 53, nr. 6583; Müslim, Fezâil 30, nr. 2296.

Müslim, Fezâil 24, nr. 2288.

Enfâl 8/33.

ELLİ BEŞİNCİ BÖLÜM:

**RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
MÎRÂSİ**

399. Hadis

وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،
وَأَرْضًا جَعَلَهَا صَدَقَةً.

Mü'minlerin annesi Cüveyriye radiyallahu anhânın kardeşi ashâb-ı kirâmdan Amr ibni'l-Hâris şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefât ettiğinde geride hayatta iken kullandığı silahı, bindiği katırı ve yolcular için vakfettiği arâzi dışında bir şey bırakmadı.”^[315]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin *Sahîh-i Buhârî*'de bulunan rivâyetlerinden biri daha geniş olup şöyledir:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefât ettiğinde geride, bindiği beyaz katırı, kullandığı silahı ve yolcular için vakfettiği arâzi dışında ne altın, ne gümüş, ne köle, ne câriye ve ne de başka bir şey bıraktı.”^[316]

Hız. Âişe annemizin, ileride 405 numarayla gelecek olan rivâyeti ise şöyledir:

“Resûlullah vefât edince geride ne bir altın bıraktı, ne de bir gümüş; ne bir koyun bıraktı, ne de bir deve. Hiçbir şeyi de vasiyet etmedi.”^[317]

Silahı ve Düldül'ü

Peygamber Efendimiz'in kullandığı **silahı**; kılıç, zırh,, miğfer ve süngüsüden ibâretti. On dört kılıcından en meşhûru Zülfikar olup onu Hz. Ali'ye hediye etmişti.

Geride bıraktığı şeyler arasında olup daha çok sefer esnâsında bindiği **beyaz katırı**, “Düldül” diye bilinir. Bu katırı Resûl-i Ekrem'e, Mısır genel vâlisi Mukavkis hicretin 7. yılında (628) hediye etmişti. O sene Server-i

Enbiyâ Efendimiz Mukavkıs'ı kendisine gönderdiği bir mektupla İslâm'a dâvet etmiş, o da Allah'ın Elçisi'ne çeşitli hediyeler göndererek mukabele etmişti.

Yolcular İçin Vakfettiği Arâzi

Resûl-i Ekrem'in fakir **yolcular için vakfettiği arâzi**, Fedek ve Hayber'deki hurmalıklardır. Fahr-i Âlem Efendimiz, bu hurmalıkları sadece yolcular için vakfetmemiş, aynı zamanda toplum hizmetlerinde de kullanmıştır. Bu arâzîlerin bir kısmı, önceleri yahudi iken daha sonra Müslüman olan Muhayrîk en-Nadrî (v. 3/625) tarafından kendisine bağışlandığı için, buranın gelirinin bir kısmını da âilesine sarfetmiştir.

Açıklamada zikrettiğimiz hadislerde Sultân-ı Enbiyâ'nın kendisinden sonra köle ve cârîye bırakmadığı belirtilmektedir. Esasen bir zamanlar Fahr-i Cihân Efendimiz'in de köleleri vardı. Bunların bir kısmı kendisinden önce vefât etmiş, geri kalanları da sağlığında kendisi âzat etmiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz âilesine mîras olarak hiçbir şey bırakmamıştır.
2. **Kendisinden sonra geride sadece kılıç, zırh, miğfer ve süngüden ibâret olan silahı, bir de bindiği katır ile kendisinin yolcular için vakfettiği arazi kalmıştır.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Amr ibni'l-Hâris radiyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Ahmed **Hüseyin ibni Muhammed** ibni Behrâm et-Temîmî (v. 214/829), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan, "müeddib" diye anılan hadis âlimi ve hâfızı güvenilir bir râvidir.

3. râvi **İsrâîl** ibni Yûnus es-Sebî'î (v. 160/777), 50. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû İshâk** es-Sebî'î (v. 127/745), 3. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Amr ibni'l-Hâris** ibni Ebî Dırâr el-Mustalikî, Cüveyriye annemizin kardeşi olup az sayıdaki rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunmaktadır. Babası Hâris ibni Dırâr da sahâbî olan Amr ibni'l-Hâris, hicretin 50. yılından sonra vefât etmiştir.

Allah ondan râzî olsun

Hadisimizde, **mü'minlerin annesi Cüveyriye** binti'l-Hâris radiyallahu anhâdan (v. 56/676) söz edildiği için onu da kısaca tanıyalım. Cüveyriye annemiz, Resûl-i Ekrem ile hicretin 5. yılında 20 yaşında iken evlendi. Bu evlilik üzerine Hz. Cüveyriye'nin kabilesi olan Mustalikoğulları İslâmiyet'i kabul etti. Hz. Cüveyriye'nin Müslüman olmadan önceki adı "hayırlı kadın" anlamında Berre idi. Fahr-i Âlem Efendimiz, insanın kendisini övmesi anlamı taşıyan bu tür isimleri değiştirdi. Onun adını da küçük kız anlamında Cüveyriye olarak değiştirdi. Çok ibâdet etmesiyle bilinen Hz. Cüveyriye, Peygamber aleyhisselâmdan yedi hadis rivâyet etti.

Allah ondan râzı olsun.

Buhârî, Vesâyâ 1, nr. 2739, Cihâd 61, 86, nr. 2873, 2917, Farzü'l-humüs 3, nr. 3098, Megâzî 83, 4461.

Buhârî, Cihâd 61, 86, nr. 2873, 2912, Vesâyâ 1, 2739, Farzü'l-humüs 3, nr. 3098, Megâzî 83, nr. 4461.

Müslim, Vasiyet 18, nr. 1635.

400. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ

ابن عمرو، عن أبي سلمة،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيَشْهَدُ الْجَنَائِزَ، وَيَزُكُّ الْحِمَارَ،

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مِسْحًا، نَثْنِيهِ ثِنْيَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

وَأُنْفِقُ عَلَى مَنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنْفِقُ عَلَيْهِ.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

Fâtıma radıyallahu anhâ babasının vefâtından sonra halife Ebû Bekir radıyallahu anha gelerek:

“Sen vefât ettiğinde sana kim mîrasçı olur?” diye sordu. O da:

“Eşim ve çocuklarım mîrasçı olur.” dedi. Bunun üzerine Hz. Fâtıma:

“Öyleyse ben niçin babama mîrasçı olamıyorum?” diye sordu. O zaman Hz. Ebû Bekir şu cevabı verdi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ‘Bize kimse mîrasçı olamaz. (Bizim geride bıraktığımız sadakadır)’ buyurduğunu kendisinden duydum. Bununla beraber Resûl-i Ekrem hayattayken kimlerin geçimini üstlenmişse, ben de o kimselerin geçimini üstlenirim. O kimlere nafaka vermişse, ben de onların nafakasını veririm.”^[318]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz ebedî âleme hicret edince, âilesinden geriye sadece sevgili kızı Hz. Fâtıma kalmıştı. Dolayısıyla o, babasının tek mîrasçısı olarak görünüyordu.

Hz. Fâtıma Hz. Ebû Bekir'in, "Peygamberler mîras bırakmaz." dediğini duydu. Belli ki kendisi bu hadisi duymamıştı. Bunun üzerine halîfenin karşısına çıktı ve ona:

"Sen vefât ettiğinde sana kim mîrasçı olur?" diye sordu. Ondan:

"Eşim ve çocuklarım mîrasçı olur." cevabını alınca da:

"Öyleyse ben, niçin babama mîrasçı olamıyorum?" diye sordu.

Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir ona, Peygamber aleyhisselâmdan bizzat duyduğu şu hadîs-i şerîfi okudu:

لَا نُورَثُ، مَا تَرَكَنَا صَدَقَةً

"Biz peygamberler geride mîras bırakmayız; bizim bıraktığımız şeyler vakıftır (sadakadır)."^[319]

Peygamber'in Malı Deyince

Şimdi şu soruyu soralım: Peygamber aleyhisselâmın malı deyince neyi anlıyoruz?

Önce şunu belirtelim: Müslümanların, Müslüman olmayanlardan aldıkları mallar iki türlüdür.

Birine "**fey**" denir. Fey; gayr-i müslimlerden savaşmadan alınan cizye, haraç ve ticâret vergileri gibi gelirlerdir. Allah Teâlâ bu malları Resûlüne vermiştir. Bütün İslâm âlimleri bu görüştedir.

Diğerine ise "**ganîmet**" denir. Ganîmet, düşmandan savaşarak alınan maldır. Ganîmetin beşte biri Resûlullah'ın hakkıdır; geri kalan beşte dördü ise savaşa katılan gâzîler arasında taksim edilir.

Resûl-i Ekrem Malını Nasıl Kullanırdı?

Peygamber aleyhisselâm, fey ve ganîmetlerden elde ettiği malı nasıl kullanırdı?

Bunun cevabı şudur: Allah'ın Resûlü Cenâb-ı Hak'ın kendisine verdiği bu mallardan, âilesinin bir yıllık yiyeceğini ayırıp hanımlara verirdi; geri kalanı da cihâd ve benzeri hizmetlerde kullanırdı.

Hz. Fâtıma'nın, "babamın malı" diye Hz. Ebû Bekir'den istediği şeyler Hayber, Fedek ve Medine civarındaki hurmalıklardı.

Hz. Ebû Bekir Fâtıma'ya Ne Dedi?

Hz. Ebû Bekir, Fâtıma radiyallahu anhâya, Resûl-i Kibriyâ sağlığında bu malları nasıl kullanmışsa, kendisinin de aynı şekilde kullanacağını, bunun dışında başka bir şey yapamayacağını söyledi.

Diğer bir söyleyişle, bu mallardan Ümmehâtü'l-mü'minînin yıllık nafakasını vereceğini, çalışanların ve bu malları tahsil edenlerin ücretini ödeyeceğini, geriye kalanın da sadaka, yani vakıf olacağını söyledi.

Dolayısıyla Hz. Fâtıma'ya Resûl-i Ekrem'den kalan mallardan bir şey veremeyeceğini, onun nafakasını kocası Hz. Ali'nin temin edeceğini kendisine hatırlatmış oldu.

Peygamberler Neden Mîras Bırakmaz?

Peygamberlerin mîras bırakmayacaklarını gösteren hadîs-i şerîflerden biri şudur:

وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ

أَخَذَهُ أَخَذَ بِحَظِّ وَافِرٍ

"Peygamberler altın ve gümüşü mîras bırakmazlar; sadece ilmi mîras bırakırlar. O mîrası alan kimse, bol nasip ve kısmet almış olur."^[320]

Peygamberler neden geride mîras bırakmaz diye sorulabilir. Bu soruya şöyle cevap verilebilir:

Peygamberler geride mîras bırakacak olsalar, insanlar onların dünyaya meylettiklerini, mîrasçıları için mal kazanıp biriktirdiklerini düşünebilirler. Ümmetlerine dünyaya gönül vermemeleri gerektiğini tavsiye eden peygamberlerin, tavsiyelerinin aksine hareket ettiklerini düşünmek ve buna inanmak inanç açısından son derece tehlikelidir.

Peygamberler şâyet mîrasçıları için mal biriktirecek olsalar, diğer insanlar dünyaya gönül vermenin ve mal biriktirmenin tabiî bir şey olduğunu düşünüp öyle davranabilirler.

Bu konu, bu bölümdeki diğer hadislerde de ele alınacaktır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hz. Fâtıma, Resûl-i Ekrem'in tek mîrasçısı olduğunu düşünerek babasının vefâtından sonra halîfe Hz. Ebû Bekir'e geldi ve ondan babasının mîrasını kendisine vermesini istedi.

2. **Hz. Ebû Bekir de ona, peygamberlerin kimseye mîras bırakmayacaklarını, onlardan kalan şeylerin vakıf durumunda olup devlet hazinesine kalacağını bizzat Peygamber Efendimiz'den duyduğunu söyledi.**

3. Allah'ın Resûlü, Cenâb-ı Hakk'ın kendisine verdiği fey ve ganîmet mallarından, hanımlarının bir yıllık yiyeceğini ayırıp onlara verir, geri kalanı da cihâd ve benzeri hizmetlerde kullanırdı.

4. **Peygamberler mîrasçıları için mal biriktirecek olsalardı, diğer insanlar mal biriktirmenin tabîi bir şey olduğunu düşünüp kendileri de öyle davranabilirlerdi. Bu da dinin buyruklarına ters düşerdi.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radiyallahu anh 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibnü'l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebü'l-Velîd** Hişâm ibni Abdilmelik el-Bâhilî et-Tayâlisî (v. 227/842), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızdır.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** (v. 167/784), 44. hadiste genişçe tanıtıldı.

4. râvi **Muhammed ibni Amr** (v. 145/762), 262. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Ebü Seleme** bin Abdirrahmân ibni Avf (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebü Hüreyre** radiyallahu anh (v. 58/678) ise 12. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Siyer 44, nr. 1608; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 10, 13, nr. 60, 79.

Buhârî, Farzü'l-humüs 1, nr. 3093, 3094, Fezâilü ashâbi'n-nebî 12, nr. 3712, Megâzî 14, nr. 4033, 4036, 38, nr. 4240-4241, Nefekât 3, nr. 5358, Ferâiz 3, nr. 6726-6728, İ'tisâm 5, nr. 7305; Müslim, Cihâd 49, nr. 1757, 51, nr. 1758, 52, 54, nr. 1759, 56, nr. 1761.

Ebü Dâvûd, İlim 1, nr. 3641; Tirmizî, İlim 19, nr. 2682; İbni Mâce, Mukaddime 17.

401. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

شُعْبَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ،

أَوْطَأَ لَكَ! قَالَ: «رُدُّوهُ لِحَالَتِهِ الْأُولَى، فَإِنَّهُ مَنَعْتَنِي وَطَاءَتْهُ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

أَنْتَ كَذَا، أَنْتَ كَذَا،

وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

وَسَلَّمَ يَقُولُ: «كُلُّ مَالِ نَبِيِّ صَدَقَةٌ إِلَّا مَا أَطْعَمَهُ، إِنَّا لَا نُورَثُ؟».

وَفِي الْحَدِيثِ قِصَّةٌ.

Tâbiîn neslinden Ebü'l-Bahterî'nin rivâyet ettiğine göre, Hz. Abbâs ile Hz. Ali radiyallahu anhümâ: “Sen şöylesin, sen böylesin.” diye birbiriyle çekişerek halîfe Ömer radiyallahu anının huzûruna geldiler.

Hz. Ömer, amca ile yeğenin birbirine söylenip durduğunu görünce, yanında bulunan önde gelen sahâbîlerden Talha bin Ubeydillah, Zübeyr ibni Avvâm, Abdurrahmân ibni Avf ve Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radiyallahu anhüme dönerek:

“Allah aşkına söyleyin! Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ‘Her peygamberin âilesine nafaka olarak verdiği şeyler dışındaki bütün malı vakıftır; biz peygamberler geride mîras bırakmayız.’ buyurduğunu duymadınız mı? diye sordu.”^[321] Hadisin bu kısmı, uzunca bir rivâyetin bir bölümüdür.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi tâbiîn muhaddisi Ebü'l-Bahterî'den 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibnü'l-Müsennâ** (v. 252/866) olup 9. hadiste genişçe tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Gassân Yahyâ bin Kesîr el-Anberî** (v. 205/820), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve rivâyetlerine güvenilen Basralı bir hadis hâfızıdır.

3. râvi **Şu'be** bin Haccâc (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Amr ibni Mürre** el-Murâdî (v. 116/734), 174. hadiste genişçe tanıtıldı.

Ebü'l-Bahterî Saîd ibni Feyrûz et-Tâî (v. 82/701) ise rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve rivâyetlerine güvenilen, ayrıca çok ibâdet etmesiyle bilinen, Kûfeli bir fakih ve kırâat âlimidir. Âsi Emevî kumandanı İbnü'l-Eş'as'ın (v. 85/704) başlattığı isyanda, Emevî vâlisi Haccâc-ı Zâlim'e (v. 95/714) karşı çıkan kurrâdan biri olup, bu iki grup arasındaki Deyru'l-Cemâcim Vak'ası'nda hayatını kaybetmiştir.

Bu hadis, 404. hadis ile birlikte açıklanacak.

Buhârî, Farzü'l-humüs 1, nr. 3094, Megâzî 14, nr. 4033, Nefekât 3, nr. 5358, Ferâiz 3, nr. 6728; Müslim, Cihâd 49, nr. 1757; Ebû Dâvûd, Harac 1819, nr. 2975.

402. Hadis

حَدَّثَنَا وَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ،

الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

Hiz. Âiſe radiyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ſöyle buyurdu:

“Biz peygamberlerin mîraſçısı olmaz; bizim geride bıraktığımız ſeyler vakıftır.”^[322]

Hadisin Açıklaması

Hiz. Âiſe radiyallahu anhânın bu hadisi rivâyet etmesinin ſöyle bir sebebi vardır:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem vefât edince, mü'minlerin anneleri bir araya geldiler; Hiz. Osmân'ı halîfe Hiz. Ebû Bekir'e göndermeyi ve onun vâsıtasıyla Resûlullah'tan kendilerine kaldığını zannettikleri mîrası istemeyi düşündüler.

İſte o zaman Hiz. Âiſe araya girdi ve derin hadis bilgisini bir kere daha gösterdi. Ümmehâtü'l-mü'minîne açıklamakta olduğumuz hadîs-i ſerîfi hatırlatarak ſöyle dedi:

“Allah'ın Resûlü, ‘Biz peygamberlerin mîraſçısı olmaz; bizim geride bıraktığımız ſeyler vakıftır.’ dememiş miydi?”^[323]

Böylece Resûl-i Ekrem'in diğeri hanımlarına, böyle bir istekte bulunmaya haklarının olmadığını söyledi.

Bu hadisten elde edilen sonuçlar, bir sonraki hadiste zikredilecektir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i ſerîfi Âiſe radiyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibnü'l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste genişçe tanıtıldı.

2. râvi **Safvân ibni Îsâ** (v. 198/814), 374. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Üsâme bin Zeyd** el-Leysî (v. 153/770), 223. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Muhammed ibni Şihâb **ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Urve** bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713) olup 25. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi mü'minlerin annesi **Hz. Âişe** de (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Ferâiz, nr. 6727; Müslim, Cihâd 51, nr. 1758; Ebû Dâvûd, Harâc 19, nr. 2976, 2977.

Buhârî, Ferâiz 3, nr. 6730; Müslim, Cihâd 51, nr. 1758.

403. Hadis

دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ وَهُوَ ابْنُ

قَالُوا: هَذِهِ الْبَصْرَةُ، فَسَارُوا حَتَّى

أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ،

وَأَذَنِي بِلَادِ الْعَجَمِ، فَأَقْبَلُوا،

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَعَرَفَ فِي وَجْهِهِ الْبَشْرَ لِقَوْلِ

دِرْهَمًا، مَا تَرَكْتُ بَعْدَ نَفَقَةِ

نِسَائِي وَمُؤْنَةِ عَامِلِي، فَهُوَ

صَدَقَةٌ».

Ebû Hüreyre radiyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Vefât ettiğim zaman mîrasçılarım altın, gümüş bölüşmezler. Geride bıraktığım şeylerden hanımlarımın nafakası ve halîfemin rızkı çıktıktan sonra arta kalanın hepsi vakıftır.”^[324]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz vefât ettiği zaman geride taksim edilecek herhangi bir mal bırakmadığı için, geriye bir mîrasçı da bırakmamıştır. Şimdi okuduğumuz: “Vefât ettiğim zaman mîrasçılarım altın, gümüş bölüşmezler.” hadîs-i şerîfiyle de bu gerçeği ifâde buyurmuştur.

Hanımlarının Nafakası

Sağlığında, Cenâb-ı Hakk'ın kendisine tahsis ettiği hurmalıklardan hanımlarının geçimini nasıl sağlamışsa, vefâtından sonra da onun halîfeleri, ezvâc-ı tâhirâtın geçimini aynı şekilde sağlamışlardır. Mü'minlerin anneleri, bu hurmalıklardan yaşadıkları sürece faydalanmışlar, vefâtlarından sonra ise bu hurmalıklar devlet hazinesine kalmıştır.

Halîfelerinin Rızkı

Hadisimizde “hanımlarımın nafakası” ifâdesinden sonra bir de “ve mü'neti âmilî” ifâdesi geçmektedir. Biz, bu ifâdeyi “halîfemin rızkı” diye tercüme ettik. Zira Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bu sözüyle kendisinden sonraki halîfelerini kastedtiği âşikârdır. İşte bundan dolayı halîfelerin nafakası da beytûlmâlden yani devlet hazînesinden sağlanmıştır. Hadiste geçen “âmil”i, “Fahr-i Âlem Efendimiz'in vakfettiği hurmalığın hizmetinde bulunup orayı yöneten kimse veya zekât görevlisi” diye anlayanlar olmuşsa da, söz konusu ifâdenin en uygun karşılığının kendisinden sonraki halîfeleri olduğunu söyleyenler daha fazladır.

İlk iki halîfe nafakalarını bu sûretle temin etmişler, fakat Hz. Osmân varlıklı olduğu için bu arâzinin gelirlerinden istifâde etmemiştir.

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz geride taksim edilecek bir mal bırakmamıştır. Dolayısıyla onun mîrasçıları da olmamıştır.

2. **Mü'minlerin anneleri, Resûlullah Efendimiz'in kendileri için bıraktığı hurmalıklardan vefât edene kadar geçimlerini sağlamışlardır.**

3. Halîfelerin bir kısmı da nafakalarını hurmalıkların gelirinden temin etmişlerdir.

4. **Müslümanların (âmmenin) işleriyle meşgul olan kadılar, âlimler, emîrler, imâmlar ve müezzinler gibi kamu görevlileri, nafakalarını devlet hazînesinden temin ederler.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radiyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.
3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.
4. râvi **Abdurrahmân ibni Ebi'z-Zinâd** (v. 174/790), 25. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **el-A'rec** lakabıyla anılan Abdurrahmân ibni Hürmüz (v. 117/735), 81. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** (v. 58/678) radiyallahu anh ise 12. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Vesâyâ 32, nr. 2776, Farzü'l-humûs 3, nr. 3096, Ferâiz 3, nr. 6731; Müslim, Cihâd 55, nr. 1760.

404. Hadis

وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

أَنْسِ، عَنِ الزُّهْرِيِّ،

عَنْ أَنْسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

قَالَ: «لَا نُورَثُ، مَا تَرَكَنَاهُ صَدَقَةٌ؟» فَقَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

وَفِي الْحَدِيثِ قِصَّةٌ طَوِيلَةٌ.

Tâbiîn muhaddislerinden Mâlik ibni Evs ibni Hadesân şöyle dedi:

Halîfe Ömer radiyallahu anının huzûruna girmiştım. Abdurrahmân ibni Avf, Talha bin Ubeydillah ve Sa'd ibni Ebî Vakkàs da, Allah hepsinden râzı olsun, onun yanına geldiler. Onların ardından aynı meclise birbiriyle tartışarak Hz. Ali ile Hz. Abbâs radiyallahu anhümâ da geldi. Hz. Ömer, onların bu tartışmalarını duyunca orada bulunan sahâbîlere dönerek dedi ki:

“Kendi izniyle gök ve yerin ayakta durduğu Allah adına yemin vererek size soruyorum: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ‘Biz peygamberlere kimse mîrasçı olmaz; bizim geride bıraktığımız şeylerin hepsi vakıftır.’ buyurduğunu biliyor musunuz?” diye sordu. Onlar da:

“Evet, Allah için biz de öyle biliyoruz.” dediler. ^[325]

Hadisin bu kısmı, uzunca bir rivâyetin bir bölümüdür.

Hadislerin Açıklaması

Şimdi 401 ve 404. hadisleri birlikte açıklayacağız. İmâm Tirmizî her iki hadisin sonunda, bu hadislerin “uzunca bir rivâyetin bir bölümü” olduğunu belirtmiştir. Bu hadisin dipnotunda kaynaklarını verdiğimiz *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*’deki o uzunca rivâyetten faydalanarak bu hadisleri açıklamaya çalışalım.

Mîras Tartışması

Bu hadisi rivâyet eden tâbiîn âlimi Mâlik ibni Evs ibni Hadesân, Hz. Ömer’in çok yakınında bulunmuş ve onun duâsını almış bir kimseydi.

Bir gün Hz. Ömer, ona yanına gelmesi için haber gönderdi. O sırada halifenin hâcibi, Hz. Ömer’e dört sahâbînin geldiğini söyledi. Bunlar, Aşere-i Mübeşşere dediğimiz Cennet’le müjdelenen on kişiden Abdurrahmân ibni Avf, Zübeyr ibni Avvâm, Talha bin Ubeydillah ve Sa’d ibni Ebî Vakkàs’tı.

Onlar içeri girince hâcib tekrar geldi. Bu defa da Hz. Ali ile amcası Hz. Abbâs’ın geldiğini söyledi. Hz. Ömer’in emri üzerine onları da içeri aldı.

Hz. Ali ile amcası Hz. Abbâs aralarında tartışıyorlardı. Tartışma konusu, Hz. Abbâs’ın yeğeni Resûl-i Ekrem’den kendisine kaldığını ileri sürdüğü mîrastı. Hz. Ali de, hanımı Hz. Fâtıma’dan kendisine kalması gerektiğini söyledi mîrası istiyordu.

Mîras dediğimiz şey, Benî Nadîr yahudilerinden kalan arâzilerinin yönetimiydi. Amca ile yeğenden herbiri, bu arâzileri yönetmeye kendisinin daha lâyük olduğunu ileri sürüyor, Hz. Ömer’den de aralarındaki bu mesele hakkında hüküm vermesini istiyorlardı.

Adlarını zikrettiğimiz Cennet ile müjdelenen o seçkin dört sahâbi de aynı şeyi istediler ve:

“Evet, ey mü’minlerin emîri! Aralarında hüküm ver de onları rahatlat!” dediler.

Bu Hadisi Biliyor musunuz?

Hz. Ömer, amca ile yeğenine “Hele siz bir durun!” dedikten sonra o dört ünlü sahâbîye döndü ve önce onlara hadisimizde geçtiği üzere yemin verdi. Ardından da Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: “Biz peygamberler geride mîras bırakmayız, bize kimse mîrasçı olmaz; âilemize nafaka olarak

verdiği şeyler dışında geride ne bırakmışsak hepsi vakıftır, hepsi sadakadır.” buyurduğunu duyup duymadıklarını sordu.

Onlar da bu hadisi öyle bildiklerini söylediler. Peygamber aleyhisselâm kendi malından âilesinin geçimi için harcar, artanı da fakir fukaraya verir ve Allah yolunda harcardı, dediler.

Hz. Ömer daha sonra Hz. Abbâs ile Hz. Ali’ye döndü, onlara da aynı şekilde yemin verdi. Resûl-i Kibriyâ’nın: “Biz peygamberler geride mîras bırakmayız, bize kimse mîrasçı olmaz” hadisini bilip bilmediklerini onlara da sordu. Her ikisi de bildiklerini söylediler.

Hz. Ömer konuşmasına devam ederek Allah Teâlâ’nın; hiç kimseye vermediği bir özelliği Peygamber aleyhisselâma verdiğini, gayr-i müslimlerden savaşmadan alınan malları (fey’i) sadece ona tahsis ettiğini hatırlattı. Resûl-i Ekrem’in de bu toprakların gelirlerini âilesi arasında taksim ettiğini, onların yıllık nafakasını ayırdıktan sonra geri kalanı Müslümanların ihtiyaçlarına harcamak üzere devlet hazinesine (beytül mâle) koyduğunu söyledi. Sonra tekrar Hz. Abbâs ile Hz. Ali’ye yemin vererek bu hususun böyle olup olmadığını sordu. Onlar da aynen öyle olduğunu söylediler.

“Ebû Bekir de Aynı Şeyi Söylemişti”

Hz. Ömer, bu amca ile yeğen olan iki muhterem zâta bakarak konuşmasına devam etti. Hz. Ebû Bekir halîfe olunca her ikisinin ona da geldiklerini, ondan Resûlullah’ın mîrasını istediklerini, Hz. Ebû Bekir’in kendilerine: “Bize kimse mîrasçı olmaz, bizim geride bıraktığımız vakıftır, sadakadır.” hadisini hatırlattığını, ancak onların Hz. Ebû Bekir’in sözünü benimsemediklerini söyledi.

Hz. Ebû Bekir’in vefâtından sonra yönetimi kendisinin aldığını, bu defa kendisine geldiklerini söyledi ve sözünü şöyle bağladı:

Siz Resûlullah’ın mîrasını istiyorsunuz. Onların mülkiyeti kimseye verilemez, ama bu malların kullanım hakkını size verebilirim. Siz de bana, Allah’ın Resûlü o malları nasıl kullandıysa aynı şekilde kullanacağınıza dair söz vereceksiniz.

Hz. Abbâs ile Hz. Ali onun ileri sürdüğü şartı kabul ettiler. Hz. Ömer de, bu toprakların kullanım hakkını onlara verdi. [\[326\]](#)

Resûl-i Ekrem’e Mahsus Üç Arâzi

Hadisimizin râvisi Mâlik ibni Evs, Hz. Ömer'in verdiği şu bilgiyi de aktarıyor:

Sadece Resûl-i Ekrem'e mahsus üç arâzi vardı.

* Bunlardan biri, hicretin 4. yılında (625), Müslümanlara savaş hazırlığı yaptıkları ortaya çıkınca Medine'den sürgün edilen Benî Nadîr yahudilerinin topraklarıydı. Savaş yapılmadan ele geçen bu toprakları (fey arâzisini) Allah Teâlâ sadece Resûlullah'a tahsis etti, böylece Benî Nadîr yahudilerinin toprakları onun malı oldu. Resûl-i Ekrem de bu toprakların gelirinden âilesinin yıllık nafakasını ayırır, geri kalanı fakir Muhâcirlerin ihtiyaçlarına sarfeder ve Allah yolunda yapılacak savaş ve benzeri hizmetlerde kullanırdı. [\[327\]](#)

* İkincisi Hayber yahudilerinden yine savaşız alınan topraklardı. Peygamber aleyhisselâm Hayber gelirlerinin üçte birini âilesinin, üçte ikisini de Müslümanların ihtiyaçları için harcardı.

* Üçüncüsü ise Fedek yahudilerinden elde edilen arâzinin mahsûlü olup onu da yolda kalan yolculara tahsis etmişti. [\[328\]](#)

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hz. Ali ile amcası Hz. Abbâs, Peygamber aleyhisselâmın faydalandığı arâzilerin yönetimi konusunda tartıştılar ve aralarındaki anlaşmazlığı gidermesi için halîfe Hz. Ömer'e başvurdular.

2. Hz. Ömer, onlara Resûl-i Ekrem'in geride, yakınlarının paylaşabileceği bir mal bırakmadığını kesinlikle belirtti; oradaki sahâbîler de aynı görüşe katıldılar.

3. Hz. Ömer, Peygamber aleyhisselâma mahsus arâzilerin yönetimini, Resûl-i Ekrem'in uygulamalarına uymak kaydıyla, Hz. Ali ile amcası Hz. Abbas'a verdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Mâlik ibni Evs ibni Hadesân'dan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Hasan ibni Alî el-Hallâl** el-Hüzelî (v. 242/856), 138. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Muhammed **Bişr ibni Ömer** ez-Zehrânî (v. 207/822), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

3. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Muhammed **ibni Şihâb ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

Hadisimizin muhadram râvisi Ebû Saîd **Mâlik ibni Evs ibni Hadesân en-Nasrî** (v. 92/711), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan bir fakihtir. Peygamber Efendimiz'in zamanına yetişmekle beraber onu görme saâdetine erememiştir. Hz. Ömer ile birlikte Câbiye'de ve Kudüs'ün fethinde bulundu ve onun duâsını aldı. Belâgat ve fesâhatiyle ünlüydü. Pek az hadis rivâyet etti.

Buhârî, Farzü'l-humüs 1, nr. 3094, Megâzî 14, nr. 4033, 4034, Nefekât 3, nr. 5358, Ferâiz 3, nr. 6728; Müslim, Cihâd 49, nr. 1757

Bu olayın tafsîlâtı için bk. Buhârî, Farzü'l-humüs 1, nr. 3094; Müslim, Cihâd 49, nr. 1757.

Buhârî, Cihâd 80, nr. 2904, Farzü'l-humüs 1, nr. 3094, Tefsîr 59/3.

Ebû Dâvûd, Harac 18-19, nr. 2967, ayrıca bk. 2963-2977.

405. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

عَاصِمِ ابْنِ بَهْدَلَةَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ حُبَيْبٍ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنَّمَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

فِي الْعَبْدِ وَالْأَمَةِ.

Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefât edince geride ne bir altın bıraktı, ne de bir gümüş. Ne bir koyun bıraktı, ne de bir deve. [\[329\]](#)

Hadisin râvisi Zir ibni Hubeyş şöyle dedi:

“Hz. Âişe’nin ‘Ne köle bıraktı ne de câriye’ deyip demediğinde şüphem var.”

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde Resûl-i Ekrem’in vefât ettikten sonra, yakınlarına hiçbir mîras bırakmadığı anlatılmaktadır. Hadisteki: “Ne bir altın bıraktı, ne de bir gümüş. Ne bir koyun bıraktı, ne de bir deve.” ifâdesiyle, onun âilesine ve yakınlarına para veya mal cinsinden hiçbir şey bırakmadığı söylenmektedir. Yoksa Allah’ın Resûlü, Ehl-i Suffe’den olan fakir Müslümanların faydalanması için deve, koyun ve keçi cinsinden bazı hayvanlar bırakmıştır.

Köle ve Câriye de Bırakmadı

Fahr-i Âlem Efendimiz’in kendisinden sonra bir köle veya câriye bırakmadığı da bir gerçektir. Esasen onun Mekke döneminden itibaren köleleri ve hizmetçileri olmuştur; fakat o, hepsini daha kendisi sağ iken âzat etmiştir.

Onun âzat ettiği köle ve câriyelerden bir kısmı, Fahr-i Kâinât’ın âhirete intikalinden önce, çoğu da kendisinden sonraki yıllarda vefât etmiştir.

Burada anlatılmak istenen, Resûl-i Kibriyâ'nın âhirete intikalinden sonra geride âzat edilmemiş bir köle veya câriyesinin kalmadığı husûsudur.

Hadisimizin sonunda İmâm Tirmizî'nin belirttiğine göre, râvi Zir ibni Hubeyş, Hz. Âişe'nin 'Ne köle bıraktı ne de hizmetçi' deyip demediği hususunda tereddüt etmiştir. Halbuki 399. hadisimizin açıklamasında da belirttiğimiz üzere, ashâb-ı kirâmdan Amr ibni'l-Hâris, Resûlullah Efendimiz'in köle ve câriye bırakmadığını şöyle dile getirmiştir:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefât ettiğinde geride, bindiği beyaz katırı, kullandığı silâhı, yolcular için vakfettiği arâzi dışında ne altın, ne gümüş, **ne köle, ne câriye** ve ne de başka bir şey bıraktı.”^[330]

Kimseye Vasiyet de Etmedi

Hadisimizin yukarıda kaynağını gösterdiğimiz *Sahîh-i Müslim* ve *Sünen-i Ebî Dâvûd*'daki rivâyetinde bir de (وَلَا أَوْصَى بِشَيْءٍ) “Hiçbir şeyi de vasiyet etmedi.” ilâvesi vardır ki, bununla onun hiçbir kimseye mal cinsinden bir şey vasiyet etmediği anlatılmaktadır. Ayrıca bu ifâdeden, Şiîler'in ileri sürdüğü gibi, Hz. Ali'nin kendinden sonraki halîfe olmasını vasiyet ettiği anlamı da çıkmaz.

Allah'ın Resûlü son hastalığı sırasında ümmetine bazı konularda tavsiyelerde bulunmuştur. Fakat bunlar onun maddî değil, mânevî mîrası hakkındaki vasiyetidir. Zira o ümmetinden Allah'ın kitâbı Kur'ân-ı Kerîm'e, kendisinin Sünnet-i Seniyye'sine ve Ehl-i beytine^[331] sarılmalarını ve onlara sahip çıkmalarını istemiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz yakınlarına mîras olarak altın, gümüş deve, koyun ve keçi gibi maddî bir mal ve servet bırakmamıştır.

2. Kendisinden sonraya âzat edilmemiş bir köle ve câriyesi de kalmamıştır.

3. Allah'ın Resûlü ümmetine; Kur'ân-ı Kerîm'e, Sünnet-i Seniyye'ye ve Ehl-i beytine sarılmalarını ve onlara sahip çıkmalarını vasiyet etmiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radiyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, İmâm Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866),
3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân** es-Sevrî (v. 161/778), 4. hadiste genişçe tanıtıldı.

4. râvi **Âsım ibni Behdele** (v. 127/745), 303. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Zir ibni Hubeyş** de (v. 82/701) 303. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** radiyallahu anhâ (v. 58/678) ise 25.
hadiste tanıtıldı.

Müslim, Vasıyye 18, nr. 1635; Ebû Dâvûd, Vesâyâ 1, nr. 2863.

Buhârî, Cihâd 61, 86, nr. 2873, 2912, Vesâyâ 1, nr. 2739, Farzü'l-humüs
3, nr. 3098, Megâzî 83, nr. 4461.

Müslim, Fezâilü's-sahâbe 36, nr. 2408; Ebû Dâvûd, Sünnet 5, nr. 4607;
Tirmizî, İlim 16, nr. 2676.

ELLİ ALTINCI BÖLÜM:

**RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİ
RÛYÂDA GÖRME**

406. hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ شَفِيَّانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَخْوَصِ،

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَجُلٍ رَثٍ، وَعَلَيْهِ قَطِيفَةٌ لَا تُسَاوِي أَرْبَعَةَ

وَسُئِلَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

يَتَمَثَّلُ بِي.»

Abdullah ibni Mes'ûd radiyallahu anhin rivâyet ettiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Beni rüyâsında gören, gerçekten de beni görmüş olur. Çünkü şeytan benim şeklime giremez.”^[332]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi Abdullah ibni Mes'ûd radiyallahu anhdan 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31 hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû İshâk es-Sebî'î** (v. 127/745), 3. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Mes'ûd** radiyallahu anh (v. 32/652) ise 168. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, 409. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Tirmizî, Rü'yâ 4, nr. 2276; İbni Mâce, Rü'yâ 2, nr. 3900. Ayrıca bk. Buhârî, Ta'bîr 10, nr. 6993.

407. hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي حَصِينٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

وَسُئِلْتُ حَفْصَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

أَوْ قَالَ: «لَا يَتَشَبَّهُ بِي».

Ebû Hüreyre radiyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Beni rüyâsında gören, gerçekten de beni görmüş olur. Çünkü şeytan benim sûretime giremez.”

Veya şöyle buyurdu: “Bana benzer bir şekle giremez.”^[333]

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi Ebû Hüreyre radiyallahu anhdan 5 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi; Tirmizî bu hadisi iki hocasından rivâyet etmiştir:

Birinci hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası **Muhammed ibnü'l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muhammed ibni Ca'fer** (v. 193/809), 3. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu'be** bin Haccâc (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Hasîn** Osmân ibni Âsım el-Esedî (v. 128/746), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli bir hadis âlimi ve hâfızıdır. Kûfe'nin en güvenilir dört muhaddisinden biri kabul edilen Ebû Hasîn, sünnete uygun yaşamaya dikkat eden sâlih bir insandı. Bazı emîrler, kendisine 2.000 dirhem hediye gönderdi; ihtiyacı olmasına rağmen kabul etmedi.

5. râvi **Ebû Sâlih** Semmân Zekvân (v. 101/719-20), 176. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh (v. 58/678) ise 12. hadiste tanıtıldı.

Bu hadis, 409. hadisle birlikte açıklanacaktır
Buhârî, Ta‘bîr 10, nr. 6994, İlim 38, nr. 110.

408. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا خَلْفُ بْنُ خَلِيفَةَ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

وَسَلَّمَ: «مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَأَى».

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنْبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

رَاجِيهِ، وَلَا يُحَيِّبُ فِيهِ، قَدْ تَرَكَ نَفْسَهُ مِنْ ثَلَاثِ: الْمِرَاءِ وَالْإِكْتَارِ

الْأَعْلَى، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ،

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنْبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ شَفِيَّانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

صَغِيرٍ.

Ashâb-ı kirâmdan Târik ibni Eşyem'in haber verdiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Beni rüyâsında gören, gerçekten de beni görmüş olur.”^[334]

İmâm Ebû İsâ et-Tirmizî, hadisin senedindeki tâbîîn muhaddisi Ebû Mâlik el-Eşca'î hakkında şu bilgiyi verdi:

“Onun adı Sa'd ibni Târik ibni Eşyem'dir. Babası Târik ibni Eşyem ise Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem'in ashâbından olup Allah'ın Elçisi'nden bazı hadisler rivâyet etmiştir.”

Tirmizî sözüne devamla şöyle dedi:

“Ben, hocam Alî bin Hucr'un (v. 244/858) şöyle dediğini duydum: O da, kendi hocası Halef ibni Halîfe'nin (v. 181/797) şöyle dediğini söyledi: ‘Ben, küçük bir çocukken, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in ashâbından olan Amr ibni Hureys'i (v. 85/704) gördüm.’”

Bu hadis, bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Bir Teknik Bilgi

İmâm Tirmizî, hadisimizin senediyle ilgili olarak verdiği son usûl bilgisinde şunu söylüyor: Ben, bu hadisi tebe-i tâbiîn neslinden olan hocam Alî bin Hucr'den duydum; o da hocası Halef ibni Halîfe'den duydu; o da ashâb-ı kirâmdan olan Amr ibni Hureys'ten bu hadisi öğrendi.

Diğer bir söyleyişle müellifimiz, bu hadisi sahâbî Amr ibni Hureys'ten iki râvi vâsıtasıyla yani âlî bir isnâdla aldığını ifâde ediyor. Bu, hadis rivâyetinde çok önemli bir başarıdır. Bununla beraber Bâcûrî'nin *el-Mevâhibü'l-ledüniyye ale's-Şemâli'l-Muhammediyye*'sini neşreden Muhammed Avvâme; hadis münekitlerinden Süfyân ibni Uyeyne ile Ahmed ibni Hanbel'in, Halef ibni Halîfe'nin Amr ibni Hureys'i görmediğini kaydetmiştir.^[335]

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe** bin Saîd (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Ahmed **Halef ibni Halîfe** el-Eşca'î (v. 181/797), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* yer alan Kûfeli hadis âlimidir.

3. râvi **Ebû Mâlik** Sa'd ibni Târik **el-Eşca'î** (v. 140/757'den sonra), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* bulunan güvenilir bir tâbiüdür.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Abdillâh **Târik ibni Eşyem** el-Eşca'î bir önceki râvi Ebû Mâlik el Eşca'î'nin babası olup Kûfelidir. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden dört hadis rivâyet etmiştir. Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur.

Allah ondan râzı olsun.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 472, nr. 15975, VI, 394, nr. 27750; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefi), VIII, 316 nr. 8180.

el-Mevâhibü'l-ledüniyye, s. 655.

409. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَأَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ هُوَ الصَّبِيّ وَالْمَعْنَى وَاحِدٌ، قَالَا:

حَدَّثَنِي أَبِي،

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى

وَسُئِلْتُ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

يَتَمَثَّلُنِي.»

وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَكَانَ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ

فَقُلْتُ: شَبَّهْتُهُ بِهِ، فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: إِنَّهُ كَانَ يُشَبَّهُهُ.

Ebû Hüreyre radiyallahu anh Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu söyledi:

“Beni rüyâsında gören, gerçekten de beni görmüş olur. Çünkü şeytan benim şeklime giremez.”^[336]

Hadisin râvisi Âsım ibni Küleyb, babası Küleyb ibni Şihâb'ın kendisine şöyle dediğini söyledi:

“Ben, bu hadisi Abdullah ibni Abbâs'a haber verdim ve ona:

‘Ben, Peygamber Efendimiz'i rüyâmda gördüm.’ dedim. Ve onu torunu Hasan radiyallahu anhümâyâ benzettiğimi söyledim.

Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâ da bana:

‘Zaten Hasan, Resûl-i Ekrem'e çok benzerdi.’ dedi.”

Hadislerin Açıklaması

İmâm Tirmizî, kitabının buraya kadar olan bölümlerinde Resûl-i Ekrem Efendimiz'in dış görünüşüne ve yüce ahlâkına dair hadîsi-i şerifleri zikretti. Eserini onun rüyâda görülmesine dair hadislerle bitirmek istedi. Böylece rüyâsında İki Cihan Güneşi'ni gören biri, daha önce onun şekline ve

şemâiline dair verilen bilgilere bakarak, rüyâda gördüğü şahsın gerçekten Peygamber aleyhisselâm olup olmadığına karar verebilir.

Şeytan Resûl-i Ekrem'in Şekline Giremez

Resûl-i Kibriyâ Efendimiz burada bize şeytanla ilgili bir gerçeği haber veriyor. Bu, şeytan kimin şekline girmek isterse o şekle kolayca girebileceği; fakat onun Server-i Enbiyâ'nın gerçek şekline kesinlikle giremeyeceği; zira buna gücünün yetmeyeceği gerçeğidir.

Demek ki Cenâb-ı Hak, Resûl-i Ekrem'ini yaşadığı sürece şeytanın şerrinden, iğvâsından, vesvesesinden ve her türlü tesirinden nasıl korumuşsa, vefâtından sonra da onu korumaya devam ediyor ve şeytanın onun şekline girmesine aslâ izin vermiyor.

Şu halde rüyâsında o Güzeller Güzeli'ni görme saâdetine eren bir mü'min, onu gerçek haliyle görmüş oluyor. Bu saâdet, Cenâb-ı Hak'ın o mü'mine bir ikrâmıdır.

Mânevî Halimize Göre

Bilinmesi gereken bir başka husus da, rüyâsında Sultân-ı Enbiyâ'yı görenlerin, tıpkı aynaya bakan bir kimsenin kendini olduğu haliyle görmesi gibi, onu kendi mânevî hallerine ve derecelerine uygun şekilde görecekleridir. Zira beyaz tenli olan, aynada kendini beyaz görür. Esmer olan, aynada kendini o şekilde görür.

Fahr-i Cihân'ı tebessüm ederken gören kimsenin, onun sünnetine göre yaşadığı düşünülebilir. Efendimiz'i öfkeli şekilde gören kimsenin, Sünnet-i Seniyye'ye göre yaşamayan biri olduğu söylenebilir. Kâinâtın Efendisi'ni gerçek şeklinden farklı gören kimsenin, onun sünnetini noksan yaşadığı tahmin edilebilir.

Kitabımızın daha ilk hadisinde Server-i Enbiyâ Efendimiz'in “siyah sakallı” olduğunu okuduk. Şu halde onu rüyâsında, meselâ sarı sakallı olarak gören kimsenin gördüğü şahıs Resûl-i Ekrem değildir.

Yine kitabımızın ilk beş hadisinde Efendimiz'in “uzuna yakın orta boylu” olduğunu okuduk. Fahr-i Kâinât'ı kısa boylu olarak gören kimsenin gördüğü şahıs da o değildir.

Onu Görene İki Müjde

Hadisimizin *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'deki Ebû Hüreyre rivâyetinde şöyle bir müjde vardır:

وَعُرِفَ فِي وَجْهِهِ الْبَشْرُ لِقَوْلِ
الْيَقْظَةِ، وَلَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِي

“Beni rüyâsında gören, beni uyanırken de görecektir. Çünkü şeytan benim şeklime giremez.”^[337]

Bu müjde iki önemli olayı da haber vermektedir.

Biri, bizim Resûlullah Efendimiz'i dünyada canlı olarak görme imkânımız bulunmadığına göre, onu rüyâsında gören âhirette de canlı olarak görecektir.

Diğeri ise, o kimsenin Müslüman olarak öleceği müjdesidir.

“Gerçekten Beni Görmüştür”

Hadisimizi, ashâb-ı kirâmdan Ebû Saîd el-Hudrî ve Ebû Katâde radiyallahu anhümâ da rivâyet etmişlerdir. Onların rivâyeti şöyledir:

مَنْ رَأَى فَقَدْ رَأَى الْحَقَّ

“Beni rüyâsında gören, gerçekten beni görmüştür.”^[338]

“Beni görmüştür.” demek, benim cismimi görmüştür demek değildir; çünkü “Beni görmüştür.” ifâdesi bir teşbîh ve temsîldir; ben nasılsam, beni o halimle görmüştür, demektir.

Şeytan, rüyâsına girdiği kimseye Peygamber aleyhisselâm olduğunu söyleyebilir; fakat şeytan, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemine şekline giremeyeceğine göre, rüyâyı gören mü'min, Peygamber Efendimiz'in gerçek şeklini düşünerek onun yalancı olduğunu anlayabilir.

Hz. Hasan'a Benzerdi

409. hadisten öğrendiğimize göre tâbiîn muhaddisi Küleyb ibni Şihâb, rüyâsında Peygamber Efendimiz'i görmüş ve onu torunu Hz. Hasan'a benzetmişti. Sonra da bu tesbitini Abdullah ibni Abbâs'a söylemişti. Hz.

Hasan'ı çok iyi tanıyan İbni Abbâs da: “Zaten Hasan Resûl-i Ekrem’e çok benzerdi.” diye onun gördüğü rüyânın gerçek olduğunu belirtmişti.

Hız. Ali'nin haber verdiğine göre, oğlu Hız. Hasan'ın göğsünden üst tarafı, Hız. Hüseyin'in de göğsünden alt tarafı Resûl-i Ekrem'e benzerdi. [339]

Onu Rüyâda Gördüğünü Anlatmak

409. hadisin râvisi tâbiîn muhaddisi Küleyb ibni Şihâb'ın rüyâsında Peygamber Efendimiz'i gördüğünü İbni Abbâs'a anlatması, rüyâsında İki Cihan Güneşi'ni gören kimsenin bunu başkasına anlatabileceğini göstermektedir.

Hangi rüyâ kime anlatılmalı, kime anlatılmamalı? Fahr-i Cihân Efendimiz bu sorunun cevabını şöyle vermiştir:

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَشِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

إِنَّمَا الْمَسِيحُ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْفَاها إِلَى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

تَضُرُّهُ

“Güzel rüyâ, Allah'tandır. Sizden biriniz hoşuna giden bir rüyâ görünce, o rüyâyı sadece sevdiğine söylesin. Hoşlanmadığı bir rüyâ görürse, hem o rüyânın hem de şeytanın şerrinden Allah'a sığınsın ve üç defa (sol tarafına, “tu tu tu” diye) tükürür gibi yapsın. Rüyâsını da hiç kimseye söylemesin. Anlatmadığı takdirde, gördüğü o kötü rüyâ kendisine zarar vermez.” [340]

Güzel bir rüyâ gören, yine hadislerden öğrendiğimize göre önce Allah'a hamdetmelidir. Rüyâsını sadece dostuna, kendini sevenlere anlatmalıdır; çünkü sevdikleri onu sevindiren rüyâyı kötüye yormazlar. Sevmedikleri ise, kıskançlık gibi sebeplerle kötüye yorabilir. Rüyâ yorulduğu şekilde gerçekleşir; dolayısıyla kötü yorum da, rüyâyı görene zarar verebilir.

Hoşlanmadığı bir rüyâ gören de onu hiç kimseye, hattâ dostuna bile anlatmamalıdır. Çünkü kötü rüyâ şeytanı sevindirir, o da rüyâyı görene vesvese vererek onu rahatsız eder. Bu sebeple kötü rüyâ gören, uykudan

uyanınca eûzü besmele çekmeli, böylece hem gördüğü kötü rüyânın hem de şeytanın şerrinden Allah'a sığınmalıdır.

Sonra da şeytanı aşağılamak ve onun kötülüğünü defetmek için sol tarafına üç defa kuru bir şekilde "tu tu tu" diye tükürmelidir; yattığı taraftan öbür tarafa dönmelidir.

Bu Hadislerden Şunları Öğrendik:

1. Şeytan, Peygamber Efendimiz'in şekline giremez. İşte bu sebeple rüyâsında Resûl-i Ekrem'i gören kimse, gerçekten de onu görmüş olur.

2. Rüyâsında Resûl-i Ekrem'i görenler, onu kendi mânevî hallerine uygun şekilde görürler. Açıkçası düzgün bir hayat süren, Peygamber Efendimiz'in sünnetine göre yaşayanlar, onu hadislerde anlatıldığı şekilde görürler.

3. Fahr-i Âlem'i rüyâsında gören kimseler, onu âhirette de canlı olarak görecekler. Ayrıca bu hal, o kimsenin Müslüman olarak öleceğinin de bir müjdesidir.

4. Rüyâsında İki Cihan Güneşi'ni gören kimse bunu başkasına söyleyebilir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî bu hadîs-i şerifi Târik ibni Eşyem radiyallahu anhdan 3 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe** bin Saîd (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Ahmed **Halef ibni Halîfe** el-Eşca'î (v. 181/797), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* yer alan Kûfeli hadis âlimidir.

3. râvi **Ebû Mâlik** Sa'd ibni Târik **el-Eşca'î** (v. 140/757'den sonra), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Abdillâh **Târik ibni Eşyem** el-Eşca'î bir önceki râvi Ebû Mâlik el Eşca'î'nin babası olup Kûfelidir. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden dört hadis rivâyet etmiştir. Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur.

Allah ondan râzı olsun.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 232, 342, nr. 7168, 8499; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), IV, 435, nr. 8186.

Buhârî, Ta'bîr 10, nr. 6993; Müslim, Rü'yâ 11, nr. 2266.

Buhârî, Ta'âbîr 10, nr. 6996, 6997; Müslim, Rü'yâ 11, 2267.
Ziyâeddîn el-Makdisî, *el-Ehâdîsü'l-muhtâre* (Dehîş), II, 394, nr. 780.
Buhârî, Ta'âbîr 3, 46, nr. 6985, 7044; Müslim, Rü'yâ 4, nr. 2261.

410. hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ شَفِيانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

عَوْفِ بْنِ أَبِي جَمِيلَةَ،

فَثَنِينَاهُ لَهُ بِأَرْبَعِ ثَنِيَّاتٍ، فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ: «مَا فَرَشْتُمُوا لِي اللَّيْلَةَ؟»

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثْنِيهِ ثَنِيَّتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

الْحَاجَتَيْنِ، وَمِنْهُمُ ذُو الْحَوَائِجِ، فَيَتَسَاغَلُ بِهِمْ، وَيَسْغَلُهُمْ فِيمَا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيَشْهَدُ الْجَنَائِزَ، وَيَزَكُّبُ الْحِمَارَ،

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ شَفِيانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مَسْحًا، نَثْنِيهِ ثَنِيَّتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

لَوْ رَأَيْتَهُ فِي الْيَقْظَةِ مَا اسْتَطَعْتَ أَنْ تَنْعَتَهُ فَوْقَ هَذَا.

حَدَّثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا

فِيهِ الْكَبِيرِ، وَيَزْحَمُونَ فِيهِ الصَّغِيرِ، وَيُؤْتِرُونَ ذَا الْحَاجَةِ،

حَدَّثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْبُضْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنْبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

وَعَوْفُ بْنُ أَبِي جَمِيلَةَ هُوَ: عَوْفُ الْأَعْرَابِيِّ.

Mushaf yazmasıyla bilinen tâbiî Yezîd el-Fârisî şöyle dedi:

“Abdullah ibni Abbâs hayattayken Resûl-i Kibriyâ Efendimiz’i rüyâda gördüm ve bunu İbni Abbâs’a söyledim. İbni Abbâs şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: ‘Beni uykusunda gören, gerçekten de beni görmüştür. Çünkü şeytan kesinlikle benim şeklime giremez.’ buyurmuştur. Sen rüyâda gördüğün zâtı bana târif edebilir misin? Bunun üzerine ben:

‘Evet, târif ederim.’ dedikten sonra şunları söyledim: ‘Gördüğüm zâtın boyu ne uzun ne de kısa idi. Vücudu ne şişman ne de zayıf olup orta boyluydu. Rengi beyaza çalan esmerdi. Gözleri kudretten sürmeli ve güleçti. Yüzü çok güzel, kendisi çok yakışıklıydı. Sakalı çok olup göğsünü doldurmuştu.’

Hadisi Yezîd el-Fârisî’den duyup rivâyet eden Avf ibni Ebî Cemîle şöyle dedi:

Yezîd el-Fârisî, rüyâda gördüğü zâtı anlatırken daha birçok şey söyledi, ama hepsi hatırımda kalmadı.

Yezîd el-Fârisî’nin rüyâsını dinleyen İbni Abbâs radiyallahu anhümâ ona şunu söyledi:

‘Şâyet Resûl-i Zîşân’ı hayatta iken görme bahtiyârlığına erseydin, onu bundan daha güzel anlatamazdın.’”

İmâm Tirmizî, bu hadisin senedinde geçen râviler hakkında şu bilgileri vermiştir:

Yezîd el-Fârisî’nin tam adı Yezîd ibni Hürmüz el-Fârisî’dir ve o İbni Abbâs radiyallahu anhümâdan çok hadis rivâyet etmiştir.

Yezîd el-Fârisî’yi, Yezîd er-Rakâşî (v. 120/738’den önce) ile karıştırmamak gerekir; çünkü Yezîd er-Rakâşî, İbni Abbâs’ın zamanına yetişmemiş, ondan rivâyette bulunmamıştır.

Yezîd er-Rakâşî'nin tam adı ise Yezîd ibni Ebân er-Rakâşî olup bu zât, Enes ibni Mâlik'ten hadis rivâyet etmiştir. Bu iki zâtın her ikisi de Basralıdır.

Hadisin senedinde geçen bir diğeri râvi de Avf ibni Ebî Cemîle'dir. Bu zât, Avf el-A'râbî diye de bilinir.

Açıklamalar

Tâbiîn râvilerinden Yezîd el-Fârisî, rüyâsında Peygamber Efendimiz'i görmüş ve bunu Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâ'ya anlatmıştı. İbni Abbas onu dinledikten sonra:

“Şâyet Resûl-i Zîşân'ı görme bahtiyârlığına erseydin, onu bundan daha güzel anlatamazdın.” dedi. Bu sözüyle şunu söylemiş oldu: Rüyâda Peygamber aleyhisselâmı görmek işte böyle olur; sen Allah'ın Resûlü'nü hayatında iken görmüş gibi pek güzel anlattın.

Resûl-i Ekrem'i rüyâsında bu kadar gerçek şekilde gören Yezîd el-Fârisî'nin sünnete uygun şekilde yaşadığı da anlaşılmaktadır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Bir kimse rüyâsında gördüğü şahsın Peygamber Efendimiz olup olmadığını anlamak için, onun özelliklerinin, Allah'ın Elçisi'nin hadîs-i şerîflerde anlatılan özellikleriyle örtüşüp örtüşmediğine bakmalıdır.

2. Rüyâsında gördüğü zât, her haliyle Resûlullah Efendimiz'e benziyorsa, o takdirde kesinlikle Peygamber-i Zîşân'ı görmüştür. Çünkü şeytan istese de onun şekline giremez.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi tâbiîn râvilerinden olan Yezîd el-Fârisî'den 3 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi; **Muhammed ibni Beşşâr**'ın iki hocasıdır.

Birinci hocası Ebû Amr Muhammed ibni İbrâhim **ibni Ebî Adî** es-Sülemî (v. 194/810) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup Basralı güvenilir bir hadis hâfızıdır.

İkinci hocası, **Muhammed ibni Ca'fer** (v. 193/809) ise, 3. hadiste tanıtıldı.

3. râvi, Ebû Sehl **Avf ibni Ebî Cemîle** el-Abdî (v. 146/763), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tâbiîn nesline mensup bir âlim ve hadis hâfızıdır.

Daha çok Avf el-A‘râbî diye tanınmakla beraber, kendisi Arap olmayıp Fars asıllıdır. Onun kaderi inkâr ettiği ve Şîa taraftarı olduğu söylenmektedir. Bununla beraber onun son derece güvenilir bir râvi olduğu kabul edilmektedir.

Hadisimizin râvisi **Yezîd el-Fârisî** ise, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî* de bulunan Basralı makbûl bir tâbîdir.

411. hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَقَرِيُّ، عَنْ شَفِيَّانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَثَلَاثِينَ سَنَةً.

Tebe-i tâbiîn muhaddislerinden **Nadr ibni Şümeyl** el-Mâzinî (v. 204/820) şöyle dedi:

(Bir önceki rivâyetin senesinde Avf ibni Ebî Cemîle adıyla geçen) Avf el-A'râbî: "Ben Katâde'den yaşça daha büyüğüm." demiştir.

Rivâyetin Açıklaması

Bazı *Şemâil* nüshalarında bu rivâyet, bir önceki rivâyetin devamında verilmiştir.

Bu rivâyette hadisin râvilerinden Avf el-A'râbî ile ilgili olarak şöyle bir teknik bilgi verilmektedir. Buna göre, bir önceki rivâyeti Avf el-A'râbî gibi, tâbiîn âlimlerinden Katâde bin Diâme es-Sedûsî de (v. 117/735) rivâyet etmiştir. Ancak, Avf el-A'râbî Yezîd el-Fârisî'den; Katâde ise Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhümâdan rivâyet etmiştir.

Avf el-A'râbî: "Ben Katâde'den yaşça daha büyüğüm." derken, "Ben, büyük râvileri daha çok gördüm; Katâde'nin kendileriyle karşılaşmadığı râvilerden hadis rivâyet ettim" demek istemiştir.

Rivâyetin Râvileri

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ebû Dâvûd Süleymân ibni Selm el-Belhî** el-Mesâhifî (v. 238/852), 12. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Nadr ibni Şümeyl** de (v. 204/820), 12. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Avf el-A'râbî** diye de bilinen Ebû Sehl Avf ibni Ebî Cemîle el-Abdî (v. 146/763), bir önceki hadiste tanıtıldı.

412. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنَّ أَبَا يَحْيَى بْنَ أَبِي الْهَيْثَمِ

أَخِي ابْنِ شِهَابِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَمِّهِ قَالَ: قَالَ أَبُو سَلَمَةَ:

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

وَسَلَّمَ: «مَنْ رَأَى» يَعْنِي فِي النَّوْمِ «فَقَدْ رَأَى الْحَقَّ».

Ebû Katâde radiyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Kim beni -uykuda- görürse, gerçekten de beni görmüş olur.”^[341]

Hadisin Açıklaması

407. hadisten buraya kadar olan bütün hadislerde şu husus dile getirilmektedir:

Rüyâsında Peygamber Efendimiz’i gören kimse, başkasını değil, gerçekten de Resûl-i Ekrem’in kendisini görmüş olur; zira şeytan kesinlikle onun şekline giremez; çünkü Allah Teâlâ buna izin vermez. Âlimlerimiz hadisimizi hep böyle anlamışlardır.

Açıklamakta olduğumuz hadiste geçen (فَقَدْ رَأَى الْحَقَّ) ifâdesini “Gerçekten de beni görmüş olur. diye tercüme ettik. Bazı âlimler bu cümlede geçen “hak” kelimesini dikkate alarak, rüyâsında Peygamber aleyhisselâmı gören kimsenin imân ile öleceğini, dolayısıyla âhirette de “Allah Teâlâ’yı” (Hakk’ı) göreceğini söylemişlerdir.

Rüyâsında Allah’ın Resûlü’nü gören kimse, onu âhirette de görecektir. Zira en sahih hadislerden öğrendiğimize göre, mü’minler Cennet’te Allah Teâlâ’yı da ayan beyân göreceklerdir.

“Rüyâsında beni gören, gerçekten de beni görmüş olur.” ifâdesini daha geniş bir şekilde yorumlayan âlimler, bu ifâdeden, bir kimsenin rüyâsında gördüğü Peygamber, her haliyle Resûl-i Ekrem’e benzemese bile, yine de onu görmüş olur, anlamını çıkarmışlardır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Rüyâsında Peygamber Efendimiz'i gören, gerçekten de onu görmüş olur; zira Allah Teâlâ, şeytanın onun şekline girmesine kesinlikle izin vermez.

2. **Âlimlerimiz bu hadisten, rüyâsında Peygamber aleyhisselâmı gören kimsenin imân ile öleceği, âhirette de "Allah Teâlâ'yı" göreceği sonucunu çıkarmışlardır.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi Ebû Katâde'den 5 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Abdullah ibni Ebî Ziyâd** (v. 255/869), 371. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Yûsuf **Ya'kûb ibni İbrâhîm ibni Sa'd** ez-Zührî (v. 208/823), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup Medineli güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır. Aşere-i Mübeşşere'den Abdurrahman ibni Avf'ın torunudur.

3. râvi, **İbni Şihâb ez-Zührî'nin kardeşinin oğlu** Muhammed ibni Abdillâh ibni Müslim (v. 157/774), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir âlim ve râvidir.

4. râvi, bir önceki râvinin **amcası** İbni Şihâb ez-Zührî (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Ebû Seleme bin Abdirrahmân ibni Avf** el-Medînî de (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Katâde** el-Ensârî (v. 54/674) ise 260. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Ta'bîr 10, nr. 6996; Müslim, Rü'yâ 11, nr. 2267.

413. Hadis

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنبَأَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ

الْعَزِيزِ بْنِ الْمُخْتَارِ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ،

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: مِسْحًا، نَثْنِيهِ ثِنْتَيْنِ فَيَنَامُ عَلَيْهِ،

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَيْنَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الرَّبِيعِ

وَقَالَ: «وَرُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ».

Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Beni rüyâsında gören, gerçekten de beni görmüş olur. Çünkü şeytan benim şeklime girerek kimseye görünmez.”

Yine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Mü’minin rüyâsı, peygamberliğin kırk altı kısmından biridir.”^[342]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde iki konu ele alınmıştır.

Birinci konu, Resûl-i Ekrem Efendimiz’i rüyâda gören birinin, gerçekten de onu görmüş olacağı, şeytanın da Peygamber aleyhisselâmın şekline giremeyeceği gerçeğidir. Bu bölümün başından beri hep bu konu işlendiği için, tekrar aynı bahse girmeyeceğiz.

İkinci konu ise, sâlih mü’minin rüyâsı hakkındadır. Sâlih mü’minin gördüğü sâlih rüyâ, peygamberliğin **kırk altıda biri** derecesinde güvenilir bilgi ihtivâ eder. Bunu Peygamber Efendimiz’den Enes ibni Mâlik rivâyet etmiştir.

Aynı konuda Abdullah ibni Ömer’in de bir rivâyeti olup şöyledir:

الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ

“Sâlih rüyâ, peygamberliğin **yetmiş** kısmından biridir.”^[343]

Açıklamakta olduğumuz hadisimizde “sâlih bir mü’minin gördüğü rüyânın” peygamberliğin **kırk altıda biri** olduğu belirtilmişti.

Abdullah ibni Ömer’in rivâyetinde **yetmişte biri** olduğu kaydediliyor.

Hız. Abbâs’ın rivâyetine göre ise mü’minin gördüğü rüyâ peygamberliğin **ellide biridir**.^[344]

Daha başka rivâyetlerde yetmiş altı, elli, kırk dört, kırk, yirmi altı ve yirmi dört gibi rakamlar verilmektedir. Bu farklı rakamlar, rüyâda verilen bilgilerin, rüyâyı gören insanların haline ve mânevî durumuna göre değiştiğini göstermektedir. Şüphesiz en sâlih rüyâyı, peygamberler görür.

Bu konudaki rivâyetlerin en güvenilir olanı, sâlih mü’minin gördüğü rüyânın peygamberliğin “kırk altıda biri” olduğunu belirten hadistir.

Peygamberliğin Kırk Altıda Biri

Bu, “kırk altıda bir” meselesini şöyle açıklayanlar da olmuştur: Peygamberlik süresi yirmi üç yıldır. Peygamberliğin ilk altı ayında vahiy nâzil olmamış, Allah Teâlâ, Resûlüne bildirmek istediği şeyleri sâlih (sâdık) rüyâlar şeklinde göstermiştir. Bu altı aylık rüyâ dönemi, peygamberlik süresinin kırk altıda birine denk gelir.

Bu izah tarzına karşı çıkanlar da olmuştur. Buna göre sâlih mü’minin gördüğü her rüyâ, bu özelliğe sahip değildir. Çünkü sâlih mü’min de karışık rüyâlar görebilir. Öyle de olsa sâlih mü’mine şeytan daha az musallat olacağı için, onun gördüğü rüyâlar genellikle gerçeği yansıtır.

Sâlih Rüyâyı Sâlih Mü’min Görür

Öte yandan sâlih olmayan mü’min de bazen güzel rüyâlar görebilir. Böylece Allah Teâlâ ona iyinin ve doğrunun yolunu gösterebilir. Bu itibarla hadisimizi, sâlih mü’minin rüyâsı “genellikle” peygamberlik bilgisinin kırk altıda biridir, diye yorumlamak uygun olur.

Şöyle ki, Allah Teâlâ peygamberlerine gayb bilgilerinden haber verdiği gibi, sâlih mü’mine de, ona olan merhameti dolayısıyla, hiçbir şekilde bilemeyeceği bazı bilgileri rüyâ yoluyla verir.

Demek ki sâlih mü’mine sâlih rüyâlar gösterilir. Böylece ona peygamberlik pınarından serinletici sular ikrâm edilir.

Bazı mü’minlerin rüyâsı, gerçeğe daha uygun iken, bazılarının rüyâsı gerçeği daha az yansıtır.

“Sizin en doğru rüyâ görenleriniz, en doğru söyleyenlerinizdir.”^[345] hadîs-i şerifi, gerçeğe uygun rüyâ görebilmek için doğru sözlü olmak gerektiğini göstermektedir.

Mübeşşirât Nedir?

Enes ibni Mâlik radiyallahu anhın rivâyet ettiğine göre bir defasında Fahr-i Âlem Efendimiz:

“Risâlet ve nübüvvet artık tamamen sona erdi; benden sonra ne bir resûl gelecek ne de bir nebî.” buyurmuştu. Bu sözü duyan ashâb-ı kirâm pek üzüldüler. Peygamberden, peygamberlik bilgisinden mahrûm kalmak onlara ağır geldi. Sevgili Efendimiz arkadaşlarını teselli etmek için:

“Fakat mübeşşirât var.” buyurdu.

Bunun üzerine ashâb-ı kirâm merakla sordular:

“Mübeşşirât nedir, ey Allah’ın Elçisi?” Resûl-i Kibriyâ şöyle buyurdu:

“Mübeşşirât, mü’minin gördüğü veya ona gösterilen sâlih rüyâdır. Mü’minin rüyâsı peygamberliğin kırk altıda biridir.”^[346]

Resûl-i Ekrem’in diğer bir ifâdesiyle “Mübeşşirât, sâlih rüyâdır.”^[347] Allah Teâlâ sâlih kuluna sâlih rüyâlar göstermek sûretiyle ona müjdeler verir, gönlünü ferahlatır, hattâ bazen bu yolla onu uyarır.

Hal böyle olunca, mü’minin gördüğü üzücü, korkutucu rüyâlar onu endişeye sevketmemelidir. Çünkü Allah Teâlâ kulunu rüyâda korkutmak sûretiyle de uyarabilir. Uyarıldığını anlayıp kendine çeki düzen veren kimse yanlış yapmaktan kurtulur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Sâlih mü’minin gördüğü sâlih rüyâ, peygamberlik bilgisinin **kırk altıda biri** kadar güvenilir bilgi ihtivâ eder.

2. Allah Teâlâ, peygamberlerine gayb bilgilerinden haber verdiği gibi, sâlih mü’mine olan merhameti dolayısıyla ona, hiçbir şekilde bilemeyeceği bazı bilgileri rüyâ yoluyla bildirebilir. Bu bilgilere müjdeler anlamında “mübeşşirât” denir.

3. Rüyâda öğrenilen bilgilerin sıhhat derecesi, rüyâyı gören insanın mânevî durumuna göre değişir.

4. **En doğru rüyâ görenler, doğru olan ve doğru söz söyleyenlerdir.**

5. Allah Teâlâ kulunu rüyâda korkutmak sûretiyle de uyarabilir. Önemli olan o kişinin bundan ders alıp kendine çeki düzen vermesidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerifi Enes ibni Mâlik radiyallahu anhdan 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Abdullah ibni Abdirrahmân ed-Dârimî** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebü'l-Heysem **Muallâ bin Esed** el-Ammî (v. 218/833), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* dışındaki Kütüb-i Sitte'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis hâfızıdır.

3. râvi Ebû İshâk **Abdülazîz bin el-Muhtâr** el-Ensârî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Sâbit** el-Bünânî (v. 123/741), 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Ta'bîr 10, nr. 6994; Müslim, Rü'yâ 7, nr. 2264.

Müslim, Rü'yâ 9, nr. 2265.

Bezzâr, *Müsned* (Mahfûzurrahmân), IV, 127, nr. 1298; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), VI, 67, nr. 5812.

Müslim, Rü'yâ 6, nr. 2263.

Tirmizî, Rü'yâ 2, nr. 2272; İbni Mâce, Rü'yâ 1, nr. 3896. Ayrıca bk. Buhârî, Ta'bîr 5, nr. 6990; Müslim, Salât 207-208, nr. 479.

Buhârî, Ta'bîr 5, nr. 6990.

414. HADİS

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ:

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ: إِذَا ابْتُلِيتَ بِالْقَضَاءِ، فَعَلَيْكَ بِالْأَثَرِ.

Tebe-i tâbiîn neslinin ünlü muhaddisi Abdullah ibni'l-Mübârek şöyle dedi:

“Başına kadı olmak gibi bir belâ gelirse, Resûl-i Ekrem’in hadislerine ve ashâb-ı kirâmın sözlerine sarıl ve onlara göre hüküm ver!”^[348]

Rivâyetin Açıklaması

Abdullah ibnü'l-Mübârek, istemeden de olsa hâkimlik makamına gelen kimselerin Resûl-i Ekrem’in hadislerine ve ashâb-ı kirâmın sözlerine sarılmalarını ve onlara göre hüküm vermelerini tavsiye ediyor. Şahsî görüşleriyle yani kendi re’yleriyle hüküm vererek yanlışla düşmemelerini istiyor.

Kadılık Zor Görev

Kadılık, hâkimlik oldukça zor bir görevdir. İnsanların arasında hüküm verirken son derece titiz ve dikkatli olmayı gerektiren bir meslektir. İşte bu sebeple İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe ve Ahmed ibni Hanbel gibi şöhretli ve müttakî âlimler, kendilerine teklif edilen kadılık görevini kabul etmemişler, hattâ bu yüzden uzun süre hapiste yatmayı, dövülmeyi ve hakaret edilmeyi göze almışlardır.

Abdullah ibni'l-Mübârek, istemeden de olsa insanlar arasında hüküm vermek zorunda kalan kimselere, “**eser**”e göre hükmetmeyi tavsiye ediyor. Eser; Resûl-i Kibriyâ Efendimizin hadisleri ve insanlar arasında verdiği hükümler anlamına geldiği gibi, başta Hulefâ-i Râşidîn yani doğru yola ulaştırılmış, doğruya sımsıkı sarılmış halîfeler olmak üzere ashâb-ı kirâmın söz ve davranışları ile verdikleri hükümler demektir.

Râşid halîfeler Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osmân ve Hz. Ali'dir. Onlar, en bilgili sahâbîlerdir. Resûl-i Ekrem Efendimiz onlara uymamızı, onların yolunu benimsememizi emretmiştir.

Sünnete Sımsıkı Sarılmak

Esasen İbnü'l-Mübârek hâkimlere yönelik bu uyarısı ile Fahr-i Âlem Efendimiz'in bütün mü'minlere yönelik olan o çok önemli uyarısını hatırlatıyor. Kâinâtın Efendisi ümmetine şöyle buyurmuştu:

فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي، وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عَضُّوا

عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ

“Size benim sünnetime ve doğru yolda olan Hulefâ-i Râşidîn'in sünnetine azı dişlerinizle yapışırçasına sarılmanızı tavsiye ederim.”^[349]

Peygamber Efendimiz, sünnetine sarılmamızı emrettiği bu hadisin buraya almadığımız baş tarafında, Müslümanların arasında görüş ayrılığı çıktığı, herkesin farklı düşünmeye başladığı zaman ne yapılması gerektiğini söylüyor. Böyle fitne zamanlarında Ümmet-i Muhammed'in bölünüp parçalanmaması için kendisinin ve râşid halîfelerinin sünnetine yani onların inançlarına, görüşlerine ve yaşayış tarzlarına sımsıkı yapışılmasını, onlar gibi inanıp onlar gibi yaşanmasını tavsiye buyuruyor. Müslümanların ancak bu sâyede ayrılığa düşmekten kurtulacaklarını haber veriyor.

Sünneti Yaşamak

“Gerçek din Peygamber *aleyhisselâm*'ın getirdiği ve yaşayarak yorumladığı dindir. Dini yaşamak Peygamber'i örnek almakla, onun gibi yaşamaya çalışmakla olur.

Allah'ın insandan ne istediğini en iyi bilen Resûlullah'tır. Kur'ân-ı Kerîm'i en doğru anlayan odur. Kur'ân'ı anlamak, onu Allah'ın gönderdiği tazelikte yaşamak sünneti yaşamakla mümkündür. Bir yerde Peygamber'in sünneti canlı bir şekilde yaşanmıyorsa, orada din de Allah'ın istediği şekilde yaşanmıyor demektir.

Sünnetin canlı ve diri olmadığı yerde bid'at dediğimiz dinde yeri bulunmayan, sünnete ters düşen davranışlar canlıdır. Orada Peygamberimiz'in sapıklık diye nitelediği ve dine tamamen zıt gördüğü ana yoldan çıkışlar din yerini alır. Şu halde Peygamber aleyhisselâm'ın sünneti bizim için hava gibi, su gibi önemlidir.”^[350]

Tirmizî'nin Tavsiyesi

İmâm Tirmizî kitabını bitirirken, Resûl-i Ekrem'in şemâiliyle doğrudan ilgili olmamakla beraber, okuyucuya bir hayat düstûru tavsiye ediyor. Bizim dünya hayatındaki rehberimizin Resûlullah Efendimiz olduğunu hatırlatıyor, bizi Allah'a götüren doğru yolda ilerleyebilmek için onun sünnet-i seniyyeyesine sarılmamızı tavsiye ediyor.

Bu Rivâyetten Öğrendiklerimiz

1. Kadılık mesleğini seçenler, yanlışa düşmemek için şahsî görüşleriyle değil, Peygamber aleyhisselâmın hadis ve sünnetini, ashâb-ı kirâmın sözlerini dikkate alarak hüküm vermelidir.

2. **Allah'ın Resûlü, ayrılığa düşmemek, fitneye yol açmamak için kendisinin sünnetine ve hadislerine, Hulefâ-i Râşidîn'in inanç, görüş ve yaşayış tarzlarına azı dışlarımızla yapışircasına sımsıkı sarılmamızı emretmiştir.**

3. Allah'ın Resûlü'nün, her hususta rehberimizin olduğunu hiçbir zaman unutmamak gerekir.

Rivâyetin Râvileri

İmâm Tirmizî, Abdullah ibni'l-Mübârek'in bu sözünü, ondan 2 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Abdillâh **Muhammed ibni Alî** bin Hasan ibni Şakîk el-Abdî el-Mervezî (v. 250/864), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*, ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan güvenilir bir muhaddistir. Kendisinden İmâm Buhârî, İmâm Müslim, Ebû Zûr'a er-Râzî ve Ebû Hâtim er-Râzî gibi ünlü muhaddisler hadis rivâyet etmiştir.

2. râvi, bir önceki râvinin **babası** olan Ebû Abdirrahmân Alî bin Hasan ibni Şakîk el-Abdî el-Mervezî (v. 215/830) ise, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır. Abdullah ibni'l-Mübârek'in yanında otuz yıldan fazla kalıp onun ilminden faydalanmış ve kitaplarını rivâyet etmiştir.

Yukarıdaki rivâyeti söyleyen **Abdullah ibni'l-Mübârek** (v. 181/797) 29. hadiste tanıtıldı.

Mizzî, *Tuhfetü'l-eşrâf bi-ma'rifeti'l-etraf* (Şerefüddîn), XIII, 263, nr. 18939.

Ebû Dâvûd, Sünnet 5, nr. 4607; Tirmizî, İlim 16, nr. 2676; İbni Mâce, Mukaddime 6, nr. 43.

Mehmet Yaşar Kandemir, *Adı Güzel Kendi Güzel Muhammed*, s. 135.

415. HADİS

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ شَمَيْلٍ، أُنْبَأَنَا ابْنُ عَوْنٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

دِينَكُمْ.

Tâbiîn muhaddislerinden Muhammed ibni Sîrîn şöyle dedi:

“Hadis demek din demektir. O halde dininizi kimden alıp öğrendiğimize iyi dikkat edin!”^[351]

Rivâyetin Açıklaması

İmâm Tirmizî kitabını bitirirken, bir Müslümanın hayatında hadisin, hadis ilminin ne kadar önemli bir yer tuttuğuna işaret etmiştir.

Bir önceki rivâyette de; kadılık, hâkimlik gibi zor ve önemli bir görevi üstlenen kimsenin, bu zor görevi ancak Resûl-i Ekrem’in hadislerine ve ashâb-ı kirâmın sözlerine göre hüküm vermek sûretiyle başarabileceğine işaret etmişti.

Hadis Rivâyet Ederken

Burada ise, hadis rivâyetiyle meşgul olan kimselere, tâbiîn âlimi Muhammed ibni Sîrîn’in ünlü sözünü hatırlatıyor ve şu tavsiyede bulunuyor:

Hadîs-i şerîfler, Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem ümmetine dini öğrettiği, Kur’ân-ı Kerîm’i tefsir ettiği sözleridir. İşte bu bakımdan hadisler, Ümmet-i Muhammed’in öğrenip uygulaması gereken din esaslarıdır. Müslümanlar hadisleri çokça okuyarak dinlerini öğrenecek, öğrendiklerini de yaşayacaklardır.

İşte bunun için hadislerin kimlerden öğrenilip rivâyet edildiği hususu büyük bir önem kazanmaktadır. Hadis rivâyet eden kimse adalet sahibi ve güvenilir değilse, yani rivâyet ehliliyeti yoksa, ondan kesinlikle hadis öğrenilmeyecek ve rivâyet edilmeyecektir.

Hadis, Din Demektir

İmâm Tirmizî, tâbiîn âlimi Muhammed ibni Sîrîn'in yukarıda okuduğumuz sözünü "Hadis demek din demektir. O halde dininizi kimden öğreneceğinize iyi dikkat edin!" şeklinde rivâyet etmiştir. İmâm Müslim ise bunu şu ifâdeyle nakletmiştir:

إِنَّ هَذَا الْعِلْمَ دِينٌ، فَانظُرُوا عَمَّنْ تَأْخُذُونَ دِينَكُمْ

"Bu ilim (hadis ilmi), dindir. O halde dininizi kimden öğreneceğinize iyi dikkat edin!"^[352]

Hadisler mü'minin din rehberidir. "Allah'ın Resûlü bir konuda görüş belirtmişse, Müslümanın onu kabul etmemesi, kafasına daha uygun başka bir görüş araması olacak şey değildir. Çünkü hiçbir mü'minin buna hakkı yoktur. Zaten Resûl-i Ekrem, sahih bir hadisinde kendisine kayıtsız şartsız uyulması gerektiğini belirterek şöyle buyurmuştur:

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ

"Nefsânî arzuları benim ortaya koyduğum şeylere boyun eğmeyen kimse mü'min olamaz."^[353]

Eğer bir müslüman, Peygamberinin verdiği bir hüküm karşısında içinde burukluk hissediyorsa, derhal kalbini "bakıma almalıdır." Gönlünde, onulmaz bir hastalığın depreştiğini, dünyasını ve âhiretini kaybetmek üzere olduğunu düşünmelidir. Çünkü hadis, din demektir. Ağızından çıkan sözün dine uygun olduğunu bilmeyen kimse ağzını açmamalıdır. Açarsa, Allah'ı ve Resûlullah'ı gücendireceğini hesap etmelidir.

İyi bir mü'min hadisleri baş tâcı eder. Onların ilâhî sırların hazinesi, Rabbânî hikmetlerin kaynağı olduğunu bilir. İnsan aklının kavrayamadığı birçok hakikatin Resûl-i Ekrem'e öğretildiğini kabul eder ve gönlünü hadislerin engin derinliğine teslim eder.^[354]

Bu Rivâyetten Öğrendiklerimiz

1. Hadis demek din demektir. Onun için de hadisi öğrenen kimseler, kendilerinden hadis öğrendikleri hocalarının dindar, doğru sözlü olup olmadığına iyi bakmalıdır.

2. Dinî bir konuda görüş bildiren kimseler kendi şahsî düşüncelerine göre değil, o konuda Peygamber aleyhisselâmın ve ashâb-ı kirâmın ne

buyurduğuna bakarak görüş bildirmelidir.

3. Hadisler, Kur'ân-ı Kerîm'in tefsiridir. Çünkü Allah'ın kitabını en iyi anlayan ve en doğru şekilde açıklayan, o kitabı bize getiren Resûl-i Ekrem'dir.

4. Hadisleri çokça okumak sûretiyle dinimizi en doğru şekilde öğrenebiliriz.

5. Hadisler Resûl-i Kibriyâ'nın buyruklarıdır. Hadislerde ortaya konan esaslara boyun eğmeyen kimse mü'min olamaz.

Velhamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn

Rivâyetin Râvileri

İmâm Tirmizî, Muhammed ibni Sîrîn'in bu sözünü, ondan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebü'l-Hasan **Muhammed ibni Alî** bin İshâk et-Tanâfisî (v. 233/847), Kûfeli güvenilir bir hadis hâfızıdır.

2. râvi **Nadr ibni Şümeyl** (v. 204/820), 12. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Abdullah **ibni Avn** (v. 151/768), 234. hadiste tanıtıldı.

Bu sözün sahibi **Muhammed ibni Sîrîn** (v. 110/729) ise 71. hadiste genişçe tanıtıldı.

Müslim, Mukaddime 5, nr. 27; Dârimî, Mukaddime 38, nr. 430, 435.

Müslim, Mukaddime 5, nr. 27;

İbni Ebî Âsım, *es-Sünne* (Cevâbire), I, 45-46; Begavî, *Şerhü's-sünne* (Arnaût- Şâvîş), I, 212-213.

Mehmet Yaşar Kandemir, *Adı Güzel Kendi Güzel Muhammed*, s. 149-150.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

Abdullah ibni'l-Mübârek, *ez-Zühd* (nşr. Habîburrahmân el-A'zamî), Beyrut 1419/1998;

Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Câmiu's-şürûh ve'l-havâşî*, I-III, Ebudabi 1425/2004;

Abdülhay en-Nedvî, *es-Sekâfetü'l-İslâmiyye fi'l-Hind*, Dımaşk 1403/1983;

Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), I-XI, Beyrut 1390-92/1970-72;

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, Riyad 1419/1998 (Bu baskıda cilt ve sayfa için 6 ciltlik Kahire 1313 neşri, hadis numaraları için 1 ciltlik Riyad 1419/1998 [Beytü'l-efkâri'd-düveliyye] neşri esas alınmıştır); nşr. Şuayb el-Arnaûd ve diğerleri, I-XLV, Beyrut 1420/1999;

-----, *ez-Zühd* (Muhammed Abdüsselâm Şâhin), Beyrut 1420/1999;

Ahmed Naim-Kâmil Miras bk. *Tecrîd-i Sarîh Tercümesi*;

Aliyyü'l-Kârî, *Mirkâtü'l-mefâtîh şerhu Mişkâti'l-Mesâbîh*, I-IX, Beyrut 1422/2002;

-----, *Cem'u'l-vesâil*, I-II, Kahire, ts., (Mustafâ el-Bâbî el-Halebî);

-----, *el-Esrâru'l-merfû'a fi'l-ahbâri'l-mevzû'a* (nşr. Muhammed es-Sabbâğ), Beyrut 1391/1971;

Bâcûrî, *el-Mevâhibü'l-ledüniyye ale's-Şemâili'l-Muhammediyye* (nşr. Muhammed Avvâme), Medine-Beyrut 1428/2007;

Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifîn esmâü'l-müellifîn ve âsârü'l-musannifîn*, I-II, Ankara 1951-1955;

-----, *Îzâhu'l-meknûn*, I-II, Ankara 1947;

Begavî, *el-Envâr fi şemâili'n-nebiyyi'l-muhtâr* (nşr. İbrâhîm el-Ya'kübî), Dımaşk 1416/1995;

-----, *Şerhü's-sünne* (nşr. Şuayb el-Arnaûd-M. Züheyr Şâvîş), I-XV, Dımaşk-Beyrut 1403/1983;

-----, *Şu'abü'l-îmân* (Abdülalî Abdülhamîd Hâmid), I-XIV, Riyad 1423/2003;

Beyhakî, *ed-Da'avâtü'l-kebîr* (nşr. Bedr ibni Abdullah el-Bedr), I-II, Kuveyt 2009;

-----, *Delâilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülmü'tî Kal'acî), I-VII, Kahire 1408/1988;

-----, *es-Sünenü'l-kübrâ* (nşr. Muhammed Abdülkadir Atâ), Beyrut 1424/2003;

-----, *Şuabü'l-îmân* (nşr. Abdülalî Abdülhamîd Hâmid), I-XIV, Bombay 1423/2003; (nşr. Muhammed Saîd Besyûnî Zağlûl), I-VII, Beyrut 1410;

Bezzâr, *el-Müsned* (nşr. Mahfûzurrahmân Zeynullah, Âdil ibni Sa'd), I-XV, Beyrut-Medine, 1409-1427/1988-2006;

Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (nşr. Muhammed Nâsırüddîn el-Elbânî), Beyrut 1421/2000;

-----, *Sahîh-i Buhârî*'de hadisler, kitâb ve bâb esasına göre verilmiştir;

-----, *et-Târîhu'l-kebîr* (nşr. Abdurrahmân ibni Yahyâ el-Yemânî ve diğerleri), I-IX, Haydarâbâd 1360-1380/1941-1960;

Dârekutnî, *el-İlelü'l-vâride fi'l-ehâdîsi'n-Nebeviyye* (nşr. Muhammed ibni Sâlih ibni Muhammed), I-XV, Demmâm 1407;

-----, *es-Sünen* (nşr. Abdullah Hâşim Yemânî), Medine 1386/1966;

Dârimî: *Sünen-i Dârimî*'deki hadisler, kitâb ve bâb esasına göre verilmiştir;

Ebû Dâvûd, *Sünen-i Ebî Dâvûd*'daki hadisler, kitâb ve bâb esasına göre verilmiştir;

-----, *ez-Zühd* (nşr. Ebû Temîm Yâsir ibni İbrâhîm, Ebû Bilâl Guneym ibni Abbâs), Hulvân 1414/1993;

Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, *Müsned* (nşr. Muhammed ibni Abdilmuhsin et-Türkî), I-IV, Kahire 1419/1999;

Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (nşr. Muhammed Revvâs Kal'acî-Abdülberr Abbâs), Beyrut 1419/1999;

-----, *Ma'rifetü's-sahâbe* (nşr. Âdil bin Yûsuf el-Azâzî), I-VII, Riyad 1419/1998;

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *Müsned* (nşr. Hüseyin Selîm Esed), I-XIII, Dımaşk-Beyrut 1407/1987;

Ebü'l-Yümn İbni Asâkir, *İthâfü'z-zâir ve itrâfü'l-mukîm li's-sâir fi ziyâreti'n-nebî sallallahu aleyhi ve sellem* (nşr. Hüseyin Muhammed Alî Şükrî), Beyrut, Dâru'l-Erkam, baskı tarihi yok;

Ebü's-Şeyh, *Ahlâku'n-Nebî ve âdâbüh* (nşr. Sâlih ibni Muhammed el-Veneyyân), I-IV, Riyad 1418/1998;

Elbânî, *Sahîhu Mevâridi'z-zam'ân*, I-II, Riyad 1422/2002;

-----, *Sahîhu Sünen-i İbni Mâce*, I-II, Beyrut 1407/1986;

-----, *Sahîhu Süneni'n-Nesâî*, I-III, Riyad 1419/1998;

- , *Sahîhu't-Tergîb ve't-terhîb*, I-III, Riyad 1421/2000;
- , *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, I-VII (XI mücellid), Riyad 1415-1422/1995-2002;
- Enver Şâh Keşmîrî, *Feyzü'l-bârî alâ Sahîhi'l-Buhârî* (nşr. Bedr Âlem Mîretî), I-VI, 1426/2005;
- Eyüb Sabri Paşa, *Tercümetü's-Şemâil*, İstanbul 1298;
- Hâkim, *el-Müstedrek* (nşr. Mustafâ Abdülkâdir Atâ), I-IV, Beyrut 1411/1990.
- Hammâd ibni İshak, *Teriketü'n-nebî ve's-sübülü'lletî veccehehâ fihâ* (nşr. Ekrem Ziyâ el-Ömerî), Baskı yeri yok, 1404:
- Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbîh* (nşr. Muhammed Nâsiruddîn el-Elbânî), I-III, Beyrut 1399/1979;
- Hennâd ibni Serî, *ez-Zühd* (nşr. Abdurrahmân el-Ferîvâî), I-II, Kuveyt 1406;
- Heysemî, *Buğyetü'l-bâhis an zevâidi Müsnedi'l-Hâris* (Hüseyn Ahmed Sâlih el-Bâkirî), I-II, Medine 1413/1992;
- , *Mecma'u'l-bahreyn fî zevâidi'l-Mu'cemeyn* (nşr. Abdülkuddûs ibni Muhammed Nezîr), I-IX, Riyad 1415/1995;
- , *Mecma'ü'z-zevâid*, I-X, Beyrut 1967;
- Hilmi Aydın, *Hırka-i Saadet Dairesi ve Mukaddes Emanetler*, İstanbul 2004;
- Humeydî, *Müsned* (nşr. Hasan Selîm Esed ed-Dârânî), I-II, Dımaşk 1996
- İbni Abdilber, *el-İstî'âb*, I-IV, Kahire 1328 (*el-İsâbe*'nin kenarında).
- , *el-İstizkâr* (nşr. Sâlim Muhammed Atâ-Muhammed Ali Muavvız), Beyrut 1421/2000;
- , *et-Temhîd limâ fi'l-Muvattai mine'l-me'ânî ve'l-esânîd* (nşr. Mustafâ bin Ahmed el-Alevî-Muhammed Abdülkebîr el-Bekrî), I-XXIV, Mağrib 1387;
- İbni Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk* (nşr. Ömer ibni Garâme el-Amrî), I-LXX, Beyrut 1995;
- İbni Cemâa (İzzeddin), *el-Muhtasaru'l-kebîr fî sîreti'r-Resûl sallallahu aleyhi ve sellem* (nşr. Sâmi Mekkî Ânî), Amman 1003;
- İbni Dakîki'l-İd, *Şerhu'l-Erbâini'n-Neveviyye*, Beyrut 1424/2003;
- İbni Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî* (nşr. Bâsim Faysal Cevâbire), I-VI, Riyad 1411/1991;
- , *es-Sünne* (nşr. Bâsim Faysal Cevâbire), I-II, Riyad 1423/2003;

İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), I-VII, Riyad 1409; (nşr. Muhammed Avvâme), I-XXVI, Cidde 2006/1427;

İbni Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, I-IV, Kahire 1328;

-----, *Fethu'l-bârî* (nşr. Muhibbüddîn el-Hatîb), I-XIII, Beyrut 1379;

-----, *Takrîbü't-Tehzîb* (nşr. Muhammed Avvâme), Beyrut 1430/2009;

İbni Hacer el-Heysemî, *Eşrefü'l-vesâil ilâ fehmi's-eş-Şemâil* (nşr. Ebü'l-Fevâris Ahmed ibni Ferîd el-Mezîdî), Beyrut 1419/1998;

İbni Hallikân, *Vefeyâtü'l-a'yân* (nşr. İhsan Abbâs), I-VII, Beyrut 1900;

İbni Hibbân, *es-Sahîh* (nşr. Şuayb el-Arnaûd), I-XVI, Beyrut 1418/1997;

İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (nşr. Mustafâ es-Sekkâ ve diğeri), I-IV, Kahire 1355/1936;

İbni Huzeyme, *es-Sahîh* (nşr. Muhammed Mustafâ el-A'zamî), I-IV, Beyrut 1391/1991;

İbni Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd*, I-V, Beyrut 1415/1994;

İbni Kesîr, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (nşr. Mustafa Abdülvâhid), Beyrut 1396/1976;

-----, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (nşr. Abdullah ibni Abdilmuhsin et-Türkî), I-XXI, Kahire 1427/2003;

İbni Mâce: *Sünen-i İbni Mâce*'deki hadisler kitâb ve bâb esasına göre verilmiştir;

İbni Mübârek, *ez-Zühd ve'r-rekâik* (Habîburrahmân el-A'zamî), Beyrut, tarihsiz (Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye);

İbni Receb el-Hanbelî, *Letâifü'l-me'ârif fî mâ li-mevâsimi'l-âam mine'l-vezâif*, Beyrut 1424/2004;

İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbâs), Beyrut, ts., (Dâru Sâdır);

İbni Seyyidi'n-nâs, *Uyûnü'l-eser fî fûnûni'l-megâzi ve's-şemâil ve's-siyer*, I-II, Beyrut 1414/1993;

İbni Teymiyye, *Minhâcü's-sünne* (nşr. Muhammed Reşâd Sâlim), I-IX, Câmîatü'l-İmâm Muhammed ibni's-Suûd 1406/1986;

İbnü'l-Cevzî, *Telkîhü fûhûmi'l-eser*, Beyrut 1997;

İbnü'l-Esîr (İzzeddîn), *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ-Muhammed Ahmed Âşûr), I-VII, Kahire 1970-1973;

İbnü'l-Esîr (Mecdüddîn), *en-Nihâye fî garîbi'l-hadîs* (nşr. Mahmûd Muhammed et-Tanâhî-Tâhir Ahmed ez-Zâvî), I-V, Kahire 1383/1963;

İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (nşr. Kevser el-Berenî), Cidde-Beyrut, ts., (Dâru'l-kible);

- , *el-Kanâ'a* (nşr. Abdullah ibni Yûsuf el-Cüdey'), Riyad 1409;
İshak ibni Râhûye, *Müsned* (nşr. Abdülgafûr ibni Abdilhak el-Belûşî), I-V, Medine 1412/1991;
Kâdî İyâz, *Şifâ-i Şerîf Şerhi* (Tercüme ve şerh: Mehmet Yaşar Kandemir), I-III, İstanbul 1433/2012;
Kâmil Miras-Ahmed Naim, bk. *Tecrîd-i Sarîh Tercümesi*; Kandemir, Mehmet Yaşar, *Adı Güzel Kendi Güzel Muhammed*, İstanbul 1432/2011;
-----, *Canım Arzular Seni*, İstanbul 1432/2011;
-----, *İki Cihan Güneşi*, İstanbul 1432/2011;
-----, *Peygamberimin Sevdiği Müslüman*, 1435/2014;
-----, *Sahâbeden 101 Hatıra*, İstanbul 1434/2013;
-----, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I-III, İstanbul 2012;
Kandemir, Çakan, Küçük, *Riyâzü's-sâlihîn Tercüme ve Şerhi*, *Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, I-VIII, İstanbul 1998;
Kandemir, Zavalısız, Şimşek, *Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, I-II, İstanbul 2010;
Kastallânî, *el-Mevâhibü'l-ledüniyye*, I-III, Kahire, ts., el-Mektebetü't-Tevfikiyye;
Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-zunûn* (nşr. Kilisli Muallim Rifat-Şerefeddin Yaltkaya), I-II, İstanbul 1360-1362/1941-1943;
Kehhâle, *Mu'cemü'l-müellifîn*, I-XIII, Beyrut, ts., (Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî);
Kettânî, *et-Terâtîbü'l-idâriyye* (Hz. Peygamber'in Yönetimi), trc. Ahmet Özel, İstanbul 2003;
Lekânî, *Behcetü'l-mehâfil ve ecmelü'l-vesâil bi't-ta'rîf bi-ruvâti'-ş-Şemâil* (nşr. Şâdî bin Muhammed ibni Sâlim Âlü Nu'mân), I-II, Yemen 1432/2011;
M. Âsım Köksal, *İslâm Tarihi*, I-VIII, İstanbul 2001;
Mâlik: *Muvatta*'daki hadisler, kitâb ve hadis numarası esasına göre verilmiştir;
Ma'mer ibni Râşid, *el-Câmi'* (Habîburrahmân el-A'zamî), (Abdürrezzâk es-San'ânî'nin *el-Musannef*'inin sonunda);
Mehmed Zihnî, *el-Hakâik mimmâ fi'l-Câmii's-sağîr ve'l-Meşârik min hadîsi hayri'l-halâik*, İstanbul 1310;
Mîrek Şâh, *Şerhu's-Şemâil*, Mektebetü Hudâbahş, Patna, nr. 983/15; Mektebetü Melik Abdilazîz, Mecmûa (Şifâ), nr. 194;

Mizzî, *Tuhfetü'l-eşrâf bi-ma'rifeti'l-etrâf* (nşr. Abdüssamed Şerefüddîn), Bombay 1403/1983;

Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâdu'n-nadîra fî menâkibi'l-aşere*, I-IV, Beyrut 1984;

Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî bi-şerhi't-Tirmizî*, I-X, Beyrut, ts., (Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye);

Münâvî, *Feyzü'l-kadîr*, I-VI, Kahire 1356/1938;

-----, *er-Ravzü'l-bâsim fî şemâili'l-Mustafâ Ebî'l-Kâsım* (nşr. Muhammed Âdil Azîze Keyyâlî), Dımaşk 2000/1421;

Müslim: *Sahîh-i Müslim*'deki hadisler, kitap ve hadis numarası esasına göre verilmiştir;

Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâli ve'l-ef'âl* (nşr. Bekrî Hayyânî-Saffet es-Sekkâ), I-XVI, Beyrut 1401/1981;

Nesâî, *Sünen-i Nesâî*'deki hadisler kitâb ve bâb esasına göre verilmiştir;

-----, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Hasan Abdülmün'im Şelebî), I-X, Beyrut 1421/2001;

Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim*, I-XVIII, Beyrut 1392;

Nuaym ibni Hammâd, *Ebvâbü ziyâdâti'z-Zühd*, Beyrut 1419/1998;

Sindî, *Hâşiyetü's-Sindî alâ Süneni İbni Mâce*, I-II, Beyrut, ts., (Dâru'l-Cîl);

Subhi es-Sâlih, *Hadis İlimleri ve Hadis İstılahları* (trc. Mehmet Yaşar Kandemir), İstanbul 1997;

Şâmî, Muhammed ibni Yûsuf es-Sâlihî, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd fî sîreti hayri'l-ibâd* (nşr. Mustafa Abdülvâhid ve diğeri), I-XII, 1395-1415/1975-95;

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Selefî), I-XXV, Beyrut 1404/1984;

-----, *el-Mu'cemü'l-evsat* (nşr. Târik ibni İvezullah ibni Muhammed-Abdülmuhsin ibni İbrâhim el-Hüseynî), Kahire 1415/1995;

-----, *el-Mu'cemü's-sağîr [er-Ravdu'd-Dânî]* (nşr. Muhammed Şekûr el-Hâc Emrîr), I-II, Beyrut-Ammân 1405/1985;

Tahâvî, *Şehu Meâni'l-âsâr* (Muhammed Zührî en-Neccâr-Muhammed Seyyid Câdülhak), I-V, Beyrut 1414/1994;

-----, *Şerhu Müşkili'l-âsâr* (nşr. Şuayb el-Arnaûd), I-XVI, Beyrut 1415/1994;

Tayâlisî, *Müsned* (nşr. Muhammed ibni Abdilmuhsin et-Türkî), I-IV, Cize 1419-1420/1999;

Tecrîd-i Sarîh Tercümesi (trc. Ahmed Naim-Kâmil Miras, I-XII, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tocrîd-i Sarîh Tercemesi*), Ankara 1974;

Tirmizî: *Sünen-i Tirmizî*'deki hadisler, kitâb ve bâb esasına göre verilmiştir;

-----, *eş-Şemâ'ilü'n-nebeviyye* (nşr. Fevvâz Ahmed Zemirlî), Beyrut 1417/1996; (nşr. Abdüh Ali Kûşek), Dubey 1434/2013;

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (DİA) I-44, İstanbul 1988-2013;

Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî ve diğçerleri), I-LVII, Beyrut 1407/1987;

-----, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Şuayb el-Arnaûd ve diğçerleri), I-XXIII, Beyrut 1402/1982;

Ziriklî, *el-A'lâm* (Züheyr Fethullah), I-VIII, Beyrut 1984;

Ziya Şükûn, *Farsça-Türkçe Lugat, Gencîne-i Güftâr, Ferheng-i Ziya*, I-III, İstanbul 1984;

Ziyâeddîn el-Makdisî, *el-Ehâdisü'l-muhtâre* (nşr. Abdülmelik b. Abdullah b. Dehîş), I-XIII, Beyrut 1420/2001;

Zürkânî, *Muhtasaru'l-Makasidi'l-hasene fî beyâni kesîrin mine'l-ehâdisi'l-müştehirâ ale'l-elsine* (nşr. Muhammed ibni Lutfî es-Sabbâğ), Riyad 1416/1995.

HADİS KONULARI FİHRİSTİ

- 1- Peygamberimizin dış görünüşü
- 2- Orta boylu olması ve vücudunun ayrıntıları
- 3- Göğsü ile iki omzu arasının genişçe olması ve vücudunun ayrıntıları
- 4- Ne uzun ne kısa, orta boylu olması ve vücudunun ayrıntıları
- 5-6- Başının büyükçe, kemiklerinin irice olması ve vücudunun ayrıntıları
- 7- Yürüyüşü, duruşu, konuşması ve vücudunun ayrıntıları
- 8- Yüz özellikleri ve vücudunun ayrıntıları
- 9- Gözlerinin akının kırmızıya çalması ve vücudunun ayrıntıları
- 10- Yüzünün Ay'dan daha güzel olması
- 11- Yüzünün kılıç gibi parlak değil Ay gibi güzel olması
- 12- Vücut renginin saf gümüşten biçimlendirilmiş gibi olması
- 13- Mi'râc gecesinde peygamberlerle görüşmesi
- 14- Fazla kilolu olmaması ve vücudunun ayrıntıları
- 15- Dişlerinin inci gibi parıldaması
- 16- Nübüvvet mührünün keklük yumurtasını andırması
- 17- Nübüvvet mührünün büyüklüğü ve kırmızılığı
- 18- İki kürek kemiği arasında nübüvvet mührünün bulunması
- 19- Son peygamber olması
- 20- Nübüvvet mührünün bir araya gelmiş tüyler gibi olması
- 21- Sadaka yemeyip hediye kabul etmesi
- 22- Nübüvvet mührünün kabarık bir et parçası olması
- 23- Nübüvvet mührünün etrafında et benleri olması
- 24- Saçlarının kulaklarının yarısına kadar uzanması
- 25- Hz. Âişe ile aynı kaptan boy abdesti alması
- 26- Saçlarının kulak memelerine kadar uzanması
- 27- Kıvırcık ya da tamamen düz saçlı olmaması
- 28- Saçlarının dört örgü halinde toplaması
- 29- Saçlarının kulak memelerinin yarısına kadar uzanması
- 30- Peygamberimizin saçlarını ikiye ayırması
- 31- Saçlarını dört örgü halinde toplaması
- 32- Saçlarını Hz. Âişe'nin âdetliyken taraması
- 33- Saçlarına yağ sürünce sarığının altına tülbent koyması
- 34- Her işe sağdan başlaması
- 35- Saç taramanın arada bir yapılmasını söylemesi

- 36- Saçını sakalını arada sırada tarayıp yağlaması
- 37- Saçında sadece birkaç tel ak olması
- 38- Saç ve sakalında sadece on dört beyaz kıl olması
- 39- Yağladığı zaman saçlarındaki beyazların görünmemesi
- 40- Yirmiye yakın ağarmış saç teli olması
- 41- Yaşlanmasına sebep olan sûreler
- 42- Hûd sûresinin yaşlılığına sebep olması
- 43- Ağaran saçının kırmızı renkte olması
- 44- Başında birkaç tel beyaz saç olması
- 45- Kişinin, oğlunun yaptığı hatalardan sorumlu olmaması
- 46- Saçını boyaması
- 47- Saçına kına sürmesi
- 48- Peygamberimizin saçını boyaması
- 49- Her gece üç kere sağ, üç kere sol gözüne sürme çekmesi
- 50- Sürme çekmeyi her gece yapması
- 51- Yatarken göze ismid ile sürme çekmesi
- 52- Sürmenin göze parlaklık vermesi ve kirpikleri gür çıkarması
- 53- Sürmeyi tavsiye etmesi
- 54-55- En sevdiği elbisenin gömlek olması
- 56- En çok gömlek giymekten hoşlanması
- 57- Gömlek kolunun bileğine kadar uzanması
- 58- Gömleğinin yakasını iliklememesi
- 59- Katar yapımı elbise giymesi
- 60-61- Yeni elbise giydiğinde okunacak dua
- 62- Yeşil renkli, kırmızı çubuklu Yemen işi elbise giymesi
- 63- Kırmızı elbise giymesi
- 64- Saçlarının iki omzuna degecek uzunlukta olması
- 65- İki parçadan oluşan yeşil çubuklu elbise giymesi
- 66- Zağferân ile boyanmış elbise giymesi
- 67- Beyaz giyinmeyi tavsiye etmesi
- 68- Kefenin beyaz olmasını tavsiye etmesi
- 69- Siyah kıldan dokunmuş elbise giymesi
- 70- Yenleri dar Şam cübbesi giymesi
- 71- Ebü Hureyre'nin eski fakirlik günlerini hatırlaması
- 72- Sadece başkalarıyla yediğinde karnının doyması
- 73- Mestin üzerine meshetmesi
- 74- Hediye edilen mestleri giymesi

- 75- Pabuçlarının tasmaında iki kayış bulunması
- 76- Pabuçlarının tasmaının iki kat olması
- 77- Ayakkabılarının kılsız kösele olması
- 78- Tabaklanmış deriden yapılmış pabuç giymesi
- 79- Pabuçlarının tasmaında iki kayış bulunması
- 80- Pabuçları ayağındaiken namaz kılması
- 81-82- Ayakkabının birini çıkarıp yürümenin yasaklanması
- 83- Sol elle yemenin yasaklanması
- 84- Ayakkabı giyerken sağ ayaktan başlanması
- 85- Peygamberimiz işlerini yaparken sağdan başlamayı severdi
- 86- Peygamberimizin, Hz. Ebu Bekir'in ve Hz. Ömer'in ayakkabılarının tasmaında iki kayış olması
- 87- Peygamberimizin mührünün gümüşten olması
- 88- Mührün belgeleri mühürlemede kullanılması
- 89- Gümüş mührün kaşının da gümüşten olması
- 90- Peygamberimizin tavsiye üzerine yüzük mühür yaptırması
- 91- Yüzük mühürde "Muhammed Resûlullah" yazması
- 92- Yüzük mührün halkasının gümüşten olması
- 93- Peygamberimiz helâya gireceği zaman yüzük mührünü çıkarırdı
- 94- Yüzük mührü raşid halîfelerin de kullanması
- 95-96-97-98-99 Yüzük mührü sağ eline takması
- 100- Abdullah ibni Abbâs'ın da yüzüğü sağ eline takması
- 101- Sadece peygamberimizin yüzüğünde "Muhammed Resûlullah" yazması
- 102- Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in yüzüklerini sol ellerine takmaları
- 103- Peygamberimizin yüzüğünü sağ eline takması
- 104- Altın yüzüğü takmaması
- 105-106- Kılıç kabzasının siperinin gümüşten olması
- 107- Taşıdığı kılıçta hem altın hem gümüş olması
- 108-109- Peygamberimizin Benî Hanîfe yapımı kılıçlar kullanması
- 110- Talha bin Ubeydillâh'ın sırtına basarak kayaya çıkması
- 111- İki zırhı aynı anda giymesi
- 112- İbni Hatal'ın öldürülmesini emretmesi
- 113- Mekke'ye girdiğinde ihrâmli olmaması
- 114- Mekke'ye siyah bir sarıkla girmesi
- 115- Siyah bir sarıkla dolaşması
- 116- Siyah bir sarıkla konuşma yapması

- 117-118- Sarıĝın ucunu aŐaĝıya sarkıtması
- 119- Yamalı bir ridâ, kaba dokunmuş bir izâr giymesi
- 120- İzârını baldırına kadar çekerek yürümesi
- 121- Osmân bin Affân'ın da izârını baldırlarına çekerek yürümesi
- 122- Eteĝin topukları geçmesinin doĝru olmaması
- 123- Yürüyüşünün süratli olması
- 124- Yürürken ayaklarını yerden kuvvetlice kaldırması
- 125- Yürüyüşünün meyilli bir yerden iniyormuş gibi olması
- 126- Saçlarını sık sık yağlardı
- 127- Peygamberimizin Mescid-i Nebevî'de oturuŐu
- 128- Peygamberimizin Mescid-i Nebevî'de yatıŐı
- 129- OturuŐunun nasıl olduĝu
- 130- Yastıĝa dayanarak oturması
- 131- Bir yere yaslanarak konuşması
- 132-133- Bir yere dayanarak yemek yememesi
- 134- Yastıĝa dayanıp oturması
- 135- Üzerinde Katar yapımı bir giysiyle namaz kıldırması
- 136- Fazl ibni Abbâs'ın omzuna dayanarak yürümesi
- 137- Yemekten sonra parmaklarını üçer defa yalaması
- 138- Yemekten sonra üç parmaĝını yalaması
- 139-140 Bir yere dayanarak yemek yememesi
- 141- Yemeĝi üç parmaĝıyla yemesi
- 142- Arkasına yaslanarak yemesi
- 143- İki gün arka arkaya arpa ekmeĝiyle karnının doymaması
- 144- Ehl-i Beyt'inin sofrasından arpa ekmeĝinin bile artmaması
- 145- Art arda birkaç gece yemek yemeden yatması
- 146- Has undan yapılmış ekmeĝi hiç yememesi
- 147- Yemeĝi sofranın üstünden yemesi
- 148- Bir günde iki defa ekmek ve et yemeden vefat etmesi
- 149- İki gün arka arkaya arpa ekmeĝiyle karnının doymaması
- 150- Yüksekçe bir Şeyin üzerinde yemek yememesi
- 151- Sirkeyi katık yapması
- 152- Karnını doyuracak bir lokma bile bulamaması
- 153- Sirkeyi katık yapması
- 154- Tavuk eti yemesi
- 155- Toy kuŐu eti yemesi
- 156- Tavuk etinden tiksинmemek gerektiĝi

- 157- Zeytinyağını tavsiye etmesi
- 158-159- Zeytinyağını katık yapmayı ve vücudu yağlamayı tavsiye etmesi
- 160- Kabak yemeyi sevmesi
- 161- Kabağı ince ince doğraması
- 162- Tabaktaki kabakları özellikle alıp yemesi
- 163- Tatlıyı ve balı sevmesi
- 164- Koyun eti yemesi
- 165- Mescitte kebab yemesi
- 166- Eti keserek yemesi
- 167- Etin kol tarafını sevmesi
- 168- Peygamberimizi zehirlemek isteyenlerin etin kol tarafını kullanmaları
- 169- Sofrada mucize göstermesi
- 170- Kol etini sevmesinin sebebi
- 171- Etin en lezzetli yerinin sırt bölgesi olduğunu söylemesi
- 172-173- Sirkenin güzel katık olduğunu söylemesi
- 174-175- Tirit yemeğinin üstünlüğünü söylemesi
- 176- Koyunun kürek kemiği kısmından yemesi
- 177- Düğün yemeğinde hurma ve kavut ikrâm etmesi
- 178- Baharatlı yemekleri sevmesi
- 179- Et yemesi
- 180- Koyun eti yemesi
- 181- Pazı yemeği yemesi
- 182- Hays yemeğini yemesi
- 183- Hurmayı ekmeğe katık yapması
- 184- Tencerenin dibinde kalan yemeği sevmesi
- 185-186- Abdesti sadece namaz için alması
- 187- Elleri yıkamanın yemeği bereketlendirmesi
- 188- Besmele çekmemenin yemeğin bereketini kaçırması
- 189- Yemeğin başında besmele unutulursa
- 190- Yemekte nasıl davranılacağı
- 191- Yemeğin sonunda edilecek dua
- 192- Sofra kaldırıldığında ettiği duâ
- 193- Besmele çekmeyen birinin yemeğin bereketini kaçırması
- 194- Bir şey yiyip içtikten sonra hamdetmek
- 195- Ağaç bardakla su içmesi
- 196- Peygamberimizi şıra, bal şerbeti ve süt içmesi

- 197- Salatalığı taze hurmayla birlikte yemesi
- 198-199-200- Karpuzu taze hurmayla birlikte yemesi
- 201- Meyvelerin ilk mahsulünün Peygamberimize getirilmesi
- 202-203- Peygamberimizin hediyeyle karşılık vermesi
- 204- Soğuk suyu çok sevmesi
- 205- Bir şey yemeden önce edilecek dua
- 206- Zenzemi ayakta içmesi
- 207-208- Suyun hem ayakta hem otururken içilebilmesi
- 209- Ali radiyallahu anının suyu ayakta içmesi
- 210- Suyu üç yudumda içmenin faydaları
- 211- Suyu iki defa enfes alarak içmesi
- 212- Peygamberimizin suyu ayakta içmesi
- 213- Suyu üç nefeste içmesi
- 214- Ağzının değdiği şeyi ashâbın hâtıra olarak saklaması
- 215- Suyu bazen ayakta içmesi
- 216- Güzel koku şişesi bulundurması
- 217- Sunulan güzel kokuyu reddetmemesi
- 218- Reddedilmeyecek üç hediye
- 219-220- Erkeklerin ve kadınların kullanacağı kokuların özellikleri
- 221- Reyhan kokusunu övmesi
- 222- Hz. Ömer'in Hz. Cerir'in güzelliğini övmesi
- 223- Peygamberimizin ağır ağır ve anlaşılır konuşması
- 224- Sözlerini üç defa tekrarlaması
- 225- Konuşmasının nasıl olduğu
- 226- Gözlerinin kudretten sürmeli olması
- 227- Çok tebessüm etmesi
- 228- Gülüşünün tebessüm şeklinde olması
- 229- Azı dişleri görünecek kadar gülmesi
- 230-231- Sahabesini gördüğünde gülümsemesi
- 232- Allah'ın rahmetinin genişliği ve cennette mü'minlere verilen yerler
- 233- Bineğe bindiğinde ettiği dua
- 234- İslam düşmanı yenildiğinde gülmesi
- 235- Ashabıyla şakalaşması
- 236- Küçük çocuklarla da şakalaşması
- 237- Şaka yaparken dahi doğruyu söylemesi
- 238- Ashâbına nükteli şaka yapması
- 239- Sahabesiyle olan samimiyeti

- 240- Şakalarının öğretici mahiyette olması
- 241- Başka şâirlerin şiirlerinden okuması
- 242- Şâirlerin söylediği en doğru sözün Lebîd'e ait olması
- 243-244- Kafiye konuşması
- 245- Savaş zamanındaki cesareti
- 246- Şiir söylemeye izin vermesi
- 247- Şiir okunmasını ve Câhiliye olaylarının anlatılmasını dinlemesi
- 248- Şâir Lebîd'in şiirlerini beğenmesi
- 249- Uzun şiirleri dinlemesi
- 250-251- Hassân bin Sâbit'i şairliğinden dolayı övmesi
- 252- Ashâbına hikâye anlatması
- 253- Ümmü Zer hadisi
- 254-255- Uyuyacağı zaman ettiği duâ
- 256- Yatağına girdiği ve uyandığı zamanlarda ettiği dualar
- 257- Yatağına girdiği zaman nasıl davrandığı
- 258- Uyuduğu zaman ağzından ses çıkması
- 259- Yatağına girdiği zaman ettiği bir başka duâ
- 260- Sağ tarafına yatarak uyuması
- 261-262-263- Allah'a çok şükretmesi
- 264- Gece namazını nasıl kıldığı
- 265- Geceyi nasıl geçirdiği
- 266- Geceleyin on üç rekât namaz kılması
- 267- Gece namazını kılamazsa ne yapardı?
- 268-269- Gece kalkıldığında önce ne yapmak gerekir?
- 270- Teheccüd namazını nasıl kırdı?
- 271-272- Gece namazından sonra ne yapardı?
- 273-274- Bazı geceler dokuz rekât namaz kılması
- 275- Gece namazını nasıl kıldığı
- 276- Bir âyetle gece namazı kılması
- 277-278- Gece namazında uzun süre kıyâmda durması
- 279- Gece namazının bir kısmını oturarak kılması
- 280- Gece namazını bir gün ayakta bir gün oturarak kılması
- 281- Nâfile namazlarda nasıl âyetler okuduğu
- 282- Son günlerinde nâfile namazları oturarak kılması
- 283- Öğle ve akşam namazlarından sonra kıldığı namazlar
- 284- Tanyerinin ağarmasından sonra iki rekât namaz kılması
- 285-286- Farz namazlardan önce ve sonra iki rekât namaz kılması

- 287- Gündüz kıldığı nâfile namazlar
- 288- Kuşluk namazını kaç rekât kıldığı
- 289- Kuşluk namazını bazen altı rekât kılar
- 290- Namazı hızlı da kılsa rükû ve secdeleri tam yapardı
- 291- Kuşluk namazını sadece seferden sonra kılmaması
- 292- Kuşluk namazını bazen kılmaması
- 293-294- Zevâl vakti kılınan namazların nasıl olacağı
- 295- Zevâl vaktinden sonra ve öğleden önce namaz kılmaması
- 296- Ali radiyallahu anhanın zevâl vakti ve öğle öncesi namazları nasıl kıldığı
- 297- Farz namazları mescitte, nâfile namazları evde kılmaması
- 298- Ramazan ayı dışında hiçbir ayı tamamen oruçlu geçirmemesi
- 299-300- Bazen oruçlu bazen oruçsuz olurdu ve her gece namaz kılmazdı
- 301- Şâban ve ramazan ayları dışında art arda iki ayda oruç tutmaması
- 302- Şâban ayının nerdeyse tamamını oruçlu geçirmemesi
- 303- Her ayın ilk üç gününü oruçlu geçirmemesi
- 304- Pazartesi ve perşembe günleri oruç tutması
- 305- Pazartesi ve perşembe günlerini oruçlu geçirmemesinin hikmeti
- 306- Bir ayda hangi günleri oruçlu geçirdiği
- 307- Hiçbir ayda şâban ayındaki kadar oruç tutmaması
- 308- Ay içinde oruçlarını gün sırası gözetmeden tutması
- 309- Aşûre günü oruç tutulup tutulmayacağı
- 310- Peygamberimizin yaptığı hayırların yağmur gibi olması
- 311- En sevdiği ibadetin devamlı yapılan olması
- 312- En sevdiği ibadetin az da olsa devamlı olan olması
- 313- Peygamberimizin bir gece namazını nasıl kıldığı
- 314- Kur'ân okuyuşunun tane tane olması
- 315- Kur'ân'ı tecvidiyle okuması
- 316- Kur'ân'ı her âyetin sonunda durarak okuması
- 317- Okuyuşunun bazen sesli bazen sessiz olması
- 318- Ümmü Hânî radiyallahu anhanın geceleyin Peygamberimiz'in okuyuşunu dinlemesi
- 319- Peygamberimizin âyetleri seslice okuması
- 320- Peygamberimiz'in güzel yüzlü ve güzel sesli olması
- 321- Kur'ân okuduğunda sesini sadece ev halkının duyması
- 322- Ağlamaktan dolayı göğsünden kaynaklanan kazan sesi gibi ses duyulması

- 323- Kur'ân'ı başkasından dinlemeyi de sevmesi
- 324- Güneş ve Ay tutulunca namaz kılması
- 325- Peygamberimiz'in ağlamasının merhametinden ötürü olması
- 326- Vefât eden Osmân ibni Maz'ûn'u öpmesi
- 327- Peygamberimiz'in kızının cenazesinde ağlaması
- 328- Yattığı döşegin yüzünün tabaklanmış derinden ve içinin hurma lifinden olması
- 329- Yatağın yumuşaklığının namaza engel olması
- 330- Kendisine 'Allah'ın kulu ve resûlü' denmesini istemesi
- 331- Ashâbının ihtiyaçlarını karşılaması
- 332- Peygamberimizin eşeğe binmesi
- 333- Vefât edene kadar zırhını rehinden kurtaramaması
- 334- Tevâzusuna rağmen gösterişten Allah'a sığınması
- 335- Kendisi için ayağa kalkılmasından hoşlanmaması
- 336- Peygamberimiz'in eşsiz ahlakı
- 337- Değeri az hediyeleri dahi kabul etmesi
- 338- Bir yere giderken binek kullanmaması
- 339- Çocukları kucağına alarak başlarını okşaması
- 340- Riyâ ve gösterişe karşı duâ etmesi
- 341- Yemeğin içine kabak konulmasını istemesi
- 342- Kendi işini kendisinin yapması
- 343- Ashâbıyla farklı konularda sohbet etmesi
- 344- Ashâbının en hayırlısının Ebu Bekir radiyallahu anh olması
- 345- Enes bin Mâlik'e hiçbir zaman kızmaması
- 346- Birini uyarırken kalp kırmamaya özen göstermesi
- 347- Kötülüğe kötülükle karşılık vermemesi
- 348- Hanımlarını ve hizmetçilerini hiç dövmemesi
- 349- İki şeyden en kolay ve günahsız olanı tercih etmesi
- 350- Muhatabına güler yüz ve iltifatla muamele etmesi
- 351- Peygamberimiz'in üstün ahlakının bazı özellikleri
- 352- Bir şey istendiğinde asla 'yok' dememesi
- 353- Cebrâil ile bulunduğu zamanlarda bereketli rüzgârlar gibi cömert davranması
- 354- Bir sonraki gün için bir şey saklamaması
- 355- Fakirlikte korkmamakla emrolunması
- 356- Hediyeyle hediyeyle karşılık vermesi
- 357- Hediye kabul etmesi ve karşılık vermesi

- 358- Örtünme çağına girmiş bir genç kızdan daha utangaç olması
- 359- Hz. Âişe'nin, Peygamberimiz'in mahrem yerini hiç görmemesi
- 360- Hacamatın faydalı bir tedavi yöntemi olması
- 361- Hacamat yaptırması
- 362- Peygamberimiz'in ücretini vermesi dolayısıyla hacamatçıya ödeme yapılabileceği
- 363- El emeğinin karşılığını vermesi
- 364- Ayın üç gününden birinde hacamat yaptırması
- 365- İhrâmlyken hacamat yaptırması
- 366-367-368- Peygamberimizin diğer isimleri
- 369- Bazen karnını doyuracak bir kuru hurma bile bulamaması
- 370- Bir ay boyunca hurma ve sudan başka bir şey yememesi
- 371- Karnına iki taş bağlaması
- 372- Peygamberimiz'in açlık çekmesi
- 373- Ashâbının açlık sıkıntısı çekmesi
- 374- Ashâbın açlıktan dolayı ağaç yaprağı yemesi
- 375- Peygamberliğinin ilk günlerinde şiddetli sıkıntılar çekmesi
- 376- Sadece bir toplulukla birlikte yiyeceği zaman etle ekmek yemesi
- 377- Abdurrahmân ibni Avf'ın açlık günlerini hatırlaması
- 378- Peygamberimiz'in Mekke ve Medine'de ne kadar kaldığı
- 379- Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'le aynı yaşta vefât etmesi
- 380- Altmış üç yaşında vefât etmesi
- 381-382- Altmış beş yaşında vefât etmesi
- 383-384- Altmış yaşında vefât etmesi
- 385- Vefât ettiği gün yüzünün Mushaf yaprağı gibi berrak olması
- 386- Vefât etmeden önce başını Hz. Âişe'nin göğsüne yaslaması
- 387- Vefât ederken ettiği duâ
- 388- Peygamberimiz'in vefâtının çok şiddetli olması
- 389- Rûhunu teslim ettiği yerde defnedilmesi
- 390- Ebu Bekir radiyallahu anhın, vefâtından sonra Peygamberimiz'i öpmesi
- 391- Peygamberimiz'in vefâtından sonra Hz. Ebu Bekir'in sözleri ve ağlaması
- 392- Peygamberimiz'in vefâtından sonra Medine'nin karanlığa gömülmesi
- 393- Pazartesi günü vefât etmesi
- 394- Cenâzesinin bekletilmesi

- 395- Pazartesi vefât edip salı günü defnedilmesi
396- Son anlarında da namazın önemini gösterdi
397- Peygamberlerin de ölümü tadıyor olması
398- Ümmetinin ondan ayrılmaktan daha büyük bir acı çekmemesi
399- Peygamberimizin ardında bıraktığı eşyası
400- Mîrasçısının olmaması
401-402-403-404- Peygamberlerin âilesine bıraktığı dışındakilerin vakıf olması
405- Ne bir altın ne gümüş, ne bir koyun ne de deve mîras bırakmaması
406- Şeytanın Peygamberimiz'in suretine giremeyeceği
407-408- Peygamberimiz'i rüyâda görmenin gerçek görme gibi olması
409- Peygamberimiz'in Hz. Hasan'a benzemesi
410-411-412- Yezîd el-Fârisî'nin rüyâda gördüğü Peygamberimiz'i tarifi
413- Mü'minin rüyasının peygamberliğinin kırk altıda biri olması
414- Kadı olanın hadislere ve ashâbın sözlerine dayanarak hüküm vermesi
415- Hadis din demektir